

Vasile Alecsandri

MUNTELE DE FOC
PROZĂ

LITERA
Chișinău, 1998

CZU 859.0-31
A 40

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele sunt reproduse aici după volumul: Vasile Alecsandri, *Opere*, IV. Proză. Text ales și stabilit, note și variante de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Colecția „Scriitori români”. Editura Minerva, București, 1974 și Vasile Alecsandri, *Muntele de Foc*, Casa de editură Litera, Chișinău, 1996.

Dat fiind destinatarul cărții (tineretul studios, al cărui gust lingvistic se află în proces de constituire), au fost operate unele modificări, în sensul aplicării normelor ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*
Ilustrații: *Eudochia Zăvțur*

ISBN 9975-904-12-2

© LITERA, 1998

TABEL CRONOLOGIC

- 1821 *Iulie 21* S-a n[scut, conform opiniei majorit[\\ii cercet[torilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri =i al Elenei, n[scut[Cozoni,]n ora=ul Bac[u. Cur[nd familia viitorului scriitor se mut[la Ia=i.
(Conform altor surse, *Alecsandri s-ar fi n[scut]n 1819 sau chiar]n 1818.*)
- 1827 Vasile Alecsandri ia primele lec[\\ii de la dasc[lul maramure=ean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.
- 1828-1834 Viitorul scriitor]=i continu[ ]nv[\\tura]n pensionul lui Victor Cuénim, deschis]n 1828 la Ia=i. Verile =i le petrece la Mirce=ti, unde tat[l s[u cump[r]ase mo=ia.
- 1834-1839 }mpreun[cu al\\ii fii de boieri, Vasile Alecsandri]=i face studiile la Paris. Dup[trecerea bacalaureatului literar se preg[te=te s[ ]ntre la medicin[, dar abandoneaz[. Urmeaz[cursurile facult[\\ii de drept,]ns[dup[c[teva luni renun[\\. Tat[l s[u l-ar fi vrut inginer, dar]i lipsea bacalaureatul]n =tiin[ve, pe care nu-l poate ob[\\ine. Se dedic[literaturii, scriind primele versuri]n limba francez[,]ntre care poemul **Zunarilla**.
- 1839 }n drum spre Patrie Vasile Alecsandri]ntreprinde o lung[c[l[torie prin Italia. Viziteaz[Floren[a, Roma, Padova, Vene[ia, Triest. Din aceast[c[l[torie culege impresii necesare scrierii primelor opere]n limba rom[\\n[*Buchetiera de la Floren[a* =i *Muntele de Foc*.
- 1840 }n revista „Dacia literar[“ (nr. 3, mai—iunie) este publicat[nuvela *Buchetiera de la Floren[a*. Este numit,]mpreun[cu C. Negruzzi =i M. Kog[lniceanu, director al teatrului din Ia=i. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul *Farmazonul din H[rl[u*, care se joac[la 18 noiembrie.
- 1841 Pe scena teatrului ie=ean se joac[piesa lui Vasile Alecsandri *Modista =i cinovnicul*.
- 1842 V. Alecsandri c[l[tor=te prin mun[\\ii Moldovei, fapt care i-a prilejuit „descoperirea tezaurului poeziei populare“. Sub influen[a acestora Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii rom[\\ne=ti — *Doinele*.
- 1843-1844 Vasile Alecsandri]ntreprinde lungi excursii prin mun[\\ii =i prin satele Moldovei, culeg[nd folclor. Din aceast[perioad[dateaz[nuvela *O primblare la mun[\\i*.

- 1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei *Iorgu de la Sadagura*, primit[de public cu deosebit[c[ldur[. }mpreun[cu Mihail Kog[lniceanu =i Ion Ghica, scriitorul se afl[ ]n fruntea revistei „Prop[=irea“. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele *O primblare la mun\i =i Istoria unui galbân*.
Aflat pentru cur[la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela *Borsec*. D[la iveal[„fiziologia“ *Ia=i*]n 1844.
- 1845 Face cuno=tin\ cu Nicolae B[lcescu =i cu al\i tineri munteni la mo=ia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum viziteaz[Bucure=tii. Este epoca]n care cre=te afec\iunea sa pentru Elena Negri, c[reia]i dedic[o seam[de poeme (*8 Mart =.a.*).
- 1846-1847 Vasile Alecsandri o]nso\ete pe Elena Negri]n str[in]tate, pentru]ngrijirea s[n[t\ii. Italia, Austria, Germania, Fran\,a, apoi din nou Italia]i prilejuiesc impresii profunde. }ns[boala Elenei se agraveaz[, iubită poetului stingându-se pe vapor la]ntoarcere]n Patrie. }n var[se afl[la odihn[la Balta Alb[. Impresiile din aceast[localitate =i-au g[sit expresia]n nuvela *Balta Alb[*.
- 1847 Scrie piesa *Piatra din cas[*.
- 1848 *Martie* }ncepe mi=carea revolu\ionar[din capitala Moldovei. Alecsandri scrie *De=teptarea României* =i redacteaz[ ]mpreun[cu al\i patrio\i peti\ia cuprinzând revendic[rile ce trebuiau aduse la cuno=tin\va domnitorului Mihail Sturza. Dup[ ]n[bu=irea mi=c[rii se refugiaz[ ]n mun\i, apoi trece la Bra=ov. Evocarea acestor]ntâmpl[ri o face]n fragmentul de proz[*Un episod din anul 1848*.
- 1849 Vasile Alecsandri redacteaz[studiul *Românii =i poezia lor*, sub forma unei scrisori c[tre A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat]n revista „Bucovina“.
- 1850 *Aprilie 9* Are loc reprezenta\ia piesei *Chiri\,a]n Ia=i sau Dou[fete =o neneac[*.
- 1851 La]ntoarcerea din Paris =i Londra, cu vaporul pe Dun[re, vasul e pe punctul de a se scufunda. }ntâmplarea e povestit[ ]n episodul *}necarea vaporului Seceni pe Dun[re*, destinat s[apar[ ]n primul num[r al proiectatei reviste „România literar[“. Episodul este mai târziu]ncadrat]n nara\iunea dramatizat[*Un salon din Ia=i*.
August 5 Se reprezint[cu mare succes *Chiri\,a]n Ia=i*.
- 1852 *Aprilie* Apare la Ia=i prima fascicol[din colec\ia de opere folclorice: *Poezii populare. Balade (cântece b[trâne=ti) adunate =i]ndreptate de V. Alecsandri*.
Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul s[u, *Repertoriu dramatic*. Se reprezint[piesa *Chiri\,a]n provincie*.
- 1853 La Paris, unde se g[sea]nc[din toamna precedent[, Vasile Alecsandri public[primul volum de poezii originale, *Doine =i l[crimioare*, dispuse]n trei cicluri: *Doine, L[crimioare, Suvénire*.

- La Ia=i]i apare cea de-a doua fascicul[a *Poeziilor populare*. Vasile Alecsandri]ntreprinde o lung[c[l]torie]n sudul Fran\ei,]n Spania =i]n nordul Africii. Relatarea par\ial[a acestei c[l]torii se cuprinde]n „ziarul de c[l]torie“ *C[l]torie]n Africa*. Scriitorul intercaleaz[ ]n cursul relat[r]ii diverse episoade narative, ca *Cel]ntâi pas]n lume* (publicat ini\ial]n 1841]n „Albina româneasc[“ sub titlul *Pierderea iluziilor*) =i *Suvenire din Italia. Monte di Fo*, publicat tot acolo,]n 1843.
- 1854 Moare tat[l] scriitorului. Preluându=-i mo=tenirea, Alecsandri elibereaz[\iganii robi de pe mo=iile sale.
- 1855 Apare, sub conducerea poetului, revista „România literar[“,]n care se public[poezia *Anul 1855*. Tot aici apar fragmente din *C[l]torie]n Africa* =i nuvela *Balta Alb[*.
- 1856 Are loc congresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedic[integral cauzei luptei pentru Unire.]n „Steaua Dun[r]ii“, ziar condus de Mihail Kog[lniceanu, apare la 9 iunie *Hora Unirii*.
- 1857 Vede lumina tiparului culegerea de proz[*Salba literar[*, con\inând povestiri, impresii de c[l]torie =i câteva scrieri dramatice.]n ziarul „Concordia“ din Bucure=ti apare poezia *Moldova]n 1857*.
- 1859 Dup[alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleac[ ]ntr-o lung[misiune diplomatic[la Paris, Londra =i Torino, pentru a ob\ine recunoa=terea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris]i viziteaz[pe Lamartine =i pe Mérimée =i caut[s[câ=tige bun[voiu\la ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor]ntre 1829 =i 1834.
- 1860 Abandoneaz[activitatea politic[=i se retrage la Mirce=ti,]n mijlocul familiei, unde se dedic[scrisului, compunând piese de teatru, printre care *Rusaliele*=i câteva cântecéle comice.
- 1861 }ndepline=te o nou[misiune diplomatic[,]ncredin\at[de Cuza. }n vederea recunoa=terii Unirii de c[tre puterile europene, Alecsandri viziteaz[Parisul, Torino, Milano, iar un timp gireaz[afacerile agen\iei diplomatice de la Paris,]n locul fratelui s[u]. Re}ntors la Mirce=ti, scrie piese =i cântecéle comice.
- 1863 La Ia=i apare edi\ia a doua a volumului *Doine =i l[crimioare* cu ciclul *M[rg[rit]rele*. Apare partea a doua a *Repertoriului dramatic*, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.
- 1866 Apare]ntr-un volum]ntreaga colec\ie a *Poeziilor populare*. E numit membru al Societ\ii literare române pentru cultura limbii, care]n 1879 avea s[devin[Academia Român[.
- 1868 Public[,]n „Convorbiri literare“, primele pasteluri: *Sfâr=it de toamn[*, *Iarna*, *Gerul* etc.

- 1871 }=i d[demisia din Societatea literar[român[, dup[ce aceasta hot[râse s[adopte principiul etimologic]n scriere =i s[publice dic\ionarul lui Laurian =i Massim.
- 1872 Apare studiul *Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi*, mai]ntâi]n "Convorbiri", apoi ca prefa\ la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.
Scrie *Dumbrava Ro=ie*, pe care o cite=te la o =edin\[a „Junimii”.
- 1874 Apare piesa *Boieri =i ciocoi*, fiind reprezentat[pe scena teatrului ie=ean.
- 1875 Apar la Socec primele patru volume din seria *Operele complete*, cu o prefa\[a autorului. Ele cuprind crea\ia dramatic[.
]n acela=i an apar urm[toarele trei volume, cuprinzând crea\ia poetic[.
- 1876 Apare volumul al optulea al *Operele complete: Proza*.
- 1877 *Mai 9* Proclamarea independen\ei \rii]n parlament. La aflarea ve=tii Alecsandri scrie poezia *Balcanul =i Carpatul*, cu care inaugureaz[ciclul *Osta=ii no=tri*.
- 1878 Apare volumul *Osta=ii no=tri*.
- 1878-1879 Se dedic[lucrului la drama istoric[*Despot-Vod[*.]n mai 1879 cite=te piesa la o =edin\[a „Junimii” bucure=tene. Are loc reprezenta\ia piesei la Teatrul Na\ional din Bucure=ti. Este invitat s[=i reia locul la Academie =i s[participe la lucr[rile anuale, fiind ales]n comisia pentru modificarea ortografiei.
- 1880 Apare cel de al nou[lea volum din seria *Operele complete*, cuprinzând *Legende nou[=i Osta=ii no=tri*.
Apare nuvela *Vasile Porojan*, sub forma unei scrisori c[tre Ion Ghica. Scrie feeria *Sânziana =i Pepelea*.]n „Albumul macedoromân” al lui V. A. Urechi[apare „istorioara de]nceput de amor” *Marg[rita*, scris[cu zece ani mai]nainte, dar relatând un episod de tinere\e, localizat]n timp prin 1850—1852.
- 1881 Î se decerneaz[Marele premiu „N[sturel-Her[scu” al Academiei Române pentru drama *Despot-Vod[=i poeziile din ultimul volum de Opere complete*.
- 1883 }ntr-o =edin\[a „Junimii” =i la Academie Alecsandri cite=te noua sa pies[*Fântâna Blanduziei*.
- 1884 *Fântâna Blanduziei* este reprezentat[, cu mare succes, la Teatrul Na\ional. Scrie piesa *Ovidiu*.
- 1885 Este numit ministru plenipoten\iar al României la Paris, post pe care]l de\ine pân[la moarte.
- 1886 Realizeaz[o nou[versiune a piesei *Ovidiu*.
- 1888 Scrie *Plugul blestemat*. Se ivesc primele semne ale bolii care avea s[-l r[pun[.
- 1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din via\[la Mirc=ti. Este]nmormântat la 26 august]n gr[dina casei, d[runit[ ]n 1914 Academiei, de c[tre so\ia poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din ini\iativa Academiei,]n 1928. }ntreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

C{ L{ TORII +I STUDII

ISTORIA UNUI GALBEN

În noaptea trecut[, pe la un ceas după douăsprezece, am fost trezit din somnul dulce ce gustam, prin un zinghet metalic care m-a mirat foarte mult, nefiind obișnuit a auzi asemenea armonie la ceasuri atât de tîrziu. Acel sunet mi se părea că venea din fundul odăii =i că ieșea dintr-o cutioară de filde = sîpat[, ce se zărea pe masă]n razele lunii care răzbea prin fereastră]. M-am sculat iute din pat pentru că să cunosc pricina zăruitului pomenit, am luat]n mînă acea cutie unde puseseam dimineața un galben olandez =i o pară mare turcească, am deschis-o cu luare-aminte, =i adîncă a fost mirarea care m-a cuprins, auzind deodată două glasuri străine ieșind din cutie, două glasuri de altă lume, care zărnăiau, \uiiau =i se sfîdeau de moarte.

Să mărturisesc că m-au apucat fiori reci]n fața acelei minuni, nu socot că a fi vreo rușine din parte-mi, pentru că nu sunt deprins a trăi printre spirite. Spun drept că atunci m-am crezut]nconjurat de vedenii, fantasme, stahii, strigoi, moroi =i de toate ființele fantastice cîte joacă parola =i hora cu miezul nopții,]n lumina lunii. Peste puțin]nsă liniștindu-mă ceva, nu =tiu cum s-a făcut că am găndit la A. Donici, fabulistul, =i aducîndu-mi aminte de fabula lui *Fierul =i argintul*,]n care aceste două metaluri]n un dialog atît de]nțelept, deodată zic, o lumină cerească]mi trecu prin minte, =i am]nțeles următorul adevăr: că =i metalurile au suflet, mai ales aurul =i argintul, de vreme ce ele]nsuflează =i mai de multe ori desuflează oamenii;]n urmărire trebuie să aibă =i grai.

Sprijinit de această frumoasă descoperire, m-am simțit]ndată cuprins de o femeiască curiozitate =i, fără dar a pierde vreme, m-am

lungit într-un jil\ elastic, am a=ezat cutioara l`ng[ mine pe mas[ =i, cu \igareta aprins[, m-am pus pe ascultat. Razele lunii, precum am zis, se jucau pe covorul din odaie, zugr[ vind felurimi de figuri, =i unele, lunec`nd pe cristalul c[lim[rilor, tremurau chiar deasupra galbenului =i a paralei, la care m[uitam cu ochii \inti\ii. Aceste dou[monede se aflau atunci]n focul cel mai]nfl[c[rat al convorbirii, am`ndou[ s[lt`nd din vreme]n vreme cu m`nie =i b[t`nduse, zuruind, de marginile cutioarei. Iat[ce ziceau:

GALBENUL: Dar, m[mir de st[p`nul meu cum de a uitat cine sunt eu =i m-a pus la un loc cu o biat[ para ca tine, ce nu faci acum nici trei bani, at`t e=ti de =ears[=i de tic[loas[!

PARAUA (*plesnind de ciud[*): R`de dracul de porumbrele negre!... Dar nu vezi, ciuntitule, c`t e=ti de ros de chila¹ zarafilor?... nu te vezi c[ai ajuns]n trei col\uri, c[ai sc[zut =i ai sl[bit c`t un irmilic de cei noi?... |i-ai pierdut to\i din\ii, s[rmane, =i vrei s[mai mu=ti pe al\ii?

GALBENUL (*cu fudulie, ridic`ndu-se ]n picioare*): Leul de=i ]mb[tr`ne=te tot leu r[m`ne, asemenea =i galbenul tot galben!

PARAUA (*s[lt`nd des =i iute de r`s*): Galben, tu?... Cu adev[rat, s[rmane, e=ti galben, dar de g[lbenarea mor\ii.

GALBENUL: Ian ascult[, cad`n[ b[tr`n[, nu te juca cu cuvintele, c[, de=i sunt acum]n trei col\uri, pe loc]nfig unul]n tine.

PARAUA (*cu dispre\ =i cu un aer de m[rire*): Eu am trecut prin degetele ienicerilor =i nu mi-a fost fric[! Tocmai tu vrei s[m[sperii?

Ambele mele monede st[tur[pu\in]ntr-o pozi\ie teatral[, ca doi du=mani viteji care se m[soar[cu ochii p`n-a nu se ]ncle=ta la lupt[. Eu m[ uitam la ele f[r[ nici a m[ r[sufla, at`t eram de curios a vedea un duel b[nesc; dar a=teptarea mea fu =i acum]n=elat[, precum a mai fost de multe ori]n acest soi de]nt`mpl[ri.

¹ Pila.

Provocatorul, adică galbenul, văzând maiestatea =i curajul protivniciei lui, se domoli, se trase înapoi, =i prin această mi=care aduse o nouă dovadă observării ce am făcut demult, că: fala mare ispravă n-are.

GALBENUL (*după o scurtă tăcere*): Nu te bucura, proasto, că eu mă voi înjosi a te onora cu loviturile mele, =i dacă te-am =i amenințat dinioarea, nu spera că-mi voi uita rangul într-at`ta înc`ț să mă ating de tine. +tiu, slavă Domnului! că`ț depărtare este între noi. Familia mea-i de aur =i neamul tău de-abia de argint. Cum îndrăznești dar a socoti că eu, care am fost slăvit de cei mari =i legănat în sânul lor, eu, care sunt fruntea banilor, eu să mă măsor cu tine? Sărmană! gândete că`ț ai rămas de neînsemnată-n lume =i vezi mai înainte de toate că ești de o mie patru sute douăzeci de ori mai puțin decât mine.

PARAUA: Fricosule aristocrat! se vede că ai locuit multă vreme în sânul domnului M. =i că de la d`nsul ai că`țigat simțirile dobitocești sub care îți ascunzi lipsa curajului. Tu, olandez, tu să rostești cuvinte de familie =i de noblețe! Rușine, rușine să-ți fie! Am cunoscut mulți compatrioți de-ai tăi în deosebite rânduri =i în deosebite puncte, =i mărturisesc că i-am aflat curăți de fire =i de caracter; dar tu, negreșit ești minciunos, calp, bastard, căci îți arăți arama față de puținșială. (*Suspîn`nd*): Unde-i, unde-i frumosul =i nobilul olandez cu care m-am iubit at`ț de fierbinte la anul 1820 în buzunarul căpitanului Costiș, pe când acest vestit corbier călătorea pe Marea Neagră!... Unde-i acum să te faci una cu cutia în care ne găsim =i să mă răzbuiești de obrăznicile tale.

GALBENUL (*uimit de tulburare*): La anul 1820?... Căpitanul Costiș?... Marea Neagră?... Ce spui?... Tu erai atunci cu mine?

PARAUA (*Într-o nespuseală mirare*): Cu tine! Ce fel?

GALBENUL (*repede, adun`ndu-și suvenirile*): Dar... îmi aduc aminte... Într-o noapte întunecoasă, marea era întărită de furtună... corabia era să se înecă la Sulina... Toți se rugau lui Dumnezeu ca să-i scape....

PARAUA: Așa este, bine zici. Eu tremuram de frică =i, deodată, zuruind cu disperare, m-am aruncat =i m-am lipit...

GALBENUL: (*d`ndu-se de-a dura c[tre para*): +i te-ai lipit de pieptul meu, care de mult ardea pentru tine]n focul unei dragoste nem[rginite.

PARAUA (*lunec`nd c[tre galben*): Ah!

GALBENUL =i PARAUA (*lipindu-se]ntr-o amoroas[ ]mbr[ ]i=are*): Soarele meu! Luna mea!

Zinghetul pricinuit prin]nfocata atingere a monedelor se schimb[ ]ncet-]ncet]ntr-o zuruire slab[sau, mai bine zic`nd, ]ntr-o suspinare metalic[ care se pierdu ]n de=erturile lumii =i al cutiei. O t[ cere dr[ g[ la= ] urm[ dup[ aceasta, t[ cere ce dovedea o mare c`time de sim`ire ]n s`nul monedelor; t[cere scump[=i mult mai gl[ ]suitoare dec`t ]ns[ =i vorba; t[ cere care mi-a atins p`n[=i mie, un str[ ]n, coardele inimii =i mi-a adus dou[lacrimi de comp[ ]timire pe marginea genelor.

Peste c`teva secunde ambii amorezi se traser[ pu`in]napoi, se uitar[lung unul la altul, f[c`ndu-i am`ndoi o dureroas[revizie, =i ziser[urm[ ]toarele, cu glas p[ ]truns:

GALBENUL (*oft`nd ]n greu*): C`t e=ti de schimbat[, iubita mea!

PARAUA (*suspin`nd cu durere*): C`t ne-am schimbat, dragul meu!

GALBENUL (*cu am[r]ciune*): Ce crud[=i nemilostiv[-i vremea! Coasa ei nu se ostene=te niciodat[!... Pl[cere, frumuse\, tinere\, toate sunt secerate de d`nsa!... Ast[ ]zi ele str[ ]lucesc cu tot farmecul lor =i m`ine se pierd. Trist[soart[! Lume de=art[! Via\ tic[ ]loas[! Ah! Ah!

PARAUA (*cu bl`nde\ ]ngereasc[*): Nu te m`hni, luceaf[ ]rul meu, c[nu suntem numai noi supu=i acelor crude pravili ale soartei. Fierul c[-i fier =i]nc[ ]rugine=te, dar noi care suntem meni`i prin]ns[=i firea noastr[a fi jertfa l[ ]comiei oamenilor!

GALBENUL: }i aduci aminte, scumpa mea, de-acea epoc[fericit[c`nd ne-am ]nt`]nit]n buzunarul c[ ]pitanului Costi\ ]?... Sufletele noastre erau f[ ]cute unul pentru altul, c[ ]ci]ndat[ce ne-am z[ ]rit ne-am =i sim`it cuprin=i de dragoste. C`t de frumoas[erai tu atunci cu fa`a ta rotund[=i alb[ce sticlea =i str[ ]lucea ca o

tabla de dulce\i. Cu c`t[gra\ie se]ndoia talia ta ginga=[=i sub\ire!
Ce glas dulce =i armonios aveai tu atunci!

PARAUA: Atunci?... Dar atunci =i tu erai t`n[r, frumos, voinic;
atunci erai luciu =i plin de farmec; atunci aveai pe-mprejur o
coroan[cu zim\i din care ie=eau sc`nrei amoroase ce-mi p[trun-
deau inima. Atunci eram am`ndoi ]n vr`sta dragostei, ne iubeam
=i ne dezmierdam toat[ziua =i toat[noaptea,]nc`t mi s-a ros
jum[tate de fa\[atunci... dar acum...

GALBENUL (*Intr-o deplin[desperare*): Dar acum?

PARAUA (*r`z`nd*): Acum suntem ca doi t[ciuni care fac
numai fum f[r-a da par[.

GALBENUL: Eu, t[ciune, eu care...

PARAUA: Las[monologul pe alt[dat[=i-mi spune ce te-ai
mai f[cut din ceasul acel crud c`nd am fost desp[r\i\i? Prin care
valuri, prin care pungi, prin c`te soiuri de degete ai mai trecut?

GALBENUL: Ah! iubita mea, c`te ]nt`mpl[ri am avut de la
1820]ncoace!... De c`te ori am trecut de la treptele cele mai nalte
ale societ[\ii la cele mai de jos, din m`nile cele mai curate]n
labele cele mai m`r=ave, de la s`nurile cele mai nobile la piepturile
cele mai de=arte de oricare sim\ire! Nu este soart[ ]n lume mai
curioas[=i mai vagabond[dec`t a fiin\ei nenorocite ce se nume=te
moned[.]n veci =i peste tot locul sl[v\i =i dori\i, noi suntem pricina
celor mai multe fericiri =i nenorociri pe p[m`nt =i, cu toate aceste,
rareori]nt`lnim suflete de acele]nchinat nou[=i vrednice de
toat[lauda, care, cunosc`nd pre\ul nostru, ne p[streaz[ca moa=te
sfinte]n fundul unei l[zi de fier, ne p[streaz[, zic, ani]ntregi =i
ne scap[de acea frec[tur[necontenit[a degetelor omene=ti, care
roade podoabele noastre.

PARAUA (*cu ceva ner[bdare*): Le =tiu aceste toate; spune-mi
mai bine istoria ta.

Nu am trebuin\ s[mai adaug c`t de mult se a\`ase curiozita-
tea mea. Istoria unui galben, povestit[ ]n]ntunericul =i]n t[ceera
nop\ii, era pentru mine o petrecere nesperat[. Mi-am aprins iute
o a doua \igaret[, =i galbenul]ncepu a=a:

GALBENUL: Istoria mea este legată cu deosebite anecdote ce s-au întimplat sub ochii mei persoanelor la care m-am aflat, anecdote triste sau vesele, unde eu am jucat totdeauna rolul cel mai de competență în care mi s-a înfățișat prilejul a face multe însemnări și descoperiri asupra oamenilor. M-am folosit mult de privilegiul ce avem noi, banii de aur, a fi străni cu scumpătate la pieptul lor, pentru că să le cercetez și să le cunosc inimile de aproape; și tu, iubita mea, știi că mine că mă răzvie plin de deznădejde este ascuns în unul dintr-unor bipede care se zice creștini cu frica lui Dumnezeu. Ascultă dar, și nu te supăra dacă îți voi da ideile mele și-or părăsi teodată cam posomorâte.

După ce ne-a despărțit căpitanul Costiș la Galați, dându-mi pe mine unui boierinaș ce-i vânduse grâu, am suspinat mult vreme gândind la tine, la fericirile pierdute ale dragostei noastre și crede-mă că dacă mi-ar fi fost cu puțin mi-aș fi răpit viața de desperare; dar firea nedreaptă n-a vroit să ne dea și nouă, galbenilor, dritul scump de a ne sinucide; în urmărire am fost silit să-mi mistuiesc durerea-n suflet și să urmez pe noul meu stăpân la moșia lui. Dar poți tu să ghicești în ce chip l-am urmat?... Ascuns, sorozdrag, în ciubota lui și călcăt în picioare ca un ban de nimic, pentru că boierul se temea de țlhari. +tiu că această rușine se întimplă adesea banilor care au nenorocire a pica în pungile boierinașilor de la țară, dar eu încă nu păssem o asemenea înjosire și mă îndușeam de ciudă. Ah! ziceam atunci, de ce nu am putere să-i fac o provocare, precum se cuvine între persoane bine crescute, și să-l străpung cu spaga rigi de Olanda!... Ce folos însă! Eu ziceam, eu auzeam. În sfârșit, acel drum plin de chinuri se săvârși după cum dori stăpânul meu: el ajunsese acasă cu toți banii în ciubotă fără să fi întlnit nici măcar un potlogar pe drumul mare.

... Vai mie! nu putea și

că procesul a lui stare sta gata a năvăli.

PARAUA: Nu-mi spui că te-ai făcut literat?

GALBENUL: M-am g[sit odat[din]nt`mplare jum[tate de ceas]n buzunarul unui poet.

PARAUA: Urmeaz[-\i povestirea.

GALBENUL: O]mpresurare de mo=ie]l sili pe bietul boier a alerga la Ia=i spre a se lupta cu tagma judec[toreasc[,]ns[din nenorocire]n capitala asta el nu putu s[ ]ntrebuin\eze mijlocul ciobotelor spre sc[parea galbenilor lui, precum o f[cuse]n drumul cel mare, c[ci aici oarecare director de tribunal i-a luat p`n[=i ciubotele din picioare. E de prisos s[mai adaug c[eu]mpreun[cu to\i ceilal\i ai mei tovar[=i trecur[m]n punga acestuia =i c[s[rmanul boierina= se]ntoarse acas[cu p[rul alb, cu giubeaua rupt[=i cu buzunarele sparte. Nenorocirea lui m-a cuprins de pu\in[jale, dar pe de alt[parte mi-a adus o mul\umire ascuns[, c[ci r[zbunarea este una din cele mai vii mul\umiri ale oamenilor =i ale galbenilor olandezi.

PARAUA (*o\[r`ndu-se*): M[ ]ngroze=ti cu vorbele aceste.

GALBENUL (*cu fanfaronad[*): Da cum soco\i?

PARAUA: Nu mi-ar p[rea curios dac[ai fi un ducat vene\ian, pentru c[ace=tia cred numai]n *vendetta* lor, dar tu, olandez...

GALBENUL: Nu te atinge de na\ionalitate, soro drag[, c[m[sup[r.

PARAUA: *Pardon*, scumpul meu; n-am vroit s[te m`hnesc.

GALBENUL: Te cred, iubita mea. Unde m[g[seam?... La directorul de tribunal. Nu \i-oi descri figura lui, pentru c[era foarte ne]nsemnat[, dar \i-oi vorbi de buzunarul s[u. +tii c[noi, banii, judec[m mai totdeauna oamenii dup[pungile =i dup[buzunarele lor, =i eu m[rturisesc c[acest fel de judecat[mi se pare cel mai nimerit]ntr-o epoc[unde domne=te interesul. Dl Buffon, naturalistul francez, a zis c[: *stilul arat[omul*; eu zic c[: *buzunarul arat[omul*. El este cea mai sigur[caracteristic[a firii, a patimilor =i a moralului s[u. De pild[, buzunarul unui cheltuitor este spart; punga unui zg`rcit e f[cut[de materie groas[=i trainic[=i e legat[cu nou[zeci =i nou[de noduri =.c.l.; iar buzunarul directorului

putea foarte bine s[dea o l[murit[idee de haos, c[ci nu avea nici margini, nici fund.

}nchipuie=te-\i dar, scumpa mea, ce groaz[m-a cuprins c`nd m-am r[t[cit ]n acel sac lung =i ad`nc! M[credeam pierdut]ntocmai ca un c[l[tor]n pustiurile Africii, dar m[ ]n=elam, pentru c[buzunarul suspomenitului director de tribunal nu sem[na nicidecum cu un pusti; acesta dimpotriv[era locuit de feluri de neamuri str[ine =i pribegite acolo din alte pungi.

C`nd am ajuns la marginile acelu sac, am g[sit o popora\ie foarte amestecat[ de galbeni olandezi =i nem\=e=ti, de irmilicii vechi =i noi, de carboave, p`n[=i de sfan\igi, p`n[ =i de firfirici, care cu to\ii tr[iau ]ntr-o armonie ce m-a adus ]n mare mirare, cunosc`nd dihonile care despart ast[zi na\iile.

PARAUA: Cum, frate, carboavele =i irmilicii erau prieteni?

GALBENUL: Nu numai prieteni, dar a= putea zice fra\i de cruce, dac[n-a= =ti c[irmilicii sunt du=manii sfintei cruci. +i aceast[unire eterogen[=tii tu de unde se tr[gea?... Din crudul obicei care silise pe fie=tecare moned[a= i lep[da na\ionalitatea, c`nd a intrat]n acel buzunar directoresc. Acole, galbenii, irmilicii =.c.l. nu se mai numeau nici galbeni, nici irmilici, nici carboave.

PARAUA: Dar cum, cum?

GALBENUL: *Martori!*... }n\elegi acum? De pild[, galbenii se chemau martori de treizeci =i cinci de ani; irmilicii martori de patrusprezece sau de =asesprezece ani, dup[v`rst[; carboavele martori de doisprezece ani; =i to\i la un loc alc[tuiau un popor nou, cunoscut sub nume de: *na\ia dovezilor sun[toare...* M[pricepi acum?

PARAUA (*oft`nd*): Te pricep. (*Dup[o mic[t[cere.*) +i mult ai =ezut tu acolo?

GALBENUL: A=teapt[. Voi, turcilor, ave\i un proverb pe care nu mi-l aduc aminte, dar care se]ncepe cu haram...

PARAUA: *Haram gheldi, haram ghiti.*

GALBENUL: Tocmai; acest proverb, pe c`t]n\eleg, vrea s[zic[c[de banii lua\i nedrept nu s=alege nimic[.

PARAUA: Bre! Nu te =tiam poliglot.

GALBENUL: Cum s[nu fiu poliglot, soro drag[, dac[am slujit oarec`nd drept plata unei subscrieri la un Tetragloson, care era s[ias[... dar s[venim la proverbul pomenit, pentru ca s[vezi cum se adeveri]n\elesul lui.

A doua sear[, dup[intrarea mea]n colonia *dovezilor sun[toare*, stam la vorb[cu c`iva *martori* de deosebite v`rste =i povesteam pe r`nd chipurile ]n=el[toare ce ]ntrebuin\ase st[p`nul nostru pentru ca s[ne trag[ ]n s`nul lui, de la r[ze=i, de la v[duvele s[race =i de la to\i nenoroci\ii ]mpricina\i, la care ne aflasem mai ]nainte, c`nd deodat[o m`n[ lacom[ ne cuprinse gr[mad[ ]n palm[ =i ne tr`nti ca vai de noi! pe o mas[de c[r\i unde se juca stos. C`teva perechi de ochi se \intir[ cu dragoste asupra noastr[, =i dup[ c`teva talii, o alt[m`n[ str[in[ se ]ntinse spre noi =i ne trase ]ntr-un alt col\ al mesei. Directorul nu mai era st[p`nul nostru... El ne pierduse pentru totdeauna. Pare c[-l aud =i acum c`t de tare se blestema, cum se oc[ra pe sine cu cuvintele cele mai proaste pentru c[ jucase, ]n vreme ce noul meu st[p`n]i zicea din vreme]n vreme cu s`nge rece: *haram gheldi, haram ghiti!* De-atunci m-am p[truns de adev[rul acestui proverb =i am luat o mare opinie de]n\elepciunea musulman[.

PARAUA (*se]nchin[*): }mi pare foarte bine.

GALBENUL (*urm`nd cu foc*): }n\elepciunea =i paralele turce=ti sunt dou[ lucruri care mi-au c`=tigat inima.

PARAUA (*cu ceva cochet[rie*): Berbantule...

GALBENUL (*dup[un z`mbet*): T`n[rul ce m[c`=tigase ]n c[r\i era una din acele fiin\ele a c[rora nume se sf`r=ete]n *escu*, c`nd se afl[ la Moldova, =i ]n *eanu*, c`nd merg la Valahia; fiin\ele problematice, care tr[iesc f[r-a avea nici un chip de vie\uire, care pic[n[paste]n casele =i la mesele oamenilor =i care ast[zi se primbl[ ]n dro=te de Brandmaier,]mbr[ca\i]n straie nou[,]nc[l\avi cu botine de glan\, =i m`ine]i vezi pl[m[dind glodul uli\elor cu ciubote rupte, cu surtucul descusut =i cu p[l[rie roas[pe cap;

tr`ntori parazii ce s-au introdus de o bucat[ de vreme ]n societatea rom`nilor, specul`nd nevinov[ia =i]ncrederea lor, =i care au fost crescu[i la =coala vestitului Robert-Macarie¹, de co[c[reasc[pomenire.

Acel interesant copil al civiliza[iei, acel nobil cavaler... de industrie, petrecea o mare parte a zilei]nchis]n odaia lui cu o pereche de c[r[i]n m`ini, pe care le amesteca necontenit, le a=eza ]n deosebite chipuri, le sucea, le t[ia, deprinz`nd =i iscodind fel de fel de *te=mecherii* ce]ntrebuin[a seara spre a punge pe pontatori. +i trebuie s[m[rturisesc c[el ajunsese la o dib[cie at`t de m[iastr[ ]n m[sluirea c[r[ilor, ]nc`t ar fi meritat cu toat[dreptatea o od[*escamotofil*]]n soiul acelei adresate dlui Rodolfo de dl Eliad, marele *ammiratore della prestidigitazione*.

PARAUA (*boldind ochii*): Ce cuvinte sunt aceste?

GALBENUL: Aceste sunt c`teva cuvinte dintr-o nou[ limb[ rom`neasc[ce se descoper[acum la Bucure=ti.

PARAUA: Dar *escamotofil* ce bazaconie este?

GALBENUL: *Escamotofil* e v[r primar cu *bra\alba*, cu *lungumbra* =i frate de cruce cu *Broasc[oaietaurie* =i cu *impercaicoifagi* ale dlui Aristia.

PARAUA: Nu le]nveleg.

GALBENUL: Te cred; dar ian]ntreab[pe croitorii lor dac[ ]nveleg cuvintele *te=mecherii* =i *haram*, =i s[vezi c[\i-or r[spunde: *nu te capisc* sau: *nu te cumprind*.

PARAUA (*cl[tin`nd capul*): Mari sunt minunile tale, Doamne!

GALBENUL: Zi mai bine: mari sunt minciunile oamenilor!... T`n[rul meu avea, precum \i-am spus, degetele foarte sprintene la c[r[i =i se folosea bini=or de me=te=ugul s[u, c[ci acesta era pentru d`nsul un soi de fondos sigur din care tr[gea dob`nd[pe fie=tecare sear[; dar el nu se mul\umea cu acel venit =i,]n urmare,

¹ Robert Macarie, personaj din *Auberge des Adrets*; tipul banditului fanfaron.

se]mprumuta ades pe la zarafii jidovi. Trebuie s[-\i spun c[st[p`nul meu se trudea demult ca s[ deslu=easc[ o problem[ foarte grea, adic[: *chipul de a face datorii f[r] a le pl[ti.* }n adev[r el descoperise demult partea cea dint`i a problemei, =i acum era aproape s[o g[seasc[=i pe cea din urm[, c[ci hot[r`se s[ fug[ a doua zi pe ascuns la Bucure=ti, c`nd deodat[=i f[r] veste unul din creditorii lui, un jidov b[tr`n, i se ar[t] grozav =i ]narmat cu patru slujitori de la Agie. Pricina acelei ]nf[\i=]ri poli\iene=ti era un vecsel isc[lit de st[p`nul meu, dar nepl[tit, dup[obiceiul s[u cel economic. Noul Macarie fu silit s[numere banii]ndat[=i, num[r`ndu-i, m[lep[d] =i pe mine]n palma nebotezatului zaraf.

P A R A U A (*cu t`nguire*): Nenorocite prieten!

G A L B E N U L: Dar, dar, pl`nge-m[, scumpa mea, t`nguie=tem[, luna mea, c[ci aici]ncep pentru mine durerile, tic[lo=iile, chinurile unei inchizi\ii mai crude dec`t acea spaniol[; boce=tem[ =i te ]ngroze=te, pentru c[ ai s[ m[ vezi muncit ]n m`ini de c[l]u, precum erau munci\i cre=tinii]n vremea p[g`nismului; ai s[ cuno=ti, ]n sf`r=it, misterul acel]nfrico=at al deform[rii mele =i chipul nelegiuit prin care eu, m`ndrul =i sl[vitul t[u odinioar[ amarez, am fost desp[r]it pentru totdeauna de podoabele mele. Neronul israelit ce m[ luase ]n robie m[ ]nchise deocamdat[ ]ntr-o temni\[ neagr[ =i uns[, pe care el ]ndr[znea a o numi pung[, =i ajung`nd acas[la d`nsul, dup[ ce m[ ar[t] cu bucurie la vro =ase copii zdren\[ro=i =i nesp[la\i, el m[ ascunse sub o podea din odaia lui, ]ntr-o oal[ ]ngropat[ ]n nisip. Auzi tu?... ]ntr-o oal[ de f[cut bor=, eu ce locuisem ]n punji de m[tase! eu care \inusem adeseori loc de onor printre oameni, s[ m[ v[d \in`nd locul fasolelor =i p[trunjelului! Aceast[idee mi-ar fi dat g[lbenarea negre=it, dac[n-a= fi fost precum sunt galben de firea mea. Dar toate aceste nu sunt]nc[nimic[pe l`ng[chinurile ce mi se preg[teau.

Pe la miezul nop\ii, c[l]ul acela nemilostiv m[scoase la lumina unei lum`n[ri de seu =i, apropiindu-m[de ea,]mi atinse zim\ii cu un instrument de moarte ce-i zic chil[. Durerea ce m[cuprinse

dintr-o margine la alta m[f[cu s[sar]n sus de trei palme =i, sc[p`nd dintre degetele lui, alergai iute de-a dura sub pat, unde m[ ascunsei tremur`nd. Ce folos]ns[! Iuda m[g[si peste pu`in =i ]mi roase to`i zim`ii cei frumo=i, care, dup[ cum zici, iubita mea, ]i aruncau odinioar[ ]n inim[ at`te sc`nnei de dragoste. }ntr-o clipa[ m-am v[zut ras, pilug, de jur ]mprejur ]ntocmai ca capul b[rbierului meu; glasul mi se dogise de durere =i, neput`ndu-l blestema atunci cum se c[dea, m-am r[zbunat asupra lui azv`rlindu-i un zim`]n ochi. De atunci el a r[mas chior, =i socot c-a r[m`nea tot a=a p[n` la judecata cea de pe urm[.

PARAUA (*plesnind de m`nie*): Am`ndoi ochii s[-i fi scos. Auzi!... s[-i chileasc[zim`ii! Eu m[ mir cum de suf[r rom`nii at`te mii de t`lhari.

GALBENUL: Ce s[le fac[dac[sunt sud`i!

PARAUA: +i cum ai sc[pat din m`nile c[l[ului t[u?

GALBENUL: }n codrul Her`ei!... +tii c[ acest codru e moartea jidovilor: numai de le-i pomeni de d`nsul]i vezi c[-=i schimb[fe`ele =i-i apuc[ *duc[-se pe pustii*. T`lharul meu de zaraf avea nevoie s[mearg[la hotarul Mamorni`ei pentru oarecare specula`ii cu folos sigur =i, =tiind c[avea s[treac[prin acel codru at`t de du=man perciunilor, el ]=i cump[r[ dou[ pistoale =i un iatagan ruginit, se sui singur ]ntr-o bri=c[ =i se porni cu frica-n spate =i cu galbenii ]n s`n. Dup[mult[trud[ajunser[ ]n sf`r=it ]n codrul Her`ei. T`rtanul meu tremura ca de friguri; m[selele-i cl[n`neau =i el se b[tea necontenit cu pumnul]n piept. Era]nspre sear[, la ceasul acel sf`nt al zilei unde toat[ natura se lini=te=te ]n t[cere =i pare c[ se preg[te=te pentru serbarea unei taine ]nfrico=ate. Caii mergeau ]ncet la deal, c`nd deodat[ie=ir[de dup[copaci doi oameni]narma`i.

Iuda r[s[ri ca =i c`nd l-ar fi mu=cat un =arpe, dar nu=i pierdu min`ile, c[ci, sco`ndu=i iute cu=ma =i chitia de pe cap, le puse l`ng[d`nsul, una-n dreapta =i una-n st`nga, =i]ncepu a striga de departe: „Nu veni`i, nu; noi suntem trei, voi sunte`i doi“. Cu toate aceste t`lharii oprir[caii =i se apropiar[de bri=c[.

— M[i t`rtane, zise unul din ei, pentru cine ai luat armele aceste?

— Pentru t`lhari, r[spunse zaraful.

— Noi suntem t`lhari.

— Poftim, m[rog, — =i jidovul dete]ndat[armele.

— Da bani ai cu tine?

— Ba nu, n-am nici o para, pe legea mea.

— Pe d`nsul, m[i, r[cnir[ atunci ho\ii, =i pe Leiba mi-l tr`ntir[din bri=c[jos la p[m`nt. Iuda se zbuciuma cu desperare =i r[cnea *vai mir, ghevalt c`t]l \inea gura*, dar unul din t`lhari ]i puse un genunchi pe piept =i o m`n[-n g`t, =i glasul i se curm[ pe loc. Acest[ scen[ nu \inu mult, c[ci peste pu\in cei doi voinici intrar[ iar ]n codru, l[s`nd trupul zarafului lungit]n mijlocul drumului, f[r[suflare =i cu ochii holba\i. Socot de prisos s[mai adaug c[ei nu uitaser[s[-i ia punga din s`n. T`lharii de drumuri mari, precum =i cei de t`rguri mari, au ]ntr-acest soi de ]nt`mpl[ri o deosebit[luare-aminte.

PARAUA: Cum? dragul meu, ai]nc[put]m m`ini de t`lhari =i nu \i-a fost fric[?

GALBENUL: Ad[-\i aminte, scumpa mea, c[trecusem mai]nainte prin m`inile unui director de tribunal, ale unui stosar =i ale unui zaraf. Deprinderea se face fire, dup[cum =tii.

PARAUA: Adev[rat; oamenii =i banii se deprind cu societ[\ile cele mai rele.

GALBENUL: St[p`nii ce c[p[tasem eu acum, =i care m[ c[p[taser[ totodat[, ne duser[ ]n fundul codrului, la gura izvorului care se nume=te *f`nt`na ho\ilor*. Acolo erau aduna\i to\i tovar[=ii lor, ]mpreun[ cu c[pitanul, ce sta mai deoparte, lungit pe iarb[, cu pistoalele l`ng[d`nsul.

Opt voinici cu spete late
Cu m`nece suflecate
+i cu pu=tile-nc[rcate.

— Ei! copii, prins-a\i iepurele? zise c[pitanul, om nalt de stat, v`nos ]n bra\`e =i cu must[\`ile de-un cot.

— L-am prins, c[pitane, r[spunse t`lharul ce m[ \`inea]n palm[.

— Gras]i?

— Cam gras, c[nu putea fugi bine.

— Poate-a fi fost cu=er.

— Cu=er, dar; avea ni=te perciuni de-o palm[.

— +i unde-i pielea?

— Iat-o, c[pitane.

C[pitanul deschise punga, se uit[la noi =i, cl[tin`nd din cap cu m`nie: Ian vezi, zise, cum i-au cioc`rtit! Litfa blestemat[ ne-a furat pe jum[tate dintr-]n=ii. Pe urm[, v[rs`ndu-ne]n palm[, chem[to\i tovar[=ii lui]mprejur =i ne]mp[r\i]n sume drepte pe la fiecare. Eu]ns[r[m[sei partea c[pitanului. Acest rom`n era cu adev[rat voinic, =i dac[ se f[cuse t`lhar de drumul mare, nu c[doar]i era sete de bani, dar pentru c[sim\`ea ceva ]n inima lui care ]l ]ndemna s[ caute prilejuri de vitejie; primejdiile aveau pentru d`nsul un farmec magnetic care]l tr[gea f[r[voie, =i sunt]ncredin\at c[dac[ar fi avut norocire s[se nasc[cu trei sute de ani mai]nainte, pe c`nd rom`nii erau]n lupte, el =i-ar fi dob`ndit un nume de viteaz mare. Singura sl[biciune ce avea era c[ iubea prea mult nevestele m[ritate, =i fiindc[ aceste au avut de c`nd lumea o fierbinte aplecare pentru voinici, s-a]nt`mplat c[ mul\i b[rba\i ]nsura\i erau m`nio=i foc asupra c[pitanului =i juraser[s[=-i r[zbune asupra lui.

Mai ales unul, un grec care fusese arn[ut]n vremea domnului Ioni\[Sturza,]i p[stra o du=m[nie de cele ascu\ite, pentru c[sim\`ea pe frunte, de o bucat[ de vreme, oarecare m`nc[rimi ce-i]nfierb`ntau creierii =i-l f[ceau s[ viseze noaptea tot soiul de vite cornorate. El se a=ezase de vro doi ani ]n t`rgul Her\ei, =i de vro opt luni se]nsurase cu o fat[t`n[r[, care era vestit[de frumoas[pe toat[linia hotarului.

Cum =i ce fel se cunoscuser[=i se daser[ ]n dragoste c[pitanul cu femeia arn[utului, nu \i-oi putea spune... dar =tiu c[ ]n toate

serile, pe la asfin\itul soarelui, st[p`nul meu ]=i ]nc[leca murgul ]=i se ducea de se ]nt`lnea cu d`nsa la o cum[tr[ a ei ce =eeda ]n marginea t`rgului. Arn[utul se vede c[ ]n\elesese]n sf`r=it pricina vizitelor dese ce f[cea nevasta lui ]n casa cumetrei sale, c[ci se preg[ti de v`nat, lu`ndu-=i h[ita=i, arme ]=i c.l.t. H[ita=ii ]ns[ ]i alesese printre c`\iva b[rba\i, care ca]=i d`nsul aveau ceva pic[asupra c[pitanului.

}ntr-o sear[, cum r[s[ri cea]nt`i stea pe cer, st[p`nul meu, dup[ce]=i]mp[r\i tovar[=ii pe la deosebite potice,]nc[lec[murgul]=i se porni pe o c[rare]ngust[ce ducea la marginea codrului. Era o lun[cum o doresc amarezii, o lun[plin[de o tainic[lumin[, care]nv[luia tot codrul]=i r[zb[tea printre frunzele copacilor. O t[cere ad`nc[, o lini=te sf`nt[domnea]n lume. Nu se auzea alt[dec`t pasurile calului pe c[rare. C[pitanul scoase de sub mintean o tambur[ mic[ cu strune de s`rm[ ]=i,]mpreun`ndu-=i glasul cu ea, ]ncepu a c`nta un vers jalnic, ce-mi p[trundea inima, m[car c[-i de metal.

Tot merg`nd ]=i c`nt`nd, iat[ c[ ie=ir[m din codru ]=i sosir[m pe o culme nu departe de t`rgul Her\ei. Acolo st[p`nul meu se opri, c[t[ ]mprejur ]=i, pun`nd dou[degete]n gur[, dur[o =uier[tur[de cele haiduce=ti, care clocoti grozav]n codru]=i care]mi \iui mult[vreme]n urechi. }ndat[pe urm[, o ferestruc[se lumin[la o cas[din t`rg; iar c[pitanul, s[rind vesel de pe cal, se ]ndrept[ repede ]n partea ei. Dup[ c`teva minute el era]n bra\ele frumoasei sale iubite]=i se dezmiardau]=i se dr[gosteau am`ndoi, precum odinioar[ne dezmiardam noi, scumpa mea lun[... }i mai aduci aminte?

PARAUA (*oft`nd*): Ah!

GALBENUL (*asemene*): +i iar ah!... (*Dup[o scurt[ ]=i dure-roas[t[cere*.) Nimic nu-i statornic]n lume: tinere\ile trec, norocul piere tocmai c`nd g`nde=ti c[gu=ti mai bine pl[cerile lui. C`t de fericite minute petrecea st[p`nul meu cu iubita lui]=i ce triste minute erau s[urmeze dup[ele!

A=a-i legea crudei soarte,
 Azi pl[cere,
 M`ini durere,
 Azi via\[-i m`ini moarte!

PARAUA (*din fundul inimii*): Of... of!

GALBENUL (*asemene*): +i iar of!... Ce s[-\i mai spun? Voinicul meu c[pitan se v[zu deodat[ ]nconjurat de vro zece oameni]narma\i =i comendu\i de]nsu=i b[rbatul iubitei sale.]ntr-o clipal[el fu aruncat la p[m`nt =i, ]n locul albelor bra\le ce-l str`n-geau cu un minut]nainte l`ng[ un piept ]nfocat, s[rmanul! sim\i ni=te lan\uri reci ce-i cuprinseser[ tot trupul ca un =arpe. Pozi\ia lui era cu at`t mai nepl[cut[c[avea mult[asem[nare cu pozi\ia zeului Mars, c`nd acest viteaz Don Juan ceresc fu prins cu Afrodita ]n mrejele lui Vulcan. Afrodita din t`rgul Her\ei a fost trimis[la o m[n[stire, dup[st[ruin\ele arn[utului, =i nenorocitul meu st[p`n dus la una din cele 13 ispr[vnicii ale Moldovei. Acolo ispravnicul ]i f[cu o de *aproape cercetare* =i-l expedui la Ia=i, unde, fiind judecat, i se ]ncheie o hot[r`re destul de s[rat[, adic[: i se]ncuvi-in\ un cvartir de c`\iva ani la ocn[ pentru ca s[-=i *prefac*], s[-=i *]mbl`nzeasc*] =i s[-=i *]ndulceasc*] *sim\irile morale*!... C`t pentru tovar[=ii s[i de ho\ie, am aflat mai t`rziu c[unii au trecut peste hotar, pentru ca s[fac[voiajuri de pl[cere, iar c`\iva au izbutit a se ]n[\a ]ntre oameni... prin ajutorul =treangurilor sp`nzur[torii.

PARAUA: N-ai f[cut, dragul meu, o observare? C[to\i t`lharii de drumuri =i de codri sunt sp`nzura\i]n t`rguri... Oare pentru ce?

GALBENUL (*declam`nd*): *Où peut-on être mieux qu'au sein de sa famille!*¹

PARAUA (*r`z`nd*): Ha, ha, ha... bat[-te norocul, c[pozna-mai e=ti!

GALBENUL: Ispravnicul ce m[luase odat[cu *doprosul* era, cum se zice, *un om al trebii*. Cunosc`nd toate chipurile legiuite de

¹ Unde te po\i sim\i mai bine dec`t]ntre ai t[i]! (*fr.*)

*obiceiul p[m`ntului ]ntru a se folosi de prilejuri*, el izbutise a-*i* preface slujba ]n *chiverniseal* ]=i, slav[ Domnului! dup[ c`*iva* ani,]=i f[cuse o stare ca *oamenii*. Avea, s[rmanul, dou[mo=ioare luate de la r[ze=i, avea c`teva *suflete de \igani*, =i era cunoscut]n tot \inutul de *gospodar cumsecade*. Mai era]nc[cunoscut =i de cre=tin cu frica lui Dumnezeu, pentru c[=tia *Crezul* grece=te pe de rost, m[car de=i nu]n\elega nicidecum ast[limb[; pentru c[se]mp[rt[=ea de dou[ori pe an =i pentru c[f[cea ades paraclisuri]n cas[. Cu toate aceste, bunul nostru cre=tin nu se sfia a porunci s[bat[la t[lpi pe vreun rom`n ce nu-=i putea pl[ti birul, tocmai c`nd el rostea *Tat[l nostru*, tocmai c`nd zicea cu mare *evlavie*: „+i ne iart[ nou[, Doamne, gre=elile noastre, precum =i noi iert[ m gre=iilor no=tri...” Altmintere era bun la suflet, at`t de bun,]nc`t cucoana d-sale ]l trimitea f[r[ voie ]n comisii c`nd avea gust s[r[m`ie singur[acas[.

Boierul ispravnic, precum am spus, avea o cucoan[; cucoana avea un veri=or al doilea. Boierul ispravnic era b[tr`n =i ur`t; cucoana era]ntre dou[v`rste, adic[: nici prea crud[, nici prea coapt[, nici ur`t[, nici frumoas[, dar mai mult *hazlie*. Veri=orul era numai de vro nou[sprezece ani, destul de *nostim*, dar cam prostu\ din fire =i cam obraznic din cre=tere. Boierul ispravnic iubea numai dou[lucruri]n lume : 1-i banii =i 2-lea nevasta. Cucoana, asemenea, sl[vea numai dou[lucruri pe p[m`nt: 1-i banii =i 2-lea veri=orul. Veri=orul iar[=i adora numai dou[ lucruri ]n via\a lui: 1-i banii =i 2-lea v`natul.

Aceste trei deosebite patimi, al c[rora *fondos* eram noi, banii, se speculau]ntre ele cu fel de fel de chipuri, unele mai curioase dec`t altele, =i prilejeau ni=te scene de tot comice. Spre pild[: c`nd sim\ea cucoana c[iubitul s[u b[rbat se folosise de vrun *chilipir*,]=i preg[tea un arsenal]ntreg de c[ut[turi]nfocate, de suspinuri fermec[toare =i de note]n *b* mol, care cu toate erau menite spre a-i]ntoarce capul =i spre a-i stoarce banii. A=a,]narmat[de acea grozav[=i primejdioas[artilerie, ispr[vniceasa intra]n odaia boierului =i]ncepea dint`i a-l]mpro=ca cu mii de s[ge\i din ochi,

unele mai dulci dec`t zah[rul, altele mai p[trunz[toare dec`t fierul; =i c`nd vedea c[ nenorocitul ]ncepea a se uimi, atunci da drumul oft[rilor arz[toare =i notelor ]n b mol, care, ca un batalion de cavalerie, se aruncau asupra lui, ]l ame\eau, ]l tulburau =i-l aduceau ]n starea unui *automat*. Pe urm[ o ]ncol[cire de bra\le ]mprejurul g`tului =i o dulce s[rutare]ntre spr`ncene des[v`r=eau biruin\va, =i]ndat[to\i galbenii din buzunarul boierului se strecurau zuruind]n palma cucoanei. Nu am trebuin\ s[mai adaug c[el, c`nd se de=tepta din acea amoroas[magnetire, se trezea totodat[=i pornit]ntr-o *comandirovc[* poruncit[de]ns[=i dr[g[-stoasa lui nevast[.

PARAUA: +i ce f[cea ea cu at`te parale?

GALBENUL: Ce parale!... Zi galbeni.

PARAUA: A=a vine vorba.

GALBENUL: Cucoana ispr[vniceas[lua lec\ii de limba francez[, pentru c[ast[zi]n Moldova e cam ru=ine s[vorbeasc[cineva rom`ne=te, =i alesese drept profesor pe veri=orul ei, care fusese crescut]ntr-un pension din Ia=i =i care]nv[\ase acolo a *moncheri* pe fie=care. Acele lec\ii se dau =i se primeau seara, dup[purcederea b[rbatului,]ntr-o odaie plin[de divanuri =i luminat[numai de o singur[lamp[. Profesorul =i cu =col[ri\va lui se puneau pe o sofa =i lec\ia se f[cea]n urm[torul chip:

+COL{RI|A: Spune-mi, veri=orule, cum se zice fran\uze=te: *te iubesc?*

PROFESORUL: *Je vous aime!*

+COL{RI|A (*cu o dr[g[la= c[ut[tur]*): *Je vous aime!*

PROFESORUL: Sau: *je vous adore.*

+COL{RI|A (*ad[ug`nd pomenitei c[ut[turi un glas dulce =i tremur[tor]*): *Je vous aime, veri=orule, je vous adore.*

PROFESORUL (*ru=in`ndu-se*): *Et moi aussi.*¹

+COL{RI|A (*lu`ndu-l de m`n[*): Dar... a=vrea s[te s[rut, cum se zice?

¹ +i eu de asemenea (*fr.*)

PROFESORUL (*cobor`nd ochii*): *Je voudrais vous embrasser.*
 + COL { RI | A (*cu glasul /nfocat*): *Je voudrais vous embrasser,*
 veri=orule.

PROFESORUL (*tulbur`ndu-se*): Et moi aussi.

+ COL { RI | A: Dar... *cine te opre=te*, cum se zice?

PROFESORUL: *Qui vous en empeche?*

+ COL { RI | A: Hai s[spunem de la]nceput.

PROFESORUL (*tremur`nd*): *Je vous aime.*

+ COL { RI | A (*cu patim[*): *Je vous adore.*

PROFESORUL: *Je voudrais vous embrasser.*

+ COL { RI | A (*iute*): *Qui vous en empeche*, veri=orule?

D[-mi voie, scumpa mea, s[nu urmez p`n' la sf`r=itul lec\iei:
 \i-oi spune numai c[din *je vous aime*]n *je vous adore*, to\i galbenii
 lua\i din s`nul ispravnicului treceau ]n m`inile veri=orului, drept
 plat[s`rguin\ei sale.

Prin asemenea chipuri =i eu, draga mea, am c[l[torit din pung[
 ]n pung[=i am ajuns]n sf`r=it a fi proprietatea t`n[rului profesor
 de: *je voudrais vous embrasser.*

]i-am spus c[el iubea v`natul. Aceast[patim[se dezvelise]n
 inima lui cu at`t mai stra=nic c[era foarte r[u chita= =i,]n urmare,
 mai toate p[s[rile]i treceau pe la nas.]n zadar el le alunga cu
 haliciurile prin v[zduh; nici una din ele nu vroia s[-i]mplineasc[
 mul\umirea de a pica.]ntr-o zi, nenorocitul meu v`n[tor se trezi
 cu hot[r`rea s[ fac[ minuni =i s[ nu se ]ntoarc[ acas[ dec`t cu
 cel pu\in dou[care moc[ne=ti pline de jig[nii ucise; dar, precum
 =tii, hot[r`rea =i]mplinirea sunt dou[lucruri care n-au obicei a
 se]nt`lni cam ades. Cu toate acestea, st[p`nul meu se]mbr[c[ ]n
 tot costumul de v`n[tor =i se porni cu p[l[ria de paie pe urechi,
 =uier`nd o bucat[din opera *Zampa*¹: *Il faut céder à mes lois*²... ca
 un om sigur de biruin\[. +i nici nu putea fi altmintere de vreme

¹ Oper[comic[ ]n 3 acte de Louis-Joseph-Ferdinand Herold (1791 —
 1833), care s-a jucat =i la Ia=i la 4 dec. 1840.

² Trebuie s[te pleci legilor mele (*fr.*)

ce avea cu el treizeci de]nc[rc[uri gata, o torb[nou[=i o pu=c[de Lepage cu dou[\evi. Bine]ncredin\at deci]n dib[cia lui, el ie=i la c`mp, arunc`nd]mprejurul s[u c[ut[uri pline de l[comie =i de cruzime.

Trebuie s[=tii, iubita mea, c[nu este tigrul, nu este hien[, nu este,]n sf`r=it, lighioaie pe p[m`nt mai crud[dec`t un v`n[tor prost]n cele dint`i ale lui cerc[ri.]elul s[u este numai ca s[ucid[pentru ca s[se]ncread[c[-i pu=ca=; de aceea trage]n toate p[r]ile,]n toate jig[niile, f[r] deosebire: g[ini, prepeli\e, curcani, vr[bii, ba]nc[, de nu s-ar sfii, ar slobozi pu=ca =i peste oameni. Se]n\elege de la sine c[cele mai multe ori el]mpr[=tie]n v`ntoci ]ntregi de praf =i c[ se ostene=te zile mari degeaba. Iar dac[ i se ]nt`mpl[s[oboare vreo p[s]ruic[oarb[... s[-l vezi atunci cum alearg[cu ochii boldi\i la locul unde a z[rit-o pic`nd: gard, =an\, spini, el r[zbate tot, f[r] sfial[; ar trece =i prin foc f[r] a lua seama, c[ci atunci el nici nu vede, nici n-aude. }=i pierde ceasornicul, p[l]ria, pu=ca... dar nu-i pas[; el a lovit!... =i de vreme ce-a lovit, e pu=ca= bun. Aceast[ idee m[gulitoare a`\` focul ce-l ]nflac[r] =i d[ aripi picioarelor sale, care alearg[ , salt[ , zboar[ f[r]-a atinge p[m`ntul. +i c`nd z[re=te ]n iarb[ pas[rea r[nit[ , s[-l vezi cu ce turbare se arunc[ asupra ei, =i pe urm[ cu ce fudulie o ridic[ p`n[la ochi ca s[o priveasc[mai de aproape. Atunci i se pare c[\ine o lume]n m`n[! Bucuria lui este nebun[; ar voi s[ lege pas[rea la piept, ca o decora\ie, dar, aduc`ndu-=i aminte c[are o torb[, o pune]ntr-]nsa, =i apoi o scoate de zece ori pe minut pentru ca s[o mai vad[. De=ert[ciunea lui g[se=te pricin[de fal[ ]n moartea unei fiin\e nevinovate!

Cea]nt`i pas[re care a fost jertfa cruzimii st[p`nului meu era un botgros. Pare c[-l v[d =i acum pe creanga unui p[r]s[lbatic, cu gu=a umflat[de c`ntare! V`n[torul meu se apropie de el pe furi=, ca un motan,]l chiti mult[vreme, trase chedica pu=tii, =i bietul botgros pic[pe iarb[, slobozind un \ip[t dureros!... }l lovise tocmai]n gu=[. Acea scen[m-a]nfiorat a=a de tare =i totodat[a trezit]n

mine o ur[at` t de cumplit[ asupra tuturor oamenilor, ]nc` t m-am hot[r` t pe loc a m[ dep[rta de veri=orul ispr[vnicesei =i, dar, profit` nd de uimirea ce-l cuprinsese]n vremea c` nd alerga s[ puie m` na pe victima lui, am s[rit iute din buzunar =i m-am ascuns]n iarb[. De atunci, iubita mea, am r[mas]ncredin\at c[ ]n oameni sunt semin\e de cruzime care, dac[ar avea prilejuri favoritoare pentru dezvelirea lor, ar acoperi fa\ a p[m` ntului cu mii de Neroni.

PARAUA: De nerozi?

GALBENUL: Neroni. C` t pentru nerozi, dup[cum le zic]n Valahia, slav[Domnului! semin\ia lor s-a dezvelit =i a]nflorit destul de bine]n lume.

PARAUA: Mai ales de c` nd s-a l[it mania de a avea spirit.

GALBENUL: Acum eram liber!... liber!...]n\elegi tu, iubita mea, toat[dulcea\ a =i toat[puterea acestui cuv` nt? Neat` rnat de nimeni, sc[pat de]nchisorile pungilor!... volnic de-a face tot ce-mi pl[cea!... }n ceasul acela am gustat cea mai mare fericire]n sufletul meu, c[ci nimic pe lume nu e mai scump =i mai sl[vit dec` t libertatea; ea este darul cel mai nepre\uit ce l-a dat Dumnezeu oamenilor. +i s[ =tii de la mine c[ atunci o na\ie se apropie de moarte c` nd]ncepe a fi surd[la glasul libert[\ii!

PARAUA: Acest adev[r e vechi de c` nd lumea =i]l =tiu de mult.

GALBENUL: Cum se poate?... Eu credeam c[l-am descoperit singur.

PARAUA (*z`mbind*): Spiritele ]nalte se potrivesc ades la g`nduri.

GALBENUL (*se]nchin[*): Eram liber, precum \i-am spus,]ntr-o c` mpie ]nflorit[, ce r[suna de c` ntecele p[s[rilor.

Cioc` rliile voioase]n v[zduh se leg[nau
+i-nturnarea prim[verii prin dulci ciripiri serbau¹.

¹ Primele versuri ale poemului epic *Aprodul Purice*, publicat de C. Negruzzi]n 1837.

Florile dezmiertate de un v`ntu=or lin r[sp`ndeau]n aer feluri de miroase, ce m[ ]mb[tau de mul\umire. Stam culcat]ntre doi topora=i =i m[uitam la soare cu dragostea unui frate, c[ci, dup[zisa poe\ilor, soarele nu este alt[dec`t un glob de aur. Razele sale lunecau pe fa\la mea, d`ndu-mi o s[rutare fierbinte, ce m[f[cea s[str[lucesc de bucurie. Vai mie! puteam oare g`ndi c[ tocmai el va fi pricina nenorocirii mele =i a de iznoavei robiri ]n care am ajuns!... Acum sunt ]ncredin\at de adev[rul proverbului rom`nesc ce zice c[: fratele-\i scoate ochii!... =i p[strez o deosebit[admirare pentru fabula lui Alexandrescu, *Toporul =i p[durea*, care zice:

C[ ]n fie=ce \ar[
 Cele mai multe rele nu vin de pe afar[,
 Nu le aduc str[inii; ci ni le face toate
 Un p[m`ntean de-ai no=tri, o rud[sau un frate.

PARAUA (*cu entuziasm*): *Aferim, aferim!*

GALBENUL (*dup[o scurt[t[cere*): |i-am spus, draga mea, c[c`mpia unde m[ desf[tam cu at`ta mul\umire vua de c`ntecele p[s[rilor, dar mai cu seam[ de vro c`teva minute ea r[suna de glasul]ngeresc al unei tinere copile, ce culegea flori aproape de mine. *Zic]ngeresc*, pentru c[a=a-i obiceiul, cu toate c[nime nu cred c[a auzit glasul]ngerilor; =i socot c[a= nimeri mai bine zic`nd *argintiu*, mai ales c[ acest cuv`nt]mi aduce aminte de glasul t[u, ce m-a]nc`ntat a=a de mult]n buzunarul c[pitanului Costi\.

PARAUA (*vars[o lacrim[de]nduio=are*).

GALBENUL: Ai]nsemnat ca =i mine, scumpa mea, c`t e de frumos neamul \iganilor care tr[iesc ]n partea mun\ilor =i ce figuri regulate =i vioaie se g[sesc printre femeile lor; dar crede-m[ c[ niciodat[, de c`nd m[aflu]n Principatele rom`ne=ti, n-am ]nt`lnit tr[s[turi at`t de ginga=e, at`t de bine]mpreunate =i]ntr-un cuv`nt at`t de pl[cute ca a Zamfirei (a=a se numea copila ce culegea flori l`ng[ mine). Las[ c[ era t`n[r[numai de vro

=aisprezece ani =i c[avea]nc[acea fr[gezime copil[reasc[at` t de nepre\uit[ ]n podoaba unei femei, dar apoi toate mi=c[rile ei, c[ut[tura sa, glasul s[u] aveau un ce mai deosebit, un aer de s[lb[t[cime ]nc`nt[toare, ce o asem[nau cu o c[prioar[sprinten[ ]n momentul c`nd simte v`n[torul]n codri. P[rul s[u] negru ca pana corbului era]mpletit]n cosi\le]mpodobite cu b[nu\i de argint =i cu floricele; la g`t purta o salb[ de m[rgele ro=ii =i albe =i de rubele, care s[lta pe s`nu-i la tot pasul, pricinuind un zinghet delicat =i str[lucind felurit sub razele soarelui. Toat[haina ei era o c[ma=[alb[cusut[cu alti\le de fir =i de m[tase pe la umeri =i pe la g`t =i o fot[ albastr[ cu dungi vi=inii, ce ]nconjura trupul s[u] ml[dios ca o trestie =i tras prin inel, dup[ cum zic rom`nii. Ce s[-\i mai spun?... Pentru ca s[-\i dau o slab[idee de toat[persoana Zamfirei ar trebui s[fac o fiziologie]ntreag[de fie=tecare parte]ndeosebi, sau s[urmez unor autori care, vroind a descrie un portret,]ntrebuin\eaz[chipul obi=nuit]n pa=apoarte. A= zice dar ca d`n=ii c[avea:

Ochii, ca seninul dup[ploaie sau ca floarea de cicoare.

Genele, lungi ca un v[l de m[tase.

Spr`ncenele, bine arcate ca arcul amorului.

Obrajii, rotundo-lung[re\i =i vopsi\i u=urel de purpura aurorei, care de c`te ori se *ive=te* totodat[ =i z`*mbe=te*, pentru]nlesnirea rimei =i pl[cerea poe\ilor.

Gura, boboc de trandafir, jum[tate desfoiat.

Din\ii, s`mburi de m[r f[r[coaj[, sau m[rg[ritar.

P[rul, vezi mai sus.

G`tul, de leb[d[, dup[obiceiul vechi.

S`nul..

PARAUA (cu pu\in[*gelozie*): Cred c[nu l-ai cercetat de aproape.

GALBENUL: Ba]nc[m-am =i leg[nat pe el!... +i pot zice f[r[ru=ine c[m-am sim\it oarecum m`ng`iat de pierderea libert[\ii mele c`nd a dat Zamfira cu ochii de mine (c[ci sticleam

din pricina soarelui)! =i mai ales c`nd, z`mbind cu mul\umire, m-a aninat de salb[=i m-a culcat pe s`nul ei at`t de minunat, at`t de rotund, at`t de frumos! Ce leag[n, scumpa mea, ce leag[n! S[tr[ie=ti =i s[mori pe d`nsul f[r-a dori alt[ fericire pe p[m`nt =i alt rai pe ceea lume.

PARAUA: *Bre, bre!* ce entuziasm!... Dac[nu te-a= cunoa=te, a= crede c[e=ti un t`n[r poet ce ai sc[pat de-abia de pe lai\ele =coalelor.

GALBENUL: +i n-ai gre=i, pentru c[ ]nf[\i=area Zamferei m-a cuprins de o mirare a=a de]nfocat[,]nc`t deodat[m-a tr[snit un fulger poetic =i am improvisat pe loc urm[toarele versuri:

Frumoas[copili\!
Spune-mi de unde vii
Cu z`mbet pe guri\[,
Cu m`ndri ochi =i vii?

Ce]nger mult ferice
Din ceruri te-a adus
+i pe p[m`nt, aice,
Ginga=[te-a depus?

Tu e=ti o n[lucire,
Un farmec *aurit*,
Un vis de fericire,
Un]nger de sl[vit!

Din cer e=ti o minune,
+i dulce-i glasul t[u
Ca sf`nta rug[ciune
C`nd bate ceasul r[u!

PARAUA: Bravo, bravo!... }mi pare bine c[, pe l`ng[ cele multe calit[\i, mai ai =i talentul improvizat\iei ]n privirea ]gancelor. Toat[ bucata e plin[ de o armonie muzical[ ce sun[ a dr`mb[, dar mai cu seam[*farmecul aurit*]mi place =i-mi aduce aminte de

minunatul compliment ce a f[cut odat[un scriitor de la oarecare instan\[unei duduca din oarecare mahala, zic`ndu-i c[-i frumoas[ ca o *otno=enie* scris[ pe h`rtie *galan\ki*.

GALBENUL: Ah! parale, parale! Fiin\ele ne\elese ce sunte\i! Vroi\i totdeauna s[ne \ine\i]n mrejele voastre =i s[nu avem nici ochi, nici gur[, nici suflet dec`t numai pentru voi. Iar dac[ ni se ]nt`mpl[s[ne]ntoarcem c[ut[turile aiure, atunci vai =i amar pentru noi, s[rmanii galbeni olandezi!... Acele versuri pe care numai eu =tiu c`t am asudat p`n[ce le-am improvizat!... acele versuri]n care mi-am v[rsat toat[inima!... tu le iei]n r`s pentru c[au fost adresate alteia, iar dac[le-a= fi f[cut pentru tine sunt sigur c[le-ai fi g[sit minunate. Dar ce stau eu de te]nvinov[\esc...

Astfel este sexul, nu e vina ta¹.

PARAUA: A=a, frumos v[=ade! Voi ne]n=ela\i, =-apoi voi s[ri\i cu gura]nainte; alt[vorb[n-ave\i dec`t c[ astfel este sexul, f[r-a mai lua ]n privire toate jertfele c`te le facem noi pentru voi.

GALBENUL: Dac[-i vorba de jertfe, apoi m[ ]nchin cu plec[ciune (*se]nchin/*) =i m[ ]ntorc iar[=i la s`nul fermec[tor al Zamfirei. Ea m[ duse spre ni=te corturi ce se z[reau departe, la poalele unui codru, =i c`nd fuser[m aproape de ele, ne ie=i]nainte un fl[c[u \igan, nalt, sprinten, voinic, cu ochii mari =i negri, cu p[rul lung =i negru, cu fa\ars[de soare, dar frumoas[=i vioaie. El era Nedelcu, l[utar vestit, ce]i rupea inima c`nd tr[gea din arcu= un c`ntec de jale =i care te f[cea s[joci f[r[voie c`nd suna o hor[. El se iubea cu Zamfira din copil[rie =i dup[ multe necazuri =i chinuri ce suferiser[ am`ndoi de ceea parte de Milcov, izbutiser[a sc[pa din ghearele unor st[p`ni nemilostivi =i a trece]n Moldova, unde tr[iau]n pace]mpreun[de vro =ase luni.

— Cules-ai multe flori, drag[Zamfir[?]i zise Nedelcu s[rut`nd-o.

¹ Refrenul poeziei lui C. A. Rosetti, *A cui e vina*, din vol. *Ceasurile de mul\umire*, Bucure=ti, 1843.

— Am cules cele mai frumoase din c`mp, pentru ca s[ le pun la p[l[ria ta, dar cea mai scump[ mi-am pus-o eu la g`t. +i zic`nd aceste, Zamfira m[ar[t[pe mine]n salb[.

— Un galben! strig[Nedelcu cu mirare. Unde =i cum l-ai g[sit?

— }n c`mp, c[ut`nd flori cu g`ndul la tine... c[ci de c`te ori g`ndesc la tine, totdeauna dau de noroc.

Nedelcu s[ri]n sus, chiuind de bucurie =i pe urm[, ridic`nd pe Zamfira ]n bra\`e, o duse p`n[ sub cortul lui, juc`nd ca un copil =i s[rut`nd-o cu dragoste.

Nu =tiu dac[ai]nsemnat vreodat[=atrele \ig[ne=ti =i dac[ai vreo idee l[murit[asupra vie\uirii curioase acestui neam nomad, ce se poart[necontenit cu toat[averea lui din c`mp ]n c`mp, din sat]n sat, din codru-n codru?... Fie=tecare \igan are =atra lui, f[cut[din mai multe buc[\i de \oluri afumate, =i o c[ru\ cu ro\i nalte ce-i sluje=te de culcu= sub cort, c`nd se opre=te, =i ]n care ]=i poart[ toat[ familia =i toate m[istriile c`nd c[l[tore=te. Pu=kin, vestitul poet rusesc, zice]n poemul s[u /*igani*, tradus rom`ne=te de A. Donici:

M[garii]n spinare duc
Copii mici; iar ceilal\i,
Femei =i fete, =i b[rba\i,
Dup[c[ru\i pe jos se duc,
To\i petici\i =i dezbr[ca\i.

Ce veselie, ce c`ntare!
Ce vorbe =i ce vuiet mare!
R[cne=te ursul, c`inii latr[
+i sc`r\`ie neunsa roat[.

]n adev[r, nu e priveli=te mai de=[n\at[=i mai original[dec`t a unei cete de \igani la drum! Judele cu barba alb[ =i cu fa\`a neagr[merge pe un cal pag]nainte,]mbr[cat cu giubea ro=ie =i]nconjurat de vro trei sau patru b[tr`ni ca d`nsul, serio=i =i purt`nd giubele albastre =i lungi. Ei sunt c`rmacii caravanei =i totodat[*sfatul* ce judec[=i hot[r[=te pricinile =i g`lceville]ntre ceilal\i \igani.

Dup[d`n=ii vin ]n r`nd o mul`ime de c[ru\ele nalte =i pline de copii, de capre, de foi, de zdren\ele =.c.l., c[ci \iganul nu poate tr[i f[r[ zdren\ele. El =i ele au o tainic[ potrivire. Cu c`t giubeaua e mai ferfelit[, cu at`t \iganul e mai fudul, =i c`nd]i trece p[rul prin c[ciul[, atunci]i pare c[poart[coroan[. A=a-i firea lui;]i place s[-l bat[v`ntul =i s[-l ard[ soarele; =i cele mai de multe ori, pentru ca s[-i ]mplinesc[ aceast[ pl[cere, el se dezbrac[ gol p`n[la br`u. Atunci s[-l vezi c`t e de vesel! s[-l auzi cum c`nt[de voios! pare c[-i toat[lumea a lui.

PARAUA: Mi s-a]nt`mplat =i mie odat[ de am v[zut o clai[e de l[ie=i ]n treac[t, =i cu adev[rat acel spectacol mi-a f[cut a=a de mare impresie, c[ nu-l pot uita. B[tr`nii g`rbovi de v`rst[stau culca\i]n c[ru\ele =i se p`rleau la soare, iar pe l`ng[ei urma pe jos toat[familia: femeii cu copii la s`n, fete cu coafe albe pe cap, fl[c[i tr[g`nd ur=i dup[d`n=ii, cai, m`nji, vaci, c`ini, to\i buluc la un loc, to\i gr[ind, r[cnind, r`z`nd, nechez`nd, url`nd =i umpl`nd c`mpii de un zgomot s[lbatic ce da fiori. C`t pentru zdren\ele nici nu pomenesc, pentru c[ ]n adev[r ele sunt una din p[r\ile cele mai caracteristice ale \iganilor nomazi; am]nsemnat]ns[c[ei au =i o dragoste mai deosebit[pentru caii pagi =i b[l\ai.

GALBENUL: Aceasta e]nc[o tain[a gustului \ig[nesc, pe care nu mi-am putut-o t[lm[ci dec`t prin proverbul latinesc: *de gustibus non disputandum...* C`\i oameni care]n privirea coloritului sunt =i mai ne]n\ele=i, c[ci]=i schimb[floarea]n toate zilele, at`t trupe=te c`t =i suflete=te! Dar s[l[s[m aceste]nsemn[ri fiziologice =i s[ne]ntoarcem iar la \igani. Pre c`t ei sunt vrednici de privit ]n c[l[toriile lor, cu at`t =i popasurile lor sunt curioase. Pu=kin face o descriere foarte vie de un lag[r \ig[nesc la]nceputul poemului s[u:

Ei ast[zi iat[au r[mas
La mal de ap[pentru mas.
Cu \oluri rupte, afumate,
C[ru\ele le]nvelesc

Pe deasupra p`n` la roate;
 Apoi femeile g[tesc
 M`ncare proast[=i se pun
 Buluci l`ng[ceaun.
 }n dep[rtare se prevede
 Cum caii pasc la iarb[verde,
 Iar dup[=atre, dezlega[i,
 +ed ur=i bine]nv[\a[i.
 G`lcevi =i vorbe, =i strigare,
 Amestecate cu c`ntare,
 +i sunetul de fier[rii
 Asurd[locul]n c`mpii.

Cum =i-au a=ezat corturile]n apropierea unui t`rg sau a unui sat, b[rba\ii, dintre care cei mai mul\i sunt fierari =i lingurari, purced s[ v`nd[dr`mbe, cove\i, lac[te, fuse =.c.l.; babele se duc de trag cu sor\ii fetelor rom`nce pe la case; fl[c[ii merg de joac[ursul prin ogr[zile boierilor; =i numai nevestele r[m`n la =atre pentru ca s[ g[teasc[ de m`ncat,]n vreme ce copiii lor alearg[goi pe c`mp juc`nd *tananaua*. Iar c`nd se ]ntorc cu to\ii seara la corturi, atunci s[ auzi r[cnete de copii ce cer de m`ncare, l[traturi de c`ini goni\i de la ceaunul cu m[m[lig[, nechezuri de cai ce vin de la p[scut, c`ntece de fl[c[i =i de fete mari ce se]ntorc din lunc[de la culesul fragilor, sfezi, dezmierd[ri, vaiete, hohote, chiote, sunete de cobze, de scripci, de dr`mbe; toate aceste la un loc, ridic`ndu-se]n v[zduh odat[cu fumul ce iese de sub fiecare =atr[. +i pu\in mai]n urm[, cum s-a culcat soarele, cum s-au stins focurile, pare c[nici n-au fost, nici nu mai sunt... O t[cere ad`nc[ domne=te peste tot; oameni =i dobitoace, to\i odihnesc; numai c`inii se aud l[tr`nd la lun[ =i numai vro bab[-cloan\ se z[re=te culeg`nd buruieni pentru desc`ntece.

Astfel de via\ petrecea =i Zamfira cu Nedelcu, cu ast[deosebire,]ns[, c[pe d`n=ii nu-i fura somnul]ndat[ce r[s[reau stelele, pentru c[ei se iubeau cu tot focul tinere\ii =i le pl[cea lor mult a se primbla]mpreun[pe lun[.

PARAUA: Curios lucru! ce plecare au poezii, amozzii =i privighetorile pentru lun[!

GALBENUL: Eu socot c[aceasta vine din tainica leg[tur[ce este]ntre ei. Razele lunii sunt dulci ca glasul privi(ghe)torii, cere=ti ca poezia sufletului =i tainice ca amorul sf`nt.

PARAUA: Foarte frumos; dar pentru buhne =i lilieci ce po[i zice?

GALBENUL: Aceste iubesc luna pentru c[... nu le place soarele =i tr[iesc la]ntuneric pentru ca s[fac[cum au f[cut *p[rin\ii* =i *str/mo=ii* lor. Dar]nc[o dat[, s[ne]ntoarcem la Zamfira. Istoria ei este foarte interesant[=i trebuie s[\i-o povestesc.

PARAUA: Caut[ ]ns[, te rog, s[fii mai scump la vorbe, pentru c[vorba mult[-i s[r]cia omului.

GALBENUL: N-ai fric[; mi-oi face gura pung[.

Zamfira s-a n[scut sub =atr[, pe malul Oltului, unde]=i]ntinse-
ser[lingurarii corturile pentru ca s[petreac[vara. Tat[l s[u era jude =i maic[-sa tr[gea cu boghii sau c[ta]n oglind[=i]n talgere cu ap[prin cur\ile boiere=ti, pentru c[era vestit[de m[iastr[=i le spunea la to\i norocul ca =i c`nd ar fi citit pe carte. +tii, scumpa mea, c[ \igancele sunt foarte dibace ]n tot soiul de vr[jjitorii =i de desc`ntece de deochi, de =arpe, de dragoste =.c.l. Aceste taine au fost introduse]n \[rile aceste odat[cu venirea \iganilor =i, dup[p[rerea mea, ele nu sunt alt[dec`t ni=te slabe =i proaste r[m[=i\ale ale acelei =tiin\ele oculte, care era at`t de dezvoltat[la vechii egipteni.

Toat[copil[ria sa Zamfira o petrecuse]n c[l]torii dintr-un \inut]ntr-altul, oprindu-se cu =atrele vara]n apropierea t`rgurilor =i iarna ]n fundul codrilor, sub bordeie de p[m`nt. Acea vreme fu pentru d`nsa o vreme fericit[, c[ci ]ndat[ cum r[s[rea soarele, ea alerga pe c`mpi cu ceila\i copii, alung`nd fluturi din floare ]n floare, se r[t[cea prin lunci dup[ cules mure, dup[ cuiburi de p[s]ri, sau culegea lemne verzi de f[cut fuse =i linguri la strung. Duminicile se ducea la horele din sat, se da ]n scr`nciob, privea cum juca ursul dup[sunetul daerelei, =i seara, c`nd se]ntorcea

la =atr[, se aduna gr[amad[cu ceilal\i copii pe l`ng[ foc, asculta pove=ti de la mo=negi =i adormea voioas[ ]n c`ntecele fluierelor. Nu avea nici o grij[!... pu\in]i p[sa c[de-abia o acoperea o c[me=uic[rupt[, c[ci dac[-i era cald, ea se sc[lda]n Olt, =i de-i era frig, ea juca tananaua, c`nt`nd din gur[:

O para, d[-mi o para,
Ca s[-\i joc o tanana.

Nici nu =tia ce sunt papucii; ea c[lca cu picioarele goale pe iarb[verde, =i c`nd era ostentit[, tat[l s[u o punea]ntr-o desag[aninat[de spinarea unui cal. Fericit trai a fost acela pentru Zamfira, dar n-a \inut mult, din p[cate.

}ntr-o zi (abia era atunci Zamfira de =apte ani), un doroban\ veni la tat[l ei =i]i porunci s[-l urmeze cu \iganii la oc`rmuire. ]i duse pe to\i la Craiova, unde cu adev[rat ]i a=tepta o mare nenorocire. St[p`nul lor s[r[cise =i, fiindc[era silit s[pl[teasc[ni=te datorii ce avea, el se hot[r`se a=i vinde robii *prin mezat*.

C`nd sosi ziua mezatului, pia\ a oc`rmuirii]nf[\i=a un tablou vrednic de cele mai crunte vremi ale barbariei. Ea era ticsit[de \igani lungi\i la p[m`nt cu \igancele =i cu copiii lor, pl`ng`nd ]mpreun[ =i c[in`ndu-se ca ni=te adev[ra\i os`ndi\i la moarte. O mul\ime de boieri =i de negustori umblau printre d`n=ii, c[lc`ndu-i ]n picioare =i ar[t`ndu-i cu degetul ca pe ni=te vite. Unul zicea: — Aista face zece galbeni. Altul r[spundea: — Eu n-a= da nici un c[u= de f[in[pe el. Altul iar striga: — Vere, vere, nu te]ncurca]n negustorii de \igani, c[-s mai bune cele de boi. Din toate p[r\ile auzai vaiete amestecate cu r`suri, lovituri de bici, \ipete, oc[ri =i blestemuri.

Telalul,]n sf`r=it, ie=i din cancelarie]n mijlocul ogr[zii =i r[cni]n gura mare:

- Cinci galbeni s[la=ul!... Cine d[mai mult?
- +ase, r[spunse un boier.
- +ase =i trei parale, zise r`z`nd un casap bogat.

— +ase =i opt parale, ad[ug[altul.

— +apte galbeni, r[cni iar cel dint`i.

}n vremea asta, un boier cu =lic =i cu ciubote ro=ii se apropiase de Zamfira, o apucase de m`n[ =i o ]ntorcea c`nd]n dreapta, c`nd ]n st`nga, m[sur`nd-o cu ochii din cap p`n-]n picioare. Dup[aceasta]i porunci s[umble pu`in, pentru ca s[ vad[ de nu-i oloag[; ]i cercet[ din`ii =i se duse degrab[spre telal zic`ndu-i:

— Dau zece galbeni pe fata judelui. Telalul strig[ ]ndat[:

— Zece galbeni fata judelui!... Cine d[mai mult? Una, dou[, trei, hareci! S[-]i fie de bine, cucoane.

Boierul pl[ti banii =i se]ntoarse la Zamfira ca s[o ia. Tat[ ] ei]ns[=i maic[-sa, care auziser[t`rguirea, se o\`r`r[ ca =i c`nd le-ar fi trecut un =arpe rece prin s`n =i se aruncar[ la picioarele boierului, s[rut`ndu-i poalele anteriorului =i rug`ndu-l cu desparare ca s[ nu-i despart[ de copila lor. — Nu te ]ndura de noi, m[ria ta — ziceau s[rmanii — c[ n-avem alt copil =i suntem b[tr`ni; nu ne lua pe Zamfira, pentru numele lui Dumnezeu Sf`ntul! c[ne rupi inima. Vai de noi =i de noi!... Fie-]i mil[, cucoane, c[d-ta e-ti boier mare =i]-a da Maica Precista toate bun[t]vile lumii. S[-]i tr[iasc[cucoana =i copila=ii, ca s[-]i vezi mari ca ni-te]mp[ra]i... Cump[r]-ne =i pe noi, ca s[fim la un loc cu Zamfira, =i]-om fi robi la ce ne-i porunci... Zamfiro, draga tatei =i a mamei, s[rut[=i tu poalele m[riei sale, ca s[se]ndure de tat[ ] t[u =i de m[-ta, c[m[ria sa-i boier mare =i-i va da Sf`ntul Hristos orice-a dori. Vai de noi! p[c]to=ii de noi!... Of! las[-ne pe Zamfira! +i pl`ngeau nenoroci]ii de ar fi]nduplecat o inim[de t[ar, =i se]ncol[ceau de picioarele boierului, =i se tr[geau cu m`nile de p[r, =i str`ngeau pe copila lor]n bra]e, ca =i c`nd ar fi vroit s[ o fac[ una cu trupul lor. Boierul ]ns[ ]i ]mpinse cu piciorul ca pe ni-te c`ini, lovindu-i cu c[lc`iul peste cap, =i strig[ m`nios: — Duce-]i-v[la dracu, cioare b[]ate, c[v[pun acu=i s[v[m[soare cu biciul. +i zic`nd aceste el smuci pe Zamfira dintre d`n=ii ca pe o buruian[din p[m`nt.

liganul se scul[de jos plin de s`nge =i se puse piepti= dinaintea boierului nemilostiv: — D[-mi copila — striga el cu glas desperat — d[-mi copila, c[ m[ simt ]ntr-un ceas r[u; d[-mi pe Zamfira, p[g`nule, c[-s turbat,]mi pierd min`vile, d[-mi... Nu apuc[ ]ns[ s[ sf`r=easc[=i boierul]l izbi cu palma peste ochi. Atunci nenorocitul jude nebuni de tot... }ntr-o clipal[el se arunc[asupra boierului de-l amestec[cu \[r`na =i, lu`nd]n bra`e pe Zamfira, o s[rut[ de trei ori =i o ridic[ ]n sus cu g`nd ca s[-i sf[r`me capul de o piatr[: — Mai bine te-or lua moart[ dec`t vie!... r[cnea s[rmanul p[rinte]n durerea sa.

C`iva doroban`i ce se g[seau aproape]i smucir[copila din m`ini, iar pe d`nsul]l legar[cu picioarele la falang[=i]ncepur[a-l zdrobi cu bicele.]n vremea asta st[p`nul Zamfirei se scul[ din colb =chiop[t`nd =i, apuc`nd-o de p[r, o trase cu de-a sila de pe pia`a oc`rmuirii, care r[suna de vaietele tat[lui s[u =i de bocetele maic[i sale. A=a biata feti`\[fu desp[r`it[ pentru totdeauna de dragostea =i dezmierd[rile p[rin`ilor s[i!...

Oi trece cu t[cerca asupra vremilor celor dint`i ale petrecerii sale ]n casa noului st[p`n. Toat[acea epoc[e plin[de dureri suflete=ti, de lacrimi, de zadarnice jeliri =i mai ales de necazuri mici, de pedepse f[r[vin[mai crude =i mai]nfrico=ate dec`t o mare nenorocire. Opt ani de zile \inu acea chinuire necurmat[!... opt ani biata copil[ fu supus[ la lucrurile cele mai ostenitoare. Zi =i noapte ea trebuia s[ fie pe picioare gata a urma tot soiul de porunci. Iarna, vara, pe ploaie, pe ninsoare, era os`ndit[la sp[lat]n cas[, la ceruit sc`ndurile, la v[ruit pere`ii =.c.l. =i pentru cea mai mic[gre=eal[, pentru un pahar stricat, pentru o]mpuns[tur[gre=it[la gherghef, oc[ri, blestemuri, b[t[i, toate n[p[deau asupra ei din partea jup`nesei Saftei.

Aceast[rea femeie era tipul acelor slujnice obraznice, c[roa sl[biciunea =i bun[tatea st[p`nilor le ]ncredin`eaz[ ]oarecare putere pentru privegherea casei; ea p[rea s[fi fost destul de frumoas[ ]n vremea ei =i se]n`leage prea lesne cum a ajuns treptat din

fat[-n cas[a fi jup`neas[ ]n cas[ =i ]n sf`r=it st[p`na casei =i a boierului, c[ci acesta era holtei. Jup`neasa Safta avea acum vreo patruzeci de ani, era nalt[, uscat[, galben[de venin =i slu\it[mai mult de r[utatea ce fierbea]ntr-]nsa, c[ci nimic nu prefaca at`t obrazul unei femei ca r[utatea inimii. Ea sim\ea foarte bine c[ =i-au tr[it traiul =i =i-a m`ncat malaiul, dup[cum zice vorba, =i de ciud[ ]=i r[zbuna asupra Zamfirei, pentru c[Zamfira acum era de cincisprezece ani, era t`n[r[, era frumoas[, vestit[ de frumoas[, ]nc`t to\i din t`rg se minunau de ea. Iar mai cu seam[ boierul, de o bucat[ de vreme, o g[sea foarte pe plac =i, f[r[ nici o ru=ine, ]i zicea vorbe =i ]i f[cea propuneri m`r=ave, pe care Zamfira nu le putea]n\elege. De c`te ori se ]nt`lnea cu d`nsa, el o s[ruta, o dezmierda =i dac[ ea vroia s[ fug[, o amenin\va cu b[taia. De acolo prepusuri din partea jup`nesei Saftei, gelozii =i]n urmare iar pedepse pentru biata fat[. Aceste scene triste se re]nnoiau pe toat[ziua; dar,]n sf`r=it, Dumnezeu se milostivi de d`nsa.

]ntr-o sear[, dup[ce adormir[to\i]n cas[, Zamfira se cobor[ ]n gr[din[. Era o lun[plin[=i voioas[, ce-i aduse aminte de copil[ria sa. Ea se puse pe g`nduri =i ]ncepu a pl`nge, c`nd deodat[ auzi dup[ z[plaz un glas str[in ce o chema pe nume =i z[ri dincolo de gr[din[ un \igan t`n[r ca de vro dou[zeci de ani.

— Zamfiro, Zamfiro — zicea \iganul — nu m[cuno=ti? Uit[-te la mine: eu sunt Nedelcu. Ad[-\i aminte c`nd ne jucam ]mpreun[ pe malul Oltului, l`ng[=atre, =i c`nd alergam prin codru dup[cuiburi de p[s[ri.

— Nedelcu! Tu e=ti, Nedelcu?... Nu putu rosti mai mult biata fat[, c[ci o apuc[un pl`ns de jale =i de bucurie ce o]n[du=ea.

— Eu]nsumi, Zamfiro drag[, m-am pornit]nadins de la =atre ca s[te g[sesc =i de-abia dup[trei luni am putut afla c[e=ti aici.

— Sai degrab[z[plazul, Nedelcule, =i vin[l`ng[mine.

]ntr-un minut am`ndoi fur[ ]n bra\ele unul altuia.

— Ce face tat[l meu =i maic[-mea?]ntreb[ea.

— Tr[iesc, s[rmanii, =i te jelesc!

— Unde se afl[acum?

Nedelcu c[t[ ]mprejur =i, cobor`nd glasul, r[spunse:

— Ei sunt fugi\i la Moldova =i te a=teapt[la hotar dincolo; dac[vrei s[-i mai vezi p`n[ce mai sunt cu zile, hai cu mine, Zamfiro.

La aceste cuvinte nea=teptate Zamfira era s[nebuneasc[de mult[bucurie; ea se lipi de pieptul lui Nedelcu =i zise: — Dumnezeu s[-i dea]nzecit tot binele ce mi-l faci tu acum, Nedelcu!... Haide\i, s[sc[p odat[de aceast[cas[, unde mi-am ros inima]n dureri =i]n dezn[d]jduire. Haide, Nedelcu; eu de ast[zi m[dau \ie; tu s[-mi fii frate, rud[, ce-i vrea;]mi pun via\a]n m`inile tale. Iar tu, cas[afurisit[, ce mi-ai slujit de temni\... s[pice tr[snetele pe tine =i s[nu se cunoasc[nici locul unde e=ti zidit[!

Zic`nd aceste, Zamfira s[ri cu Nedelcu peste z[plaz =i se dep[rtar[ am`ndoi de casa boiereasc[.

PARAUA: +tiu c[acum ai s[-mi poveste=ti greut[\ile ce au]nt`mpinat am`ndoi p`n[ ce au trecut hotarul =i bucuria ce a sim\it Zamfira c`nd =i-a v[zut p[rin\ii,]ns[fiindc[toate aceste mi le pot]nchipui eu]ns[mi, te poftesc s[treci cu t[cerea asupra lor =i s[-mi spui]n scurt cum te-ai desp[r]it de Zamfira.

GALBENU: Aceast[observare este foarte pu\in m[gulitoare pentru ambi\ia mea de narator; cu toate aceste iat[c[-mi]nfr`nez limba... Zamfira =i Nedelcu tr[iau acum de vro =ese luni de zile]n toat[fericirea unei dragoste lini=tite; toate le mergeau pe plac =i dulce le era via\a.

]ntr-o noapte, cerul se acoperise de nori]ntuneca\i printre care =erpuiau mii de fulgere, =i b[tea un v`nt puternic care cl[tina \olurile =atrelor ca pe ni=te p`nze de corabie. Trei c[l]re\i se oprir[l`ng[ cortul lui Nedelcu, pentru c[ acum ]ncepuse a ploua, =i intrar[ ]n[untru. Zamfira se ]ng[lbeni ca o moart[ c`nd]i z[ri, c[ci unul din trei era tocmai st[p`nul ei.

— Ha, ha! r[cni boierul; aici mi-ai fost, jup`neas[ Zamfir[?... De =ase luni de c`nd ai fugit de la mine, te l[f]ie=ti cu cioroi prin =atre?... Las' c[te-oi]nv[\a eu s[p[r]se=ti casa st[p`nului.

— +i cum]i]nv[\a-o? strig[deodat[Nedelcu, s[rind drept pe picioare dinaintea lui.

— Cum?... A=a! r[spunse boierul, izbindu-l cu palma peste gur[. S[=tii, cioar[, alt[dat[s[nu te v`ri]n sufletul boierilor.

Nedelcu se f[cu v`n[t de m`nie, iar st[p`nul Zamfirei, ]ntorc`ndu-se c[tre ceilal\i doi c[l[re\i, le dete porunc[ca s[o lege cot la cot =i s[o puie pe unul din caii lor. Slugile se aruncar[asupra ei, dar nu avur[vreme nici s[se apropie de d`nsa, c[ci Nedelcu, apuc`nd iute un topor,]l repezi orbi=]ntr-]n=ii, =i boierul pic[mort la p[m`nt, cu capul cr[pat ]n dou[. Tovar[=ii lui se f[cur[ pe loc nev[zu\i. A=a biata Zamfir[ a sc[pat de a doua oar[ din lan\ul robiei, dar ce folos! Nedelcu peste c`teva zile fu prins, ferecat, judecat =i sp`nzurat.

PARAUA: Dar Zamfira?

GALBENUL:]n ceasul c`nd iubitul ei se zb[tea ]n =treang, d`nd o lec\ie de moral poporului adunat, s[rmana le=in[l`ng[ sp`nzur[toare =i]=i pierdu min\ile pentru totdeauna.

PARAUA (*cu spaim/*): Cum! nebun[?

GALBENUL: Nebun[! Din ceasul acela s[rmana sim\i o ur[grozav[asupra oamenilor =i p[r[si tot, =atre, rude, p[rin\i, pentru ca s[se ascund[ ]n mijlocul codrilor. Toat[ziua ea alerga cu ochii \inti\i]naintea ei ca =i c`nd ar fi alungat o umbr[ =i, dac[ ]nt`lnea vreun om, \ipa cu]nfiorare =i fugea p`n[ ce pica obosit[ la p[m`nt. Iar noaptea, c`nd toat[ natura era cufundat[ ]n t[cere, Zamfira ]ncepea a c`nta cu glas jalnic doinele ce]nv[\ase de la Nedelcu, =i]ndat[pe urm[fa\ a ei se lumina de o bucurie necunoscut[; ea se apuca la joc atunci, p`n[ ce iar[=i c[dea ca o moart[ jos. S[rmana Zamfir[! ea care era at`t de frumoas[, s[o fi v[zut peste c`teva s[pt[m`ni, te-ai fi speriat!... Ochii i se]nfundaser[ ]n cap, obrazii i se uscaser[, p[rul ei curgea pe umeri despletit =i]nc`lcit. Din tot trupul ei at`t de bine f[cut nu-i r[m[seser[dec`t pielea =i oasele. S[rmana Zamfir[!]n ce stare tic[loas[o adusese disperarea!

PARAUA =i GALBENUL (*ofteaz[ ]mpreun[ ]*).

GALBENUL (*dup[o scurt[t[cere]*): }ntr-o zi c`iva oameni be\i, ]nt`lnind-o pe c`mp, o luar[ de goan[ ca pe o fiar[ s[ ]lbatic[, cu g`nd de a glumi. Nenorocita fugea speriat[, \ip`nd cu groaz[, c`nd deodat[un t`n[r ce se g[sea pe acolo la v`nat se puse]nainte gona=ilor =i]ntinse pu=ca spre ei. Ace=tia se f[ur[pe loc nev[zu\i prin tufe, iar Zamfira, apropiindu-se de ap[r[torul ei, se uit[la el cu ochii plini de lacrimi =i-i zise: — M-ai sc[pat de la moarte!... \ine galbenul ista c[\i-a fi cu noroc. Dup[aceasta ea m[dezleg[pe mine din salb[, m[dete]n m`na t`n[rului care sta]nlemnit de mirare =i se dep[rt[de d`nsul]n fuga mare.

PARAUA: +i n-ai aflat ce s-a mai f[cut?

GALBENUL: Peste c`teva luni ea a murit la m[ ]n[stirea V[raticului, dup[multe dureri grele!

PARAUA: Nenorocirile Zamfirei =i ale lui Nedelcu m-au p[truns peste m[sur[. Dar cu toate aceste, te rog, iubite, s[mai scurtezi povestirea]nt`mpl[rilor tale, pentru c[ de-abia ne mai r[m`ne un ceas p`n-]n ziu[, =i, dup[ cum =tii, c`ntecul coco=ului este pentru noi, fiin\ve negl[suitoare, un semn de spaim[. Numai oamenilor le este dat[dreptatea de a rosti minciuni =i parascovenii]n ziua mare; iar noi nu putem avea glas dec`t de la miezul nop\ii =i p`n-]n zori.

GALBENUL: Nu te]ngriji, scumpa mea; voi c[uta s[sf`r=esc c`t mai degrab[, pentru c[de c`nd vorbesc mi s-a cam dogit glasul, =i mai ales c[ sunt curios s[ cunosc =i ]nt`mpl[rile tale. Afar[de t`n[rul la care m[ g[sesc acum nu am mai avut al\i st[p`ni dec`t pe necunoscutul c[ruia m[ dase Zamfira =i pe un poet. Cel dint`i avea o figur[bl`nd[ =i frumoas[, un port elegant, un glas p[trunz[tor, care m[ f[ur[ ]ntr-o clipal[ prietenul s[u. Toat[ persoana lui avea un *ce* magnetic care m[ tr[gea la el, =i m[rturisesc c[ din ceasul cum am intrat ]n m`inile lui, m-am sim\it gata de a-mi jertfi =i via\a pentru d`nsul!... }nsemnat-ai, draga mea, ce ]nr`urire are fizionomia unor persoane asupra inimilor

=i putut-ai vreodat[s[-i t[lm[ce=ti misterul simpatiei? De unde vine c[deodat[te sim\i robit la privirea unei figuri, f[r' a-\i putea da seama de ceea ce sim\e=ti? De unde vine...

PARAUA: Acu=i c`nt[coco=ul.

GALBENUL (*z`mbind*): Am ]n\eles!... Dar dac[ m[ ]ntind cu vorba a=a de mult asupra simpatiei, aceasta o fac pentru ca s[ po\i ]n\elege cum de am fost ]n stare s[-mi pun eu zilele ]n pericol pentru ca s[ scap pe st[p`nul meu de la moarte. Nu r`de =i nu socoti c[m[laud, c[ci nu am sl[b[ciunile oamenilor. Eu, precum m[vezi, fiin\[mic[=i ne]nsemnat[, m-am]mpotrivit du=manului ce-l amenin\,a, m-am luptat cu el, l-am biruit =i am scos din ghearele mor\ii pe singurul om din lume ce mi-a insuflat dragoste. S[fi fost oricare altul]n locul lui]l l[sam s[piar[, c[ci, de=i oamenii ne sl[vesc pe noi, monedele, =tii c[din]mpotriv[noi nu-i avem la ochi buni.

PARAUA (*cu ner]bdare*): Nu-\i l[sa iar sugetul, frate.

GALBENUL: T`n[rul meu iubea o dam[ cu multe gra\ii, cu mult spirit =i cu mult ur`t b[rbat.

PARAUA: Iar o istorie de amor =i de b[rbat ur`t?

GALBENUL: Toate istoriile din lume sunt drese cu amor, acesta este cel mai vechi =i cel mai cu gust *mezelic* al unei]nt`mpl[ri; c`t pentru *b[rbatul* ur`t, se t[lm[ce=te lesne prin n[t`ngia oamenilor care repeteaz[, de c`nd mitologia, istoria Afroditei cu Vulcan. Eu, dac[ a= fi domn ]ntr-o \ar[, a= face o pravil[ dup[ care numai oamenii cei frumo=i ar avea drept s[ se c[s]toreasc[ cu femeii frumoase, iar cei ur`\i ar fi sili\i s[ia pe cele ur`te, =i prin chipul acesta sunt sigur c[a= curma r[ul nestatorniciei =i al necredin\ei. Ah! Doamne! De ce nu-s domn!

PARAUA: Pentru c[e=ti numai un biet *ban*.

GALBENUL: Mihai Viteazul]nc[a fost ban, dar s-a f[cut erou st[p`nitor, ]nc`t a tremurat]arigradul la numele lui. Eu sunt ban de Olanda =i, de=i nu-mi este dat a fi niciodat[domn, g`ndesc c[pot s[fac domni!

PARAUA: Pare c[c`nt[coco=ul.

GALBENUL: Cu vorba de coco= m[faci un pui de g[in[. Iat[dar c[m[ ]ntorc la t`n[rul meu.

La unul din balurile str[lucite ce s-au dat]n iarna trecut[, el sta deoparte =i vorba cu o dam[de cele pe care polite\ea veacului nostru le nume=te *mobili*, c`nd deodat[ un cavaler str`ns]n frac, ce \inea dou[dame de m`n[, se opri dinaintea lui =i ]i f[cu ]ntrebare dac[ preferiaz[ un ]nger sau un drac? Aceasta era o figur[ de la mazurc[. T`n[rul meu se scul[pe picioare =i r[spunse z`mbind c[: „fiind sigur s[ mearg[ ]n iad dup[ moartea lui, vroie=te s[ c`=tigel mai dinainte favorul dracilor =i c[,]n urmare,]i preferiaz[mai mult dec`t pe ]ngeri“. Atunci cavalerul ]i prezent[ m`na unei din ambele dame =i se dep[rt[juc`nd cu cealalt[. Acea m`n[era at`t de mic[ =i alb[!... bra\ul ei era at`t de alb =i rotund,]nc`t ochii t`n[rului meu, lunec`nd de pe m`n[pe bra\, de pe bra\ pe umeri, =i de pe umeri pe figur[, au f[cut]n c`teva secunde cel mai frumos voiaj din lume, dar totodat[ =i inima lui, urm`nd drumul ochilor, se g[si departe de starea lini=tit[ ]n care se afla c-un minut mai]nainte. El sta cufundat]ntr-o mirare sau, mai bine zic`nd, ]ntr-o admirare ad`nc[, ce]l]nlemnise pe loc, =i c`nd dulcele glas al damei]l scoase din acel vis dumnezeiesc, el se trezi]namorat ca =aptezeci de amorezi.

— La ce g`nde=ti, domnul meu, cu at`ta \intire?...]l]ntreb[dama.

— G`ndesc, doamna mea, — r[spunse el — c[dac[iadul e locuit de draci ca d-ta, el trebuie s[fie raiul acel f[g[duit sufletelor pl[cute lui Dumnezeu.

Dama]ncepu a r`de, ar[t`nd ni=te din\i de m[rg[ritar, =i zise:

— Se vede, domnule, c[ai mare plecare pentru iad, de vreme ce cau\i s[te faci p[c[tos spun`nd neadev[ruri.

— Ce poate fi mai pl[cut dec`t un p[cat care s[-mi meriteze drept os`nd[compania d-tale?

Aceste pu\ine cuvinte fur[zise]n vreme ce am`ndoi f[ceau figura mazurcii. St[p`nul meu duse dama la locul ei =i, p`n[a

nu se dep[ar]ta, primi din parte-i f[ig]ur[ati] de a juca un contradans [mpreun].

Peste pu[un] orchestra [ncepu] acel mult dorit contradans. Tinerii mei aleser[un] locul lor =i f[ig]ur[ati] cea [nt]i figur[ati] f[r]a se vorbi nici un cuv[nt]. Am[ndoi] stau pe g[nd]uri ca nealt[dat], dar mai ales st[p]nul meu era tulburat de tot =i nu putea g[si] nici dou[ ] cuvinte ca s[ ] [nceap[un] convorbirea. Amorul e cel mai mare du[man] al limbii =i al min[ti]; pe una o leag[un] =i pe alta o ame[te] [n]trat[un]ta, [nc]t[un] omul cel mai cu spirit poate atunci s[ ] fie socotit de prost. Aceast[un]t[un]cere s-ar fi prelungit [nc] mult, dac[un] nu ar fi curmat-o prin o [ntrebare] ce-i f[ig]ur[ati] asupra unei persoane ce le f[ig]ur[ati] vis-à-vis la contradans.

— Cum o g[se]ti pe doamna G?... a=a-i c[un]i frumoas[un] de tot [n]ast[un] sear[un]?

— Cu adev[er]at — r[espunse] st[p]nul meu — frumoas[un] pe c[un]t poate fi o statuie f[r]ia[un] =i f[r]ia[un] suflet. Ea domne[te] asupra ochilor, iar nicidecum asupra inimilor.

— Cu at[un]t mai mult dar ea meriteaz[un] s[un] virea d-voastr[un], pentru c[un] pute[un]i gusta [n] pace pl[un]cerea de a o privi.

— Ave[un]i toat[un] dreptatea, dar natura noastr[un] e at[un]t de ciudat[un], c[un] omul cel mai pa[un]nic iube[te] a se r[un]zboi cu sine=i [n] preajma unei figuri frumoase. Acea lupt[un] sufleteasc[un] are un farmec ascuns ce se reva[un]s[un] asupra lucrurilor care-l [mprejur[un], le [mpodobe[te], le [n]viaz[un] =i [un] face pe om a se crede [n]tr-o alt[un] lume.

— Ce fel e acea lume? [ntreb[un] dama z[un]mbind.

— Acea e o lume de n[un] luciri pl[un]cute, de sper[un]ri m[un]gulitoare, de podoabe dumnezeie[te], un rai de [n]geri sau, mai bine zic[un]nd, un iad ca acela al c[un]rui loca[un] seam[un]n[un] d-tale.

— La care num[un]r crezi, domnule, c[un] se pot sui complimentele ce s-au zis [n] ast[un] sear[un] prin bal?

Contradansul era acum pe la sf[un]r[it]; cele de pe urm[un] acorduri r[un]sunau vesel [n] salonul acela plin de lumin[un], =i focul veseliei lucea [n] ochii tuturor damelor =i ai cavalerilor. St[p]nul meu se plec[un] spre dama sa =i-i zise cu glasul tremur[un]tor:

- Sunt lucruri, doamna mea, care nu ar trebui să aibă sfârșit.
- De pildă? întrebă ea.
- Contradansul acesta.

Dama se făcu că nu înțelege și răspunse răzând: „Ideea unui dans veșnic nu mi-a trecut încă prin minte, și aș fi curioasă să văd figura ce ar face niște persoane care ar fi osândite a duce viața lor”.

Tânărul se mîhni mult la aceste cuvinte și s-ar fi deprimat de dănsa cu disperarea în suflet, dacă ea nu l-ar fi mîngăiat prin o dulce căutătură. Din minutul acela însă el fu nebun ca un amoret și înmormorat ca un nebun. E de prisos să mai adăugăm în tot cursul balului el nu mai avu ochi decât pentru iubita lui.

PARAUA: Dar ea?

GALBENUL: Ea, ca o femeie bine crescută, își stăpînea ochii cât putea, dar oricât făcea, tot îi scăpa destul de ades în partea lui.

Ajungînd acasă, tânărul, îmbătat de delirul dragostei, se puse pe scris răvășe de amor atît de înfocate, că putea să frigă degetele, și alese dintre toate pe următorul, pe care îl trimise damei.

„Doamna mea,

Via! sau moarte! Cu un cuvînt puteai să-mi dai una din două. Nu aș îndrăzni să vi le scriu aceste, dacă nu aș fi cunoscut un spirit prea mare pentru că vă mîniați și o inimă prea nobilă pentru că sărăciți de nebunia în care m-a aruncat balul de ieri”.

Iată răspunsul ce primi peste două ceasuri:

„Domnul meu,

Măine, cînd s-a face ziuă, te aștept la rediu cu doi prieteni ai mei, un martor și un secundant; te cred prea bine crescut pentru că sărăciți de a veni să îmi răspunsul ce meritezi.

BIBLATUL “

}mi este peste putin\ ca s[-\i descriu mirarea ce cuprinse pe st[p`nul meu la citirea acestor r`nduri, iar ceea ce]l despera mai mult era de a g`ndi la pozi\ia critic[ ]n care adusese pe iubita lui.

A doua zi el se g[si la rediu, la ceasul hot[r`t, cu o cutie de pistoale =i cu doi prieteni ai lui, dintre care unul, fiind poet, ]i f[g[dui ca m`ng`iere o frumoas[ elegie asupra mor\ii lui. Ambele p[r]i protivnice se ]nchinar[ una la alta ]n t[cer]e; locul duelului se hot[r] de secundan\i, =i st[p`nul meu, =i du=manul s[u se puser[fa\[-n fa\ la dep[rtare de cincisprezece pa=i.

Semnul se dete de c[tre un martor =i deodat[b[r]batul slobozi pistolul. Eu]ns[care p`ndeam din buzunarul jiletcii, unde m[ aflam, toate mi=c[rile du=manului nostru, sim\ind c[ plumbul lui venea spre noi, prin o repede mi=care m[ pusei drept ]n contra lui =i ]i amor\ii astfel lovitura. Plumbul pic[ jos ru=inat, =i st[p`nul meu sc[p] cu via\ a teaf[r]. Iat[, scumpa mea, cum l-am scos eu de la moarte. Ei bine! =tii cum mi-a r[spl[tit pentru fapta mea?... d`ndu-m[ unui s[rac b[tr`n care,]nt`lnindu-l ]n uli\[, c`nd se]ntorcea de la rediu,]i ceru pomana[cu o m`n[,]n vreme ce cu cealalt[ ]i dete un r[va= de la iubita lui.

PARAUA: Ce nerecuno=tin\! +i cum ai sc[pat de la acel calic?

GALBENUL: Poetul ce slujise de martor duelului, v[z`nd o astfel de neleguire din partea prietenului s[u, m[ scoase din m`inile s[racului, d`ndu-i trei galbeni pentru mine, =i m[ p[st[r] la d`nsul ca o moned[rar[, care, dup[cum zicea el, avea meritul de a fi poetic[.

PARAUA: +-apoi pas de mai zi c[poe\ilor le lipse=te o doag[.

GALBENUL: Aceasta o zic numai acei c[rora le lipsesc dou[doage.

PARAUA: Spune-mi, te rog, ce fel de lighioaie era acel poet?... C[ci trebuie s[=tii c[doresc de mult a m[ ]l[muri asupra acestui soi de oameni ce se zic c`nt[re\i.

GALBENUL:]n adev[r ei]=i dau acest titlu cu mare siguran\[, dar crede c[pu\ini am cunoscut care s[fi =tiut a c`nta

două note. Glasul lor stă în condei. Deosebitele scurături ce face acest instrument pe hârtie produc câteodată niște armonii poetice, care încântă sufletul și închipuirea. De pildă aici în rîile românești...

PARAUA: Lasă pildele, scumpul meu, pentru că să nu se supere acei ce merită de a fi trecuți sub tăcere.

GALBENUL: Ai dreptate; nu este ființă mai frumoasă ca poetul fără talent.

PARAUA: În care număr îl pui pe acela la care te-ai aflat?

GALBENUL: Îl socot înțre poezii cu viitor. El avea numai un defect, o uitare curioasă, care-i pricinuia o mulțime de desplăceri și care a fost și pricina despărțirii noastre. Un lucru iar mă mirat mult la el: niciodată versurile ce scria nu erau în analogie cu starea sufletului său; vreau să zic că, în contra altor poezii, el făcea elegii duioase când avea vro bucurie mare și, dimpotrivă, câtece vesele când era mîhnit... Dar pentru că să înțelegi mai bine această nepotrivire, trebuie să-ți descriu ziua în care el a compus una din cele mai triste poezii ale lui, intitulată *Desperarea*.

Într-o dimineață de primăvară el se trezi voios, pe cît poate fi un om ce a petrecut o noapte plină la bal și care, când deschide ochii, vede un cer frumos dinaintea lui. Păsările îi cântau pe la ferestre și razele soarelui se jucau vesel pe patul lui. Toate lucrurile pînă ce se împodobiseră înădins pentru că să-l îndemne a gusta bunățile lumii, și cu adevărat el însuși simțea în inimă acea mulțumire liniștită pe care nici o grijă nu o amenință. Cu toate acestea poetul meu luă degrabă condeiul și scrise într-un album următoarele versuri:

Ce soartă nemiloasă
E soarta ce mă apasă!
Ades în desperare eu stau și mă gândesc,
După orice mulțumire,
Necazuri și mîhnire
Că o răspălată crudă asupră-mi năvălesc.

Peste pu\in el se]mbr[c]]n haine noi;]=i puse un frac care-i desena o talie cu adev[rat elegant[; feciorul]i]ncre\i p[rul dup[mod[, =i el, dup[ce]=i g[ti toaleta, se duse]n fa\ a psi=elei, unde, z`mbindu-=i cu dragostea unei tinere cochete, ad[ug[ aceast[ a doua strof[ la cea dint`i:

La orice pas]n via\
 Sim\irea-mi se]nghea\
 +i de dezgustul lumii amar m[simt cuprins;
 Pl[cerea tinere\ii
 +i farmecul frumse\ii
 ]mi par nimic, c[ci focul din inim[-mi s-a stins!

Feciorul intr[ ]n odaie aduc`nd gazetele rom`ne=ti. T`n[rul meu le lu[iute =i]=i \inti ochii cu bucurie asupra unuia]n care se g[sea un articol plin de laude pentru talentul lui]n poezie. Nu pot s[-\i descriu mul\umirea ce se zugr[vea pe fa\ a sa,]n vreme ce citea pentru a treia oar[pasajele m[gulitoare din acea gazet[; =i m[car c[sufletul lui era plin de m`ndrie, iat[ce versuri mincuinoase el compuse]ndat[:

Gloria-mi z`mbi odat[
 +i-n calea-i luminat[
 O tainic[sperare de suflet m[tr[gea.
 Voiam atunci]n lume
 S[dob`ndesc un nume...
 Eram copil!... =i lumea atunci]nc[-mi z`mbea.

PARAUA: Da' bine c[-i de necrezut!

GALBENUL: A=teapt[c[ ]nc[nu-i tot. Dup[ce prescrie acele versuri, el se sui]ntr-o tr[sur[elegant[=i se duse la o dam[frumoas[ca raiul lui Mohamed, pe care o iubea cu tot focul unui suflet de t`n[r poet. Acea vizit[ fu pentru d`nsul epoca cea mai fericit[din via\ a lui, c[ci se]ncredin\ de amorul]ngerului adorat. Ei bine, soro, c`nd se ]ntoarse acas[, el sf`r=i bucata de poezie]nceput[diminea\ a prin urm[toarele strofe:

Ca =oimul t`n[r]nc[
 Ce salt[de pe st`nc[,
 +i, vr`nd la cer s[ zboare, jos pic[ f[r`mat,
 A=a trista-mi junie
 +-a mea sperare vie
 Din visul lor de aur]n pulbere-au picat.

Acum s-au trecut toate!
 Acum nimic nu poate
 R[sunet s[mai nasc[ ]n pieptu-mi obosit.
 Acum glorie, iubire,
 Le v[d ca n[lucire,
 Ca umbre ce-n pustiuri de mult m-au p[r]sit!

PARAUA: Poetul t[u n-avea nici c`t de pu]in[sim]ire.

GALBENUL: Ba, dinpotriv[, te pot]ncredin\la c[avea prea mult[.

PARAUA: Apoi dar vroia numaidec`t s[adevereze proverbul ce zice: „minciunos ca un poet“.

GALBENUL: Zi mai bine: uitit ca un poet; c[ci din pricina acelei uit[ri m-a dep[rtat pe mine de la s`nul lui.

PARAUA: Ce fel?

GALBENUL: M-a dat, f[r-a b[ga de seam[,]n plata subscrierii la un jurnal ce iese acum]n Ia=i: *Prop[=irea*.

PARAUA: Cui te-a dat?

GALBENUL: T`n[rului la care ne g[sim acum]mpreun[=i care este unul din redactorii foaiei.

PARAUA: Allah! de-a fi auzit toate cele ce-am spus]n ast[noapte, el]i]n stare s[ne puie]n gazeta lui.

GALBENUL: M[car de ne-ar pune, ca s[ne fac[nemuritori.

PARAUA (*cobor`nd glasul*): Ce opinie ai de st[p`nul nostru?

GALBENUL: }m pare un t`n[r..

Deodat[c`ntecul unui coco= r[sun[ ]n odaie, =i glasul mone-delor mele se curm[pe loc. Ciuda ce m[cuprinse asupra acelei p[s]ri blestemate nu se poate t[lm[ci]n cuvinte, dar m[rturisesc

c[ ]n minutul acela a= fi avut mult[ ]pl[ ]cere a privi]ntr-o frigare pe acel coco=, fiindc[ ]glasul lui m[ ]oprise de a cunoa=te opinia galbenului asupra mea; opinie dreapt[ ]=i nep[ ]rtitoare, c[ ]ci, dup[ ]socotin\va mea, banul este cea mai sigur[ ]piatr[ ]de cercare a firii omene=ti.

N.B. A doua zi, c`nd m-am trezit, am avut curiozitate s[ ]v[ ]d de aproape galbenul =i paraua care ]mi prilejuiser[ ]o noapte at`t de interesant[ ]prin convorbirea lor, dar din nenorocire am sc[ ]pat paraua dintre degete =i am v[ ]zut-o, cu mare m`hnire, pic`nd]ntre sc`ndurile camerei mele. Rog dar pe iubivii mei cititori ca s[ ]binevoiasc[ ]a ]ng[ ]dui p`n[ ]ce voi scoate-o din locul unde s-a ascuns, pentru ca s[ ]le pot]mp[ ]rt[ ]=i istoria ei.

1 8 4 4

SUVENIRE DIN ITALIA
*Buchetiera de la Floren*a

I

De o s[pt[m`n[ m[ aflam la Floren\a, alerg`nd]n toate zilele, de diminea\ p`n-]n sear[, prin deosebitele p[r\i ale ora=ului, spre a vedea nenum[ratele minuni cuprinse ]n s`nul s[u; la tot pasul un nou lucru vrednic de laud[se ar[ta ochilor mei =i]mi insufla un sf`nt respect pentru mae=trii nemuritori care au ]nzestrat patria lor cu at`tea podoabe ce fac mirarea c[l[torilor. `C`nd a da Dumnezeu (ziceam]n mine,]n fa\a unui monument sau a unui tablou) s[avem =i noi]n Moldova un Raphael, un Michel Ange, ale c[ror produceri minunate s[poat[atrage ochii =i laudele na\iilor asupra noastr[!“ Dar aceste visuri m`ndre f[ceau loc ]ndat[ altor idei trezite ]n minte-mi prin priveli=tea vreunei alte capodopere de zugr[vie sau de arhitectur[ ce se ]nf[\i=a ochilor mei, c[ci obiectele de art[ sunt at`t de multe]n Italia =i mai ales cu a=a talent lucrate,]nc`t c[l[torul nu mai are vreme nici s[ g`ndeasc[, ci]=i simte fiin\a cufundat[ ]ntr-o mirare]ndelungat[=i plin[de pl[ceri. El]n trecerea sa prin Italia gust[o via\ nou[, necunoscut[; =i c`nd iese de pe \[rmurile aceluia p[ m`nt poetic, atunci i se pare c[s-a visat zbur`nd printr-o c`mpie]mbog[\it[cu toate podoabele raiului.

]ntr-o duminic[, trec`nd pe pia\a de Domo, v[zui o mul\ime de echipajuri a=ezate]n linie,]n fa\a catedralei Santa Maria del Fiore¹, ce se g[se=te]n mijlocul pie\ei; =i]ndemnat de curiozitatea

¹ Aceast[catedral[ce se nume=te Domo, din pricina frumoasei =i]ndr[z-
 ne\ei arhitecturi a bol\ii cu care vestitul Brunellesco a]ncoronat-o, este cea
 mai mare din Floren\a... Zidurile ei sunt pe dinafar[acoperite cu trei soiuri
 de marmur[: ro=ie, alb[=i neagr[. [V. A.]

de a vedea damele aristocrate din Floren\va, intrai]n ea. Priveli=tea ce mi se]nf[\i=] m[umplu de un sentiment at`t de puternic =i de sf`nt, c[r[m[sei]mpietrit ca statuia sf`ntului Ioan l`ng[care m[aflam. Biserica era luminat[de vro c`teva candelas ascunse pe dup[ coloane, ]nc`t razele lor aruncau o lumin[slab[, ca glasul cel de pe urm[al unui om ce moare, =i misterioas[ca sfintele taine ce se serbau]nainte de ve=nicului p[rinte. Un popor]ntreg sta]ngenuncheat]n fa\va altarului =i cufundat]n dulcea m`ng`iere a rug[ciunii; glasul r[sun[tor =i plin de melodie al organelor zburas prin nouri de t[m`ie ce se ridicau]n v[zduh =i vuia ca o harp[cereasc[ce p[rea c[cheam[sufletele la poc[ ]n\]. Un aer de sfin\enie ce=vi r[corea inima de toat[durerea domnea asupra tuturor acelor capete plecate...

Dup[vro c`teva minute petrecute ]n cea mai dulce extazie, m[ apropias de mormintele lui Brunellesco =i al lui Giotto, arhitec\ii acelei biserici; vizitai cu de-am[nuntul toate frumuse\ile acelor dou[ monumente de glorie =i, l[s`ndu-le]n urm[, m[ ]ndreptai c[tre o capel[l[tural[spre a examina icoana sfintei Ceciliei, ce z[risem de departe luminat[de razele unei candelas de argint.]ngereasca expresie a figurii, culorile melancolice ale obrajilor =i mai ales duio=ia tip[rit[ ]n ochii acelei icoane]mi p[rur[at`t de m[iestroas[, c[ m[ apropias de ea ca s[ v[d de nu era vrun tablou al lui Andrea del Sarto, c[ci ]n toate figurile lucrate de acest vestit artist ]nsemnasem umbrele acele dulci ]ntinse ca un v[l transparent asupra ochilor. }ns[ care fu mirarea mea, c`nd citii]n josul icoanei un nume al unui prieten al meu ce-l cunoscusem la Paris, V***. „El oare s[fie? (g`ndeam ]n mine) t`n[rul italian cu care am petrecut at`ta vreme ]n capitala Fran\ei?“ Un suspin greu =i ]n[du=it ce auzii ]n colul capelei unde m[ aflam m[ f[cu s[-mi ]ntorc iute capul =i v[zui un om ]ngenuncheat l`ng[mine, care p[rea a fi]ntr-o medita\ie dureroas[. Curiozitatea m[ ]mpinse s[fac vro dou[pasuri spre el; atunci t`n[rul]=i ridic[capul =i se uit[la mine. Fa\va sa lung[rea\ ]=i alb[, ochii s[i negri, mari =i

Înfoca\i, p[rul s[u lung, ce-i pica]n plete netede pe umeri, =i]n sf`r=it fizionomia, aerul s[u de artist, toate ]mi erau cunoscute; socoteam c[ v[d umbra prietenului meu. Necrez`ndu-mi ochii =i socotind c[visez, m[dusei l`ng[ el =i ]i zisei: Tu e=ti, V\*\*\*? Str[inul s[ri pe picioare, m[ str`nse]n bra\ele =i, lu`ndu-m[ de m`n[, m[scoase afar[din catedral[.

— Vin[la lumin[s[te v[d bine,]mi zise el oprindu-se pe pia\.[Nu pot crede]nc[c[e=ti tu. +i se uit[la mine cu ni=te ochi a c[ror expresie era de tot curioas[.

— Te miri, prietene, de starea]n care m[vezi, urm[V***; m[soco\i poate nebun?...]ns[c`nd ai =ti ]n ce furtuni plute=te sufletul meu! C`nd ai cunoa=te felurile sim\iri =i cuget[ri care m[muncesc, te-ai mira cum n-am nebunit de tot!... Dup[aceasta el se puse pe g`nduri =i \inti ochii pe crucea catedralei Santa Maria del Fiore.

— Drept s[-\i spun, iubite, —]i r[spunsei— de c`nd te cunosc, niciodat[ nu te-am v[zut a=a de tulburat, =i-mi pare r[u c[ tocmai acum, c`nd dup[mult[vreme te]nt`nesc f[r[ veste ]n patria ta, te v[d ]ntr-o am[r[ciune a=a de crud[. V\*\*\* ]mi str`nse m`na =i ne]ndreptar[m spre cafeneaua numit[Donne.

Pe drum]ncepui a-i vorbi de frumoasele monumente ale Floren\ei =i a-i aduce aminte de norocita vreme c`nd ne g[seam la Paris, f[r[ a lua seama c[ el nu m[ asculta =i c[ mintea lui era cufundat[ ]n g`nduri cu totul deosebite de ale mele. Deodat[, el se opri c[ut`nd la o fereastr[ a unui palat pe l`ng[care treceam =i, arunc`nd un \ip[t =i ]ntinz`nd m`inile spre ea,]mi zise:

— Ai v[zut-o?

Speriat de dramatica sa pozi\ie, ridicai ochii, dar nu v[zui nimic[la fereastr[. — Ce vrei s[v[d?]l]ntrebai; perdeaua este tras[. — Nimic,]mi r[spunse el, f[c`ndu-se ro= pe obraz; nimic... o n[lucire numai, c[ci Cecilia s-a dus de mult de pe p[m`nt!

La aceste cuvinte dou[lacrimi p[rur[ ]n ochii lui... Atunci un fulger de adev[r]mi lumin[mintea =i]n\elesei c[prietenul meu era]namorat!... Intrar[m]n cafenea.

În Italia cafenelele sunt toată ziua pline de consumatori (mușterii), din pricina căldurilor nesuferite care aduc pe om într-un fel de moleală foarte plăcută; printr-un fluid magnetic în care creierii înoată, te simți furat de o somnolență, și toată ființa se cufundă în seninătatea unei lene poetice, cunoscută în Italia sub numele de *dolce far niente*. Pare că, întins pe un leagăn de flori, te cobori din nouri încet, fără a vedea măsura care te desparte de pământ.

Ne puserăm la o masă de marmură albă. Îndată un *bodega* (fecier de dughean) îmbrăcat curat alergă înaintea noastră, întrebându-ne de vroiam *granite*¹ sau *gelate*² și, fără a aștepta răspuns, începem să numărăm douăzeci de soiuri de înghețate cu atâtă iuțime, încât, neînțelegându-l ce spune, îl poftim să ne aducă ce-a vrei.

V*** nu ieșise încă din melancolia în care căzuse; în zadar căutam să-i pricinuiesc oarecare distracție prin citirea gazetelor franceze. Mîntea să preamuncit de o idee crudă, care înducea toate sufletele sale însuși. Nu știam cum să mai fac pentru că să-l trag din meditația lui și, plin de tristețe pentru starea prietenului meu, mă hotărîm să-i dau pace și deschid gazeta Curierul francez. Deodată un murmur de mirare se ridică împrejurul nostru; un glas unanim de laudă umplu toată sala. Unii ziceau: Ah! ce frumoasă buchetier! ce aer nobil și elegant! — Cine oare să fie? ziceau alții. Pare că am văzut figura aceasta; ...ce seamănă cu primadona de la *Pergola*³! Ridicăi capul, dorind să-ți pricinuiască acea tulburare în sală și zăriți în fața noastră o femeie de o frumusețe îngerească, care, zămbind cu o grație deosebită, ne prezenta buchete de flori. Un nouri de melancolie flutura pe fața sa palidă și arăta că inima ei era zdrobită de vro durere secretă; pînă

¹ Sirop cu gheață (*ital.*).

² Înghețat (*ital.*).

³ Teatrul din Florența.

s[u negru =i luciu ie=ea]n bucle unduioase de sub o capel[de paie sub\ire =i se]mpr[=tia]mprejurul g`tului s[u alb ca crinul; ochii s[i mari =i negri aveau m`ndria ochilor de vultur, dar totodat[luminile lor]notau]ntr-un foc limpede =i misterios, prin care se z[rea o]nduio=ire nem[rginit[. }n sf`r=it, toate ]n ea erau f[cute pentru pl[cere; gura ei care leg[na un z`mbet melancolic, talia sa zvelt[=i delicat[, m`inile sale mai fragede dec`t florile ce \inea... toate aveau o atragere ascuns[, care]i aprindea]nchipuirea.

C`nd aruncaii ochii asupr[-i mi se p[ru c[ v[d icoana din Santa Maria, l`ng[care]nt`lnisem pe prietenul meu; dou[ lacrimi sticleau ca dou[ briliante pe genele sale... M[ ]ntorsei iute c[tre V\*\*\* cu g`ndul de a-i comunica ideea mea, dar el era le=inat.]nf[\i=area acelei necunoscute]i f[cuse o impresie at`t de mare c[ ]=i pierdu sim\irile, str`ng`nd la s`n buchetul ce luase de la d`nsa. Str[inii din cafenea alergaser[ l`ng[V*** =i cercau deosebite chipuri de a-l aduce]n cuno=tin\ [... }n sf`r=it V\*\*\* deschise ochii; figura lui era galben[ =i tulburat[; c[ut[turile lui erau s[lbatice. El se uit[ peste tot locul cu ]nflorare, =i pe urm[ apuc`ndu-m[de m`n[: „Haide\i degrab[,]mi zise, haide\i s[o g[sim... Cecilia mea tr[ie=te!“

Ie=ir[m din cafenea f[r[a =ti unde m[va duce; trecur[m iute vro c`teva uli\e unde to\i ne luau de nebuni =i ne]ndreptar[m spre o primblare pitoreasc[, ce este afar[din Floren\ a =i care se nume=te Boschetto.

La]nceputul acestui parc este o pia\ mare unde se ridic[Palazzo delle Cascine, adic[palatul l[pt[riilor al duc[i de Toscana. }n toate serile, dup[ce se culc[soarele, aristocra\ia Floren\ei]=i opre=te echipajele str[lucite dinaintea acelui palat, =i damele se desf[teaz[prin convorbirea tinerilor cavaleri, care salt[c[lare]mprejurul lor, =i prin dulcea\ a laptelui proasp[t ce le]mputernice=te s[n[tatea =i le]nvio=eaz[culorile obrazilor. Acea pia\ este locul de]nt`lnire a multor intrigi de amor!... De c`te ori treceam pe l`ng[un oblon =i vedeam vro dam[a=ezat[pe perne de m[tase

În fundul tr[surii, nu mă puteam să p`ni de oarecare palpitare de inimă. Fie=tecare căreți pentru mine era un izvor de impresii noi, însă V\*\*\* p[rea că nici nu le vedea. Cu c`t ochii mei erau înfocați, cu at`ta ai lui erau reci în fața unei priveli=ți at`t de vesele =i de înc`nt[toare.

— N-ai de g`nd să te opre=ți aici? Îl întrebai.

— Nu, îmi r[spunse.

— Dar unde vrei să mergi?... spune-mi, să =tiu =i eu.

— Nu-ți pas[; vin[.

+i apucă printr-un c`mp împrejurat de copaci nalți =i vechi, care, oprind razele soarelui, =i întindeau umbra asupra ginga=elor dame ce se primblau pe iarbă. Pe urmă intrară într-o luncă deasă, =i după vro jum[tate de ceas ajunser[m pe un mal ridicat =i plin de flori, care se înaintează ca un promontoriu între curgerile line a lui Arno =i a lui Miunione¹. Acolo era sf`r=itul boschetului.

C`nd ne oprir[m, figura lui V\*\*\* se pref[cuse de tot: fața lui era ro=ie ca cerul ce se întindea deasupra noastră; p[rul său, ridicat de v`ntul de seară, f`lf`ia în aer =i l[sa liberă fruntea sa largă =i genială. — „Prive=te, el zise deodată cu un glas puternic; prive=te, iubite, cu ce m[rime soarele se ascunde după munții care se nal[în fața noastră. Nu-ți pare că asistezi la d[r`marea împ[r[șiei romane?... Prive=te norii ace=ți vopsiți de purpura razelor lui, cum se ridică c[tre ceruri ca o jertfă a p[m`ntului f[cut[în gloria preaputernicului ziditor. Uit[-te =i te miră de frumusețile patriei mele: în fața noastră poeticul Arno =erpuie=te prin c`mpii vesele =i prin lunci misterioase, =i malurile sale vuiesc de c`ntecele melodioase ale p[s[rilor; în dreapta, verzile colnice acoperite cu gr[dini =i palaturi de marmură se par că z`mbesc una alteia ca ni=te copile ce s-ar uita în oglind[; în st`nga se întinde o c`mpie plină de livezi, prin care se r[tcesc vro c`teva grupe de amorezi; în urmă-

¹ Aceste două r`uri mici curg pe marginile Bosquetului =i formează insula unde se face primblarea.

ne se clatin[un zid de copaci tufo=i, care opre=te vuietul ora=ului de a veni p`n[ la noi, numai murmura trist[ a lui Arno tulbur[ t[cerea ad`nc[ce ne]mprejur[. Din vreme]n vreme, \ip[tul unei p[s]ruici care adoarme sau notele r[t[cite prin v[zduh ale unei ghitare se aud]n dep[rtare. Acum e ceasul c`nd mintea se cufund[ ]n medit[ri pl[cute, c`nd inima]noat[ ]n extazii dumnezeie=ti, c`nd sufletul aprins de sperare ]=i ]ntinde aripile =i se leag[n[ pe plaiurile unei lumi necunoscute. Acum e ceasul sf`nt c`nd toat[ fiin\va omeneasc[ se adap[ la izvoarele cere=ti =i binecuvinteaz[ m`na ce a zidit-o. Spune-mi: nu sim\i tu]n tine acum o mul\umire ascuns[, ca =i c`nd ai fi dob`ndit tot ce ai dorit?... Nu-\i pare c[e=ti un alt om?... Pieptul t[u nu se smuce=te]n izbiturile inimii tale? Nu sim\i ceva ce]\i r[core=te fruntea =i]\i dezsmiard[lumina ochilor?... Spune: nu soco\i tu c[pare c[ai s[zbori]ntr-o lume str[in[, unde norocul te a=teapt[?... Ah! acum, acum via\va-i dulce =i nepre\uit[; acum]nchipuirea mea s-aprinde; acum o! Cecilio, te v[d str[lucind ca o stea]n seninul limpeziu al cerului;]mi z`mbe=ti ca un ]nger de bl`nde\e,]mi faci semn cu m`na s[te urmez... Ah! de ce nu am aripile acestui vultur ce trece pe deasupra noastr[ca s[spintec v[zduhul =i s[m[arunc]n bra\ele tale!“

V*** era de un caracter iute, sim\itor =i supus impresiilor celor mari; c`nd sufletul s[u era mi=cat de vreun lucru, atunci toat[ fiin\va-i se p[trundea de el, imagina\ia-i se ]nfl[c]ra =i baterea inimii sale ]i zdrobea pieptul... Natura lui ]l f[cea s[ simt[ lucrurile cu mai mult foc dec`t al\i oameni, dar totodat[fie=tecare sim\ire era pentru d`nsul un fulger care ]l str[b[tea, ]i aprindea s`ngele =i]i surpa puterile.

Dup[ce se lini=ti, V*** se]ntinse pe iarb[; fruntea lui, unde tremurau razele luceaf[rului la care se uita, era aburit[de sudoare, =i tot trupul s[u era obosit de osteneal[. Nevroind s[-i tulbur pl[cerea ce p[rea c[gusta]n r[suflarea v`ntului de sear[, care ]i r[corea mintea =i ]i alina fierbin\eala inimii, m[ ]ntinsei deoparte l`ng[d`nsul =i]mi aprinsei o]igaret[.

Lini=tea care domnea]mprejurul meu,]ntunecarea progresiv[a cerului, cea\ a care se]ntindea pe Arno =i,]n sf`r=it, mul\umirea ascuns[ ce gustam ]nl[untru-mi m[ aduser[ f[r[ =tire ]ntr-o reverie dulce =i armonioas[, ]n care mintea-mi plutea u=or. Fumul alb[-striu al \ig[rii, ce se ridica ]n spirale unduioase, ]mi ]ng`na ochii =i]mi pricinuia o distrac\ie plin[de pl[cere, din care m[trase glasul lui V***.

— M[iart[, prietene,]mi zise el, c[\i-am pricinuit]ntristare, dar nenorocirea care s-a legat de capul meu...

— Ce nenorocire po\i tu avea,]l]ntrebai, la v`rsta unde e=t\?

— Ah, se vede c[e=ti]nc[un copil care de-abia ai intrat]n lume =i c[nu ai c[lcat]nc[pe ghimpii care presar[calea vie\ii! +tii tu c[tocmai v`rsta mea este cea mai primejdioas[ =i mai supus[ patimilor suflete=ti? Tinere\ea este ca un copac mic =i fraged; cele mai slabe v`nturi sunt furtuni pentru el... Dar ascult[mai bine istoria vie\ii mele, =-apoi vei putea judeca tu care este nenorocirea ce m[prigone=te.

V***]=i arunc[p[rul]napoi pe umeri =i, =terg`ndu-=i fruntea,]ncepu a=a:

II

„Din cea mai fraged[a mea copil[rie eu am r[mas orfan =i lipsit de pov[\uirile =i de dezmierd[rile p[rinte=ti, care sunt reazemul ei; de-abia ajunseseam]n v`rsta de 9 ani, =i nenorocirea ]=i ]nfipse c[ngile ]n mine; la cel ]nt`i pas al vie\ii mele,]n loc de a m[g[si pe o cale]nflorit[ca ceialal\i copii, m[trezii]ntr-un pustiu f[r[margini =i f[r[umbr[!...

Un mo= al meu, fiindu-i mil[de tic[loasa mea stare sau, mai bine poate, vroind a se folosi de micul venit ce-mi r[m[sese de la p[rin\i, m[lu[sub epitropia lui, =i pentru ca s[nu-mi tot aud[bocetele =i s[nu vad[lacrimile care ne]ncetat]mi udau ochii, m[lep[d[ ]ntr-un pension unde petrecui zece ani b[t`ndu-mi capul

cu limbile străine, cu literatura =i mai ales cu zugrăvia. Înaintea rilor ce făceau din zi în zi în această artă, =i mai ales plătirea cerea ce găseam în studia ei, singur mă făcea să uit bătăile care mă năeam neconținut de la padre Bertholomo, profesorul meu de limba elină, căci cruda mea soartă mă silea să caut în însumi măngăierea de care inima-mi era însetată, iar nu în brațele unei mume dragă. Cu ce nerbdare așteptam ceasurile lecției de zugrăvie =i cu ce bucurie vedeam întrând în sală pe profesorul meu, care niciodată nu lipsea să-mi spuie câte o vorbă de mulțumire =i de îmbărbătire când îi arătam noile mele produceri.

Sinor Alsari (acesta era numele lui) avea pentru mine o dragoste cu totul pătorească =i mă recomanda la toți ca cel mai bun =i mai sigur elev al lui. Sfaturile pline de bunățate care îmi da =i laudele ce îmi prodiga pentru proferențele ce făceau sub direcția lui, îmi înflăcău atât respect =i atât iubire pentru el, încât la moartea mamei mele, când ieșii din pension, alergai la dănsul =i îl rugai să mă primească în casa lui. Sinor Alsari mă luă cu o bucurie nespusească sub protecția sa =i nu cruță nici un sfat =i nici o osteneală ca să aducă la bună ispravă talentul ce începusem a cătăgii în zugrăvie. În toate zilele vizitam împreună strălucitele galerii din Palazzo Pitti, din Palazzo Vecchio =i din alte palaturi mari din Florența; ne opream ceasuri întregi dinaintea fetețurilor tabloulor =i, după ce îmi trăim căia cu amănuntul toate însușirile =i frumusețile lor, apoi ne înturnam acasă =i mă apucam de lucru sub neconținutul lui priveghere. Un an de zile petrecui cu el în cea mai dulce liniște =i în cele mai plăcute îndeletniciri: toată vremea mea era întrebuintată în studii serioase asupra artei la care mă dăseam. Gloria îmi zâmbea de departe =i mă chema în brațele sale. De când intrasem în cariera unde Michel Angelo, Tiziano, Raffaello =i cei mulți mameștri nemuritori pășiseră cu pașuri de uriaș, singurul fel al vieții mele era să pot =i eu adăuga o frunză la coroana strălucită a patriei mele =i, aprins de o idee atât de îndrăznească =i de nobilă, îmi alcătuisem un trai cu totul artistic, încât

f[r] a m[ ]ngriji de lucrurile ce nu se atingeau de zugr[vie, gustam zile line, netulburate =i pline de]nc`nt[rile sper[rii;]ns[aceast[lini=te sufleteasc[m[p[r[si dup[pu\in[vreme.

}ntr-o sear[Sinor Alsari intr[ ]n cabinetul meu =i]mi zise:

— V***, fost-ai de mult la teatru?

— De c`nd au murit bie\ii mei p[rin\i nu am fost,]i r[spunsei.

— Vrei s[mergem desear[s[vedem *Norma*? Are s[joace o actri\ nou[.

— Haide\i.

— G[te=te-te degrab[, c[-i vreme.

M[ ]mbr[cai iute =i ne duser[m la teatrul de la Pergola.

Sala era ticsit[de amatori =i lojile pline de dame elegante =i frumoase.

Deodat[se f[cu o mare t[cer; to\i se a=ezar[pe la locurile lor, =i orchestra]ncepu uvertura... Acea muzic[plin[de o melodie cereasc[n[scu]n minte-mi o mul\ime de idei triste =i de amare suvenire. Aduc`ndu-mi aminte c[ ]nainte de zece ani m[ g[seam tot la acel teatru cu iubi\ii mei p[rin\i, mi se p[ru c[ le vedeam umbrele flutur`nd]mprejurul meu =i t`nguindu-m[ cu mil[ , ca =i c`nd m-ar fi a=teptat o nenorocire cumplit[! }ng`nat de fantasmele acele iubite, nici nu luasem seama c[ perdeaua se ridicase de vro c`t[va vreme =i c[corul druizilor era pe la sf`r=it. Cine =tie! Poate a= fi stat toat[seara f[r] a m[uita pe scen[, dac[un murmur ce se ridic[ ]n sal[nu m-ar fi scos din meditarea]n care picasem =i nu m-ar fi f[cut s[arunc ochii]nainte-mi. V[zui o fiin\ alb[=i cereasc[, o comoar[de gra\ii, de tinere\e =i de poezie, un]nger al c[rui glas dulce, limpede =i armonios]mi p[trunse inima. Sala vuia de aplauze; iar c`nd Cecilia ]ncepu a c`nta rug[ciunea Normei c[tre lun[, c`nd, pic`nd]n genunchi =i ridic`ndu-=i m`inile spre cer, inton[acea arie str[lucit[, *Casta Diva*, atunci tot publicul]n entuziasmul s[u se scul[pe picioare =i b[tu]n palme astfel c[Cecilia se speria... Pare c[o v[d]ndrept`ndu-=i ochii cu sfial[asupra noastr[; nevinov\ia, mirarea, mul\umirea, toate

aceste deosebite sentimente luceau în c[ut]tura ei. Ah! ce z`mbire în c`nt[toare p[ru atunci pe buze-i!... Ce nobil[m`ndrie se ar[t] pe frunte-i! Ea sem[na cu o fiin\] din alt[lume, frumoas[=i r[pitoare ca geniul armoniei cere=ti! Ah! iubite, ce \i-oi spune? Ce cuvinte s[ ]ntrebuin\ez ca s[-\i descriu frumuse\ea sa? Cecilia era, precum zice poetul nostru, *bella comme un angelo ch' Iddio creo, nei suoi più ardenti trasporti d'amore*¹.

Dou[zile necontentat am fost ca un nebun; mi se p[rea c[vedeam ne]ncetat un]nger cu aripile de aur care, flutur`nd ]mprejurul meu, ]mi c`nta *Casta Diva*,]mpreun`ndu=] glasul pe o harf[ ce \inea ]n m`n[... Pe urm[, c`nd m-am trezit din visul acel pl[cut, am aflat de la sinor Alsari c[ a fost silit s[ m[ scoat[ cu de-a sila din teatru, fiindc[, neput`ndu-mi st[p`ni entuziasmul, f[ceam prea mare vuiet, ]nc`t to\i m[socoteau lipsit de minte.

Trei luni de zile am urmat regulat toate reprezenta\iile; un magnet tainic m[tr[gea f[r[voie spre teatru c`nd =tiam c[ era s[ c`nte Cecilia. Gustul pentru muzic[se dezvelise]n mine totodat[cu dragostea, =i dar, profit`nd de cuno=tin\ta celor ]nt`i principuri ce luasem din vremea]nc[c`nd tr[iau p[rin\ii mei, ]ncepui a face ceva progresuri. Adeseori m[ trezeam c`nt`nd pe uli\e vro bucat[ din *Norma* sau din *Lucia din Lamermoor*=i, ru=inat de mirarea cu care to\i trec[torii se uitau la mine, alergam degrab[ acas[ =i m[ ]nchideam ]n cabinetul meu, unde m[ apucam de zugr[vie cu o s`rguin\ =i mai mare, c[ci f[ceam portretul Ceciliei.

De mult aveam de g`nd s[ lucrez icoana sfintei Ceciliei ca s[ o expun ]n biserica Santa Maria del Fiore, dar ne=tiind ce expresie s[-i dau, tot prelungisem lucrul ei. C`nd v[zui pe Cecilia la teatru, frumuse\ea figurii sale se tip[ri a=a de bine]n minte-mi c[pe dinafar[=i f[r[=tire]i f[cui portretul; fizionomia sfintei Cecilia se]nt`mpl[a fi]ntocmai fizionomia sl[vitei primadone de la

¹ Frumoas[ca un]nger pe care Dumnezeu l-a creat]n cele mai]nfocate av`nturi ale sale de dragoste (*ital.*).

Pergola. Bucuria de a vedea l`ng[ mine icoana ]ngerului ce iubeam m[ aduse ]ntr-o exalta\ie at`t de mare, c[picai pe genunchi dinaintea ei =i, apuc`nd-o cu amor ]n bra\e, o acoperii de s[rut[ri... Tocmai atunci sinor Alsari intr[ ]n cabinet =i, speriat de delirul meu, smuci icoana de la s`nu-mi =i alerg[ ]ndat[de o puse]n capela unde m-ai]nt`lnit.

Nu am trebuin\ s[-i spun c[din ceasul acela m[f[cui cel mai bun cre=tin, c[ ]n toate zilele m[duceam la biseric[=i c[stam ceasuri]ntregi plecat dinaintea sfintei Cecilia. Lesne]n\elegi c[, de vreme ce persoana care iubeam purta acest nume, nu puteam alege alt[patroan[spre a-i]ncrede secretele mele rug[-ciuni dec`t pe sf`nta Cecilia.

]ntr-o zi... ah! c`t oi tr[i mi-oi aduce aminte de ea!... m[ g[seam ]ngenunchiat dinaintea icoanei mele =i cufundat ]ntr-o meditare sf`nt[. Un vis pl[cut]mi dezmiarda sufletul; mi se p[rea c[o fiin\ nev[zut[m[ ]ndemna s[am bun[sperare pentru]ndeplinirea dorin\elor mele, c`nd sim\ii pe l`ng[mine f`lf`irea unei rochii de m[tase... Dou[dame intraser[ ]n capela unde eram. Peste pu\in auzii convorbirea lor.

— Santa Maria, ce minune! zise cea mai mare. Ian uit[-te bine, Cecilio, la icoana asta din fa\]. A= jura c[-i portretul t[u!

— Bine zici, r[spunse cealalt[. — +i am`ndou[se apropiar[de icoan[=i se uitar[mai cu luare-aminte.

— Curios lucru! zise iar cea dint`i; cu c`t m[uit mai mult, cu at`ta g[sesc mai mare asem[nare. Iat[ ochii t[i negri =i plini de foc; iat[-i gura cea gra\ioas[. A! ce-i drept, m[car c[ sunt femeie, nu pot t[g[dui c[ ai o guri\ de tot frumoas[; pare c[-i o roz[. Ian spune-mi: c`t ai pl[tit zugravului sau, mai bine,]n ce moned[i-ai pl[tit lucrul!... cu bani ori cu inima? c[ci am de g`nd =i eu s[ m[ fac sf`nt[.

— Tot vesel[=i nebun[ai s[fii, Iulio, r[spunse cealalt[; credem[ ]ns[c[niciodat[n-am g`ndit s[-mi fac portretul =i c[nici nu cunosc numele artistului.

— C`t pentru aceasta e lesne de a-l cunoa=te. +i se apropie de icoan[ca s[-mi citeasc[numele]nsemnat jos. Eu r[m[sesem]nlemnit, c[ci niciodat[nu m[g[sisem a=a de aproape de Cecilia. Nu]ndr[zneam nici s[m[r[suflu, ca s[nu o spariu =i s[nu pierd nimica din cuvintele sale.

Dama care se numea Iulia se]ntoarse c[tre Cecilia =i]i zise r`z`nd:

— Numele lui este V***;]l cuno=ti, Cecilio?...

— Ba nu.

— S[rmanul t`n[r! L-ai legat =i pe d`nsul]n lan\urile tale!...]ns[el]i-a dat bune dovezi c[te iube=te; portretul acesta lucrat]n ascuns este martorul sl[virii ce are pentru tine. Eu c`nd a= fi ]n locul t[u a= face toate chipurile s[ aflu cine este =i l-a= prefera tuturor prin\ilor din Floren\a care-]i fac curte =i-]i repeteaz[ ]n toate zilele c[ mor dup[ tine f[r[ a muri c`t de pu`in.

]mi venea s[s[rut picioarele acelei femei care, f[r[a m[cunoa=te, c[uta s[ ]nduplece pe Cecilia]n favorul meu.

— Nu-]i este p[cat, Iulio, — r[spunse Cecilia — s[zici acest fel de vorbe]n biseric[?

— De ce s[-mi fie p[cat?... Amorul nu este oare cel mai sf`nt =i mai curat sentiment insuflat oamenilor de]nsu=i Dumnezeu? Pentru ce s[m[sfiesc de a vorbi de el]nainte de celui ce l-a creat]n inimile noastre? Ce p[cat poate a fi de a spune adev[rul tocmai]n loca=ul unde adev[rul domne=te =i de a m[rturisi c[un om, de ori=ice rang s[fie, este mult mai vrednic de iubit c`nd el ne iube=te din toat[ cur[\enia inimii sale, dec`t nobilii acei rugini]i care, departe de a avea cea mai mic[dragoste pentru noi, vor numai s[-i]mplineasc[o capricie trec[toare =i s[ne arate pe urm[ca victimele vanit[]ii lor!

Cecilia z`mbi =i]i zise:

— Nu-]i cuno=team at`ta elocven\,a, Iulio. De c`nd te-ai f[cut avocatul amorului?

— De c`nd am aflat c[nu-i adev[rat[fericire f[r[adev[rat amor.

Cecilia privi cu o expresie deosebit[la portretul ei =i mi se p[ru c[str`nse m`na Iuliei. Ele se uitar[una la alta cu o iubire fr[\easc[, z`mbir[ am`ndou[ca doi]ngeri =i se dep[rtar[.

]nchipuie=te-\i pozi\ia mea dup[ce auzii acea convorbire ce se atingea at`t de mult de soarta mea. Nu puteam crede c[ cu adev[rat Cecilia fusese l`ng[mine; socoteam c[visasem. At`ta norocire nu putea fi pentru mine, dar totodat[, ca un om ce caut[ s[-i prelungesc[ visul pl[cut din care s-a trezit, ]mi ]nf[\i=am l`ng[mine pe Cecilia cu fruntea luminat[de razele candeliei ce ardea]n capel[, cu ochii s[i ridicai spre icoan[, =i]mi]nchipuiam aceste dou[figuri ce sem[nau mir`ndu-se una de alta de frumuse-\ea lor. ]mi repetam ]n minte toate cuvintele acelor dou[ femei care reprezentau geniul amorului, chem`nd]n bra\ele sale pe]ngerul nevinov[\iei. Viitorul mi se ar[ta acoperit de flori; toate n[lucirile mele se de=teptar[, =i o dulce sperare]mi dezmiarda sufletul =i m[ ]n[\a la ceruri.

C`nd m[ trezii din reveria aceea dulce, biserica era pustie, =i razele lunii tremurau pe coloanele-i de marmur[. M[ dusei degrab[ acas[, ]mi luai mandolina =i m[ ]ndreptai afar[ de Floren\, spre Boschetto. M[ primblai vro c`t[va vreme prin rediu =i m[ ]ntinsei]n sf`r=it pe iarb[ l`ng[un copac. Lini=tea, frumuse-\ea poetic[a acelei seri de var[, dispozi\ia melancolic[ ]n care m[g[seam =i, mai ales, ideile de amor =i sim\irile ce m[st[p`neau ]mi insuflar[ dorin\,a de a c`nta,]mpreun`ndu-mi glasul cu mandolina;]ncepui a improviza cuvintele aceste:

Ah! te iubesc =i drag mi-e de-a o spune,
+-oric`t de mult]n lume voi tr[i,
Tot vreau s[-\i spun, s[-\i spun, dulce minune,
C[te iubesc =i ve=nic te-oi iubi!

Acel cuv`nt, acea dest[inuire,
Dulce parfum al sufletului meu,
Na=te voios la scumpa ta privire
Ca un odor pl[cut lui Dumnezeu!

Dar, te iubesc =i-mi dau sufletul \ie,
 C[ci pe p[m`nt =i-n raiul]ngeresc
 Nu poate fi mai sf`nt[armonie,
 Dec`t acest ferice *te iubesc...*

O! de-ar suna acuma pentru mine
 Ceasul dorit al zborului ceresc,
 Eu a= muri ferice l`ng[tine,
 C[ci a= muri zic`ndu-\i: *te iubesc!*

C`nd sf`r=ii de a c`nta, v[zui c[ se deschide o fereastr[ la r`ndul]nt`i al unei case din fa\]. O femeie se ar[t[ ]n balcon, cu o ghitar[ ]n m`n[, =i inton[rug[ciunea cea vestit[a Normei c[tre lun[. Glasul ei nu-mi era necunoscut; dulcimea ruladelor sale n[scu]n mine un prepus. M[sculai iute =i m[apropiai de fereastr[unde auzisem acel glas; tocmai atunci razele lunii se aruncar[ ]n plin pe fa\`a necunoscutei.

„Cecilio!“ strigai]n delirul meu, =i picai jos, inundat]n s`nge... O umbr[ neagr[ trecuse pe l`ng[mine =i-mi]nfipse un stilet]n piept.

C`nd deschisei ochii, m[ g[sii, o fericire! ]n bra\ele Ceciliei... Ea auzise gemetele mele =i trimisese slugile, care, g[sindu-m[ ]ntins ca un mort pe p[m`nt, m[aduser[ ]n salonul ei. Sl[biciunea]n care picasem prin pierderea s`ngelui =i mai ales zguduirea electric[ ce sim\ii, v[z`ndu-m[l`ng[ s`nul Ceciliei, m[aruncar[ ]nc[o dat[ ]n ghearele mor\ii; iar c`nd m[ trezii de a doua oar[, intrai ]ntr-o desperare cumplit[, c[ci m[ v[zui ]n camera mea. ]n zadar c[utam s[-mi aduc aminte de toate cele ce se ]nt`mplaser[; nu puteam]n\elege pentru ce sinor Alsari se uita la mine cu ochii plini de lacrimi =i pentru ce doctorul]mi pip[ia m`na, c`nd deodat[sim\ii o durere groaznic[ ]n piept. C[ta]]mprejurul meu: a=ternutul era plin de s`nge.

Atunci]mi adusei aminte de toate]nt`mpl[rile... Cea ]nt`i]ntrebare care f[cui a fost despre Cecilia:

— Unde-i, s-o v[d]nc[o dat[=-apoi s[mor! Nimeni nu-mi r[spundea, =i to\i se uitau la mine cu mil[=i cu fric[. Zdrobit de durerile care m[munceau =i vr`nd a-mi t[ ]m[ci triste\ea celor ce erau pe l`ng[mine, socotii c[Cecilia murise. Toate sim\irile mi se tulburar[la o idee at`t de crud[ =i, nemaiput`nd suferi via\a, smulsei de pe ran[leg[turile ce-mi pusese doctorul spre a opri curgerea s`ngelui; dar c`nd ridicai m`na ca s[ le arunc departe de mine, un r[va= pic[ pe genunchii-mi. } deschisei ]ndat[ =i citii aceste cuvinte scrise de m`na Ceciliei. }l =tiu de rost:

Un tiran care m[prigone=te din copil[ria mea m[sile=te s[m[pornesc]n ceasul acesta din Floren\ a, c[ci a aflat dragostea mea pentru tine. Nu =tiu]n care parte a lumii are de g`nd s[ m[ ascund[, ]ns[ mare este Dumnezeu! ne vom ]nt`lni poate vrodat[=atunci...

CECILIA

Acest r[va= m[p[trunse ca un tr[snet =i m[aduse]ntr-o nebunie cumplit[. Trei luni de zile via\ a mi-a fost]n bra\ele mor\ii. Am aflat pe urm[c[ ]n vremea aceasta m[sculam c`teodat[, s[ream prin cas[, r`deam,]mbr[\i=am pe toat[lumea =i spuneam fie=tec[ruia c[Cecilia m[iubea, c[eram cel mai norocit om de pe p[m`nt!... Pe urm[ ]ncepeam a pl`nge, a-mi smulge p[rul =i a blestema ceasul]n care m-am n[scut =i soarta care, ca unui om]nsetat c[ruia i-ai prezenta un pahar cu ap[=i l-ai trage de la gur[-i c`nd ar vroi s[ bea, m-au f[cut s[ cunosc dragostea Ceciliei tocmai c`nd ea a fost silit[s[se dep[rteze de mine.

}n sf`r=it, dup[=ase luni m[ridicai de pe boal[=i, cum fusei]n stare de a ie=i afar[din cas[, m[dusei la sinora Iulia ca s-o]ntreb de nu cuno=tea locul unde se g[sea prietena ei.

Sinora Iulia era singur[ ]ntr-o camer[elegant[=i sta pe o canapea de catifea ro=ie. }i cerui iertare de]ndr[zneala ce o luasem a m[ ]nf[\i=a dinainte-i f[r[a avea onorul de a-i fi cunoscut. Ea]ns[ ]mi r[spunse z`mbind c[m[ ]n=elam, c[ci m[cuno=tea prea bine.

— M[g[seam la Cecilia —]mi zise — c`nd te-au adus ]mpl`n-tat]n s`nge, =i ni=te h`rtii ce picaser[din buzunarul d-tale, ni=te c[r\i de vizit[ale d-tale ne-au prilejuit la am`ndou[ chipul de a-\i cunoa=te numele. Ne iart[, domnule, dac[ am avut indiscre\ia de a le citi, ]ns[ trebuia s[ facem revizie acelor h`rtii, pentru ca s[putem afla numele =i adresa persoanei care era]n m`inile noastre =i s-o trimitem ]n s`nul familiei sale.

— Nu v[pot mul\umi, sinora, de bun[tatea =i de mila ce a\i avut pentru mine =i crede\i c[voi fi]n veci recunosc[tor.

— A fost o datorie pentru noi, domnule, ca s[-\i prodig[m]ngrijirile de care aveai o neap[rat[trebuin\ ]n starea periculoas[ ]n care te aflai, =i dac[nu am putut face mai mult pentru d-ta, crede c[aceasta nu a at`rnat de la voin\ a noastr[.

— +tiu, sinora, pricina care pentru nenorocirea mea m-a dep[rtat at`t de degrab[ de sub cereasca priveghere a dumilor-voastre, =i tocmai pentru ca s[ aflu urmarea acelei ]nt`mpl[ri misterioase am luat]ndr[zneala de a veni aici. Te rog, deci, sinora, =i te jur pe numele prietenei d-tale, s[nu-mi ascunzi adev[rul. Spune-mi]n care loc se g[se=te acum sinora Cecilia?... Ah! fie-\i mil[, spune-mi unde-i Cecilia?... C`nd ai =ti...

— C[o iube=ti, poate? Aceasta o =tiu de =ase luni, tocmai din seara c`nd te-au adus mai mort]n casa prietenei mele.

— Cum? Cine a descoperit?...

— Icoana sfintei Cecilia, care se g[se=te]n Santa Maria del Fiore.

M[f[cui ro= pe obraji.

— Vezi — ad[ug[Iulia — c[ ]\i cunosc toate secretele inimii.

— A! tocmai pentru aceasta ar trebui s[-mi spui unde se g[se=te Cecilia.

— }i dau parola mea c[nu =tiu nimic[despre ea =i c[, de c`nd s-a pornit, n-am luat nici o scrisoare de la d`nsa. Te pot]ns[ ]ncredin\ a c[Cecilia te iube=te =i c[, dac[va tr[i =i vei fi statornic, ai s[fii odat[fericit. Ea te iubea de mult f[r[a te cunoa=te. Chiar

din ziua c`nd ]=i v[zu portretul ]n catedral[ ea s-a ]namorat de artistul care o zugr[visе at`t de bine. Bravo, domnule! bravo, ai un talent vrednic de laud[.

— }nc[un lucru te-a= ruga s[-mi spui, sinora: cine este acel tiran care prigone=te pe Cecilia?

— A! a! domnul Barbarissimo? eu a=a l-am botezat. El e un mo= al Ceciliei care a crescut-o de mic[, a educat-o, =i acum vroie=te s[o ia de nevast[; dar nu te speria. Cecilia nici nu g`nde=te la d`nsul, =i dac[mai =ade cu el, aceasta o face numai prin recuno=tin\`a ce-i poart[, pentru c[a avut]ngrijire de copil[ria ei!

— Da bine, un a=a om e primejdios!

— Eu m-a= teme s[=ed cu d`nsul, dar Cecilia ]l st[p`ne=te cum]i place; cu toate aceste, biata copil[e silit[s[-l urmeze peste tot locul unde gelozia lui]l m`n[. Purt[rile lui sunt nesuferite; nu las[ s[ se apropie nici un om de nepoata lui; ]n sf`r=it,]i cu totul barbarissimo.

— +i de ce, m[rog, s-a pornit a=a de iute din Floren\`a?

— De ce? Pentru c[un gelos amiroase amoreza\`ii ca un copoi, cale de o po=t[ de departe; =-apoi trebuie s[ =tii c[ sinor Barbarissimo era ascuns l`ng[noi,]n seara c`nd \i-am sp[lat rana, =i c[ auzise toat[ convorbirea ce se f[cu atunci asupra d-tale ]ntre Cecilia =i mine... Pune-\`i]n g`nd cu ce furie s-a ]nf[\`i=at dinaintea noastr[c`nd a auzit pe Cecilia m[rturisind c[ e=ti vrednic de dragostea ei. Turbat de m`nie,]ntocmai ca un urs, s-a aruncat]ntre noi; a poruncit slugilor s[te duc[acas[la dumneata; mie mi-a poruncit s[ies afar[, =i pe la miezul nop\`ii s-a pornit ca s[alerge lumea toat[, numai ca s[fug[departe de dumneata.

Dup[aceste vorbe]mi luai adio de la sinora Iulia, =i a doua zi,]mbr[\`i=`nd cu lacrimi pe sinor Alsari, pornii =i eu din Floren\`a cu hot[r`re s[alerg Italia]ntreag[ca s[dau de urma Ceciliei. Patru luni de zile am cercetat cu am[nuntul toate col\`urile Italiei... ]n zadar! Nimeni nu putu s[-mi dea vro =tire despre Cecilia. ]n sf`r=it, pierz`nd toat[ speran\`a, m[dusei la Paris pentru ca s[uit

durerea. „+tii c` t de bine am petrecut un an de zile ]n capitala Fran\ei. Am c[utat s[ aflu oarecare distrac\ii, dar nu am putut suferi str[in[tatea =i am alergat iar[=i ]n s`nul patriei mele. Tocmai ast[zi diminea\ am sosit]n Floren\ a =i, cum m-am cobor` t din tr[sura veturinelui¹ care m-a adus, am alergat s[ ]ngenunchez dinaintea icoanei sfintei Cecilia.

Nu \i-oi vorbi de dulcea impresie ce-\i pricinuiete vederea patriei dup[o lung[desp[r\ire. C`nd te-i ]ntoarce ]n Moldova, ]i sim\i ca =i mine acea fericire ad`nc[ce-\i insufl[locul iubit unde te-ai n[scut =i care]\i treze=te]n suflet o mie de suvenire scumpe...

+i apoi socot c[nici a= putea s[-\i descriu bine acea impresie, pentru c[mintea-mi era prea tulburat[de g`nduri amare. Fie=te-care parte a ora=ului, c`nd intrai]n Floren\ a, mi-a adus aminte de c`te o scen[ a vie\ii mele, mai mult trist[ dec` t dulce, =i bucuria ce gustam]n priveli=tea patriei mele a fost am[r` t[prin suvenirul sup[r[rilor care a]mprejurat tinere\ a mea.

Dup[aceste cuvinte V***]=i plec[fruntea cu o trist[obosire.

— Cuno=ti acum nenorocirea mea. Nu te miri cum de mai tr[iesc sau cum de nu am nebunit de tot?... Ah! trebuie s[p[time=ti muncile suflete=ti care le-am p[timit eu, pentru ca s[po\i]n\elege ce lucru grozav =i crud este de a=i pierde cineva fiin\ a ce a iubit!

V*** se opri]nc[o dat[=i, uit` ndu-se la buchetul de flori ce]i dase buchetiera necunoscut[ ]n cafeneaua *Donné*:

— S[rmanelor floricele — le zise — =i voi a\i ve=tezit ca =i tinere\ ea mea!

Un bilet mic pic[din buchet pe iarb[; V***]l lu[cu repejune,]l deschise,]=i arunc[ochii deasupra, s[ri]n picioare =i]ncepu a fugi spre Floren\ a din toate puterile sale.

}n zadar]l chemai =i]i strigai s[se opreasc[... Atunci m[arunca =i eu dup[d`nsul, alerg`nd c` t puteam de iute =i,]n

¹ Vizitiu (ital.: *vetturino*).

sfârșit, îl găsi întins pe scările de marmură ale catedralei Santa Maria del Fiore, obosit de osteneală.

— Ce dracu te-a apucat? îl întrebai, apropiindu-mă de el.

— Taci că vine! mi zise; și, sîrind iar de lângă mine, se făcu nevzută în întunericul pieții.

Neputînd să-l mai urmez, mă hotărî să-l aștept ca să-mi tîlmăcească taina purtării și a cuvintelor sale; dar în zadar mă primblai vro două ceasuri pe piață... V*** nu veni.

Piața era pustie când mă pornii spre hotelul unde eedeam; dar când vrui să intru în ulița Calzaioli, auzii următoarea convorbire între două persoane ce stau sub icoana Maicei-Fecioare, la colțul uliței¹:

— Și a murit?

— Ba nu; se zice numai că-i rănit foarte rău și că este o slabă sperare de scăpat.

— Și nu ești care-i pricina acestei întimplări?

— Nu, n-am putut afla alt decît că pe la 11 ceasuri un om învelit cu o manta neagră a sărit cu cuțitul asupra unui tânăr ce trecea în dosul Baptistariului², zicîndu-i: „Cine iubește pe Cecilia trebuie să moară“. Atunci se iscă o luptă crudă între amîndoi, și unul din ei rămise pe pavea împîntăcit în sânge.

Speriat de ceea ce auzii, mă apropiai de străini și întrebai de nu ețiau unde poliția dusesese trupul celui rănit?

— Nu ețiu, mi răspunse unul din ei, și se depărtă amîndoi de mine.

¹ În Tîrgurile Italiei, mai pe la toate colțurile ulițelor, sunt icoane sau statui de sfinți dinaintea cărora ard neconținut candelile [V. A.].

² Acest monument, ce se numește încă Sfîntul Ioan, se găsește tot pe piața de Domo și se socotește că ar fi fost în vechime capitea zeului Mars. Printre alte multe lucruri vrednice de privit ce cuprinde, are trei porți de aramă, săpate una de Andrea Pizano și celelalte două de Lauren Giberti. Săpăturile lor înfățișează deosebite scene din *Vechiul Testament*, dar lucrul lor este atît de delicat și de măiestros, încît Michel Angelo zicea că: „sunt vrednice de a fi porțile raiului“ [V. A.].

M[duşei degrab[acas[, m[ ]nchisei]n camera mea =i nu putui dormi toat[noaptea; mi se p[rea c[tot vedeam trupul prietenului meu acoperit cu r[ni.

C` t am =ezut pe urm[ ]n Floren\ a nu l-am mai v[zut pe V***, nici n-am auzit vorbind de el.

III

Peste o lun[dup[aceast[ ]nt` mplare, merg`nd de la Roma la Civita Vechia¹, veturinul care ne ducea se opri ca s[-=i odihneasc[caili dinaintea unei case vechi =i de=irate ce era]n drum =i care sem[na mai mult a fi o vizunie de ho\i dec`t un tractir pentru c[l[tori. M[ scobor`i din tr[sur[cu g`nd ca s[m[primblu pe jos. Afar[era o lun[plin[=i voioas[ca figura unei tinere fecioare; toate lucrurile se vedeau]mprejur ca ziua, =i]n dep[rtare se auzea vuietul groaznic =i monoton al m[rii, care sticlea la razele lunii =i ale stelelor ca o lung[vale de argint. Acel tablou m[re\ ]mi f[cu o impresie foarte mare; =i]n suvenire repurt`ndu-m[ la ruinele antice ce v[zusem ]n Roma, ]ncepui a face triste medit[ri asupra nenorocitei st[ri ]n care a picat Roma Cezarilor sub tic[lo=ia guvernului papal. Primblarea ]ns[ totodat[ isc[ =i ]n stomacu-mi o foame nu mai pu\in trist[ dec`t acele g`nduri. Intrai ]ndat[ ]n singura sal[ ce se g[sea ]n acel tractir. Vro c`teva l[i\i de lemn, cu picioarele rupte, =i vro trei butelci de=arte, cu g`tul stricat, alc[tuiau tot mobilierul aceluia l[ca=. C`nd p[=ii pragul u=ii, o groaznic[hor[ire]mi vesti c[acea vizunie era locuit[de mai multe suflete =i]n adev[r z[rii la p[m`nt vro trei oameni ]nzestra\i cu figuri foarte problematice. Toat[ scena era luminat[ de razele ro=ii ale unui mic j[ratic ce mai ardea ]nc[ ]n cuptor. St[tui un pic la ]ndoial[ de trebuia sau nu s[ p[=esc mai ]nainte; dar, ]n sf`r=it,

¹ Port la Marea Tirenian[,]n apropierea Romei.

f[c`ndu-mi curaj, m[ apropiat de o lai\ [ mai lung[ ce era ]n fund =i pe care dormea un soi de uria=. Socotind dup[ ]mprejur[ri, adic[ de pe cerga ce-l acoperea, c[ trebuia s[ fie tractierul, ]l scuturai ]nceti=or. }ns[ el, departe de a se trezi, se ]ntoarse pe ceea parte, d`nd din umeri =i]mpreun`ndu=-i mi=carea cu o mul`ime de complimente]n soiul acestora, de pild[: „*Va al Diavolo, Sangue del Christo, Corpo di Baccho*“¹.

Ie=ii degrab[din acel loc, p[=ind pe v`rful picioarelor de frica altor asemenea complimente. C`nd fusei afar[, mi se p[ru c[m[r[suflam mai lesne; =i, cu ochii]nc[plini de fumul ce era]n sala tractirului, m[ ]ndreptai, f[r-a vedea mai nimic[dinainte-mi, spre o matahal[neagr[ce g`ndii c[ este tr[sura noastr[, hot[r`t fiind s[m[culc pentru ca s[-mi treac[foamea. Dup[ce m[ ]mpiedicai de vro c`teva ori de ni=te buruieni mari, pe care nu le z[risem din pricina usturimii ochilor, pip[ ]nd mai mult ca un orb, d[dui ]n sf`r=it cu m`na de un oblon, ]l deschisei =i m[ suii; mi se p[ru ]ns[ c[ tr[sura ]n care intrasem era mai ridicat[. C`nd era s[m[a=e-z, sim\ii un bra\ puternic c[mi se puse pe piept =i un glas str[in]mi zise: „Cine-i acolo?“ Eu r[spunsei,]ncep`nd a r`de: „Ce dracu! tare e=ti fricos, domnule!... soco\i c[ai a face tot cu t`lhari?“

Trebuie s[spun c[ ]n tr[sura noastr[se g[sea un pop[spaniol, b[tr`n, care se pornise de la Roma cu mine =i c[ruia ]i era mare fric[ de t`lhari, fiindc[pe atunci se vorbea mult]n Italia de ni=te ho\i ce ie=iser[la drum.

— Cine e=ti tu?]ntreb[ ]nc[o dat[acel ce m[\inea de piept.

Deschisei ochii mari =i v[zui dinainte-mi un om =i o femeie!... Nu m[puteam dumeri cum se f[cea c[m[g[seam]ntr-o tr[sur[str[in[. Dar dup[vro c`teva secunde,]n care vreme dama c[uta s[aprind[o lamp[de argint,]n\elesei c[ ]n loc de a m[ ]ndrepta c[tre adev[rata noastr[tr[sur[, m[r[t[cisem]n alt[parte =i intrasem]n vro tr[sur[str[in[, ce sosise]n vreme ce c[utam s[

¹ „Du-te la dracu, s`ngele lui Hristos, Trupul lui Bachus“ (*ital.*).

trezesc pe tractier. Deodat[, careta se umplu de lumin[=i v[zui o! minune, pe V*** l`ng[buchetiera ce]mi dase flori la Floren\!a!

Mirarea =i bucuria noastr[fur[nespuse, =i]mbr[\i=[rile noastre nenum[rate.

— Nu pot s[m[ ]ncred ochilor mei, zisei dup[o scurt[t[cere; tu]n via\!? Te socoteam mort, ucis]n dosul Baptistariului.

— Slav[Domnului! am sc[pat =i atunci din m`inile lui. +tii, Cecilio, c[uciga=ul care a s[rit la mine era tot acela care mi-a str[puns pieptul]nc-o dat[, demult?

— +i nu \i-a zis ceva c`nd a vrut s[te omoare?]ntreb[ea.

— A=teapt[; dar, mi-a zis: „Cine iube=te pe Cecilia trebuie s[moar[!“

— Tic[losul! strig[Cecilia. +tii cine este acel om f[r[de suflet?

— Cine?

— Tiranul care m-a prigonit =i pe mine de c`nd tr[iesc...

— Sinor Barbarissimo poate?]ntrebai.

V*** pufni de r`s auzind acest nume curios, =i apoi s[rut`nd cu foc pe Cecilia:

— Nu mai g`ndi, ]ngerul meu, — ]i zise — la o fiin\! tic[loas[ care ne-a am[r`t la am`ndoi cea mai frumoas[ parte a vie\ii noastre; las[-l s[ putrezeasc[ ]n m`r=[via caracterului s[u, precum eu l-am l[sat]mpl`ntat ]n s`nge, f[r[a avea nici o mil[de el.

V*** o s[rut[iar[-i, =i veselia ren[scu pe fa\!a amorezei sale.

Aceste adese s[rut[ri m[cam tulburau. Rugai pe V*** s[-mi t[lm[ceasc[un lucru de care eram mult intrigat. De ce fugise de la Boschetto?

V*** se plec[spre mine =i]mi spuse la ureche:

— Biletul ce picase din buchet era de la Cecilia. Ea]mi scria c[de dou[zile se g[sea]n Floren\!a, c`nd m-a v[zut de la fereastr[ trec`nd pe uli\].

— Acolo poate unde te-ai oprit =i m-ai]ntrebat de am v[zut-o?

— Tocmai; c[ ]ndat[dup[aceea =i-a procurat prin Iulia un costum de buchetier[, cu hot[r`re s[intre incognito dup[noi]n

cafeneaua *Donné*, s[-mi dea buchetul acel cu scrisoarea sa,]n care m[ruga s[m[aflu la 11 ceasuri de noapte]n capela sfintei Cecilia din Santa Maria del Fiore.

N-aveam oare dreptate s[alerg ca un nebun, c`nd am primit, f[r[ a m[ a=tepta, o veste at`t de norocit[, care schimba cu totul fa\va soartei mele?... De-abia ajunseseam pe sc[rile bisericii, de-abia te apropiase=i =i tu de mine, c`nd z[rrii pe Cecilia pe l`ng[Baptistariu. Vruai s[merg]nainte ei, dar tocmai atunci fusei atacat de un om necunoscut.]n furia mea]l r[sturnai pe pavea cu at`ta iu\ime, ]nc`t el pic[tocmai pe stiletul ce \inea]n m`n[ =i se ]nfipse ]n el!... Atunci auzii sun`nd 11 ceasuri, alergai]n biseric[=i g[sii pe Cecilia]ngenuncheat[dinaintea patroanei sale. De acolo ie=ir[m am`ndoi afar[ unde ne a=tepta aceast[ caret[ cu 6 cai; ne suir[m ]n grab[ =i, f[r[ a ne opri, nu am f[cut alt[ de atunci dec`t numai voiajuri, petrec`ndu-ne via\va ]n c`ntece,]n s[rut[ri =i]n veselii.

— Se vede c[ave\i multe secreturi]mpreun[, ne zise frumoasa Cecilie, z`mbind =i anin`nd de fundul caretei lampa de argint ce aprinsese.

— Vorbeam de tine,]ngerul meu,]i r[spunse V***, str`ng`nd-o]n bra\le cu o dragoste]nfocat[.

Acum zorile coronaser[orizontul cu o linie argintie ce f[g[duia o zi frumoas[c[l[torilor. Caili erau]nh[ma\i la caret[=i posta=ul sta gata s[porneasc[; dar p`n[ a nu-mi lua adio de la norocitul meu prieten, rugai pe sinora Cecilia s[ c`nte *Casta Diva*, c[ci tocmai atunci luna era s[se piard[dup[un deal. Str[lucita c`nt[tre]\[ =i lu[ mandolina =i ]ncepu; dar deodat[ V\*\*\* ]i fur[ mandolina din m`ini =i, ridic`nd pe amoreza sa, o puse pe genunchi. Cecilia, z`mbindu-i =i uit`ndu-se la el cu dragoste, se rezem[cu bra\ul drept pe um[rul lui =i inton[de al doilea *Casta Diva*, cu un glas mai tulburat, dar mai p[trunz[tor.

Cu c`t aria se ]nainta, ]ngerescul c`ntec sl[bea, dar cu o dulcime]nc[mai]nc`nt[toare, =i degetele lui V*** se r[t[ceau

pe strunele mandolinei. În sfârșit glasul Ceciliei nu se mai auzi; mandolina căzu din mâinile lui V***... și amândoi rămaseră îmbătați de dulcele delir al iubirii. Ei semnau ca doi îngeri adormiți în voluptatea extaziei cerești.

Atunci mă coborî din trăsuri; îi privii pentru cea de pe următoarea și făcui semn postăului să încalce.

Careta se deparță cu repejune; iar eu, înându-mi încă mult vreme ochii întii în partea care apucase, mă întorsei suspinând în trăsura noastră.

(*Dacia literară*, 1840)

P. S. — *Iubite Negri*. — Acum sunt 16 ani de când am făcut cea întâi călătorie a mea în Italia, întovărit de tine, care petrecuseși cea mai frumoasă parte a tinereții tale sub cerul limpede al acelei țări. Tu ai fost martor celor mai gingașe impresii ale mele; ție îți-am destăinuit, ca unui frate iubit, toate pornirile, toate visurile, toate sperările sufletului meu și, precum atunci ale primum cu blândețea acele destăiniri entuziaste, primește și acum dedicarea celei întâi scrieri a mele în limba patriei. Ea este o slabă încercare, o țiu, și nu aștept de la dănsa altă mulțumire decât să-ți aduc ție aminte de trecerea noastră prin Florența și de frumoasele buchetiere care ne dau în toată seara câte un mic buchet de flori, pe când luăm înghețate dinaintea cafenelei *Donné*, împreună cu prietenul nostru D...¹

¹ Post-scriptumul este adăugat în volumul *Salba literară*, apărut în 1857, dar pregătit, bineînțeles, mai înainte, când se împlineau 16 ani de la prima călătorie pe care o face Alecsandri în Italia, venind spre țară de la Paris, în tovarășia lui C. Negri și N. Docan.

IA+II }N 1844

Dlui M. Kog[lniceanu

Dore=ti ca s[-\i trimit o descriere a Ia=ilor. Iat[dar c[, pentru mul\umirea ta, m[hot[r[sc a-mi scutura lena =i a]nc[leca pe condei spre a]ntreprinde o primblare pitoreasc[prin uli\ele capitalei Moldovei. Te]n=tiin\ez]ns[c[aceast[primblare am de g`nd s[ o fac f[r[ a-mi ]ntocmi dinainte un plan de drum, precum se obi=nuie=te mai ]n toate voiajurile. Nu, eu nu ]n\eleg c[ ]toriile ca cei mai mul\i, adic[: de a se face robul unui plan =i, ]n urmare, de a alerga \int[ pe linie dreapt[ p`n[la \elul propus, f[r[a se abate din cale =i f[r[a]ndr[zni de a ie=i din rolul de ma=in[drumea\]. Numesc voiaj acela singur care, liber de orice]nr`urire str[in[, urmeaz[ numai capriciilor vremelnice ale ]nchipuirii =i care ia fiin\ f[r[ preg[tire, precum =i f[r[ scop hot[r`t.

Adev[ratul c[ ]tor e acela care, c`nd porne=te la un drum, ]=i propune s[ mearg[ unde l-a duce fantezia lui, ast[zi spre r[s[rit, m`ine spre apus, ast[zi pe mare, m`ine pe uscat. Iar c`t pentru acela care se jertfe=te de bun[voie unui \el]ntocmit dup[harta geografic[, acela]l socot un curier]ns[rcinat de a se purta pe sine=i ca pe un pachet dintr-un loc]ntr-altul.

Pentru ca s[nu intru dar]n categoria plicurilor de po=t[, d[-mi voie s[urmez dup[placul meu =i s[m[r[t[cesc pe unde m-a duce condeiul. La aceasta mi-i zice poate c[un bun c[ ]re\ trebuie s[=tie a st[p`ni zburd[rile calului s[u; dar oi r[spunde =i eu c[ din toate lighioanele lumii, condeiul este cel mai greu de c`rmuit =i c[ades e r[sturnat cine vrea s[-l]nfr`neze.

Ori =i din care parte vine str[inul la Ia=i, vie despre Dun[re, despre Prut, sau despre Siret, i se]nf[\i=eaz[de departe o panoram[m[rea\ \ =i vrednic[de a trage toat[a lui luare-aminte. Pe coastele unor dealuri mici se]ntind pe malurile Bahluiului =i]n fa\ a altor dealuri acoperite cu p[duri =i cu vii romantice, el vede o adun[tur[curioas[de case mari, ce par a fi cl[dite unele deasupra altora, de turnuri biserice=ti ce r[sar printre ele ca ni=te catarguri nalte]ntr-un port. Acele palaturi, f[r[arhitectur[cunoscut[, care, precum am zis, seam[n[c[se aca\r[ ]ntre ele pe spetele lor, sunt cea mai vie icoan[a ambi\iei locuitorilor lor =i acele turnuri numeroase ce se ridic[ ]n v[zduh par ca ni=te uria=i ce ar c[ta la ei cu mult[mirare =i cu mare mil[. Cu toate aceste,]ntrulocarea lor produce un efect pl[cut str[inului, =i ora=ul]ntreg,]n=ir`ndu-se ]n amfiteatru deasupra frumosului =es al Bahluiului, ]nformeaz[ un tablou original =i minunat cu zidirile sale albe, cu mul\imea sa de acopereminte ]n fier alb, ce lucesc ca oglinzi sub razele soarelui =i ]n sf`r=it cu tot farmecul unei politii ce are dou[fe\ e, una oriental[=i alta europeneasc[.

Al[turarea acestor dou[caractere deosebite, care dovede=te at`t de mult ]nr`urirea Europei asupra unei p[r\i dintre rom`ni, partea bogat[ =i privilegiat[, =i lupta necontenit[ ]ntre ideile vechi =i noi nu era nicidecum tip[rit[ pe fa\ a capitalei noastre cu vro c`\iva ani mai]n urm[. Atunci ea purta o fizionomie mai mult oriental[;]ns[de c`nd spiritele au ]nceput a se dezveli la razele civiliza\iei, o mare prefacere s-a ivit ]n toate, o schimbare repede s-a s[v`r=it at`t ]n gusturile, c`t =i]n obiceiurile acelei mici p[r\i a societ[\ii rom`ne=ti de care am pomenit. Hainele lungi =i largi au dat r`nd straielor mai str`mte ale Europei; =licul s-a]nchinat dinaintea p[l[riei; ciubotele ro=ii =i galbene au dat pasul]nc[l\[-mintelor de vax; divanurile late s-au cioplit]n forme de canapele elegante, =i]n urmarea tuturor acestor nout[\i =i a mai multor alte ce s-au introdus cu moda, casele au trebuit negre=it s[primeasc[o form[str[in[=i potrivit[cu natura ideilor de ast[zi. Ele au]nceput a se supune regulilor propor\iei, a se]mpodobi cu

coloane, cu ferestre largi =i luminoase, cu balcoane desf[ate; au]nceput a ie=i]n fa\ a uli\elor, p[r[sind fundul ogr[zilor unde se ascundeau mai]nainte, a se]ngr[di cu ostre\e de lemn sau fier, d[r`m`nd jos z[plazurile =i zidurile acele tari care le dau un aer de cet[\i; au]nceput,]ntr-un cuv`nt, a se ridica pe planuri elegante =i pl[cute ochilor.

Aceste zidiri noi formeaz[partea europeneasc[a ora=ului. C`t pentru cea orient[], ea este reprezentat[ prin o mul\ime de hardughii vechi, nalte, str`mbe, mucedo, cu pere\ii afuma\i =i cr[pa\i, cu ferestre mici =i chioare, cu stre=inile putrede =i ascu\ite, cu sc[rile]ntunecate, cu od[ile ofticoase, cu ogr[zile mari =i pustii, cu gr[dinile pline de buruieni s[lbatice =i cu ziduri groase primprejur. Cuiburi de buhne, locuin\e de stahii ce te]nfioreaz[=i unde \i se pare c[vezi z[c`nd c`te un matuf g`rbov, cu ghigilic pe frunte, cu m[t[nii ]n m`n[=i care h`rc`ie=te, oc[r`nd necontenit c`teva \igance zdrem\eroase ce stau dinaintea lui.

Mai adaug[la acest tablou c`teva clopotni\e rotunde sau cvadrate, f[r[ stil cunoscut, c`teva ci=mele cu]nscriseri grece=ti =i turce=ti, =i vei avea o idee destul de l[murit[despre acea parte a Ia=ilor pe care o numesc orient[], neav`nd alt cuv`nt ca s[o botez mai bine.

Acum, amestec[-le pe toate la un loc]n]nchipuirea ta, arunc[-le ca ni=te juc[rii dinaintea ochilor t[i, =i de vei produce un totul neregulat =i neobi=nuit, atunci vei dob`ndi o icoan[adev[rat[a capitalei noastre =i te vei]ncredin\ a c[nu este ora=]n lume alc[tuit de mai multe contrasturi. Ia=ii este un teatru curios, decorat cu palaturi =i bordea lipite]mpreun[; actorii lui sunt luxul =i s[r[cia; iar comediie ce se joac[ ]n toat[ziua pe scena lui poart[deosebite titluri, precum:

Cine-i mare,]i =i tare; cine-i mic, tot nimic,
+licul =i p[l[ria, sau idei vechi =i idei noi.

Un b[tr`n onorat, care a fost fa\[ la multe ]nt`mpl[ri]n]ndelungata lui via\[, a f[cut observarea aceasta: c[rom`nul e ca ceara =i c[prime=te foarte lesne toate]ntip[ririle ce-i las[

vremea. — Rom`nii, zicea el, se fac turci cu turcii, francezi cu francezii, englezi cu englezii. Ei ast[zi poart[ fracuri str`mte =i ciripesc *bonjour* =i *bonsoir*; pentru c[a=a-i moda. }n vremea turcilor ei purtau cealmale =i f[ceau temenele, zic`nd *hojghioldum*¹, *safaghioldum*². Sub domnii greci ei }=i }nc[rcau capetele cu =lice =i din *lelimu*³ nu se scoteau. Cine =tie, de-or veni chinezii }n \ar[, dac[ei nu s-or face mandarini =i dac[nu s-or numi *Cing-ching-tung-fo*?

Aceast[observare m-ar despera asupra caracterului nostru, dac[n-a= =ti c[ea se atinge numai de o mic[parte a societ[\ii rom`ne=ti; c[ci \[ranii, care, slav[ Domnului! alc[tuiesc cel mai mare num[r, nu =i-au p[r[sit niciodat[ obiceiurile, nici limba, nici portul, de=i tristele }nt`mpl[ri ce au trecut peste \ar[au ap[sat mai mult asupra lor.

Cuvintele acele }ns[ale b[tr`nului m-au adus a g`ndi la deosebitele caractere ce au trebuit s[aib[Ia=ii }n urma deosebitelor prefaceri prin care au trecut locuitorii lui =i au trezit }n mine dorin\ a de a =ti ce fizionomie a avut acest ora= }n vremea dacilor? Ce schimbare a luat mai }n urm[sub st[p`nirea romanilor, pe c`nd el se numea *Municipium Jassiorum* =i care a fost caracterul s[u original }n epoca domnilor p[m`nteni, c`nd era adev[rat[politie rom`neasc[, =i mai ales dup[mutarea scaunului domniei }n el din Suceava sub Alexandru-vod[L[pu=neanul.

A= *dori, dar nu se poate* zice un c`ntec vechi. Asemene sunt silit s[ zic =i eu }n privirea acelor noti\ e. Las dar }n seama persoanelor cu r[bdare ca s[ fac[ cercet[ri despre ele; c`t pentru mine, acum deodat[m-oi mul\umi a-vi ar[ta Ia=ii precum se g[se=te }n anul 1844.

Dealul *Repedea*, care este }n fa\ a Ia=ilor, ne va sluji de punct de pornire }n c[l[torie ce }ntreprindem. Iat[-ne dar pe v`rful lui, av`nd dinaintea ochilor }n dep[rtare capitala Moldovei, }n dreapta

¹ „Bine-ai venit“ (turc. *hoj gheldin*).

² „Bine, bine-ai venit“ (turc. *sefà geldin*).

³ „Boierul meu“ (gr.).

=i]n st`nga mun\i acoper\i de vii ]mbel=ugate =i sub picioarele noastre =oseaua ce duce spre Gala\i =i care, =erpuind printre livezi vesele p`n-]n vale, se]ntinde ca o p`nz[ alb[ pe =esul Bahluiului =i merge de se pierde ]n s`nul t`rgului. Priveli=tea de aici este una din cele mai frumoase =i mai minunate din \[rile noastre, unde sunt at`te priveli=ti minunate =i frumoase. Nu oi descrie-o]ns[pentru ca s[nu stric impresia ce are a sim\i tot c[ ]torul cu]nchipuire.

Ne pornim: copacii din toate p[r\ile]mi]ntind crengile lor]nc[rcate de poame, dar fugarul meu, condeiu, nu m[las[s[m[supun]ndemnului ce-mi fac. El a apucat la vale =i fuge ca un fulger, c[ci dealul *Repedea* nu poart[ ]n zadar un nume at`t de potrivit. Iat[c[trecem pe dinaintea Socolei, acest parc domnesc]mpodobit cu un palat elegant de var[, cu drumuri nisipite ce se pierd sub bolte de frunze, ca basinuri, cu mii de flori ce umplu v[zduhul de miroase pl[cute, =i unde societatea Ia=ilor merge de se desf[teaz[la umbra copacilor, gust`nd dulcea\ a serilor de var[ =i ascult`nd simfoniile muzicii militare.

]n fa\ a acestui parc,]n st`nga =oselei, z[rim Seminarium Socolei, fabric[ sf`nt[de popi,]n care mul\ime de tineri]nva\ a c`=tiga potcap pentru ca s[aib[drept de a sc[pa sufletele cre=tine=ti din ghearele mult pozna=ului Scarao\chi de cornorat[pomenire.

]nc[c`teva sute de pasuri =i am ajuns la sf`ritul v[ ]ii. Acolo se]ncepe acel vestit =es al Bahluiului ce se]ntinde cale de mai multe po=te]ntre dou[=iruri de dealuri, =i care se duce de se une=te cu =esurile Prutului, pentru ca s[coboare]mpreun[p`n-]n Dun[re. Aici dealurile Repedei =i al Socolei se despart fugind ]ntr-o parte =i-n alta; locul se deschide ca un port, =i =oseaua se ]nainteaz[ ]n linie dreapt[ p`n-]n ora=.

Acum ne apropiem de Ia=i, l[s`nd ]n st`nga valea *Nebunei*, ce se ascunde cu numeroasele ei livezi din dosul unui deal gol =i pr[bu=it, pe a c[rui culme se afl[ruinele Cet[\uiei. Acest[mic[cetate a fost zidit[la anul...¹ de Duca Vod[=i s-a]mpotrivit

¹]ntre anii 1669 =i 1672.

adeseori n[v[lirii turcilor =i a t[tarilor. Ast[zi]ns[ea este o mare risip[, locuit[de vro trei c[lug[ri greci =i de mai multe alte buhne. Zidurile sale, odinioar[at` t de puternice, se darm[ din zi ]n zi mai mult sub coasa vremii, =i v`ntul pustiet[\ii acum v`j`ie prin meterezele lor, care r[sunau odat[falnic de]mpu=c[turile voinice=ti.]nl[untrul ogr[zii vezi un palat cu dou[r`nduri, gol, cu bol\ile cr[ pate, cu u=ile =i ferestrele risipite, un schelet de piatr[ pustiut care \i umple sufletul de jale; palatul lui Duca Vod[ , loca= plin de suveniruri =i pe care c[ lug[ rii l-au pref[ cut ]n hambar. Iatacul doamnei, ]n care te scobori pe o scar[ str`mt[cioplit[ ]n pietrele pere\ilor, acum e plin de cioc[l[ie de p[pu=oi!... Trist efect al nestatorniciei timpului! Trist[pild[a schimb[rilor lume=ti!

Celelalte ziduri ce se g[sesc]n Cet[\uie sunt toate mai mult sau mai pu`in p[strate]n]ntregime. Turnul cvadrat de deasupra por\ii poate]nc[sluji mult[vreme de cu=c[clopotelor]n lipsa prilejelor de r[zboaie. Biserica,]n care sunt portretele lui Duca Vod[=i ale familiei sale, se afl[ ]nc[ ]n bun[stare =i merit[a fi ar[tat[ca una din cele mai nimerite ce s-au ridicat]n Moldova]n veacul XVII. Iar din toate, cea mai curioas[=i mai vrednic[de]nsemnat este o buc[t[rie veche ce se vede aproape de clopotni\ ,]n dreapta, =i a c[rei bolt[sprinten[=i alc[tuit[de trei bol\i elegante, a=ezate una asupra alteia, seam[n[a fi lucru de vreun geniu al v[zduhului, iar nu de om. Pere\ii s[i pe dinl[untru sunt negri de fum =i lucesc ca marmura; forma sa este rotund[=i bolta sa e at` t de]ndr[znea\ c[te miri cum de se \ine]n aer =i mai ales cum de s-a luptat cu elementurile, f[r[a fi biruit[nici de ap[, nici de focuri, nici de cutremure?

Un palat domnesc, teatru at`tor mari ]nt`mpl[ri, cade]n ruine, c`nd aproape de el o biat[ buc[ t[ rie, f[r[ nici un suvenir istoric, st[ ]nc[ pe picioare dup[ sute de ani! Ce suget m[ gulitor pentru gastronomi! Ce izvor bogat de idei ad`nci asupra de=ert[ciunii m[ririlor lume=ti pentru filozofi!

.....

La picioarele dealului Cet[ului, despre ora=, se v[ed lucind pe =esul Bahluiului turnurile m[un[stirii Frumoasa, acoperite cu fier alb, =i, mai departe, pe un alt lan[de dealuri, se z[re=te m[un[stirea Galata, l[ng[care se afl[ruinele palatului Ipsilanti. A= dori mult s[intru]n s[unul acestor dou[sfinte loca=uri pentru ca s[le vizitez cu am[nuntul, dar cadrul acestei scrisori nu m[iart[=i sunt dar silit a trece]nainte, neput[nd alt[aduce la cuno=tin[a ta, prietene, dec[t c[Galata a fost zidit[ ]n suvenirul mahalalei din]arigrad, ce poart[acela=i nume, =i c[Frumoasa a fost]nzestrat[cu un nume at[t de cochet de ctitorul ei... nu =tiu pentru ce.

Este]ns[un punct]n partea =esului Bahluiului ce se]ntinde dinaintea Frumoasei, pe care nu-l pot trece cu vederea. Acea gr[mad[mic[de p[m]nt sluje=te,]n vremea iarmaroacelor, de teatru os[ndelor de moarte. Pe v[rful ei se ridic[sp[urzura toarea, =i]n s[unul ei se]ngroap[trupurile acelor sp[urzura[i. Loc]ngrozitor, la care poporul se uit[f[c]ndu=i cruce cu fric[! Morm[nt afurisit =i plin de aducerea-aminte a at[tor fapte neomene=ti! Acea movili[se nume=te *Movila blestemat[*. Dar s[ne gr[bim a ne dep[rta de o priveli=te at[t de tic[loas[=i a face]n sf[r=it intrarea noastr[ ]n capitala Moldovei.

Iat[cele]nt[i case ale mahalalei Socola. Intr[ ]m acum]ntre dou[=iruri de bordeie ce se]ntind pe marginile =oselei =i a c[rora]nf[=i=are tic[loas[nu r[spunde nicidecum la ideea m[rea[ce c[=tigasem de ora=ul Ia=ilor, c[nd]l priveam de pe v[rful Repedei. Cele mai multe sunt cr[=me proaste]nute de jidovi zdrem[ro=i, =i printre ele de-abia z[re=ti c[teva locuin[te de rom[ni. Aceste se deosebesc prin un aer de cochet[rie ce mul[ume=te privirea; pere[ii lor sunt v[ru[i] mai cu mult[grij[; u=ile, obloanele, st[lp[de lemn care sprijin[strea=ina sunt freca[i cu nisip galben =i lucesc vesel de departe; prispa]ngust[=i curat[te]ndeamn[a te odihni pe d[nsa, =i perdelele albe ce se arat[la ferestre]i insuf[dorin[a de a intra]n]untru. Casele rom[nilor sunt mici =i pl[cute ca ni=te juc[rii.

Dar s[nu ne gr[bim a judeca t[rgul de pe mahalale. Ia=i seam[n[foarte mult cu un boier]mbr[cat]n haine scumpe =i

Înconjurat de țigani cu zdrem\le. Centrul său a=ezat pe zarea unui deal este compus de case mari =i frumoase în care domne=te luxul, c`nd dimpotriv mahalalele lui împr[=tiate pe coastele aceluia deal sunt alcătuite mai mult de bordeie acoperite cu stuh, unde zace s[r]cia. Capul poart[coroan[=i picioarele sunt goale!

S[trecem îns[bariera =i, f[r] a mai cerceta în zadar dac[=anul ce înconjoar[ora=ul sluje=te de fortificare, s[vedem care va fi obiectul cel mai caracteristic ce ni se va înf[=i=a? [...]

Uli\ele lui nu sunt alt[dec`t ni=te lungi galerii de contrasturi. L`ng[o cas[mic[=i tic[loas[, unde z[re=ti printre geamurile sparte vro duzin[de jidovi gr[m[di\i unii peste al\ii =i lucr`nd într-o atmosfer[ puturoas[, vezi o magazie mare =i frumoas[ cu ferestrele largi =i luminoase, în care str[lucesc materii scumpe, bronzuri, cristaluri s[pate, juvaeruri de aur, într-un cuv`nt, tot felul de lucruri de lux. Aproape de aceasta înt`lne=ti o cr`m[sc`rnav[ ce pare c[ vroie=te a fermeca trec[torii prin butelcile mari, pline de rachie stricat, care stau în=irate pe lai\ele de la fereastr[; loca= m`r=av ce-\i insuf[dezgust =i în care un jidov zdrem\uros speculeaz[patimele rele. Vine pe urm[o b[c[lie înghesuit[de panere cu ro=cove, cu masline, cu piperi =. c. l., în mijlocul c[rora =ade un grec uns de untdelemn, ce prive=te cu pl[cere la fumul ciubucului său, ridic`ndu-se printre c[p[\`nile de zah[r, printre p[pu=ile de smochine =i printre m[turile sp`nzurate de bolta dughenei. Dup[ d`nsa se arat[ochilor un =opron de c`teva sc`nduri p`rlite, în care str[luce=te la para focului figura neagr[ a unui țigan fierar. Mii de sc`nteie zboar[împrejurul lui, în vreme ce el bate neconținut cu ciocanul peste il[u =i formeaz[un tablou c`t se poate de pitoresc. Mai departe se ridic[o cafenea greceasc[plin[de fesuri mari, de fustanele, de figuri serioase cu b[rbi lungi, de capete cu cealmale, care stau împr[=tiate pe lai\ele de la pere\i. Felegenele de cafea, ciubucele =i narghilele joac[roluri însemnate în acea sal[=i fumul de tutun domne=te în toat[nourimea sa. Iat[acum o spi\erie nem\easc[lipit[de o tutungerie

armeneasc[. Aceasta poart[o fizionomie cu adev[rat original[=i se poate numi magazia cea mai deschis[dec`t toate, fiindc[peretele ei despre uli\ lipse=te mai]ntreg. Ea este]mpodobit[ ]n fa\ -i cu bucaluri mari pline de lulele, de imamele, de tutun; prin l[untru este ticsit[de dulapuri,]n care sunt]ntinse fel de fel de chisele cusute cu fir, tot soiul de m[t[nii de m[rgean sau de chihlimbar =i prin col\uri stau gr[mezi de ciubuce de cire=i =i de iasomie. Marfa oriental[ce se vinde]ntr-]nsa, a=ezarea-i curioas[=i mai ales figura caracteristic[a armanului ce trage necontentit ciubuc pe pragul u=ii]i dau un aer str[ ]n din care un zugrav ar putea face un tablou foarte original.

Aici un cofetar italian se love=te de un cr`=mar jidov; mai colo un croitor francez se]nghionte=te cu un ciubotar neam\; mai departe o modist[parisian[d[bra\ul unui ceasornicar sv\er. [...]

Tablele de deasupra magaziilor sunt toate alc[tuite]n limbi str[ ]ne, =i mai ales]n limba francez[, prelucrat[dup[o nou[ortografie. A=a, cite=ti *Pottier*]n loc de *Bottier*; *Confisseeur de Suisse*, *Tailleur d'hommes de Pest*, *Jouaillier*=. c. l. O singur[tabl[a cercat a se \inea de na\ionalitate =i s[rmana a fost pricina c[st[p`nul ei era s[se ruineze. Ea era scris[ ]n urm[torul chip:

*CR~+M{ PENTRU PERSOA-
NECINSTITE*

Nenimerita transpunere a silabei *ne* la]nceputul cuv`ntului *cinstitute* a oprit mult[ vreme persoanele ce =tiau carte de a intra ]ntr-un loc def[imat prin ]ns[=i marca sa =i cr`=marul s-a v[zut silit s[=tearg[el]nsu=i acel blestemat *ne*, pentru ca s[nu se =tearg[el]nsu=i de pe fa\ a p[m`ntului. El dar a pref[cut tabla a=a:

*CR~+M{ PENTRU PERSOA-
CINSTITE*

=i de atunci am aflat c[a f[cut stare.

Dar s[p[=im]nainte, l[s`nd ]n st`nga *Podul-lung*, care duce

la *Cerdacul lui Feren*¹. Acum trecem podul de piatr[aruncat asupra Bahluiului, r`u pozna= ce se face c[ curge la picioarele Ia=ilor, r`u tainic pe care nu-l vezi, dar pe care]l sim\i de departe! Un poet de balt[(lighioaie nou[=i necunoscut[ ]n istoria natural[) a c`ntat Bahluiul]n urm[torul chip:

BAHLUIUL
Meditare ml[=tinoas[

Adeseori, departe de-a lumii triste valuri,
Cu pasuri regulate eu m[sur al t[u pod,
Bahlui! loca= de broa=te! r`u tainic, f[r[maluri,
Ce dormi chiar ca un pa=[pe patul t[u de glod.

Trecut-au, zic cu jale, a tale negre unde,
Precum trece poetul cu inima-i de foc.
Ba n-au trecut, st[p`ne, atunci nasu-mi r[spunde,
Eu le sim\esc prea bine, c[ci m[c`rnesc din loc!...

C`nd luna se ive=te, c`nd soarele apune,
A tale dulci concerturi]mi place s[ascult;
]mi place s-aud glasul al broa=telor nebune,
De=i al lor prochimen m[asurze=te mult!

O! dar, atunci]n pieptu-mi simt inima c[salt[
Ca la un glas de frate iubit =i a=teptat,
C[ci ginga=ele broa=te sunt dulci poe\i de balt[,
Precum mul\i poe\i ginga=i sunt broa=te de uscat².

¹ Feren\ a fost un general ardelean care,]n vremea r[zboiului dintre Turcia =i imperiali, veni la 1716 ca s[prind[pe Mihail Racovi\[, domnul Moldovei.]ns[acesta, ajutat de c`teva steaguri moldovene, =i de un buluc de t[tari, ]l birui pe =esul Bahluiului =i, prin z`ndu-l viu,]i t[ie capul. Feren\ este]ngropat peste drum de cerdacul ce-i poart[numele. O cruce mare de piatr[, cu o]nscrisoare ce este]nc[ast[zi, poveste=te toat[aceast[ ]nt`mplare. [V. A.].

² *Od[c[tre Bahlui*. (Nota lui V. Alecsandri.)

Autorul acestei medit[ri a c`ntat glodul Bahluiului, =i fiindc[ ne afl[m ]ngloda\i ]ntr-un suget at`t de bogat, g[sesc apropo ca s[pomenesc =i eu ceva despre tina ce]mpodobe=te mai totdeauna uli\ele capitalei noastre. Ea merit[a fi cunoscut[ ]n lume,]ntocmai ca negurile Londrei, ca colbul Odesei, ca umezeala Parisului, ca v`ntul]nfocat al Neapolii (Sirocco) =. c. l. Adeseori Ia=ii are o privire vene\ian[prin uli\ele lui pref[cute]n canaluri ml[=tinoase. De unde tragem urm[toarea]ncheiere: c[ie=eanul este o fiin\ [amfibie care tr[ie=te jum[tate din via\a lui pe uscat =i care]noat[ ]n tin[cealalt[jum[tate. Via\ [pl[cut[=i vrednic[de dorit! Noi o recom[nd[m tuturor iubitorilor de trai molatic.

Dar v[d c[m-am ad`ncit at`t de mult]n sugetul acesta,]nc`t ]mi este cu neputin\ de a m[ urni din loc spre a p[=i mai ]nainte. Fugarul meu s-a ]nglodat p`n-]n genunchi =i nu mai poate face nici un pas. Te rog dar, prietene, ca s[aibi r[bdare vro c`teva zile, p`n[ce se va mai usca pu\in ora=ul, =i atunci voi urma cu mul\umire primblarea mea prin Ia=i¹.

(Calendarul Foaiei s[te=ti, 1845)

P. S. *Iubite Kog[lnicene.* — Ani =i ani au trecut de la 1845; mul\ime de prefaceri s-au cercat]n \[rile noastre de atunci; efortiile s-au schimbat pe tot anul; un Minister de Lucr[ri Publice s-a]nfiin\at, dar glodul Ia=ilor nu s-a mai uscat! R[bdare;]n cur`nd soarta ]ndur[toare ne va dezgloda =i \ara =i capitala. P`n-atunci]ns[, *vale*²!

¹ F[g[duiala n-a mai fost]ndeplinit[.

² Fii s[n[tos (*lat.*) Este formula cu care romanii]i]ncheiau scrisorile.

UN SALON DIN IA+I

Fragment

Scenele urm[toare se petrec]ntr-un salon elegant, mare,]mpodobit cu tot luxul parizian. Lumina aurit[a policandrelor de bronz se revars[pe deosebite grupe de dame =i cavaleri]n toalete de bal; un orchestru armonios se preg[te-te a suna contradansul cel nou compus pe ariile din opera Trovatore.

SCENA I

Dou[dame pe o canapea,]n fundul salonului; una din ele, v[dan[ce a fost odinioar[frumoas[; cealalt[t`n[r], nurlie =i destul de nevinovat[ ]nc[. Cea dint`i poart[o rochie de catifea vi=inie; cea a doua — rochie de crep trandafiriu cu bucheturi albe.

ROCHIA DE CATIFEA: Cum ai petrecut alalt[sear[la adunarea doamnei A.?

ROCHIA DE CREP: C`t se poate de bine; am jucat p`n[la trei ceasuri.

ROCHIA DE CATIFEA: Eu n-am g[sit adunarea pl[cut[... Era prea mult[amestec[tur[... Numai jup`neasa mea din cas[lipsea.

ROCHIA DE CREP: Se poate;]ns[eu, doamna mea, nu caut]ntr-un bal dec`t petrecere =i nu cer alta dec`t s[am cavaleri pl[cu`i pentru joc.

ROCHIA DE CATIFEA (*z`mbind*): +i mai ales pe v[rul d-tale aghiotantul. Nu-i a=a?

ROCHIA DE CREP (*tulbur`ndu-se*): Aghiotantul?... v[rul meu?... Pentru ce mai ales el?

ROCHIA DE CATIFEA (*cu glas prietenesc*): Ascult[, draga mea, =tii c` t te iubesc, =i cred c[ nu te-i sup[ra de cele ce \i-oi spune, pentru c[ e=ti o persoan[ de spirit, de=i ]nc[ foarte t`n[r]. Lumea]ncepe a vorbi de d-ta, =i aceasta m[m`hne=te, c` t nu-\i pot m[rturisi... V[rul d-tale e u=or de minte, =i nu-l socot s[fie]n stare de a sim\i vreodat[c` te are obicei a]n=ira din gur[. Eu]l cunosc...

ROCHIA DE CREP: }l cuno=ti?... cum?

ROCHIA DE CATIFEA (*cobor`nd ochii*): A cercat s[-mi fac[ curte; dar l-am luat ]n r`s, =i de-atunci...

ROCHIA DE CREP (*]n parte, z`mbind*): +i de atunci, draga mea, ]\i pare r[u =i faci moral[ altora (*scul`ndu-se*): Pardon; m[duc s[zic seara bun[doamnei B. care a sosit.

(*Se]nchin[rochiei de catifea =i se]ndreapt[c[tre u=a unui salon]l turalnic unde se]nt`lne=te cu un aghiotant str[lucitor sub uniforma sa aurit[.]*)

AGHIOTANTUL: S[rut m`na, veri=oar[; e=ti frumoas[ ]n ast[ sear[ ca o z`n[! Vrei s[juc[m cel]nt`i contradans]mpreun[?

ROCHIA DE CREP: Nu se poate, veri=orule, c[-l joc cu domnul D.;]ns[dac[n-ai dam[, du-te de pofte=te pe doamna cea cu rochie vi=inie, care]\i vroie=te mult bine.

(*Se dep[rteaz[, r`z`nd cu mul`umire*)

AGHIOTANTUL (*posomor`ndu-se*): Ce ]nsemneaz[ asta?... Dnul D. joac[ mai toate contradansurile cele dint`i cu veri=oara!... Nu-mi prea place, nu, nicidecum.

(*Se apropie de b[rbatul veri=oarei, t`n[r smolit, foarte ]ngrijit de c`nd s-a]nsurat, =i care st[ ]nfipt, ca o sentinel[, l`ng[u=a salonului pentru ca s[poat[urm[ri cu ochii toate pasurile nevastei sale.]*)

AGHIOTANTUL (*d`ndu-i m`na*): Ce ai, vere, de stai a=a pe g`nduri?]i s-au]necat cor[biile?

B { RBATUL (*cu glas]n[du=it*): N-am nimic[.

AGHIOTANTUL: Ba ai. Te vezi de pe fa\ c[-\i pare r[u de ceva.

B { RBATUL (*mir`ndu-se*): Mie?... De ce s[-mi par[r[u?

AGHIOTANTUL (*În tain*): Pentru c[veri=oara joac[totdeauna cel]nt`i contradans cu D.

B { RBATUL (*boldind ochii*): Ba c[s[zici!... N-am b[gat de seam[p`n-acum.

AGHIOTANTUL: Hmmm!... vere, nu-mi place, nu-mi place! dnul D. ...

B { RBATUL (*=terg`ndu=-i fruntea*): Nu pot s[-l suf[r; parc[-i o musc[le=inat[.

AGHIOTANTUL : Musc[, musc[; dar =tie s[b`z`iasc[frumos la urechile damelor. Ia seama, vere, ia seama bine.

(*B[rbatul, ro= ca un bujor]mbobocit,]=i caut[nevasta prin salon =i, nez[rind-o, se repede pe urma ei,]n vreme ce aghiotantul se apropie de dama care poart[rochie de catifea vi=inie.*)

ROCHIA DE CATIFEA (*foarte gra\ioas*): Unde-oi scrie c[-\i mai aduci aminte de prietene =i c[te apropii de ele!

AGHIOTANTUL: Doamna mea, am avut totdeauna de mare pl[cere a m[g[si]n compania d-tale, =i dar..

ROCHIA DE CATIFEA (*iute*): +i dar, vii s[m[pofte=ti la cel dint`i contradans?... Primesc cu mare mul\umire. (*F[c`nd loc pe canapea.*) Pune-te l`ng[mine, c[am s[-\i vorbesc multe.

AGHIOTANTUL (*În parte*): Am p[\it-o.

(*Se pune pe canapea, f[r[voie, =i]n vreme ce Rochia de catifea]i]n=ir[o mul\ime de vorbe m[gulitoare, el se posomor[=te cu at`t mai mult c[ z[re=te mai departe pe veri=oara lui, care, ochindu-l cu coada ochiului, se face c[ ascult[ cu mult[ pl[cere complimentele ce-i adreseaz[ D. L`ng[u=a salonului, b[rbatul]=i m[n`nc[o musta\ ] =i arunc[asupra lui D. fulger[toare c[ut[turi.*)

SCENA II

N. B. Aceast[scen[se petrece]ntr-un salon mic, pe care francezii]l numesc boudoir, al[turi cu salonul de joc. El este luminat prin dou[l[mpi cu gazojen, care r[sp`ndesc o palid[lumin[pe tapiseria bogat[, pe mobilele elegante =i pe

etajerele pline de bronzuri artistice =i de por\elane pe\ioase care]mpodobesc
 acel loca= misterios. Trei dame tinere s-au retras]n el, urm[rite fiind de un
 cortej de cavaleri admiratori ai frumuse\ii lor. Una din ele =ade pe o canapea
 ]mbr[cat[cu stof[argintie; a doua s-a]ncuibat, ca o porumbi\[delicat[.]ntr-un
 jil\ elastic; a treia st[pe picioare l`ng[un clavier mic de Erhard, =i degetele sale
 fragede se primbl[pe tu=ele instrumentului, sco\`nd note armonioase =i cerc`nd
 melodia unei roman\le noi. Fiecare dintr=aceste trei gra\ii este]nconju=rat[de
 tineri elegan\i ce flutur[cu uimire]mprejurul lor.

DAMA DE PE CANAPEA: Frumoas[melodie!... Ce arie-i
 asta?

UN CAVALER SP ~ N: Un solo din *Trovatore*.

DAMA DE LA CLAVIR: Te]n=eli, domnul meu, c[-i o
 roman\[nou[ce mi-a dedicat mie domnul X.

UN CAVALER B { RBOS: Nu =tiam c[X este compozitor
 de muzic[... P`n-acum l-am cunoscut ca un mare amator de cai,
 =i nu-mi]nchipuiesc ce rela\ie poate fi]ntre c[l]rie =i arta muzical[.

DAMA DE LA CLAVIR (*z`mbind*): Un om cu gust iube=te
 tot ce e frumos,]nc`nt[tor =i armonios; prin urmare, domnul X
 poate fi =i bun c[l]re\, =i muzic de talent, precum, de pild[, d-ta
 e=ti =i d[n\uitor des[v`r=it =i judec[tor cu =tiin\].

CAVALERUL SP ~ N (*]ncet c[tre altul*): L-a lovit unde-l
 doare. Prietenul nostru cade la toate val\urile =i nu =tie s[descurse
 dou[buchi la judec[torie.

(*Tòvi]ncep a r`de]ncet. Cavalerul b[rbos se posomor[=te =i iese din
 salon, sub cuv`nt c[are s[poftesc[o dam[la contradansul viitor.*)

DAMA DE PE JIL |: Oricum s[fie, te fericesc, draga mea,
 c[ai insuflat asemenea pl[cute compuneri unui t`n[r ca dnul X.
 Eu m[rturisesc, f[r[sfial[, c[a= dori foarte mult s[fiu geniul
 inspirator al unui compozitor sau al unui poet.

CAVALERII (*]n cor*): Cuvintele dumnitale sunt]n stare s[
 ne prefac[pe to\i]n genii poetice =i muzicale.

DAMA DE LA CLAVIR: Nu =tiu, eu am fost pricina inspir[-
 rii dlui X, dar =tiu c[roman\la d-sale mi-a pricinuit o nespus[pl[cere.

DAMA DE PE CANAPEA: De este a=a, nu fi egoist[, =i ne]mp[rt[=e=te =i pe noi cu acea pl[cere.

DAMA DE LA CLAVIR: Cum?

DAMA DE PE CANAPEA: F[c`ndu-ne s[ auzim roman\ a. C`nt-o numai pentru noi, ca s[vedem dac[poezia e vrednic[de armonia c`ntecului:

(Dama de l`ng[ clavier, rugat[ de to\i, prime=te, ]n sf`r=it, =i c`nt[urm[toarea roman\] cu un glas limpede =i duios:)

Ce g`nde=ti, o! Marg[rit[,
C`nd de visuri e=ti r[pit[
}ntr-al nop\ii miez senin,
C`nd din luna z`mbitoare
Vine-o raz[c[l[toare
De se joac[pe-al t[u s`n?

Nu crezi tu, o! Marg[rit[,
C-acea raz[fericit[
Este ginga=ul meu dor
Ce-i trimis din dep[rtare
S[-i aduc[-o s[rutare
De la bietul c[l[tor?

+atunci, dulce Marg[rit[!
Nu te sim\i duios uimit[
L-ale razei dezmiard[ri?
+i, cu-o =oapt[de iubire,
Nu trimi\i a ta g`ndire
S[m[caute pe m[ri?

Mult frumoas[Marg[rit[!
Barca mea e r[t[ciat[
Pe al m[rii val turbat!
Glas de moarte-n aer trece,
+i de-al mor\ii fior rece
Sufletu-mi e tulburat!

O! duioas[Marg[rit[!
 D[-mi o lacrim[iubit[
 }ntr-acest minut amar,
 Dorul meu }n cer s-o suie,
 +i, fericite, s-o depuie
 Pe al Domnului altar!¹

TO | I (*Inc`nta\i =i b[t`nd din palme*): Bravo! bravo! minunat!... Doamna mea, ai un glas de }nger.

(*O sut[de complimente zboar[}mprejurul damei de la clavir.*)

DAMA DE PE JIL | : Roman\`a e de minune; dar sunt foarte intrigat[ de a =ti cine-i acea Marg[rit[ at` t de frumoas[?

DAMA DE LA CLAVIR: Socoti\`i poate c[ e vreo persoan[ }n fiin\`[?... V[}n=ela\`i. Domnul X e un original }namorat de o floare.

DAMELE (*apropiindu-se iute de clavir*): De o floare?

DAMA DE LA CLAVIR: Dar domnul X mi-a m[rturisit chiar }nsu=i c[}ntr-o zi de prim[var[, fiind la v`nat =i adormind sub un copac, a avut un vis foarte poetic... I s-a p[rut c[ se g[se=te }ntr-un c`mp acoperit cu flori de marg[rite =i c[a v[zut deodat[pe una din acele flori cresc`nd =i pref[c`ndu-se }ntr-o fiin\`[ alb[, gra\`ioas[=i }nc`nt[toare; o minune cereasc[, o }nchipuire f[r] seam[n pe lume! Acea floare }nsufle\`it[se apropia de d`nsul, se pleca z`mbind asupra lui; }i zise c`teva cuvinte misterioase, =i apoi se f[cu nev[zut[ }n seninul albastru al cerului. De atunci X este }namorat de acea dr[g]la= ar[tare a visului s[u, =i o sl[ve=te ca pe un }nger, =i pentru dragostea ei s-a dedat poeziei =i armoniei, pentru ca s[ o c`nte }n versuri =i }n note.

DAMA DE PE JIL | (*z`mbind*): *Si non e vero e ben trovato*, zic italienii. Dar oricum s[ fie... prime=te, draga mea, mul\`umirile noastre pentru pl[cerea ce ne-ai pricinuit prin c`ntecul Marg[ritei.

DAMA DE LA CLAVIR (*z[rind pe X l`ng[u=*): Complimentele d-voastr[se cuvin mai cu drept autorului. Domnule X, vin[de culege laurii ce meritezi.

¹ Vezi *Ce g`nde=ti, o! Marg[rit[!* (Nota lui V. Alecsandri.)

DOMNUL X (*intr`nd*): Cel mai pre\ios laur pentru mine este c[ am avut norocire de a fi c`ntat de d-ta =i ascultat de prietenele d-tale.

DAMA DE PE JIL |: Domnule X, vrei s[-mi dai voie de a-\i face o rug[minte?

DOMNUL X (*inclin`ndu-se*): Orice rug[minte din partea d-tale oi socoti-o ca o porunc[, doamna mea.

DAMA DE PE JIL |: }ns[ ]mi f[g[duie=ti c[nu m[-i refuza?

DOMNUL X: F[g[duiesc tot ce-i vroi.

DAMA DE PE JIL |: De este a=a, apoi te rog, at`t din partea mea c`t =i din partea prietenelor mele, ca s[ne c`n\i d-ta]nsu\i una din melodiile d-tale.

DOMNUL X (*r`z`nd*): Foarte bucuros;]ns[mi se pare c[aici suntem la bal, iar nu la concert.

DAMELE: Ba suntem la petrecere, =i petrecem cum ne place. Nici o lege nu ne sile=te a ne desf[ta numai cu dansul.

DOMNUL X: Fie precum dori\i. Numai v[rog s[nu r`de\i prea tare de glasul meu.

DAMELE: Fii lini=tit; vom r`de c`t se poate de]nceti=or.

(*Domnul X se pune la clavier; face c`teva acorduri armonioase, =i apoi c`nt[urm[toarele versuri, pe o melodie plin[de lacrimi:]*)

Adio... ah! niciodat[
N-am crezut c[pe p[m`nt
A mea inim[-ntristat[
Va rosti acest cuv`nt;
Dar tu]ns[\i, tu pe care
Te-aveam tainic Dumnezeu,
Ai voit, f[r[-ndurare,
S[ ]jertfesc amorul meu!

Martor am]n ve=nicie
Dumnezeul t[u sl[vit,
Cu ce sf`nt[poezie,
C`t de mult eu te-am iubit!

C`te lacrimi de durere
 Pentru tine am v[rsat,
 +i, lipsit de m`ng`iere,
 C`te lacrimi \i-am iertat!

Ani]ntregi am fost departe
 De al \[rii dulce s`n,
 Numai ca s[ai tu parte
 De un trai pl[cut =i lin.
 Ani]ntregi, ascuns]n mine,
 Pl`ns-a ginga=ul meu dor,
 F[r[-a cere de la tine
 Nici o jertf[de amor!

N-am dorit eu alt[-n lume
 Dec`t, p`n[ce-oi muri,
 S[m[-nchin la al t[u nume,
 S[m[la=i a te iubi.
 Ah! din raiul n[lucirii
 Pentru ce m-ai de=teptat?
 Din loca=ul fericirii
 Pentru ce m-ai alungat?

Adio! r[m`i ferice!
 +terge din inima ta
 Pe cel ce adio-\i zice,
 De=i-n veci nu te-a uita!
 Te-am iubit cu dor fierbinte,
 +-astfel te iubesc... c[vreau
 S[v[d stins din a ta minte
 ]ntreg suvenirul meu!¹

*(C`ntecul e]ntrerurpt prin n[v[lirea]n salon a mai multor
 cavaleri ce vin s[poftesc[damele la contradans.)*

UNUL DIN CAVALERI: +t[ti ce s-a]nt`mplat mai dinioarea?
 TO | I: Ce?

¹ Vezi *Adio*. (Nota lui V. Alecsandri.)

CAVALERUL (*In tain!*): S[r[m`ie ]ntre noi... Domnul D. gr[ia cu Rochia de crep =i ]i zicea vorbe foarte pl[cute, judec`nd dup[z`mbetul gra\ios cu care acele vorbe erau primite, c`nd deodat[Aghiotantul, ce sta l`ng[ Rochia de catifea, se apropie de b[rbatul Rochiei de crep, ce era ocupat a=i m`nca cealalt[jum[tate de musta\[, =i-i zise cu un ton tragic:

De-teapt[-te, s[rmane! =i las[cea musta\[,
C[ci soarta]\i at`rn[de la un fir de a\!

B[rbatul tres[ri]nsp[im`ntat =i ]ntreb[ ce este? Aghiotantul ]i ar[t[ pe domnul D care tocmai atunci se plecase la urechea Rochiei de crep pentru ca s[-i spuie... c[ salonul e foarte bine ceruit! La aceast[ privire B[rbatul se face Dun[re, ]=i smulge trei peri din musta\ a ce-i r[m`nea, se repede, lunec[=i se arat[ca o fantasm[ ]ntre femeia lui =i domnul D.

— Domnule!]i zice el cu un glas r[gu=it de m`nie, femeia mea nu-i surd[; n-ai nevoie s[-i vorbe=ti la ureche.

— Nu te]n\eleg, domnul meu,]i r[spunde D. cu mirare.

— Te credeam mai priceput, ad[ug[b[rbatul cu un aer r`z[tor.

— Pricep,]n adev[r, c[ ]mi cau\i pricin[, dar nu-mi pot]nchipui pentru ce?

— Pentru ce?... Du-te de]ntreab[pe v[rul meu, *Aghiotantul*, el e]ns[rcinat s[-\i dea toate t[lm[cirile ce vei vroi.

— Foarte bine! r[spunde D. =i,]nchin`ndu-se la *Rochia de crep*, care sta ]ng[lbenit[ =i speriat[ de aceast[ scen[, se apropie de *Aghiotant* =i, dup[ o scurt[ convorbire cu d`nsul,]i zice: M`ine diminea\ secondan\ii mei se vor ]n\elege cu d-ta despre locul ]nt`lnirii mele cu v[rul d-tale =i despre condi\iile duelului.

DAMELE: Iar un duel? Ce nebunie!

CAVALERUL SP~N: A=a suntem noi! c`nd iubim ne facem lei!

O DAM { (*Incet c[tre alta*): Leu sp`n]nc[n-am v[zut.

(Intr[cu to\ii veseli]n salonul de joc =i,]n cur`nd, pl[cerea dansului]i face s[uite =i duelul domnului D. cu b[rbatul Rochiei de crep, =i roma\ele domnului X.)

SCENA III

}naintea contradansului

(Dou[dame tinere =i destul de gra\ioase, pentru ca s[aib[dreptul de a se juca cu arma pl[cut[a cochet[riei, se primbl[prin sal[r[sp`ndind ]mprejurul lor =i mai ales ]n direc\ia orhestrului, ude se afl[ doi cavaleri ce le admir[, un amestec ]nc`nt[tor de z`mbete pline de farmec =i de ochiri pline de o ginga=[expresie. Una din ele poart[pe cap un diadem str[lucitor, cealalt[o ghirland[de flori.)

DAMA CU DIADEM: Cu cine joci contradansul?

DAMA CU GHIRLAND { : Nu-mi aduc bine aminte... Mi se pare c[cu domnul C. Dar d-ta?

DAMA CU DIADEM: De nu m[ ]n=el, cred c[m-a poftit dl V.

DAMA CU GHIRLAND { (z`mbind): Un cavaler foarte pl[cut!

DAMA CU DIADEM: Cu adev[rat, =i seam[n[a fi bun prietin cu dl C. Am`ndoi sunt nedesp[r\i\i, ca Orest =i Pilad.

DAMA CU GHIRLAND { : Orest =i Pilad]n frace. Dar unde-s oare? Nu-i v[d.

DAMA CU DIADEM: Iat[-i l`ng[orhestru. Se vede c[au multe taine de spus]mpreun[, c[ ]=i vorbesc tot la ureche.

DAMA CU GHIRLAND { (r`z`nd): Or fi f[c`nd planul lu[rrii Sevastopolului.

(Se duc am`ndou[, r`z`nd, =i se pun pe o canapea.]n vremea aceasta domnii V. =i C. fac urm[toarea conven\ie]ntre ei.)

DOMNUL V.: M[rturise=te c[dama cea cu diadem e chiar regina balului.

DOMNUL C.: În privirea diademului, poate, dar în privirea frumoșii, nu. Pentru mine, prietena sa îmi place de o mie de ori mai mult.

DOMNUL V.: Cum se poate!... Tu, care ești om de gust, sî preferezi pe dama cea cu ghirlandă, cînd cealaltă are o înfîșare atât de grațioasă, atât de nobilă, atât de rafinoasă, atât de...

DOMNUL C.: +i celelalte. Zi că e dragă, sî te cred.

DOMNUL V.: Nu ești de mi-e dragă, dar ești că aș face toate jertfele din lume pentru o singură zîmbire a ei.

DOMNUL C.: +tii una?

DOMNUL V.: Spune.

DOMNUL C.: Își sunt prieten eș vreau sî te slujesc. Joc contradansul viitor cu îngerul tău slăvit eș îmi fîgduiesc sî-i vorbesc numai de tine eș de iubirea ta, în toată vremea dansului.

DOMNUL V.: (*strîngînd mîna prietenului sîu*): De-și putea să o interesezi la soarta mea, sî ești că toată viața...

DOMNUL C.: (*curmîndu-și vorba*): Toată viața ta mi-și fi recunoscător?... Foarte-și mulțumesc. Vreau mai bine sî fiu plătit îndată.

DOMNUL V.: Cum?

DOMNUL C.: Slujba ce-și oi face ca avocat pe lângă lăuceafărul inimii tale, sî mi-o faci tu însuși pe lângă dama cea cu ghirlandă.

DOMNUL V.: Sî-i vorbesc în favorul tău?... Bucuros, mai ales că joc cu ea contradansul.

DOMNUL C.: Minunat!... Facem vis-à-vis împreună?

DOMNUL V.: Se înțelege; dar ascultă-mă: eu îmi fîgduiesc sî fiu cîț se poate de elocvent pentru interesurile tale. Caută de mî slujește eș tu cumsecade.

DOMNUL C.: Lasă pe mine. Am sî întrebunțez toate figurile retoricii cî te le-am învățat la școală eș cî te mi-a inspira geniul prietniei. Contradansul se începe. Aleargă de-și ia dama eș-i spune că ai un prieten care ar fi murit de mult după dînsa, dacă n-ar dori să trăiască o vecie întregă numai pentru dînsa.

(Orchestra d[semnalul contradansului, cavalerii se reped de=i iau damele, perechile se a=eaz[vis-à-vis, domnul V. a luat pe dama cu ghirland[=i s-a pus]n fa\ cu prietenul s[u, care este cavalerul damei cu diadem.)

}n vremea contradansului

DOMNUL V.: +ti\i, doamna mea, ce observ[ri am f[cut cu prietenul meu C. de c`nd am intrat]n bal?

DAMA CU GHIRLAND { (z`mbind): Negre=it iar vro luare ]n r`s, dup[obicei.

DOMNUL V. (*serios*): M[ierta\i... Am observat c[uneori o simpl[ghirland[de flori pl[te=te mai mult dec`t un diadem de brilianturi.

DAMA CU GHIRLAND { : C`nd, de pild[?

DOMNUL V.: C`nd]ncunun[o frunte gra\ioas[ca a d-tale.

DAMA CU GHIRLAND { (r`z`nd): +i cine a f[cut acest[descoperire nou[? d-ta sau prietenul d-tale?

DOMNUL V.: Eu... prietenul meu are ochi pentru ca s[nu vad[. El e bun t`n[r, dar are un defect moral din cele mai triste!

DAMA CU GHIRLAND { : Care?

DOMNUL V. (*]n tain[*): E f[r' de inim[!... +i cu toate aceste el nu]nceteaz[de a juca o comedie sentimental[cu damele, tot acea comedie =i iar aceea, de c`nd ]l =tiu. Dint`i el cearc[a trage mila persoanelor, prin dest[inuirea ce face de nenorocirile sale c[s[tor=ti, zic`nd c[ a fost amar ]n=elat ]n alegerea so\iei sale, c[ci, departe de a r[spunde la dorin\ele sufletului s[u, ea ]i ]ntunec[ via\a prin o gelozie ne]ncetat[... etc., etc. Dup[ ce a izbutit prin aceast[ tactic[ a insufla comp[timire persoanei care ]l ascult[, apoi caut[ a c`=tiga]ncrederea ei sub titlu de prieten =i,]n sf`r=it,]i declareaz[ ]ntr-o zi c[prietenia lui s-a pref[cut]ntr-un amor]nfl[c[rat.

DAMA CU GHIRLAND { (*ro=indu-se*): Carevras[zic[, prietenul d-tale e un ipocrit?

DOMNUL V. (*Incet =i foarte serios*): Foarte primejdios! Un om de acei ce am putea numi fran\uze=te: *un Tartuffe de boudoir*.

DAMA CU GHIRLAND { : Bine, domnul meu, dac[cuno=ti c[domnul C. este astfel, cum de te g[se=ti]ntr-o leg[tur[de prietenie at`t de str`ns[cu el? Contactul unui asemenea ipocrit ar putea]nr`uri chiar =i asupra caracterului d-tale.

DOMNUL V. (*foarte sentimental*): Eu, doamna mea, am o inim[de acele care r[m`n ve=nic curate, =i c`nd ai vroi s[cobori ochii]n s`nul ei, ai vedea...

(*Figura contradansului]l sile-te s[=i taie fraza =i s[se dep[rteze de dama lui, care st[pe g`nduri, arunc`nd asupra lui C. o c[ut[tur[trist[.]*)

(*]n vreme ce V. a=terne astfel de bine pe prietenul s[u]n opinia damei cu ghirland[, C. are convorbirea urm[toare cu dama lui:)*

DAMA CU DIADEM: Pe cine avem de vis-à-vis?

DOMNUL C.: Pe prietena dumitale cu V.

DAMA CU DIADEM: A!...]mi pare foarte bine. Cum o g[se=ti? A=a c[-i de tot gra'ioas[ ]n ast[sear[?

DOMNUL C.: Cu adev[rat,]ns[are o nenorocire.

DAMA CU DIADEM: O nenorocire?

DOMNUL C.: Dar; are o prieten[at`t de frumoas[c[o]ntunec[, precum soarele]ntunec[stelele...

DAMA CU DIADEM (*r`z`nd*): +i luna?

DOMNUL C. (*trist*): De ce ai cruzime de a r`de, c`nd departe de a vroi s[-i fac madrigaluri cu stele =i cu luceferi,]i m[rturisesc cele ce simt]n inim[?

DAMA CU DIADEM: Domnule, trebuie s[=tii c[cine merge la bal]=i las[inima acas[mai]nt`i, pentru ca s[ nu o piard[. Un asemenea giuvaier e de prisos aici. F[ mai bine ca prietenul d-tale; fii vesel =i nu g`ndi la alt[dec`t la pl[cerile dansului.

DOMNUL C.: Prietenul meu e un om lipsit de orice sim`ire =i poate s[ guste veselia balului, c[ci pentru d`nsul nu-i nimic serios pe lume.

DAMA CU DIADEM (*intrigat[*): C`t e=ti de mizantrop!]ni calomniezi chiar prietenii!

DOMNUL C.: Eu?... fereasc[Dumnezeu! }l iubesc pe V. ca pe un frate, dar nu pot t[gd[ui adev[rul. V. considereaz[via\ a ca o c[l[torie din care caut[s[trag[tot soiul de pl[ceri, din treac[t. Pentru d`nsul femeile sunt ca ni=te flori bune de cules, de mirosit =i de p[r[sit. Amorul }l socoate ca o fantezie dr[g[la=[: }ntr-un cuv`nt, V. este cel mai nevinovat nestatornic din lume, =i }l iubesc cu at`t mai mult, cu c`t }mi seam[n[mai pu`in.

DAMA CU DIADEM (*pe g`nduri*): Cine-ar crede c[ fiind a=a de t`n[r..

DOMNUL C.: Tocmai pentru c[-i t`n[r el nu =tie a pre\ui valoarea sim\irilor puternice, care fac fericirea sau nefericirea vie\ii, c`nd eu, dimpotriv[, g[sesc c[cel mai...

(*Figura contradansului }l sile=te s[}nghit[urma frazei.*)

Dup[contradans

DOMNUL V. (*venind iute l`ng[C.*): Ei! vorbit-ai }n favorul meu?

DOMNUL C. (*str`ng`ndu-l de m`n[*): Am f[cut de tine un portret }nc`nt[tor; dar tu?

DOMNUL V.: Te-am a=ternut cumsecade.

DOMNUL C.: +i ce soco\i?

DOMNUL V. (*}n tain[*): Socot c[}n cur`nd ai s[fii iubit; dar eu?

DOMNUL C.: +i tu, adorat.

AM~NDOI (*veseli*): Vivat!... }=i dau bra\ul =i se primbl[prin sal[cu pas triumf[tor, arunc`nd asupra damelor c[ut[turi ucig[toare.)

DAMELE (*pe canapea, }n urm[toarea conversa\ie*):

— Crezi tu, draga mea, c[prietenia exist[}ntre b[rba\i?

— Nicidecum. Un prieten este du=manul cel mai de aproape.

— D-apoi ce zici de Orest =i Pilad din antichitate?

— P`r[veche, soro!... fabul[... mitologie...

(*}ncep a r`de =i }=i istorisesc convorbirea lor cu V. =i C.*)

AM~NDOU { (*cu un aer r`z[tor*): Ce prieteni de comedie!

SCENA IV

(To\i cavalerii din scenele precedente,]mpreun[cu al\ii, aduna\i]ntr-un salon destinat pentru fum[tori; unii]=i fac \igarete]mprejurul unei mese, pe care se g[se-te un vas frumos de bronz plin de tutun turcesc; al\ii stau lungi\i pe divanuri =i urmeaz[cu ochii fumul alb[striu ce se ridic[ ]n v[zduh.)

DOMNUL V.: Frumos =i str[lucit e balul din ast[sear[!
Toaletele damelor sunt de minune, =i se deosebesc at`t prin elegan\`a c`t =i prin luxul lor.

DOMNUL C.: Cred =i eu dac[-s aduse din cele mai cunoscute magazii de la Paris.

AGHIOTANTUL: A=a este,]ns[trebuie s[m[rturisim c[damele noastre au un gust mai deosebit pentru toalet[, =i c[nic[ieri nu ai putea g[si o adunare de femei elegante =i frumoase totodat[, ca]n salonurile Ia=ului.

DOMNUL C.: Dar de cavaleri ce zici?

DOMNUL V.: Noi?... Fracurile =i leg[turile albe de g`t ce purt[m ne fac a sem[na cu cioclii din Paris.

UN BOIER CU ANTERIU: Nu =tiu cum or fi acei ciocli, pentru c[m-a ferit Dumnezeu de a merge peste hotar de c`nd tr[iesc, dar, curat s[ v[ spun, nu v[ =ade frumos nici de fric[ ]n hainele astea str`mte =i sucite. Parc[sunte\i ni=te ahtori nem\i.
(R`de cu hohot.)

DOMNUL V.: Bine zice boieriul. C`nd, dimpotriv[, privi\i, m[ rog, la d-lui, ce m`ndru]l prinde anteriorul]n care se]mpiedic[=i giubeaua asta]n care se coace de at`\i amar de ani =i tot]nc[nu-i copt!

BOIERUL: Ce face? Poate blana mea nu-i frumoas[? Ce r`de\i, m[ rog, ce r`de\i?

DOMNUL P.: R`dem pentru c[ \i-e blana de r`s.

(To\i r`d cu veselie. Boierul sup[rat iese.)

UN T~N{R JURNALIST *(intr[repede)*: Domnilor, a\i auzit vestea cea nou[?

TO | I: Ce veste?

JURNALISTUL: Francezii =i englezii au debarcat la Cr`m.
 TO | I (*se scoal[cu entuziasm*): Au debarcat!
 UN FOST MINISTRU (*decorat cu Vladimir*): Ha, ha, ha.
 Cum au debarcat, nu =tiu, dar ji jelesc de s-or]nt`lni cu ru=ii.
 JURNALISTUL: +i pentru ce ji jele=ti, boierule?
 FOSTUL MINISTRU: Pentru c[Mencicof are s[mi-i dea
 de-a rostogolul]n Marea.
 JURNALISTUL: Asta \i-e grija? Apoi lini=te=te-te, boierule,
 pentru c[armiiile aliate au =i avut o lovire cu armia ruseasc[.
 FOSTUL MINISTRU: Unde?
 JURNALISTUL: La Alma.
 FOSTUL MINISTRU (*cu sarcasm*): +i c`\i anglo-francezi
 au mai r[mas]n Cr`m?
 JURNALISTUL (*scol`nd o gazet[*): Ascult[. (*cite=te*) “Ast[zi,
 10 septembrie, armiiile aliate au c`=tigat cea ]nt`i biruin\[asupra
 du=manului, silindu-l, dup[o lupt[cr`ncen[ de c`teva ceasuri, a
 p[r[si pozi\iile]nt[rite ce ocupa pe]n]imile de la Alma. Genera-
 lul Mencicof a fost nevoit a s[retrage]n grab[spre Sevastopol cu
 toate puterile sale, de=i aceste erau mult mai numeroase dec`t
 ale noastre!”
 TO | I: Ura! s[tr[iasca Fran\=a =i Englitera!
 JURNALISTUL: Ce mai zici acum, boierule?
 FOSTUL MINISTRU (*tulburat*): Nu se poate una ca asta...
 Minciuni de jurnalist! (*Iese.*)
 JURNALISTUL (*r`z`nd*): Mergi de-\i pune lipitori ca s[
 nu-\i vie damla.
 AGHIOTANTUL (*cu lacrimi]n ochi*): Francezii =i englezii
 ]=i vars[s`ngele pentru popoarele Imperiului Otoman! pentru
 sc[parea noastr[, fra\ilor! pentru viitorul Rom`niei! =i nici un
 rom`n nu alearg[ s[ ia r`nd printre vitejii eroi ai Occidentului!
 C`nd m[ g`ndesc c[\rile noastre sunt una din pricinile acestui
 r[zboi =i c[ele sunt cu bra\ele legate, c[nu pot s[le ridice spre
 ap[rarea lor... mi se umplu ochii de lacrimi =i sufletul de amar!

B { R B A T U L: Ei! vere... nu m[face... c[pl`ng =i eu... na...
(Sc`ncirile b[rbatului nasc un r`s nebunesc.)

DOMNUL V: S[l[s[m politica, domnilor, c[dumnealui e]n stare s[se boceasc[ ]n mijlocul balului. — Iat[prietenul nostru X., ve=nicul c[l]tor! Haide\i mai bine s[-l rug[m ca s[ne spuie vro anecdot[din c[l]toriile lui.

DOMNUL X (z`mbind): Dac[mi-\i face o \igaret[, voi istorisi]necarea vaporului Seceni pe Dun[re.

TO | I (f[c`nd \igaret): Bucuros, bucuros.

DOMNUL X: +i eu iar bucuros. Iat[c[ ]ncep, dar s[nu m[ ]ntrerumpe\i, dup[cum v[e obiceiul. Poftim pe divanuri =i asculta\i:

]n noaptea de la 9 noiembrie 1851, vaporul Seceni al companiei Loyd se cobora repede pe Dun[re]ntre Giurgiu =i Br[ila.

De=i nu este voie a c[l]tori pe acest fluviu dup[ce]nnoptez[, de=i nu era lun[, nici stele, c[pitanul]ns[dase porunc[s[urmeze drumul, c[ci avea toat[ ]ncrederea]n dib[cia c`rmaciului, care era rom`n.

Luneca deci vaporul]ntre malurile][rilor Rom`ne=ti =i S`rbe=ti, ca un balaur de noapte, tulbur`nd fa\ a Dun[rii sub loviturile lui =i l[s`nd]n urm[-i o lung[coloan[de fum negru =i de sc`ntei.

Frigul =i umezeala nop\ii goniser[to\i c[l]torii de pe pod =i, prin urmare, ambele saloane de r`ndurile I =i II, precum =i cabinele, erau ticsite de tot soiul de neamuri: rom`ni, italieni, englezi, francezi, turci, s`rbi, greci, jidovi, ba ]nc[ =i un principe indian, nababul Ecbalod-Daula-Dod cu care plecasem odat[ din Paris. Unii din ei jucau c[r\i, al\ii citeau, al\ii scriau, iar cei mai mul\i gr[iau ]n deosebitele lor limbi, pref[c`nd astfel vaporul]ntr-un adev[rat turn de Babel! De pild[:]mprejurul unei mese rotunde din salonul I, eu m[g[seam]n adunare cu un turc, un italian =i cu prin\ul indian, =i vorbeam]ntre noi]n chipul urm[tor:

Nababul, vroind s[aib[ceva l[muriri asupra drumului pe uscat de la Gala\i la Constantinopol, adresa]ntreb[rile sale]n limba ar[peasc[italianului care]i slujea de dragoman.

Italianul mi le t[lm[cea mie]n limba francez[.

Eu le repetam grecului]n limba elin[-apla.

Grecul le spunea turcului]n limba otoman[.

+i pe urm[r[spunsurile turcului treceau iar]napoi pe la grec, pe la mine, =i pe la italian, p`n[ la urechile indianului, care da din cap spre semn de mul`umire.

Aceast[harhalaie limbistic[\inu p`n[ despre miezul nop`ii, c`nd ]ncepu somnul a amor`i glasurile, a mic=ora ochii =i a produce un c[scat ob=tesc, care f[cu de mai multe ori jurul salonului. Atunci, c`te unul, c`te unul to`i se lungir[ pe lai`e, pe scaune =i pe mese; candela se stinse ca nealt[dat[=i]n s`nul ]ntunericii se ridica o hor[itur[ uria=[, alc[tuit[ de deosebite hor[ituri botezate =i nebotezate. Salonul r[suna ca zece ogeaguri aprinse =i ca zece mori h`rbuite!

Pas de dormi, dac[po`i,]n mijlocul unei asemenea armonii!

C`t pentru mine, dup[ ce am f[cut toate chipurile ca s[ adorm, dup[ ce m-am ]ntors mult[ vreme c`nd pe o coast[, c`nd pe alta, dup[ ce am cercat s[ num[r p`n[la o mie,]n zadar!... mi-am aprins \igareta =i m-am pus s[ghicesc na`ionalit[\ile deosebitelor hor[iri care-mi da o serenad[ at`t de melodioas[. Studiu nou[, interesant[, =i pe care sf[tuiesc s[o fac[to`i acei c[l[tori nenoroc`i ce sunt os`ndi`i de]mprejur[ri a petrece nop`i]ntregi de nesomn.

A=a, la picioarele mele suspina o hor[ire muzical[care sem[na cu o gam[de la do =i p`n[ la mi, =i care c`teodat[p[rea c[o s[ ]nceap[o arie din *B[rberul de Sivilia*, dar acel]nceput]n=el[tor se sf`r=ea ]ndat[ cu o not[ jalnic[ din *Lucia*. Cine putea fi acel hor[itor-diletante? Negre=it un italian! +i, ]n adev[r, era un t`n[r care mergea la Bucure=ti. [...]

L`ng[ u=[ =uiera un hor[it ascu`it =i sub`ire ca siriitul unui =arpe, =i, cu toate aceste, insufla un soi de miloas[ comp[timire. El te ]nfiora =i totodat[ ]ni fura luarea-aminte; te ademenea =i totodat[ ]ni zb`rcea nevrele. Omul ce hor[ia astfel trebuia s[fie primejdios; o lighioaie cu dou[fe`e, cu buze dulci =i cu din`i

Înveninați, cu ochi blâni și cu inimă pestrișă! Ce putea fi acel necunoscut?... patriot de drumul mare sau spion? Care era naționalitatea lui, meseria lui?...

Deodată, pe la două după miezul nopții, toți călătorii se treziră speriați, într-un vuiet grozav și o grozavă zgâlțire a vaporului! Laițele, mesele, scaunele se răsturnară jos cu acei ce dormeau pe dăsele, și soba se dărâmă ca de cutremur. Întinericul era cumplit! Cumplit și spaima tuturor, căci în valmăgula acela, deodată se ridicară vro douăzeci de răcnete înfricoșate care ziceau în deosebite limbi:

Suntem pierduți
 Nous sommes perdus!
 Siamo perduti!
 Kirie eleison!
 Jesus Maria und Iosef!
 Allah! Allah!
 Aman! Aman!
 Aivei! ghevalt! Vei! Vei!
 etc.etc.etc.

Dincolo de salonul nostru, peste tindă, cabina damelor răsună de șipete ascuțite, de istericale, de plâsete, de bocete care dau fiori!

Ce se întâmplase? Nime nu o putea spune, dar toți strigau delăolalt că ne-am înecat, și, strigând, toți se repezeau spre ușă, împiedecându-se de mobilele răsturnate și dând chiorș unii peste alții. Mulți cădeau prin întineric și se sculau încă mai speriați! În sfârșit, după o luptă disperată la ușă, izbutirăm a ne urca pe pod.

Vaporul nostru era oprit în mijlocul Dunării, ca o fiară rănită, iar în zărea nopții se vedea mai departe o matahală neagră ce fugea în susul apei. Cărmaciul ne spuse că era un alt vapor care, după ce căzuse orbește peste al nostru și ni-l fărâșe, se depărta acum de noi fără a ne da cel mai mic ajutor. În vremea asta, un marinar, venind de la prora, trecu repede pe lângă noi, zicând cărmaciului: *mor oamenii noștri!*... și, șrind într-o barcă mică, se îndreptă către capătul de înainte al vaporului.

Ne n'aveleg`nd ]nc[ nimic[ din c`te auzeam, m[dusei prin]ntuneric spre locurile al 2-lea, unde r[sunau glasuri de femei speriate. L`ng[ ma=ina vaporului z[rii un om lungit pe pod =i v[it`ndu-se c[-i r[nit de moarte la cap =i la picioare. Mai]nainte, m[ ]nt`lnii cu pasagerii din salonul II, care fugeau strig`nd c[se umple vaporul de ap[=i c[salonul lor e]necat. Cu toate aceste, m[cobor`i ]nl[untru, =i tabloul ce mi se ]nf[\i=[ m[ f[cu s[ uit c[ p[=eam prin ap[. Trei oameni ]narma\i cu topoare cercau s[ d[r`me peretele din fund, care desp[r`ea salonul de cabina marinarilor, pentru ca s[ scape doi tovar[=i ai lor, prin=i =i zdrobi\i ]ntre fiarele acelei cabine prin ciocnirea vapoarelor. ]n acea groaznic[ lovitur[ tot cap[tul de dinainte al cor[biei noastre se fr`nse, =i doi din oamenii echipajului mureau acum turti\i =i f[r`ma\i]n patul lor!... Gemetele lor slabe se auzeau dincolo de perete]mpreun[cu bulbucitul apei care n[v]lea]n cabin[; iar oamenii de dincoace, din salon, loveau mereu cu topoarele. Cercare zadarnic[! c[ci peretele era]mbr[cat cu table groase de fier.

Peste pu`in nu se mai auzi glasul acelor nenoroci\i, ci numai un vuiet surd de valuri. Dun[rea ]i ]necase pe am`ndoi!... Ie=ii afar[din salon, cu sufletul]nfiorat de jale =i de groaz[!

Pe pod, c[pitanul, fr`ng`ndu-=i m`inile cu desperare, da porunci ca s[ debarce pasagerii pe mal, c[ci ]n vremea c`t fusesem]n salonul II, c`rmaciul ]ndreptase vaporul spre \[rmul ][rii Rom`ne=ti, =i Dun[rea, lu`ndu-l la vale, ]l lipise de uscat. Se aduse ]ndat[ luntrea ]ntre vas =i mal; iar c[l[torii, arunc`ndu-se gr[mad[ ]n ea, s[rir[de pe d`nsa pe p[m`nt.

Acum era trei dup[miezul nop\ii. Vaporul era pustiu =i aburii ma=inii, ie=ind cu putere pe \evia ogeagului, produceau un vuiet trist =i]ngrozitor. Se p[rea o dihanie uria=[ce =i-ar fi dat duhul]n valurile Dun[rii!

To\i tovar[=ii mei de c[l[torie se primblau pe mal, ca ni=te umbre r[t[cite; eu,]ns[, v[z`ndu-m[ l`ng[p[m`nt, g[sii de prisos a m[cobor] din vapor =i, pentru ca s[scap din ochii c[pitanului,

m[v`r`i]n cabina principelui indian. Aceast[cabin[era pe pod, l`ng[ roata care venea ]n partea Dun[rii. Acole, ]ntin=i pe divanuri cu dragomanul Nababului, ]ncepur[m a vorbi despre felurite ]nec[ri de vase pe mare, f[r[ s[ avem idee de pericolul ]n care ne aflam. Vaporul se r[sturna pe nesim`ite]n Dun[re, =i noi nu =tiam nimic[!

Apa care n[v[lise]n salon =i]n magazia locurilor al 2-lea pleca vasul]ncet, =i c[l[torii de pe mal priveau la el a=tept`nd din minut ]n minut s[-l vad[ r[sturn`ndu-se cu totul. Prin urmare, Nababul, dragomanul =i eu, prin=i de valuri]n cabin[, ne-am fi]necat chiar la mal,]ntocmai ca oarecine!

Soarta]ns[nu voi s[p[im asemenea ru=ine, c[ci]n vreme ce Nababul]mi istorisea, ar[pe=te, o crunt[ ]necare pe marea Indiei, auzii, ca prin vis, un glas strig`nd: *Se r[stoarn[ vaporul!* ]ntr-o clipal[ s[rii, ie=ii din cabin[ =i alergai la marginea vaporului despre mal. Malul mi se p[ru mult mai jos dec`t]nainte.

— Oameni buni! veni`i de m[ scoate`i! strigai la marinari.

— Da' tot]n corabie e=ti?]mi r[spunde unul. Fugi degrab[c[te]neci!

— }mpinge`i luntrea spre mine.

— Nu-`i trebuie luntre. Apuc[ ]nainte pe pod c[-i g[si o punte de sc`nduri de pe vapor pe mal.

M[ ]ntorsei degrab[la cabin[ca s[dau de =tire tovar[=ilor mei s[fug[, =i, g[sind puntea cea de sc`nduri, ie=ir[m tustrei pe uscat ]n mirarea tuturor. ][rmul pe care ne aflam era ml[=tinos =i coperit de stuh ]n ]ntindere de mai multe po=te; pustietatea domnea ]n toate orizonturile, iar malul unde debarcasem ]nf[`i=a un tablou vrednic de zugr[vit. La para unui foc aprins, l`ng[ ap[, se z[rea de-o parte vaporul cufundat pe jum[tate =i r[sturnat ]ntr-o coast[; iar de alt[ parte lumina se r[sfr`ngea pe deosebitele grupe de c[l[tori =i pe feluritele lucruri sc[pate din vasul]necat; funii, p`nze, fier[rii, saltele, perine, saci de drum, l[zi, farfurii stricate, sticle sf[r`mate, g[ini =i curcani lega`i de picioare etc., toate

azv`rlite unele peste altele. Mai la deal, pe un pat de stuh, vro =ase dame stau culcate ]n mantelele lor =i tremurau de frig; al[ turi c`\\iva din pasageri se c[inau]mpreun[despre pierderea m[rfii lor; al\\ii, mai departe, se primblau fum`nd =i glumind; al\\ii c[tau s[ m`ng`ie pe unul din marinari care pl`ngea pe frate-s[u]necat]n cabin[, =i s[dea ajutor nenorocitului ce fusese r[nit la cap =i la picioare]n izbitura vapoarelor. Cei mai mul\\i]ns[se gr[m[diser[pe l`ng[foc =i se l[udau c[nu le-a fost fric[nicidecum!

Frigul era mai cumplit =i umezeala mai p[trunz[toare cu c`t se apropiu zorile; iar noi, ]n ner[bdarea de a vedea ziua, \\ineam ochii \\inti\\i asupra unei dungi albe ce se ivise la poalele cerului, peste Dun[re. R[s[ritul soarelui era pentru mul\\i din noi un spectacol nou =i ]l doream ca o veste bun[. ]nsu=i c`rmaciul]l a=tepta cu vie dorin\\[, c[ci el =i]ncepuse a c`nta:

Oliolio! soare rotund,
De-ai r[s[ri mai cur`nd!

Soarele se ivi]ndat[la glasul lui, r[sp`ndind un snop de raze aurite peste noi, iar noi ]l primir[m ca pe un oaspe iubit, cu o lung[ urare de bucurie. Dup[ el se ar[tar[ ]ndat[ printre stuh vro patru doroban\\i de la pichetul megie=it =i vro zece \\[rani rom`ni, care ne spuser[c[ne g[sim chiar]n dreptul C[l[ra=ilor, =i]n lung[dep[rtare de orice sat. Aceast[aflare ne desper[, c[ci toate proviziile noastre se]necaser[! A sc[pa de ap[=i a muri pe uscat de foame era un lucru care nu ne venea la socoteal[nicidecum.

C[pitanul,]ns[, care se]ngrijea mai mult de lucruri dec`t de stomacuri, puse ]ndat[ oamenii ca s[ descarce vaporul =i trimise o stafet[ la Br[ila ca s[ ]n=tiin\\eze compania despre ]nt`mplarea acestei nop\\i.]n cur`nd lucrurile noastre fur[aduse pe mal.

Iat[c[pe luciul Dun[rii se ivi o ghimie cu p`nzele umflate! Ea ni se ar[t[ca corabia lui Noe]n mijlocul potopului! Atunci, to\\i delaolalt[ ]ncepur[m pe loc a striga]n gura mare, a trage

clopotul vaporului, a face semne, pentru ca s[cerem ajutor. Ghimia c`rni spre mal, cobor] p`nzele, se opri pu\in, ne lu[pe vro c`\iva pe d`nsa, plec[din nou, c[ci avea v`nt bun, =i ne aduse p`n-]n sear[la Br[ila.

De acolo, a doua zi, m[dusei la Gala\i cu o c[ru\] jidoveasc[ ]n dou[ceasuri, =i de la Gala\i venii la Ia=i]n patru zile, *cu cai de po=t[=i pe =osea!*"

Astfel s-a]nt`mplat cu vaporul Seceni, care ]n dou[ r`nduri mai-nainte s-a stricat pe Dun[re, =i care]n sf`r=it s-a pierdut ]n fiin'a mea, pentru ca s[ m[ puie ]n nevoie de a istorisi ]necarea lui de 27 ori p`n-acum.

(La sf`r=itul acestei povestiri, intr[ st[p`na casei, =i to\i cavalerii se scoal[ ]n picioare, arunc`nd \igaretetele.)

ST { P ~ NA CASE I: Domnilor, domnilor, cotilionul se]ncepe =i damele se pl`ng c[le-a\i p[r[sit.

CAVALERII: Domnul X e pricina =ederii noastre aici.

ST { P ~ NA: Cum?

CAVALERII: Ne-a povestit]necarea sa]n Dun[re.

ST { P ~ NA: A=a, domnule X? d-ta]mi smome=ti cavalerii din bal? Am s[te pedepsesc, \in`ndu-te prizonier l`ng[mine p`n[ la sf`r=itul balului. D[-mi bra\ul.

DOMNUL X (*d`nd bra\ul*): Pedeapsa d-tale e cea mai dulce r[spl[tire pentru mine, doamna mea!...

(Ies cu to\ii ca s[se]ntoarc[ ]n salonul balului.)

(Rom`nia literar[, 1855)

ROMÂNII +I POEZIA LOR

*Dlui A. Hurmuzachi, redactorul foaiei
Bucovina*

I

În trecerea mea prin Bucovina, am petrecut cu tine câteva zile, de a căror plăcere îmi aduc ades aminte. Multe am vorbit noi atunci despre aceste frumoase părți ale Europei, care se numesc /*rile Românești*, și despre poporul frumos ce locuiește în sâmbul lor. Aprinși amândoi de o nobilă exaltare, deși poate cam puțin înțelegătoare, am declarat într-o unire că patria noastră e cea mai dragă din lume, și neamul românesc unul din neamurile cele mai înzestrate cu daruri sufletești!

Ce puternice simțiri se deșteptaseră atunci în noi, la dulcele și sfânt nume de patrie! Ce entuziasm mare ne cuprinsese la falnicul nume de român! Că erăm de veseli; că erăm de fericiți atunci! Îți aduci și tu aminte?

În ceasurile acele de scumpă nădădărire, munții noștri ni se păreau cei mai nalți și mai pitorești de pe fața pământului; văile noastre, cele mai îmbelugate cu holde și cu flori; apele noastre, cele mai limpezi; cerul nostru, cel mai senin; frâni noștri de la munte, cei mai voinici și copilele române, cele mai frumoase la privit, cele mai dragă la iubit decât toate zidirile lui Dumnezeu.

În ceasurile acele de patriotică pornire, oricare fapt istoric al strămoșilor creștea în închipuirea noastră cu proporții uriașe; oricare fapt vitejesc al vreunui român din zilele noastre, fie măcar hoș de codru, ne insufla o tainică mândrie; orice se atingea, într-un cuvânt, de România: obiceiuri naționale, port național, dansuri naționale, căntece naționale... toate aprindeau în sufletele noastre o electrică scântei și ne făcea să zicem cu fal:

Sunt rom`n! =i tot rom`n
 Eu]n veci vreau s[r[m`n!
 Rom`nia s[tr[iasc[
 +i-n veci steaua s[-i luceasc[!

]n ceasurile acele de sper[ri m[gulitoare, presim\irile inimii noastre, p[trunz`nd veacurile, vesteau Rom`niei un viitor m[re\, =i, prin negurile aurite ale acelu viitor, sufletul nostru]ntrevedea umbre de eroi rom`ni mi=c`ndu-se pe c`mpul gloriei, precum odinioar[+tefan cel Mare =i Mihai Viteazul. Z[ream noi, ca printr-un vis, \[rile noastre ajunse iar[=i]n vechea lor putere, =i na\ia noastr[ridicat[iar[=i printre cele mai]nsemnate na\ii ale lumii.

O! vis dulce! o! vis nepre\uit! care t`n[r, cu inim[ adev[rat rom`neasc[, nu s-a]nfr[\it cu tine o dat[m[car]n via\a lui? care t`n[r nu te-a dezmiardat cu dragoste]ntr-aceast[epoc[ ]n care toate popoarele se de=teapt[la soarele civiliza\iei =i al libert[\ii?!

O! vis poetic! o! vis m`ntuitor! arat[-te ades ]n ochii rom`nilor =i le insufl[credin\a c[tu te vei]mplini. Spune-le c[Dumnezeu le-a dat tot ce le trebuie pentru ca s[se fac[vrednici de numele lor de rom`ni: p[m`nt bogat, spirit de=tept, inim[curat[, minte dreapt[=i o r[bdare destoinic[de a-i face s[izbuteasc[la oricare \el, c`t de greu.

Spune-le c[un popor care, supus fiind veacuri]ntregi la tot soiul de]nt`mpl[ri crude, =tie s[-=i apere na\ionalitatea ca rom`nul, p[str`ndu-=i, ca d`nsul, n[ravurile, portul, limba =i legea p[rin\ilor; c[un popor ca acela este merit a se urca pe treapt[c`t de nalt[; c[ un popor ca d`nsul este chemat la o soart[m[rea\ =i vrednic[de el.

Spune-le c[stejarul de=i se usuc[, trunchiul s[u r[m`ne tot puternic; =i c[din a sa tulpin[cresc al\i stejari nal\i ca el =i ca el puternici!

.....
 .....
 .....

Mie mi-e drag rom`nul =i =tiu a pre\ui bun[t\vile cu care l-a d[ruit natura. Mi-e drag s[-l privesc =i s[-l ascult, c[ci el e simplu =i frumos]n]nf[\i=area lui; c[ci e curat,]n\elept, vesel =i poetic]n graiul s[u.

}mi plac obiceiurile sale patriarhale, credin\ele sale fantastice, dansurile sale vechi =i voinice=ti, portul s[u pitoresc care, la Roma, se vede s[pat pe coloana lui Traian, c`ntecele sale jalnice =i melodioasele =i mai ales poeziile sale at`t de armonioase!

Eu]l iubesc =i am mult[sperare]ntr-acest popor plin de sim\ire, care respecteaz[, care=i iube=te p[m`ntul =i care, fiind m`ndru de numele s[u de rom`n, ]l d[ ca un semn de cea mai mare laud[oric[rui om vrednic, oric[rui viteaz, fie m[car de s`nge str[ ]n.

Am mult[sperare]ntr-acest neam a c[rui ad`nc[ cumin\ie e tip[rit[ ]ntr-o mul\ime de proverburile, unele mai ]n\elepte dec`t altele; a c[rui]nchipuire minunat[e zugr[vit[ ]n pove=tile sale poetice =i str[lucite ca]nse=i acele orientale; al c[rui spirit satiric se v[de=te]n nenum[ratele anecdote asupra tuturor na\ilor cu care s-a aflat el]n rela\ie; a c[rui inim[bun[=i darnic[se arat[ ]n obiceiul ospet\iei, pe care l-a p[strat cu sfin\enie de la str[mo=ii s[i; al c[rui geniu,]n sf`r=it, luce=te at`t de viu]n poeziile sale alc[tuite]n onorul faptelor m[re\ie. +i spre dovad[:

Care din noi nu a fost leg[nat]n copil[ria sa cu dulcele c`ntec de *Nani, puiule*=i cu pove=ti pline de zmei ce alung[ pe F[t-logof[t, cu o falc[ ]n cer =i cu una ]n p[m`nt?

Care nu a fost]ngrozit cu numele de strigoi, de tricolici, de stahii, de rusalii, de babe-cloan\e, care ies noaptea din morminte =i din pivn\ele pentru spaima copiilor nesupu=i?

Care nu a r`s =i nu r`de]nc[ascult`nd ]nt`mpl[rile \iganilor ce =i-au m`ncat biserica sau a jidanilor prin codrul Her\ei, sau a s`rbilor pe malul Dun[rii, sau a nem\ilor care au degerat de frig]n Moldova, zic`nd c[le era *kald?* =.c.l.

Cine, ajung`nd noaptea la o cas[ \[r[neasc[, a ]ntrebat: *bucuros la oaspe\?* =i n-a auzit ]ndat[: *bucuros!* sau trec`nd pe

l`ng[ o mas[ de \[rani, a zis: mas[ bun[! f[r[ a fi poftit ]ndat[ la d`nsa? sau, fiind fa\[la o nunt[din sat, n-a fost cinstit de cuscrii voio=i nu s-a]ncredin\at de respectul tinerilor c[tre b[tr`ni?

Cine a intrat la vorb[fr[\e=te cu locuitorul de la c`mp =i nu s-a mirat de ideile, de judec[\ile lui =i nu a g[sit o mare pl[cere a asculta vorba lui]mpodobit[cu figuri originale? De pild[:

Vrea s[gr[iasc[de un om bun? El zice: E bun ca s`nul mamei.

De un om nalt =i frumos? E nalt ca bradul =i frumos ca luna lui mai.

De un om r[u? Are ma\e pestri\e.

De un om ur`t? Ur`t tat[a avut.

De un om prost? El socoate c[c`te p[s[ri zboar[, toate se m[n`nc[.

De un iste\? Scoate pe dracul din p[m`nt.

De o femeie frumoas[? E rupt[din soare.

De un]ntrebuin\at mic? Om cu trei parale]n pung[=i cu piept de o mie de lei.

De un l[ud[ros? Intr[ ]n doi ca]n doisprezece, =i nu-l scot nici dou[zeci =i patru.

De un t`n[r cu p[rul alb? L-au nins devreme.

+c.l., =c.l., =c.l.

Cine s-a amestecat printre fl[c[i =i fete la clac[sau la =ez[toare =i n-a petrecut ceasuri de mul\umire auzind glumele tinerilor, p[c[lirile lui P`cal[ =i T`ndal[, pove=tile lui Sfarm[-Piatr[, Str`mb[-Lemne =i ale lui Statu-Palm[-Barb[-Cot, istoria v[carului care s-a m`niat pe sat =i mai ales cimiliturile propuse fetelor ca s[le ghiceasc[?

Cui nu-i place s[vad[alerg`nd pe un =es ]ntins o po=t[ rom`neasc[cu opt cai? Cail alearg[c`t le apuc[ piciorul; posta=ii chiuiesc c`t]i \ine gura, pocnind necontentit din harapnice, =i c[ru\sa sau calea=ca ce coboar[v[ile, trece podurile, suie dealurile cu repejunea drumului de fier... din Austria. Tot drumul e un v`rtej sp[im`nt[tor]n care c[l[torul are prilej de a=i vedea capul fr`nt

de zece ori pe ceas; dar n-aib[fric[el, c[ci, de=i drumurile sunt rele, de=i caii sunt mici, de=i hamurile sunt slabe, de=i,]ntr-un cuv`nt, primejdiile sunt multe, posta=ii rom`ni sunt dibaci, sunt voinici. Fie noapte oarb[, fie glod, fie costi=[, fie vale sau pr[pastie... n-aib[grij[c[l]torul c`nd posta=ul]i zice: *Nu te teme, domnule, c[e-ti cu mine!*

Cine a v[zut o hor[vesel[ ]nv`rtindu-se pe iarb[ la umbra unui stejar, sau dansul vestit al c[lu=]ilor, sau *munteneasca*, sau *voiniceasca* =i s-a putut opri cu s`nge rece]n fa\`a acelor veselii ale poporului at`t de vii, at`t de caracteristice?

+i, mai cu seam[, care rom`n nu =i-a dorit patria cu lacrimi, c`nd s-a g[sit]n str[in[tate? =i care nu se simte p[truns de o jale tainic[=i nesf`r=it[, c`nd aude buciulul =i doinele de la munte?

O! trebuie s[nu aib[cineva nici o pic[tur[de s`nge ]n vine, nici o sc`nteie de sim\`ire ]n inim[, pentru ca s[ nu se ]nduio=eze la priveli=tea patriei sale =i s[ nu iubeasc[ pe fratele s[u, poporul rom`n.

Arunc[-i ochii la oricare rom`n, =i-l vei g[si totdeauna vrednic de figurat]ntr-un tablou.

De va =edeaa lungit pe iarb[, la poalele unui codru; de va sta pe picioare, rezemat]ntr-un toiag, l`ng[ o turm[ de oi; de va s[lta ]n hor[, vesel =i cu pletele ]n v`nt; de se va cobor] pe o c[rare de munte, cu durda sa pe spinare; de se va arunca voinice=te pe un cal s[lbatic; de va c`rmui o plut[ de catarguri pe Bistri\] sau pe Olt =.c.l.; ... oricum l-]i privi, fie ca plugar, fie ca cioban, fie ca posta=, fie ca pluta=, te vei minuna de fireasca frumuse\`e a pozei lui =i te vei]ncredina c[un zugrav n-ar putea nic[ieri s[-i]mbog[\`easc[ albumul mai mult =i totodat[ mai lesne dec`t]n \[rile noastre.

Vezi-l pe rom`n c`nd vine prim[vara, cum i se umple sufletul de bucurie! cum]i cre=te inima]n piept ca frunza]n p[dure! cu c`t[ mul\`umire el cat[la noua podoab[a naturii ce acoper[locul na=terii sale, cu c`t[ veselie el vede luncile ]nverzite, c`mpiile]nflorite, holdele r[s]rite!

Rom`nul se rena=te cu prim[vara! El]ntinere=te cu natura, c[ci o iube=te cu toat[dragostea unui om primitiv. De aceea =i toate

c`ntecele lui ]ncep cu *frunz/ verde*. Lui ]i place s[ se r[t[ceasc[ prin desi=ul p[durilor; ]i place s[ pocneasc[ =i s[ c`nte din frunze;]i place s[-=i puie flori la p[l]rie, s[asculte c`ntecele p[s[rilor =i s[ zic[ atunci c`te o doin[de jale, de dragoste sau de ho`ie.

Pentru d`nsul prim[vara este un timp de sim`iri puternice =i ademenitoare. Ginga=ele flori ale c`mpului ]i aduc aminte de copile rom`nce cu ochii mari =i vioi, cu fe`e rotunde =i albe, cu guri`e rumene =i glume`e, =i atunci, f[r[ de voie, el ]ncepe a c`nta:

Frunz[verde s[lcioar[!
Puiculi\ b[l]ioar[,
Vin' degrab[p`n' te-a=tept
S[te str`ng ]n bra` la piept...¹

sau:

Hai, Ileano, la poian[,
S[s[p[m o buruian[,
Buruiana macului,
Ca s-o d[m b[rbatului...²

sau:

Pentru tine le fac toate,
+-apoi zici c[nu se poate!...

Dar totodat[desimea]nverzit[a codrilor, prin care =erpuiesc =i se pierde tainice potoci, de=teapt[ ]n inima lui un dor ascuns de voinicie =i]l]ndeamn[a zice:

Frunza-n codru s-a desit;
Sufletu-mi s-a r[corit!
Hai, voinice, la ponoar[
P[n' ce-i iarba crudi=oar[,
    Unde calci,
    Urm[nu faci;
    Unde =ezi,
    Nu te mai vezi...

¹ Vezi *Puica b[l]ioar/*. (Nota lui V. Alecsandri.)

² Vezi *Ileana*. (Nota lui V. Alecsandri.)

sau:

R[m`i, taic[, -n veselie;
Eu m[duc]n haiducie!

+i dac[acele doruri ale inimii sale se]mplinesc, dac[norocul]i aduce]n bra\le o puicu\ [b[l[ioar[, *el]i jur[ ]n cosi\le* c-a s-o ieie de nevast[=i s-o \ie tot pe bra\le =i la s`n c`ta tr[i cu d`nsa.

+i dac[ ]nt`mpl[rile ]l aduc a se face voinicel cu t[i=ul de o\el, el nu merge ]n haiducie numai pentru dorin\ a de a c`=tiga bani, ci pentru c[simte]n sine=i un]ndemn ne]nvins c[tre o via\ de lupte =i o ur[ne]mp[cat[ ]mpotriva ciocoilor.

+i la aceasta avem martori]nse=i c`ntecele lui:

M[i st[p`ne, m[i st[p`ne!
Nu-\i tot bate joc de mine,
C[-a veni vara ca m`ine,
+i te-oi prinde-n lunca mare...¹
=.c.l.

sau:

Ah! du=mane de ciocoi!
De te-a= prinde la z[voi,
S[-\i dau m[ciuci s[te moi,
De piele s[te despoi...²
=.c.l.

El se duce la ho\ie pentru ca s[v`nture \ara =i s[-i ias[ vestea-n lume, =i s[-l ]ndr[geasc[ nevestele, =i s[-l binecuv`nteze s[racii, =i s[se fac[,]ntr-un cuv`nt:

P[una=ul codrilor,
Voinicul voinicilor,
Dr[g[la=ul m`ndrelor,
+i groaza ciocoilor.³

¹ Vezi *Doina lui Ion Petreanu*. (Nota lui V. Alecsandri.)

² Vezi *Ciocoiul*. (Nota lui V. Alecsandri.)

³ Vezi *P[una=ul Codrilor*. (Nota lui V. Alecsandri.)

Acesta este visul care fr[m`nt[ ]nchipuirea lui! acesta este dorul care li arde sufletul! C`t pentru averi, el cum le c`=tig[ a=a le =i r[sp`nde=te. Bani lua\i din chimirul bogatului trec]n m`na s[racului, c[ci rom`nul, de=i se face ho\, el nu trece cu vederea pe cei ce-i poate ajuta la nevoie.

Bujor, Codreanu, Voicu, Tunsul =i al\i ho\i de demult =i din vremile noastre nu]nt`lneau s[rman nenorocit f[r[ a-i da bani s[-i cumpere boi; nu vedeau v[duv[ s[rac[ f[r[ a-i face bine. De aceea, poporul nostru a avut totdeauna o simpatie nem[rginit[ pentru voinici. El ]i g[zduie=te, ]i c`nt[,]i admir[=i]i t`ngue=te amar c`nd ei pic[ ]n m`na potirei.

}n ochii poporului ho\ul este un erou la ale c[ruia fapte =i nenorociri el se intereseaz[ca la un copil al s[u. Am`ndoi se iubesc unul pe altul, se ocrotesc la vreme de nevoie =i sunt uni\i prin o str`ns[leg[tur[de acelea=i sim\iri =i de acela=i interes, poate.

}n urmare, cele mai frumoase c`ntece sunt alc[tuite de popor ]n iubirea =i ]n pomenirea ho\ilor; cele mai frumoase rom`ncu\e se]ndr[gesc dup[d`n=ii, c[ci tot au mai r[mas la rom`nii de ast[zi oarecare slabe aduceri-aminte de dumnezeii romanilor celor vechi, Venus =i Mars, care se iubeau]mpreun[ ]n Olimp.

Dar spre o mai deplin[ ]ncredin\are de acea iubire fr[\easc[ce au ho\ii =i poporul]ntre ei, s[cercet[m]n treac[t c`ntecele, poeziile alc[tuite de improvizatori =i care sunt =tiute ]n toat[ rom`nimea. Aceste c`ntece au ]ndoitul merit de a cuprinde ]n s`nul lor =i noti\e istorice, =i flori de poezie vrednice de a atrage admirarea noastr[.

}n vremea lui Matei Ghica V. V. se arat[la Movil[u un ho\ vestit, anume Codreanu... S[vedem]n ce chip]l descrie c`ntecul poporal:

Mult e m`ndru, sprintenel,
Cel voinic, cel voinicel,
+i tot cat[-un roibule\,

Roibule\ cu p[rul cre\
De-a lui Codrean dr[gule\.¹

Care mum[poate s[-i dezmierde copilul cu mai mult[dragoste?... Pentru poporul rom`n, Codreanu nu e numai un voinic, ci un voinic iubit, un voinic frumos, un voinicel m`ndru =i sprintenel!

Ho\ul]=i g[se=te]n sf`r=it un cal dup[inima lui, se arunc[pe el =i...

Trei rugine c[-i tr[gea,
Astfel roibul mi=ie fugea...
V[ile se limpeztea!

Ce descriere poate fi mai simpl[, mai energic[=i mai poetic[? Care cuv`nt din limba noastr[ poate ar[ta o icoan[ mai l[murit[ de iu\eala calului =i de repejunea fugii lui, dec`t *limpezirea v[ilor*? Poezia rom`nilor este o comoar[ nesf`r=it[de frumuse\i originale, care dovedesc geniul poporului.

Codreanu, dup[multe izb`nzi, ]ntinde mas[ m`ndr[ ]n rediul Breazului, deasupra Copoului, chiar]n fa\a Ia=ului:

=i mi=ie bea =i veselea;
De potir[nici g`ndea!

Este de]nsemnat c[ ]n toate baladele voinice=ti se g[sesc aceste dou[versuri. De unde vine asta? =i ce dovede=te repetarea lor?

Ho\ul e at`t de sigur ]n puterea lui c[ nu=ie pas[ de nimic; dar poporul care se ]ngrije=te de via\a lui =i care, =tiind c[ potira ]i este cea mai aprig[ du=man[, prevede soarta ce=ie a=teapt[ din pricina nep[s[rii sale, poporul, zic, ]l t`nguie=te amar prin acele dou[versuri, =i adeseori, nemaiput`nd st[p`ni presim\irea =i grija sa,]l]ndeamn[pe ho\s[se fereasc[de du=mani =i]i zice:

Bea, voinice, =i nici prea,
C[-ie potira ici-colea!

¹ Vezi *Codreanul*. (Nota lui V. Alecsandri.)

S[ne]ntoarcem]ns[iar [=i la Codreanu. Pe la mijlocul mesei,
iat[c[sose=te potira =i-l]nconjoar[.

Iar[el cum o vedea,
Plosca la gur[punea,
+i mai tare-nveselea.
Arn[u\ii]i zicea:
„D[-te, Codrene, legat,
S[nu te ducem stricat.“
Iar Codrean le r[spundea:
„Mielu-i gras, ploscu\ a-i grea;
De sunte\i niscaiva fra\i,
Iat[masa =i m`nca\i!“

R[spuns falnic =i caracteristic! }n el e zugr[vit[natura]ntreag[
a ho\ului rom`n: fal[, nep[sare, voinicie =i d[rnicie.

Ei pistoalele=-i scotea
+i-n Codrean le slobozea!
Pieptul lui Codrean s[rea...
Iar el r[nile=-i str`ngea,
Plumbii din carne=-i scotea,
Cu ei durda=-i]nc[rca,
+i din gur[-a=a striga:
„Alelei! t`lhari p[g`ni,
Cum o s[v[dau la c`ini,
C[de-at`ta sunte\i buni!“
Codrean durda=-i]ntindea
+i-n plin durda lui pocnea.
Potira=ii jos c[dea,
}n s`nge se zv`rcolea...

}n c`t se atinge de faptele eroului s[u, poporul nu trece nimic[
cu vederea. }i place s[descrie toate mi=c[rile lui =i s[rezic[toate
cuvintele sale:

Iar Leonti Arn[utul,
}nghi\i-l-ar p[m`ntul!
Nasturi de-argint c[scotea,

În pu-c[mi-i ascundea,
+i-n Codrean]i slobozea...
Pe Codrena= mi-l r[nea!

Iat[,]n sf`r=it, cele mai puternice dovezi de sim`irile poporului
pentru haiduci. }nceputul =i sf`r=itul acestei strofe cuprind toat[
inima lui:

Iar Leonti Arn[utul,
}nghi{i-l-ar p[m`ntul!

Blestem =i ur[asupra du=manului, asupra]nving[torului
dragului s[u Codrena=!

Pe Codrena= mi-l r[nea!

Acest MI-L este un poem]ntreg de dragoste, de jale =i de
desperare.

S[vedem acum ce fel r[spund ho`ii la at`ta iubire =i ce fac ei
ca s[o c`=tice? Faptele lor voinice=ti sunt]n adev[r destoinice a
minuna]nchipuirea poporului, dar prin care fapte ei =tiu a atrage
a=a de bine simpatia lui? S[cercet[im dar iar[=i c`ntecele lor =i
ne vom t[lm[ci lesne acea problem[. Iat[ce g[sim]n baladele
celor mai mul`i ho`i de codru =i de drumul mare:

Tot acel Codrean de care am vorbit mai sus, dup[ce se lupt[
ca un leu, e prins, legat =i dus spre cercetare]nainte domnului
Matei Ghica:

— M[i Codrene, voinicele,
Spune tu domniei-mele,
Mul`i cre=tini ai omor`t,
C`t ]n \ar[ mi-ai ho`it?
— Domnule, m[ria-ta,
Jur pe Maica Precista!
Eu cre=tini n-am omor`t
C`t]n \ar[-am voinicit.
Om bogat de]nt`lneam

*Averile-i]mp[r\eam;
Iar de-nt`lneam s[racul,
]mi ascundeam baltagul,
+i-n chimir m`na b[gam
+i de cheltuial[-i dam.*

C`ntecul lui Bujor zice:

*Frunz[vedrde de lior,
R[s[rit-a un bujor,
La ciocoi]ngrozitor
+i la s[raci de-ajutor:*

Voicu,]ntrebat de judec[tori =i cercetat despre averile ce
adunase el]n vremea ho`iei lui, r[spunde a=a:

*Averile nu voi da.
C[pe Voicu-]i sp`nzura,
+i voi galbeni-]i lua,
Cu c[r\ile]i juca,
Cu dro=tile]i primbla,
Cu muierile-]i m`nca.
I-am ascuns pe la copaci,
S[-i g[seasc[cei s[raci,
S[-i cumpere boi =i vaci!*

Destule sunt aceste pilde ca s[ne arate totodat[=i caracterul
voinicesc al ho`ilor rom`ni, =i caracterul iubitor =i recunosc[tor
al poporului rom`n, =i ]n sf`r=it caracterul original al geniului s[u
poetic.

(Bucovina, 1849)

II

Eu fac]ntocmai ca negu\itorii de pietre scumpe, care c`nd ]i arat[ vreun brilliant minunat se simt f[r[ voie ]ndemna\i a rosti mii de laude asupr[-i, de=i el ]nsu=i se recomand[ destul ochilor prin frumuse\ile sale. Nu pot s[-i trimit vreo balad[ mai ]nsemnat[ f[r[ a o ]ntov[r[=i de c`teva r`nduri pline de entuziasm pentru d`nsa. Ce s[fac?... M-am]namorat de poezia poporal[ca de o copil[din Carpa\i, t`n[r[, m`ndr[, nevinovat[=i a=a de frumoas[c[, dup[cum zice vorba rom`neasc[, *pe soare ai putea c[ta, iar pe d`nsa*, ba! Iat[dar c[, dezvelind ast[zi la lumina soarelui comoara nesf`r=it[ a poeziei rom`ne=ti, aleg din colec\ia baladelor =i a c`ntecelor ce am adunat prin mun\ii =i v[ile Moldovei trei balade =i c`teva hore destinate a ap[rea]n coloanele foaiei *Bucovinei*. Cea dint`i balad[este a lui *Mihu copilul*.

Acest Mihu este un adev[rat cavaler-trubadur din veacul de mijloc. Voinic v`nturel de \ar[ =i ginga=c`nt[re\, el treze=te codrii vechi, trec`nd ca o n[luc[ ]narmat[ prin desi=ul lor, pe la ceasul c`nd toat[suflarea doarme, pe la miezul nop\ii!

Mult e frunza deas[,
Noaptea-ntunecoas[,
+i calea pietroas[.¹

Zice balada, dar lui Mihu nu-i e grij[nici de fantasmele sp[im`nt[toare ale ]ntunericului, nici de fiarele crude ale codrului. El merge voios pe murgu=oru-i mic care, c`nd se urca la dealul B[rbat =i c[ca]n piatr[,

Piatra sc[p[ra,
Noaptea lumina,
Noaptea ca ziua!

¹ Vezi *Mihu Copilul*. (Nota lui V. Alecsandri.)

Se duce Mihul meu dezmierd`nd codrii prin dulcea\ a unui c`ntec armonios, unui c`ntec de voinic ce suna a=a de duios, ]nc`t mult]n urm[-i codrii vuiiau tainic =i se cl[tinau ca la suflarea unui geniu nev[zut.

+i tot merge, merge,
+-urma li se =terge
Printre frunzi c[zute,
Pe c[r]ri pierdute.

}n zadar calul s[u cearc[a l[sa drumul =i a apuca colnicul!]n zadar murgul n[zdr[van zice:

C[s-a\in pe-aici
Patruzeci =i cinci,
Cincizeci f[r] cinci
De haiduci levin\i,
Du=i de la p[rin\i
De c`nd erau mici.

Mihul nu=i num[r] du=manii niciodat[; lui nu-i pas[de-ar fi *patruzeci =i cinci, cincizeci f[r] cinci*, de-ar fi chiar haiduci *levin\i*; de-ar fi chiar *du=i de la p[rin\i de c`nd erau ]nc[ mici*; de-ar fi, ]ntr-un cuv`nt, acei du=mani, lipsi\i de orice sim\ire omeneasc[, ca fiin\ e ce de mult s-au dep[rtat de la izvorul]ndulcitor al inimii omene=ti, de la s`nul p[rintesc, Mihul r[spunde cu fal[:

Murgule, te las[
Istor bra\ e groase,
Groase =i v`noase;
Istua piept lat,
Lat =i-nf[=urat;
Istui p[lu=el,
T[iu= de o\el!

La aceste cuvinte Murgul se supune, las[colnicul =i apuc[iar drumul, c[ci *murgu-i ca g`ndul*, zice balada; dar iat[ c[ ]n fundul codrului, la o muche de st`nc[, benchetuie=te un unгур b[tr`n cu patruzeci =i cinci de nepo\i de ai lui, =i iat[c[deodat[el tresare, auzind:

Un m`ndru c`ntic,
 C`ntic de voinic,
 +-un glas de cobuz
 Dulce la auz,
 De cobuz de os
 Ce c`nt[frumos.

Acesta e Ianu= cel vestit! Ianu= care domne=te]n codri cu o
 ceat[de voinici *cu chivere nalte =i cu cozile late, l[sate pe spate!*
 Ianu= care porunce=te la haiduci *f[r' de leaf]: ho\oman b[tr`n =i*
 ne]mp[cat,

Cu barba zburlit[,
 De rele-nvechit[!
 P`n[-n br`u lungit[,
 Cu br`u]nvelit[!

El are s[bii *lucitoare*, are *durd[ghintuit[*, are *inim[o\elit[*, dar
 sufletul lui e m[re\, c[ci m[rea\ e porunca ce d[el voinicilor lui
haramini. Merge\i, le zice, =i-i a\ine\i calea la pod, la h`rtop etc.

De-a fi vrun viteaz,
 S[nu mi-l strica\i!
 Iar vrun fermecat,
 De muieri stricat...
 O palm[s[-i da\i
 Drumul s[-i l[sa\i.

O parte din unguri merg de ies]n calea Mihului =i cad uci=i de
 palo=ul lui, c[ci le-a zis Mihi:

Cine v-a m`nat
 Capul v-a m`ncat!

Pe urm[Mihi purcede iar prin cel codru verde, c`nt`nd duios
 din cobuz, =i merge de se]nf[\i=eaz[deodat[ ]n ochii lui Ianu=.
 Ungurul se]nfurie, =i cu glas de r[zbunare porunce=te nepo\ilor
 s[dea cu flintele, s[dea cu l[ncile. „L[sa\i l[ncile“, le zice Mihi,

C[eu Mihus`nt!
 +i vreau s[v[c`nt
 Un m`ndru c`ntic,
 C`ntic de voinic,
 Din cobuz de os
 Ce c`nt[frumos!

Ungurii se opresc la glasul lui, =i]nsu=i Ianu= r[m`ne mut. Aici vine o scen[ vrednic[ de geniul lui Ossian! }n fundul unui codru vechi ca p[m`ntul =i t[cut ca morm`ntul, ]n fa\ a unui b[tr`n ce pare a fi chiar zeul fantastic al codrului,]n mijlocul unui mare num[r de ho\i turba\i de dorul r[zbun[rii, la razele stelelor ce lunec[=i se r[sfr`ng pe arme lucitoare... un voinicel singur, privind moartea cu nep[sare, ]ncepe a c`nta, =i deodat[natura]ntreag[se treze=te, b[tr`nul se ]mbl`nze=te, =i ho\ii stau porn\i pe g`nduri, uit`nd m`nia lor. Dar cine c`nt[a=a? Mihucopilu! +i ce fel c`nt[Mihu?... Balada zice:

Iat[, m[ri, iat[
 C[Mihudeodat[
 }ncepepe loc
 A zicecu foc,
 }ncepeu=or
 A zicecu dor
 Un c`ntecduios,
 At`t defrmos,
 C[mun\ii r[sun[,
 Vulturii s-adun[,
 Brazii se cl[tesc,
 Frunzele =optesc,
 Stelele sclipesc
 +i-n cale s-opresc!

Cine nu s-ar fi]nduio=at la asemenea armonie]nc`nt[toare, dac[ ]nse=i stelele s-au oprit din calea lor ca s[o asculte, ele care aud melodiile cere=ti? cine n-ar fi zis]n urm[, ca Ianu=:

Vin' tu, Mihule,
 Vin', voinicule,
 S[benchetuim
 +i s[veselim,
 +-apoi am`ndoi
 Ne-om lupta noi doi.

Ianu= =i Mihu se pun la mas[=i benchetuiesc =i ciocnesc pahare, de=i ei fac acum praznicul mor\ii. Unul din doi trebuie s[moar[, c[ci nu poate]nc[pea p[m`ntul doi viteji ca Mihu =i Ianu=. Iat[dar c[se scoal[=i

Deoparte se duc
 La lupt[s-apuc!

Cine va fi oare]nving[tor? Lupta le e de moarte! De vroie=ti s-o afli, cite=te balada, c[ci ar fi p[cat s[-i dezvelesc eu toate tainele.

Cea a doua balad[se nume=te P[una=ul codrilor. Ea se deosebe=te de c`ntecele numite haiduce=ti prin un caracter romantic ce]i d[o mare asem[nare cu baladele cavalerilor din veacul de mijloc. Subiectul ei de dragoste =i de vitejie, precum =i chipul cu care este tratat de necunoscutul ei autor te face a cugeta la unele scene din poemul lui Tasso¹, la luptele eroilor c`nta\i de acest geniu nemuritor al Italiei, la vitejiile nobililor cavaleri, care aveau drept deviz[dou[singure cuvinte: *Amor =i glorie!* =i care mureau cu mul\umire pentru ap[rarea iubitelor lor.

A=a]n balada rom`neasc[ vedem un voinicel trec`nd cu m`ndra lui pe culmea unui colnic, la o margine de codru. Am`ndoi sunt tineri, uimi\i de dragoste. Ea-i pruncu\ b[l[ioar[, cu cosi\ a g[lbioar[; el e voinicel m`ndru =i cu statul tras pintr-un inel. El o roag[ s[ c`nte =i-i tot zice:

C`nt[-\i, m`ndro, c`ntecul,
 C[mi-e drag ca sufletul!²

¹ *Gerusalem liberata* (Ierusalimul liberat).

² Vezi *P[una=ul codrilor*. (Not[de V. Alecsandri.)

Prunca ar]mplini cu bucurie dorin\ a iubitului ei, dar se teme ea]ns[=i de puterea fermec[toare a c`ntecului, c[ci presimte c[ acel c`ntec va r[suna]n codri =i le va scoate]n cale pe un viteaz vestit, ne]nvins]nc[, P[una=ul codrilor! Inima-i spune c[frumuse\ea ei ar fi pricin[de lupt[periculoas[=i nepotrivit[ ]ntre un voinicel tinerel ca b[di\ul ei =i un p[una= de codru, care =i-a dob`ndit falnicul titlu de voinicel voinicilor. }ns[, de=i nu vrea s[ c`nte]ndat[, ea nu m[rturise=te de-a dreptul frica ce o st[p`ne=te, c[ci o nobil[ sim\ire de delicate\ e o opre=te a lovi amor-propriul iubitului ei, ci ]i d[ numai a ]n\lege de departe despre pericolul ce l-ar amenin\ a, c`nd =i-ar c`nta ea c`ntecul:

Eu, b[di\, l-oi c`nta,
Dar codrii s-or r[suna
+i pe noi ne-a-nt`mpina
P[una=ul codrilor,
Voinicel voinicilor...

Aceast[strof[este vrednic[de]nsemnat ca dovad[de fiin\ a sim\irilor celor mai delicate]n inima poporului rom`n =i de recuno=tin\ a instinctiv[a poe\ilor poporali]n ceea ce prive=te fine\ile artei poetice.

La r[spunsul copilei, voinicelul, citind]n inima ei, se]nduio=ea-z[=i,]n exaltarea dragostei lui,]i d[numirile cele mai dezmierd[-toare:

Auric[, dr[gulic[,
Nici n-ai grij[, nici n-ai fric[.

Cuv`ntul *auric*[cuprinde ideea de frumuse\ e, de pre\ mare, de raritate, de lucire =i de toate calit[\ile aurului. Voinicelul nostru (c[ruia negre=it aurul i se p[rea un metal foarte rar) nu putea dar g[si un termen mai bogat, mai original =i mai potrivit cu iubita lui, ce avea cosi\ [g[lbioar[. Amorul e neolog]n \ara noastr[.

Cuv`ntul *dr[gulic*[ ne ]ndeamn[ a observa aici asem[narea ce se afl[ ]ntre limba rom`neasc[=i cea italian[,]n privirea diminuti-

velor. A=a, din *drag* rom`nul face *dr[gu]*, =-apoi *dr[guli]* sau *dr[gulic]*, precum face italianul din *caro*, *carino*, *carinetto*. Una din calit`ile cele mai vederate ale poporului nostru este caracterul s[u bl`nd, simpatic =i dezmierd[tor.

S[ne]ntoarcem]ns[la =irul baladei.

Dup[cea]nt`i izbucnire a inimii sale, voinicelul nostru urmeaz[a zice cu o falnic[b[rb[ie, sprijinit[de]ns[=i puterea dragostei lui:

S[n-ai grij[pentru mine,
C`t oi fi eu l`ng[tine!
S[n-ai fric[pentru tine,
C`t ]i fi tu l`ng[mine!

Iat[c[prunca]ncepe a c`nta =i, precum ea presim\ise, iat[ c[ dulcea\`a c`ntecului treze=te r[sunetele dep[rtate =i le scoate ]n cale pe P[una=ul codrilor! Cine-i el? Ce soi de fiin\` este acest om care poart[un nume at`t de poetic =i care este cunoscut ]n lume de voinicul voinicilor? }l vom afla ]n cele ]nt`i cuvinte ale lui, cuvinte f[loase, poruncitoare =i amenin\`toare:

M[i b[iete, b[ie\ele,
M[i voinice, voinicele,
D[-ne nou[m`ndra ta,
Ca s[scapi cu via\`a ta...

Pentru un p[una= de codru ca d`nsul, pentru voinicul voinicilor to\i ceilal\i oameni i se par negre=it b[ie\ei, voinicei; ]n urmare, c`nd vorbe=te de d`nsul, el zice: Noi, Nou[! ]ntocmai ca un st[p`nitor, =i crede c[to\i trebuie s[se supuie la poruncile lui, c[ci altmintrelea amar de ei!

Care este]ns[soiul dorin\`ei lui? O dorin\` n[scut[din dragoste. El vrea pe m`ndra care l-a tras din codri prin glasul ei =i care acum ]l farmec[ prin frumuse\`ea sa. Porunca este scurt[=i hot[r`toare. R[spunsul asemenea este scurt =i energic:

Ba! eu m`ndra nu \i-oi da
P`n' ce capul sus mi-a sta!

}ndr[znea\ m`ndrie a tinere\ii! b[rb[\ie insuflat[ prin focul dragostei! nobil[ pornire a inimii f[r[ fric[... toate aceste sim\iri sunt t[lm[cite ]n dou[ versuri. }n ele domne=te un ce cavaleresc, care rapoart[ mintea la veacul de mijloc. Se pare a vedea doi cavaleri ]nzeua\i, cu l[ncile ]n m`ini, cu coifurile pe frunte =i provoc`ndu-se la lupt[ ]n gloria unei dame iubite de am`ndoi. Dar, de=i acele cuvinte dau baladei un caracter mai deosebit, versurile ce urmeaz[ ]i adaug[o nou[podoab[prin colorul lor de na\ionalitate net[g[duit[.

C[de c`nd o am luat,
}n cosi\ele i-am jurat
S[n-o las de l`ng[mine
+i s-o ap[r de oricine!

A jura dragoste]n cosi\ele copilelor este un obicei \[r[nesc cunoscut =i]ntrebuin\at de to\i holteii c`mpiilor =i ai mun\ilor no=tri. Jur[m`ntul]n cosi\ele fetelor]nf[\i=eaz[ideea =oaptelor amoroase =i tainice, care se fac pe furi= la =ez[tori, la scr`nciobe, la s[rb[tori, atunci c`nd ochii p[rin\ilor]nceteaz[de a priveghea mi=c[rile copiilor.

Poeziile populare sunt, precum vedem, comori nepre\uite,]n care putem descoperi icoane vii =i poetice de obiceiurile =i de prejudi\ciile neamului rom`nesc. A=a, mai departe, citim ]n balad[ c[ voinicii *se apuc[ de br`ie =i se iau la lupt[*. Lupta trupeasc[era la romani un exerci\iu zilnic, care slujea a forma osta=ii pentru r[zboaie =i care era totodat[o petrecere precum =i un mijloc de a pune sf`r=it sfelizilor particulare. La romani erau lupt[tori publici ce dau reprezenta\ii mari. Asemene =i la rom`nii de ast[zi lupta trupeasc[a r[mas din vechime un obicei care domne=te pretutindenii la mun\i =i la c`mpi, =i biruitorul este]nconjurat de stim[=i respect, precum odinioar[la Roma gladiatorii cei mai vesti\i.

Tr`nta joac[ un rol mare la s[rb[torile poporale =i adeseori ea hot[r[=te ]nclinarea inimilor fecioare. }n vreme ce b[tr`nii stau culca\i pe iarb[, povestind despre vremea veche,]n vreme ce nevestele =i]nsur[\eii joac[ ]n hor[, mul\i din fl[c[i fac r[m[=aguri pe tr`nte, se apuc[ la lupt[, =i copiii ]i imiteaz[ primprejurul lor. Tr`ntele dar sunt]mp[r\ite]n deosebite categorii precum:

Tr`nta voiniceasc[,
Tr`nta moc[neasc[,
Tr`nta urs[reasc[,
Tr`nta pe dreptate =.c.l.

+i cine a v[zut acele ale rom`nilor din veacul nostru cunoa=te de]nainte tablourile =i statuile ce]nf[\i=eaz[luptele gladiatorilor romani. Acelea=i poze, acelea=i apuc[ri, acelea=i mi=c[ri se reproduc la str[nepo\ii lor, dup[dou[mii de ani.

Lupta voiniceasc[consist[a se apuca trupul cu bra\ele cruci= =i a se arunca la p[m`nt, aduc`ndu-se unul pe altul peste m`n[; iar cea moc[neasc[ consist[ a se prinde de br`ie, a se fr`nge mijlocul =i a se pune unul pe altul ]n genunchi sau a se aduce peste cap. Puterea lupta=ilor st[ dar ]n t[ria =alelor =i a bra\elor precum =i ]n str`nsa leg[tur[a br`ielor. Iat[pentru ce balada zice:

Ei la lupt[s-apuca
+i de br`ie se lua.

+i mai departe adaug[:

Voinicelul mi-=i sl[bea,
Br`ul i se descingea...

Acum lupta]ntre am`ndoi voinicii se apropie de sf`r=it. P[una=ul fr`nge mijlocul badiului, care sl[be=te cu c`t i se desface leg[tura =alelor; =i acesta, sim\ind c[ ]n cur`nd o s[fie dovedit, zice]n desperare:

M`ndro, m`ndruli\!a mea,
Vin' de-mi str`nge br`ul meu,
Ap[ra-te-ar Dumnezeu!

P`n[ ]n minutul cel de pe urm[ g`ndul lui este preocupat de soarta iubitei sale, =i dac[el dore=te a mai prinde la putere, este numai pentru ca s-o poat[ap[ra pe d`nsa. De via\ a sa el nu se ]ngrije=te. De=i pericolul e mare pentru d`nsul, rug[ciunea ce face el c[tre Dumnezeu pomene=te numai de ea:

Vin' de-mi str`nge br`ul meu,
Ap[ra-te-ar Dumnezeu!
C[-mi sl[besc puterile,
Mi se duc averile!

Care sunt averile unui voinic?... Puterile lui! Ce zici de un popor cu asemenea sim\iri cavalerie=ti? S[vedem acum ce r[spunde copila la acele cuvinte. Vine ea]n ajutorul badiului sau nu?

Ba nu, nu, b[di\ frate,
C[vi-i lupta pe dreptate,
+i oricare-a birui
De b[rbat eu l-oi primi!

Poporul rom`n are un respect nem[rginit pentru dreptate. Fie ]n orice ]nt`mplare, el pleac[capul dinaintea ei.]n ochii poporului dreptatea este o dumnezeire, =i c`nd vorbe=te de d`nsa, el o nume=te *sf`nta dreptate!* Iat[ pricina pentru care m`ndruli\ a baladei nu vroie=te a lua parte la lupta badiului cu P[una=ul, c[ci lupta *e pe dreptate!* Totodat[acea lupt[voiniceasc[ce se face sub ochii s[i pentru dob`ndirea ei m[gule=te natura sa de femeie =i de rom`nc[. Ca femeie,]i place a vedea c[frumuse\ea ei na=te porniri at`t de aprinse ]n inimile vitejilor; ca femeie, ea simte mil[ pentru voinicelul ce=i pierde puterile =i, vroind a-i da ajutor prin un chip oarecare, ea ]l ]mb[rb[teaz[, zic`nd c[va primi de b[rbat pe cel care va fi biruitor, c[ci negre=it asemenea cuvinte sunt]n stare a da putere de leu oric[rui t`n[r ]namorat; dar, cercet`nd bine]n\elesul acestor cuvinte, se descoper[lesne tragerea instinctiv[a inimii sale de rom`nc[pentru cel mai viteaz dintre ambii lupt[tori.

}n urmare, lupta se }ncepe cu mai mare furie; dar }n cur`nd unul din doi lupta=i cade biruit. Balada zice:

Din doi unul dovedea:
Din doi unul jos c[dea!
Cine c[mi=i dovedea
+i cu m`ndra purcedea?...

Poetul necunoscut al acestei poezii pare a fi compus aceste patru versuri }nadins pentru ca s[a``e curiozitatea ascult[torului =i s[m[reasc[interesul subiectului prin o prelungire premeditat[.

Cine c[mi=i dovedea,
+i cu m`ndra purcedea?
P[una=ul codrilor!
Voinicul voinicilor!

Tablou viu al vitejiei r[spl[tite prin biruin[.

Cine-n lupt[mi=i c[dea,
+i-n urm[le r[m`nea?
Voinicel tras prin inel
Moare-n codru singurel!

Tablou trist ce vars[}n suflet o tainic[sim`ire de jale. }n adev[r, poetul cel mai ingenios nu ar putea s[ sf`r=esc[un poem mai bine =i mai frumos dec`t precum se sf`r=e=te balada prin contrastul vie\ii =i al mor\ii.

Via\[cu dragoste! moarte pentru dragoste!

* * *

Cea a treia balad[, intitulat[*Miori*a, este o veche cuno=tin\[a ta. }i aduci aminte de o sear[din luna lui iulie a anului trecut, c`nd ne aflam mai mul\i prieteni aduna\i la mo=ia voastr[, la poetica Cernauca? N\*\*\*, R\*\*\*, C\*\*\*, tu =i eu ne porniser[m de la curte cu g`nd de a face v`nat la ra\ele =i, sosind pe malul iazului de l`ng[cas[, ne lungiser[m pe iarb[, a=tept`nd ca ra\ele s[vie

la buza pu=tii. Zic *buza pu=tii*, c[ci, de=i eram patru v`n[tori, numai o singur[arm[aveam!

Soarele, culc`ndu-se ]n dosul p[durilor Cernauc[i, r[sp`ndea valuri de raze]nfocate, care lunecau printre frunzele copacilor ca ni=te =erpi de aur =i veneau de a se juca pe fa\`a iazului. Aerul era lin, cerul ]mpodobit cu vopseli de minune, =i natura ]ntreag[ cufundat[ ]ntr-o t[cere ad`nc[ ]n fa\`a m[re\`ei apuneri a soarelui. P[m`ntul p[rea a zice cel de pe urm[ adio luminii cere=ti =i a se preg[ti de serbat tainele nop\`ii. Frumoas[sear[era aceea! frumoas[=i plin[de sim\`iri dulci pentru noi! Nu se z[rea alt[ mi=care ]mprejur dec`t cl[tinarea papurii din iaz, pricinuit[prin trecerea vreunei p[s[ri de balt[ce]=i c[uta cuibul. Nu se auzea alt sunet dec`t glasul lung, tainic =i p[trunz[tor al unui bucium, care r[suna din partea Moldovei. Acel sunet trezi fiori fierbin\`i]n inimile noastre, c[ci p[rea a fi glasul \[rii chem`ndu-=i copiii r[t[ci\`i]n str[in[tate!

Atunci, ca totdeauna,]ncepur[m tuspatriu o lung[=i mult interesant[disertare asupra neamului rom`nesc. Unul vorbi despre istoria lui at`t de bogat[ ]n fapte eroice,]nc`t ar putea sluji de izvor la sute de romanuri istorice, dac[ s-ar na=te vreun Walter Scott la noi. Altul f[cu analiza proverbelor ce culesese din gura poporului =i care sunt de natur[ a da o mare =i minunat[ idee de cumin\`ia lui, dac[este adev[rat c[: *les proverbes sont la sagesse des nations*¹! Un al treilea descrie obiceiurile =i n[ravurile rom`nilor, c[ut`nd a face o al[turare comparativ[ ]ntre ele =i ale vechilor romani, =i ne dovedi]n multe puncturi c[locuitorii \[rilor noastre au p[strat mai multe r[m[=i\`e str[mo=e=ti dec`t locuitorii Romei de ast[zi.]n sf`r=it, veni r`ndul meu, =i fusei rugat a zice balada *Mioarei*. De=i eu nu o =tiam]ntreag[pe de rost, totu=i v[spusei c`teva p[r\`i din ea, care de=teptar[ ]n voi o mare admirare pentru poezia poporal[.

¹ Proverbele sunt]n\`elepciunea popoarelor (*fr.*)

Iată dar cî, în memoria acelei seri minunate de la Cernauca
=i în sperare de a descoperi la lumină comorile de dulce poezie
ce stau ascunse în sînul poporului român, iată, zic, cî îmi trimit
acum întreaga baladă a *Mioarei*. Oricare român o va citi în gazeta
ta va avea dreptul de a se fîli de geniul neamului său!

Această baladă, al cărei subiect e foarte simplu, începe prin
două versuri ce sunt, totodată, =i o minunată icoană poetică, =i o
dovadă de dreaptă preluare ce poporul =tie a face de frumoșele
\rii sale.

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai.

Românul =i iube=te pîmîntul unde s-a născut ca un rai, din
care nici tiraniile cele mai crude nu sunt în stare a-l goni. Cî te
năvăliri de barbari au trecut peste biata țară! cî te palme dumne-
zeie=ți au căzut peste bietul român!... =i cu toate acestea, poporul
a rămas neclintit pe locul său, pînă =i naționalitatea în mijlocul
aprigelor nevoi =i zicînd spre mîngîiere: *apa trece, pietrele rămîn!*

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei!...

Strofa aceasta ne arată un tablou viu de emigrări (priebugirile)
turmelor ce se cobor în fiecare an din vîrfurile Carpaților =i trec
prin Moldova de se duc să ierneze peste Dunăre. Sute =i mii de
oi, mînate de mocani îmbrăcați cu sarice albe, ies din gurile
munților îndată ce frigul toamnei sose=te prevestind iarna =i merg
să găsească pînă în câmpiile \rii turce=ți, sub poalele Balcanilor.
Unele vin de la Vrancea, altele de pe coastele Ceahlăului, altele
de prin văile Bistriței =i ale Moldovei, iar cele mai multe de peste
Carpați, din Transilvania. Deosebitele turme se adună la un loc =i
formează caravane numeroase, ce se coboară încet spre Dunăre,

unind zbieratul lor jalnic cu l[tratul c`inilor de paz[, cu sunetul telincilor aninate de g`tul m[garilor =i cu =uieratul p[trunz[tor al mocanilor c[l[uzi. Via\ simpl[=i patriarhal[! tablou vrednic de veacurile acele nevinovate, pe c`nd regii nu erau dec`t ni-te p[stori!

Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
+i unu-i vr`ncean!

Adic[, unu-i de pe valea Moldovei, unu-i de la Vrancea =i unu-i din Ardeal. [...]

Pu\ini sunt la num[r]ntre rom`ni, care au cuno=tin\ de ]ntinderea neamului lor, =i mai pu\ini ]nc[ acei care sunt convin=i de puterea ce ar dob`ndi acest neam nenorocit, c`nd toate ramurile lui ar fi readunate pe l`ng[vechea lor tulpin[. Str[inii ne cunosc mai bine dec`t noi ]n=ine, =i prev[d viitorul na\iei noastre cu *deosebite sim\iri!*... Zic na\ie, c[ci avem dreptul de a pretinde acest nume, fiind opt milioane de glasuri rom`ne=ti care]l putem revendica]n fa\la lumii. [...]

To\i laolalt[rom`ni de aceea=i religie, de acela=i trecut =i de acela=i viitor!

Oi\ b`rsan[!
De e=ti n[zdr[van[,
+i de-a fi s[mor
]n c`mp de mohor..

Poporul rom`n are mare plecare a crede ]n fatalitate, ]n soart[. El ]=i ]mparte via\la ]n zile bune =i ]n zile rele, =i, prin urmare, nenorocirile ]l g[sesc totdeauna preg[tit la lovirile lor. A=a, nici o ]nt`mplare c`t de aprig[ nu-l poate d[r`ma, c[ci el se m`ng`ie =i se]nt[re=te cu ideea c[: *a=a i-a fost scris!... a=a i-a fost zodia!... a=a i-a fost menit s[fie!*

S[le spui curat
C[m-am]nsurat
Cu-o m`ndr[cr[ias[,
A lumii mireas[.

Nu poate fi vreo zicere mai poetic[=i totodat[mai potrivit[pentru descrierea mor\ii! Moartea este o m`ndr[cr[ias[care domne=te peste omenirea]ntreag[, =i totodat[ea este mireasa lumii! Tot omul e logodit cu moartea din minutul ce intr[ ]n via\.

C[la nunta mea
A c[zut o stea.

Stelele au o mare]nr`urire asupra ]nchipuirii poporului rom`n. El crede c[fiecare om are c`te o stea, care, din minutul ce el se na=te =i p`n[ce moare, este tainic legat[cu soarta lui. Steaua rom`nului *se ]ntunec[* c`nd]l amenin\ vreo nenorocire =i *cade din cer* c`nd el se apropie de gura mor\ii. Sunt iar[=i stele ce se arat[ din vremi ]n vremi ca o prevestire de mari ]nt`mpl[ri]ntre popoare. A=a sunt unele stele ro=ii ca de s`nge, care apar, zice rom`nul,]nainte r[zboaielor.. =.c.l.

Soarele =i luna
Mi-au]nut cununa;
Brazi =i p[ltina=i
I-am avut nunta=i;
Preo\i, mun\ii mari,
P[s[ri l[utari,
P[s[rele mii
+i stele f[clii!

Poetul necunoscut al acestei balade preface cu puterea]nchipuirii lui tot universul]ntr-un templu luminat de f[cliiile cere=ti =i aduce toate constela\iile =i toate podoabele p[m`ntului fa\ la cununia omului cu moartea!...

Judece oricine, f[r[p[rtinire, sublimul unui tablou at`t de m[re\=i hot[rasc[, dac[ se poate, c`t e de ad`nc[, c`t e de bogat[comoara poeziei rom`nilor. Totodat[, ]n privirea sim\irii ]nduio=[-toare, c`t =i]n privirea frumuse\ii limbii noastre,]nsemneze cititorul c`t[ dragoste este cuprins[ ]n descrierea dezmierd[toare ce face muma de copilul ei, c`nd zice:

Cine-a cunoscut,
 Cine mi-a v[zut
 M`ndru ciob[nel,
 Tras printr-un inel?
 Fe[i=oara lui,
 Spuma laptelui!
 Must[cioara lui,
 Spicul gr`ului!
 Peri=orul lui,
 Pana corbului,
 Ochi=orii lui,
 Mura c`mpului!

Asemene nu mai pu[vin este de]nsemnat cu c`t[ ]ngrijire dulce
 =i fiasc[ciob[nelul se roag[Miori\ei ca s[spuie mamei lui c[el
 nu s-a]nsurat cu-o m`ndr[cr[ias[, a lumii mireas[, ci *cu o fat[
 de crai, pe-o gur[de rai*, nici s[-i spuie c[*la nunta lui a c[zut o
 stea!* =.c.l., c[ci inima unei mame nu se]n=eal[niciodat[. Biata
 mam[ar]n\elege c[fiul ei a murit!

Iat[, iubite, toat[balada Miori\ei, prec`t am putut-o descoperi.
 Eu nu cred s[fie]ntreag[, dar c`t este m[car, ea pl[te=te]n ochii
 mei un poem nepre\uit =i de care, noi, rom`nii, ne putem f[li cu
 toat[dreptatea.

* * *

}ntr-o epoc[ca aceasta, unde \[rile noastre au a se lupta cu
 du=mani puternici care cearc[a]ntuneca nu numai drepturile
 politice, dar =i chiar na\ionalitatea rom`nilor, poezia poporal[ne
 va fi de mare ajutor spre ap[rarea acesteia, c[ci oric`t de m[iestre
 s[fie manifesturile cabinetului de Petersburg, rom`nii tot rom`ni
 vor r[m`nea =i vor dovedi c[ sunt rom`ni prin limba lor, prin
 tradi\iile lor, prin obiceiurile lor, prin chipul lor, prin c`ntecele
 lor =i chiar prin jocurile lor.

A=a, spre pild[, de vom cerceta aceste din urm[, vom g[si, pe
 l`ng[nenum[ratele dovezi de origine roman[a poporului ce

locuie=te p[m`ntul vechii Dacii, c[dansurile lui sunt de mare]nsemn[tate.

Dou[din aceste mai cu seam[=i anume; *jocul C[lu=eilor*=i *Hora* p[streaz[p`n[ ]n ziua de ast[zi un caracter antic, care r[stoarn[ toate secile preten\ii ale acelor ce se cearc[ a ]ntuneca na\ionalita-tea rom`nilor. *Jocul C[lu=eilor* este un dans alegoric, care]nf[\i=ea-z[r[*pirea sabinelor*; iar *Hora* este adev[ratul dans roman, *chorus*, =i se joac[ ]n Rom`nia cu aceea=i r`nduial[coregrafic[precum se v[d s[pate]n marmurile antice, horele vechilor romani!

Fl[c[ii =i fetele, b[rba\ii =i nevestele dintr-un sat sau din mai multe sate adunate]ntr-o zi de s[rb[toare, se prind cu to\ii de m`ini =i fac un cerc larg, care se ]nv`rte=te]ncet din st`nga ]n dreapta =i din dreapta ]n st`nga pe m[sura c`ntecului. Aceasta este hora! joc simplu =i patriarhal! simbol al unirii tuturor]n o singur[familie!

]nl[untru cerului stau l[utarii, care umbl[necontenit pe l`ng[ dan\=a=i, improviz`nd strofe =[galnice pentru fete, vesele pentru fl[c[i =i adeseori ating[toare de b[rba\ii]nsura\i. Aceste improvi-za\ii trec[toare, care se tip[resc]n mintea poporului =i r[m`n cu vreme proprietatea sa poetic[, se numesc iar hore. Ele a`\`[veselia jocului =i adeseori, dezvelind tainele inimilor, slujesc de misterioas[co]n\elegere]ntre acei ce se iubesc.

A=a, de pild[, l[utarul, care este geniul]nsufle\itor al horei, trec`nd pe l`ng[o copil[din cercul dansului,]i c`nt[:

Zis-au badea c-a veni
Luna-n cer c`nd s-a ivi¹ =.c.l.

Pe urm[, al[tur`ndu-se de badea ]n alt[ parte a cercului, ]i arat[ m`ndra cu ochiul =i zice]n treac[t:

S[te duci, voinice, duci
]n livada cea de nuci,

¹ Vezi *Zis-au badea*. (Not[de V. Alecsandri.)

C[te-a-teapt[nu =tiu ce,
+i-i g[si o florice... =c.l.

Badea =i cu fata se]nt`lnesc cu ochii; copila se ro=e=te =i cat[-n jos; voinicul ridic[ capul =i=i r[suce=te musta\a... iar l[utarul trece mai departe c`nt`nd unui b[rbat:

S[rmanul b[rbatul prost!
Bun odor la cas-o fost.
Orice vede,
Nu mai crede... =c.l.

B[rbatul se m`nie; dan\a=ii r`d cu hohote =i se uit[la femeia odorului, l`ng[ care s-a oprit l[utarul zic`nd:

Ilenu\ de la Piatr[,
Cu percic[retezat[,
De-\i e drag b[rbatul t[u,
Ie-i seama c[-i n[t[r]u,
+i-i d[-n m`n[o v[rgu\[,
S[se apere de m`\...¹

Afar[de l[utarul care este pl[tit ca s[c`nte c`te =tie =i c`te nu =tie, adeseori vreunul din d[n\a=ii horei ]ncepe a rosti ]n caden\ versuri potrivite cu vro ]nt`mplare nou[sau cu starea inimii lui. Fiecare]=i c`nt[ dorurile ]n auzul tuturor, c[ci ce are rom`nul pe inim[o are =i pe limb[.

Un fl[c[u care-i singur pe fa\a p[m`ntului]=i revars[necazul]n strofa urm[toare:

Frunz[verde alunic[,
R[u]i f[r' de m`ndrulic[!
Dar mai r[u f[r' de nevast[,
C[n-ai unde trage-n gazd[!

Altul, om c[runt, care-i l`ng[ d`nsul, urmeaz[=irul c`ntecului pe cuvintele ce se potrivesc cu pofta inimii lui:

¹ Vezi *Ilenu\ de la Piatra*. (Not[de V. Alecsandri.)

C` t e omul de b[tr`n,
 Tot ar m`nca m[r din s`n!
 C` t e omul alb la plete,
 Tot]i place-a pi=ca fete!¹

Vecinul s[u, Pepelea, taie improviza\ia mo=neagului =i-i r[spun-
 de r`z`nd, f[r-a]nterupe aria horei:

De-acum sapa =i lopata,
 Iar nu m[rul, iar nu fata,
 C[de-acum, \i-ai tr[it traiul,
 ]i-ai m`ncat, badeo, m[laul!

Dup[toate aceste pilde se]n\lege caracterul poeziilor numite hore. Ele sunt improviza\ii din fug[, cuget[ri rostite]n versuri]n repejunea dansului, dest[inuiri naive ale dorin\elor inimii, p`c`lituri =[galnice]ntre d[n\a=i. Prin urmare, =i forma acestor poezii este neregulat[ca ideile improvizatorilor.

Unele hore sunt lungi =i corecte, precum a Zoi\ei, a Ilenu\ei =i altele; dar cele mai multe sunt scurte de zece, de opt, p`n[ =i de patru versuri. ]n c`t prive=te]ns[originalitatea ideilor, frumuse\ea expresiilor =i calit[\ile lor poetice, oricine poate m[rturisi c[at`t horele din Moldova, c`t =i cele din Transilvania, din Bucovina =i din Valahia sunt vrednice surori ale baladelor. Geniul poporului rom`n, fie din orice provincie, este pretutindini bogat de poetice comori.

(*Bucovina*, 1849)

III

Spre a completa aceste studii asupra \[rilor noastre =i asupra poporului rom`n, socot c[ nu este de prisos a ad[uga aici c`teva fragmente dintr-un cuv`nt ce am \inut la 1848, ]n Paris, dinaintea unei societ[\i de str[ini filo-rom`ni:

¹ Vezi =i *Mo= b[tr`n*. (Not[de V. Alecsandri.)

Domnilor!

Da'i-mi voie a v[expune aici un repede tablou de provinciile Dun[rii locuite de rom`ni. Ca fiu al Rom`niei, m[propun s[v[slujesc de c[l[uz]n primblarea ce vroi'i a face prin acele \[rmuri dep[rtate =i a=a pu\`in cunoscute]nc[de Europa occidental[.

S[trecem]n grab[Germania, Gal\`ia =i Bucovina (provincie m[noas[ pe care Austria a desp[r\`it-o de Moldova la 1775 =i a]ncorporat-o imperiului) =i s[ajungem]n acele locuri c[roro locuitorii lor dau numele de Rom`nia, =i pe care str[inii le cheam[ *Provincii Danubiene*. Acum p[=im Moln\`a, p`r`u ce sluje=te de hotar]ntre Bucovina =i Moldova, =i iat[-ne]n sf`r=it pe acest col\` de p[m`nt at`t de necunoscut,]nc`t mul\`i diploma\`i =i mul\`i vesti\`i ]nv[\`a\`i l-au confundat c`nd cu p[m`ntul Turciei, c`nd cu p[m`ntul Rusiei. Iat[-ne ]ntr-o \`ar[cu totul nou[, dar unde vom avea pl[cere a g[si o mul\`ime de cuno=tin\`e f[cute de noi]n c[r\`ile Istoriei Romane.

]n s`nul acestor v[i at`t de bogate =i m[noase, pe v`rfurile acestor mun\`i uria=i, pe malurile acestor r`uri limpezie, auzim deodat[ pronun\`ndu-se nume antice, care de=teapt[ ]n mintea noastr[mari suveniruri, =i rapoart[ ]nchipuirea la epoca glorioas[a]mp[r[\`iei Romane: numele lui Traian, Aurelian, Ovidiu, Caracalla, Septim-Severus etc., ie=ind din gura unui \[ran simplu =i ne=tiitor! Ochii no=tri ]nt`lnesc pretutindene urmele poporului Suveran! Iat[: *valea lui Traian pe Dun[re, Romanu, Caracal, Cetatea-Alb[, Gherghina, Ia=ii* (Municipium Jassiorum), *Turnul Severin, B[ile lui Ercul* (Mehadia din Banat), *Lacul lui Ovidiu* (]n Basarabia, alt[provincie a Moldovei luat[de Rusia la 1812). Acest lac a v[zut adeseori pe Ovidiu primbl`ndu-se pe malurile lui =i medit`nd poate poemul *Metamorfozelor*, pe c`nd era exilat ]n Dacia. Tradi\`ia poporal[spune]nc[ ]n zilele noastre despre acest mare poet al vechimii c[era un frumos b[tr`n cu pletele albe, =i c[ graiul lui dulce curgea ca mierea din buzele sale. Aceste nume aduc negre=it o ad`nc[mirare, auzindu-le]ntr-o \`ar[ pierdut[ ca Moldo-Valahia ]n fundul Europei, =i ca o st`nc[ ]n s`nul m[rii,

neconținut de valurile a trei neamuri mari, neamurile german, slav și otoman. Firește dar străinul își face întrebare, cum aceste nume romane s-au răscălitat departe de Roma și ce furtună le-a azvârlit aici? Și atunci el își aduce aminte de luptele romanilor cu dacii și de duelul eroic ce a fost între marele împărat al Romei, Traian, și marele rege al Daciei, Decebal, care s-a otrăvit în ziua când a fost învins! Îmi aduce aminte totodată că multe colonii romane au venit ca să împoporeze aceste țărmuri pustiite prin desfacerea dacilor, spre a forma cu piepturile lor un zid puternic împotriva invlirilor de barbari. Și astfel, încet-încet, adevărul iese la lumină, și acel adevăr arată că *există în lume o Românie, deși ea nu figurează pe hărțile de geografie!*

Vechii romani înțeleșeră bine interesele imperiului lor, așezând cele mai viteze legioane ale Italiei ca săntinele despre rășrit. Ei știauseră că provinciile Daciei erau porțile naturale pe unde treceau invlirile popoarelor asiatice asupra Europei, și pentru deșii era o chestie de viață sau de moarte așezarea de garnizoane tari pe pragul acelor porți.

Dacia Traiană se făcu deci cea mai sigură fortificare pentru Cetatea Cezarilor și se împotrivi mulți ani valurilor de barbari care se zdrobiră de ea ca de un mal stâncos. Acum 2000 de ani poporul roman înțeleșe ceea ce astăzi Europa civilizată, Europa învâșată nu vroiește să înțelege. Și însă, după 2000 de ani, rolul provinciilor Danubiene este în totul același ca în timpul romanilor. Ele se găsesc ca în vechime expuse la cele întâi loviri a unei puteri învâștoare ce caută să se revâșă peste Europa.

Să aruncăm ochii asupra surfeșei acestor ășuri nemărginite așrilor românești, și vom vedea o mulțime de movile singuratice. Ce sunt aceste movile? Ele sunt paginile istoriei invlirilor, căci cuprind oșeminte de barbari! Fiecare *tumulus* e un monument al trecutului ridicat pentru priceperea viitorului, o lecție șpimântătoare pentru popoarele Asiei care în ochii întâi asupra Europei, și o prevestire pentru aceasta. Fiecare pare să zică: că cerul a destinat această țară să fi bulevardul civilizașiei și mormântul barbarilor!

Pe l`ng[ acele movile istorice, g[sim c`mpuri de b[t[lii ale c[roa nume amintesc luptele eroice sus\inute de poporul rom`n]mpotriva go\ilor, a hunilor, a turcilor, a t[tarilor, a le=ilor etc. Iat[Valea-Alb[, poreclit[astfel de tradi\ie, fiindc[ ]n vreme de jum[ta-te de veac a fost coperit[cu osemintele nenum[ratelor mii de turci ce cotropiser[Moldova sub domnia lui +tefan-Vod[: iat[*Dumbr[vile Ro=ii*, arate cu le=ii]nh[ma\i la juguri; iat[*R[zboienii, C[lug[renii, Baia, Valea Tutovei, ruinele T`rgovi=tei, ruinele Cet[\ii Neam\ului* etc... De pe zidurile acestei cet[\i Doamna Ruxandra, mama lui +tefan-Vod[, a refuzat de a deschide por\ile fiului s[u alungat de o armie numeroas[ de turci, =i i-a poruncit s[ moar[ mai bucuros, dec`t s[-i scape via\a cu ru=ine prin mila unei femei! De pe zidurile acestei cet[\ui, 18 pl[ie=i rom`ni s-au ]mpotrivit mai multe zile armatei ]ntregi a lui Sobie\ki, riga Poloniei, m`ntuitorul Vienei!

]n toate p[r\ile unde vor alerga ochii, ei vor vedea adev[rul scris cu litere de s`nge, =i acest adev[r este c[ ]rile Rom`ne=ti au fost,]n vechime c`t =i ]n veacurile de mijloc, pragul templului civiliza\iei, =i c[ poporul rom`n s-a \inut totdeauna cu t[rie]n pozi\ia sa de santinel[a acestui templu.

+i]ns[! Europa pare c[nu vrea nici m[car s[\ie socoteal[de tot s`ngele v[rsat pentru ap[rarea ei! Ce-i pas[ Europei de aceast[ \ar[ sl[bit[ prin at`te r[zboaie =i at`te nenorociri! Ce-i pas[ de na\ionalitatea aceluia popor rom`n care vroie=te ast[zi s[se ridice din c[derea sa, pentru ca s[-i ia din nou postul ce Dumnezeu]nsu=i i-a]ncredin\at! Acest popor, aceast[\ar[, merit[oare de a trage luarea-aminte a Occidentului?

Veni\i cu mine, domnilor, ca s[cercet[m]mpreun[adev[rul la izvorul s[u, =i sunt]ncredin\at c[ ]n sf`r=it ve\i zice: Bun[\ar[! bun popor!

+i mai]nt`i s[ trecem Carpa\ii pentru ca s[ ie=im ]n v[i. Ace=ti mun\i, adev[rate t[rrii ]n privirea strategic[, sunt acoperi\i cu p[duri frumoase ]n care se g[sesc copaci de catarguri c`t de nalte. Ei cuprind]n s`nul lor b[i de fier, de pucioas[, de aram[, de argint,

=i de aur,]nc[nedescoperite, =i izvoare minerale pentru vindecarea boalelor.

V[ile sunt formate de un p[m`nt produc[tor care ar putea hr[ni o popula\ie ]ntreit[ de aceea care le locuie=te. Ochiul se r[t[ce=te ]n dep[rtare pe orizonturi albastre care v[desc o clim[ s[n[toas[ =i fericit[. El p[trunde ]n lunci pline de v`naturi de tot soiul;]nt`lne=te r`uri, iazuri, p`raie pline de pe=ti; livezi frumoase ]nc[rcate cu pomet; colnice cu podgorii care produc vina\e minunate; =i z[re=te ]n v[zduh roiuri de albine ce fac o miere alb[ =i parfumat[ ca acea vestit[ a muntelui Himet din Grecia. Pe ]ntinsul c`mpiilor pasc turme numeroase de oi =i vite mari care sunt una din cele mai mari bog[\ii ale \[rii; herghelii de cai voinici; sate acoperite cu stuh,]n toat[simplitatea arhitectural[a timpurilor patriarhale; ora=e]n care civiliza\ia se arat[la tot pasul,]n forma caselor,]n mobilarea lor,]n hainele locuitorilor,]n manierele lor,]n graiul lor ce a adoptat limba francez[, =i chiar]n defectele lor. Mai departe se z[resc frumoase locuin\e de \ar[, albind]ntre copacii gr[dinilor =i pe =osele noi, cale=te de Viena, trec`nd cu repejune ]n fuga cailor de po=t[ =i ]n chiotul s[lbatic al posta=ilor. Ele trec pe l`ng[=iruri lungi de care (*carru*) trase de boi, ca la romani.

C[ci trebuie s[o m[rturisim. Aceast[\ar[este \ara contrasturilor. Deosebitele veacuri sunt aici reprezentate prin deosebitele clase ale popula\iei. Locuitorul \[ran a r[mas tot acela=i de 2000 de ani =i]nf[\i=eaz[antichitatea. Nobilii b[tr`ni (boierii) cu ideile =i obiceiurile lor feudale,]nf[\i=eaz[veacurile de mijloc =i noua genera\ie, ce a fost crescut[ ]n str[in[tate =i mai cu seam[ ]n Fran\,a,]nf[\i=eaz[al XIX veac.

]ara aceasta este dar, precum vede\i, domnilor, destul de interesant[a o vizita, =i cuprinde mari sugeturi de studiu pentru filozofi =i pentru arti=ti. Ea este frumoas[, avut[=i bine]nzestrat[de Providen\[ ]n toate privirile. Dar ceea ce a= dori eu ca s[v[fac a]n\elege este farmecul ademenitor al acestor p[r\ii ale lumii, care face pe rom`nii din Moldova s[zic[ ]n iubirea lor de Patrie:

La Moldova cea frumoas[
 Via\a-i dulce =i voioas[!
 L-al Moldovei dulce soare
 Cre=te floare l`ng[floare!

+i tainica atragere ce au ele pentru inimile str[inilor,]nc`t rom`nii din Valahia zic:

D`mbovi[, ap[dulce,
 Cine bea nu se mai duce!

Astfel este Rom`nia, numit[ de rom`ni *gura raiului*. S[cercet[m acum poporul care o locuie=te.

Ce este el? De unde vine? Care e limba sa? Care sunt tradi\iile lui? Ce trecut a avut? Ce viitor va avea?

Ce este? El]nsu=i ne va spune]ntr-o limb[pe care chiar d=voastr[, domnilor, o ve\i]n\elege lesne, c[ci el ne-a gr[i]n limba roman[veche. Iat[-l dinaintea noastr[,]n costumul s[u jum[tate dac =i jum[tate roman: cu=ma de oaie a dacilor pe cap, =i opincile romane]n picioare. Iat[-l cu poza sa antic[, cu tipul s[u roman ce l-a p[streat de 2000 de ani. S[-l]ntreb[m acum ce este el, =i s[ascult[m r[spunsul s[u:

„Eu sunt rom`n. }mp[ratul Traian a venit ]n vechime cu mult[ putere de a ]nvins pe daci, locuitorii \[rii acestea. Toat[ averea mea este o cas[, un c`mp, o f`nt`n[, un car, o vac[, doi boi de jug =i un cal. Am o femeie bun[, frumoas[=i lucr[toare. Ea nu las[furca din m`ini c`t e ziua de lung[, nici nu pierde din ochi fiul ce ne-a dat Dumnezeu... etc., etc.“

De ajuns sunt aceste c`teva cuvinte ca s[ v[ dovedeasc[, domnilor, c[ poporul ce gr[ie=te astfel e de neam latinesc, iar nu slav precum au ]ndr[znit a o pretinde campionii panslavismului care s-au ]n=elat a crede c[ na\ionalit[\ile se pot scamota prin c`teva note =i manifesturi diplomatice.

De nu v[ve\i mul\umi]ns[cu at`ta, v[ propunem s[ mergem mai departe cu cercet[rile noastre, spre a descoperi noi dovezi despre romanismul rom`nilor. Aceste dovezi le vom g[si:

1. }n obiceiul ospetiei care s-a p[st[rat din vechime; }n respectul tinerilor pentru b[tr[ni; }n ceremoniile nun[ilor =i ale }nmorm[nt[rilor etc.

2. }n credin[ele supersti[ioase ale \[ranilor.

3. }n pove[tile populare ce sunt pline de zeii p[g[nismului, purt[nd titlul de sfin[i, precum: Sf[nta Vinere (Venus), Sf[nta Joe (Jove), Sf[nta Miercure (Mercur) etc.

4. }n c[ntecele populare care pomenesc de }mp[ra[ii Traian =i Aurelian.

5. }n tradi[iile istorice ale \[rii.

6. }n nevinovata m[ndrie cu care poporul d[titlul de rom[ni tuturor eroilor, chiar str[ini de-ar fi.

7. }n plecarea fireasc[ce are c[tre dulcele *far niente* ce caracterizeaz[pe italieni etc., etc., etc.

}mi pare foarte r[u, domnilor, c[lipsa de materialuri m[oprete de a m[ ]ntinde, prec[t a= dori, asupra acestei chestii, spre a v[putea da o idee complet[de toat[originalitatea obiceiurilor poporului rom[n, de toate comorile de }nchipuire ce str[lucesc }n basnele sale, de toat[poezia armonioas[ce r[sun[}n c[ntecele sale =i de ad[nc[cumin[ie ce domne[te }n proverburile sale.

Fie-mi iertat deocamdat[a v[spune c[teva noti[le generale asupra \[rilor noastre:

Rom[nia }ntreag[se compune din 6 provincii ce cuprind aproape la 9 milioane de oameni de acela=i s[ng[e, de acela=i nume, de aceea=i limb[=i care se numesc fra[i. [...]

Istoria revolu[iei rom[nilor v[este cunoscut[prin gazetele ce au publicat actele ei. Nu-mi r[m[ne mie a v[observa dec[t ca s[nu v[mira[i c[glasul patriei voastre a g[sit un r[sunet at[t de grabnic =i de puternic }n patria mea, c[ci dintre toate conchetele Fran[ei, cea mai frumoas[, cea mai trainic[=i mai ne=tiut[de d[nsa poate este concheta moral[a na[iiei rom[ne.

(Paris, 1848)

O PRIMBLARE LA MUNȚI

De mult doream a vedea portretul lui Alexandru vod[L[pu=neanul =i, afl`nd c[ se g[sea la m[n[stirea P`ng[ra\i, m[hot[r`i a face o primblare p`n-acolo. M[pornii deci]ntr-o amiaz[de la Piatra,]ntov[r[=it de doi tineri poe\i =i de un t`n[r judec[tor, care, av`nd norocire de a nu fi c`t de pu\in poet, se]ngriji de viitor =i lu[cu el doi harbuji gro=i ca cei de Bender =i o pung[mare plin[de tutun. Aceste provizii ne p[rur[cam de=[n\ate pentru o primblare de dou[ceasuri,]ns[urma ne]ncredin\ c[,]n privirea mul\umirilor trupe=ti, e mult mai priitor de a fi cineva judec[tor dec`t amorezul muzelor.

Ne pornir[m pe la sfin\itul soarelui, plini de veselie =i de spereare, =i, gr[m[di\i ca vai de noi!]ntr-o bri=c[de Bra=ov, care, urm`nd obiceiului surorilor sale numite bra=ovence, ne scutura ca pe ni=te saci de nuci; dar ce ne p[sa nou[! Lumea ]ntreag[ atunci era a noastr[! cerul era at`t de limpede =i de albastru, priveli=tea]n toate p[r\ile se ar[ta at`t de vesel[ =i m[rea\[, toat[ firea ne z`mbea cu un farmec at`t de dulce! Ce ne p[sa nou[!... ]n ceasul acela nimeni dintre noi nu =i-ar fi dat locul s[u nici m[car pe un tron, pentru c[, de-i zdruncin[turile bri=tii se ]nmul\eau cu c`t ea se]nainta pe pietri=ul drumului de pe malul Bistri\ei, cu at`t cre=tea =i mul\umirea noastr[.

Convorbirea noastr[se putea asem[na f[r[gre=eal[cu un saba= jidovesc: to\i vorbeam deodat[f[r-a mai a=tepta r[spuns =i to\i ne porneam delaolalt[la r`s ca ni=te nebuni, unul]ntr-o not[

sc`r`itoare, altul cu un ton de *bas-taille*¹, un al treilea imit`nd ruladele oarec[rei demoazele v[dane ce are obicei a c`nta prin adun[ri. Rom`nii ce ]nt`lneam stau]n drum =i se uitau la noi, f[c`ndu-=i cruce, iar unii, lu`nd pild[f[r[voie, tr`nteau ni=te hohote de se r[suna c`mpul. Acest lucru]mi aduse aminte de un provincial cu frica lui Dumnezeu, care, fiind]ntrebat la teatru de ce r`dea mai tare dec`t to\i, de vreme ce nu]n\elegea nimic, el r[spunse cu nevinov[\ie c[r`dea de r`sul celorlal\i =i mai ales pentru c[pl[tise zece lei.

Cu toate aceste, fiindc[tot lucrul]n lume trebuie s[aib[un sf`r=it, convorbirea noastr[ at`t de fierbinte]ncepu a sl[bi =i se pref[cu]ncet-]ncet]ntr-un patruor muzical, vrednic de a]nc`nta urechile ]ngere=ti, dac[ nu ar fi avut o deplin[ asem[nare cu un concert dr[cesc. Unul din noi suspina cu duio=ie o bucat[ dintr-o simfonie a lui Mozart; altul, mai tare la suflet, ]i r[spundea prin vestitul =i voinicescul c`ntec al lui Bujor: *frunz[verde de n[gar[*; al treilea =uiera ca o mierl[un val` =f[besc =i al patrulea striga ]n gura mare corul dracilor din opera *Robert diavolu*<sup>2</sup>. Aceast[ armonie, alc[tuit[ din at`te armonii deosebite,]nforma un soi de dihanie muzical[, vrednic[de]nsemnat]n anelele cacofoniei.

Din vorb[ ]n vorb[, din hohot]n hohot =i din c`ntec ]n c`ntec, ne trezir[m deodat[ ]n mijlocul Bistri\ei. Atunci, ca =i c`nd o putere nev[zut[ ne-ar fi str`ns de g`t, glasurile noastre se stinser[ =i se f[cu ]ntre noi o ad`nc[t[cere. C`teva fe\e schimbau fe\e, c[ci Bistri\`a clocotea]mprejurul nostru, pare c[ar fi dorit a ne trimite]n fundul ei, ca s[ne sf`r=im concertul; valurile se izbeau cu repejune turbat[ asupra ro\ilor =i cl[tinau tr[sura ca cu o m`n[de uria=; fie=tecare dintre noi se cump[nea]n toate chipurile pentru ca s[nu se pr[vale bri=ca, mai ales c[malul era cam departe =i bolovani din fundul apei cam mari. Cu c`t]ns[ne

¹ Voce]ntre bas =i bariton (fr. *basse-taille*).

² Oper[de mare popularitate de Meyerbeer (1832).

Înaintam, valurile clocoteau, roțile lunecau pe pietre, caii se speriau, vizitiul îndesa cu îpetele =i cu biciul, =i Bistri\va se suia mereu! Iar noi... noi nici c`ntam, nici r`deam. +tiu]ns[c[atunci am fi schimbat cu bucurie locurile noastre pe tronuri.

Iat[-ne pe mal dincolo; slav[Domnului! am sc[pat; pare c[ne r[sufl[m mai lesne. Ne oprim pu\în ca s[se r[sufle =i caii =i s[ne aprindem \ig[rile. Urm[toarea convorbire na=te]ntre noi:

— M[i, m[i, grozav[-i Bistri\va!

— Repede ap[!

— Fric[v-a fost?

— Fric[? Nicidecum.

— Dar pare c[era\i schimba\i la fa\.

— N-ai v[zut bine.

Pas de nu te]ncrede dup[aceasta c[graiul a fost dat omului ca s[-i r[st[lm[ceasc[g`ndul!

Ne pornir[m peste un sfert, arunc`nd c`te o c[ut[tur[posomor`t[ locului pe unde trecusem, =i ajunser[m ]n cur`nd la alt vad, mai mic;]ns[ ]n tot drumul acesta, ce se]ntinde pe malul drept al Bistri\vei =i care trece prin satul numit Vaduri, ne-am ar[tat mult mai cumin\i]n fapt[=i]n vorb[. Fie=tecare gr[ia pe r`nd, povestind c`te o]nt`mplare trist[ sau grozav[, ]n care apa juca rolul cel mai ]nsemnat. C`te]nec[ri am =tiut, toate s-au istorisit cu un talent deosebit, mai ales c[suvenirul Bistri\vei era]nc[viu.

Acel al doilea vad l-am trecut cu o nep[sare eroic[, fiindc[acum ne deprinseser[m cu primejdiile. Omul se deprinde cu toate lucrurile]n lume. Cei mai vesti\i eroi au sim\it un c[care sem[na cu frica la cele]nt`i b[t[lii; ]n urmare, ni se poate ierta nelini=tirea care ne-a cuprins la cea ]nt`i lupt[a noastr[cu o ap[at`t de ]n=el[toare ca Bistri\va, mai ales c[ acea mic[ tulburare nu ne-a oprit nicidecum de a admira mai t`rziu frumosul =i m[re\ul apus al soarelui. Un entuziasm poetic ne-a p[truns pe to\i, p`n[ =i pe judec[tor; c[ci priveli=tea era vrednic[ de a ]nc`nta sufletele cele mai adormite =i vr[jma=ii cei mai aprigi ai naturii.]n dreapta

noastr[un lan\ de mun\i, printre care Sc[ricica se]n[l\va cu m`ndrie; ]n st`nga alt lan\ de dealuri]mbr[cate cu tufari s[lbatici;]n urm[-ne, ca o straj[dep[rtat[, Pietricica, ce pare c[p[ze=te t`rgul Pietrei, culcat la picioarele ei; ]n fa\a noastr[, un amfiteatru de al\i mun\i acoperi\i cu brazi nal\i, care se zugr[veau ca o armie ]ntreag[ pe cerul ]nfl[c[rat de razele cele de pe urm[ ale soarelui. Din toate p[r\ile tot ]n[l\imi, =i ]n[l\imi adev[rate, care te fac =i mai mic dec`t e=ti =i la care trebuie s[te ui\i cu capul gol, pentru c[-\i cade c[ciula de la sine=i. Cum s[nu se mire cineva! Cum s[nu i se aprind[ ]nchipuirea!

Noi,]n ciuda celor ce se fac c[nimic]n lume nu poate fi destul de frumos pentru ei, noi, zic, am g[sit o mare mul\umire la privirea acelor locuri m[re\e =i negre=it am strigat: *mari sunt minunile tale, Doamne!* dac[nu ne-am fi adus aminte tocmai atunci de un str[ ]n care, v[z`nd =licul unui logof[t mare, a zis tot acele cuvinte.

Acum amurgise mai de tot, caii obosiser[, =i noi]ncepuser[m a sim\i oarecare dureri prin =olduri, c`nd sosir[m la P`ng[ra\i¹. Precucuviosul egumen acestei vechi m[n[stiri, om verde de trup =i de suflet, ne primi cu o bucurie =i cu o bun[tate ce]i c`=tigar[ ]ndat[ dragostea =i respectul nostru. De-abia ne a=ezaser[m ]n cas[ pe un pat lung, =i ]ndat[ ni se ]nf[\i=[ un frate purt`nd o tabl[ ]nc[rcat[de chisele cu dulce\uri =i de pahare cu ap[rece. Atunci, tuspatriu am zis]ntr-un glas: binecuv`ntat s[ fie ]n toate veacurile acel om ]n\elept care a introdus ]n \ara noastr[ un obicei at`t de dulce =i r[coritor! Dulce\urile, cafeaua (]n felegene) =i ciubucul turcesc alc[tuiesc o treime nedesp[r\it[, care]n toate]nt`mpl[rile vie\ii aduce mul\umire trupului =i m`ng`iere sufletului!

¹ Aceast[m[n[stire a fost zidit[de domnul Alexandru L[pu=neanul spre pr[znuirea hramului sf. mare mucenic Dimitrie, izvor`torul de mir (anii 1564-1569). Se zice c[ pe locul acela tr[ia un pustnic cuvios =i c[ dup[ sf[tuirea lui ar fi zidit L[pu=neanul m[n[stirea P`ng[ra\i, pe care totodat[a =i]nzestrat-o cu mult[avere =i mo=ii; iar pe pustnic l-a f[cut egumen acolo pe toat[via\a [V.A.]

Dup[ce sf`r=ir[m cu toat[pompa convenit[ceremonia numitei treimi, ne aduser[m aminte de \elul primbl[rii noastre =i]ndat[am rugat pe sf.-sa egumenul s[ne arate portretul lui Alexandru vod[L[pu=neanul.

— Acea icoan[— ne r[spunse sf.-sa — a fost ridicat[de-aici =i dus[la m[n]stirea Slatina, ce este zidit[tot de acel domn.

Cuvintele aceste]mi pricinuir[o tulburare]ntocmai ca =i c`nd mi-ar fi picat pe cap vreun fes din cele patru care ]mpodobesc turnurile Mitropoliei! Vruai s[ vorbesc, ]n zadar!... glasul mi se t[iase. Dup[ at`te osteneli =i primejdii, s[-mi v[d deodat[toat[dorin\ a nimic[it! Nu, nu-mi r[m`nea alt[ de f[cut dec`t s[... ies]n cerdac, ca s[m[r[coresc.

Cerul era senin; c`teva stele luceau deasupra bisericii =i unele se iveau printre copacii ce acopereau v`rful mun\ilor. O t[cere]nfrico=at[domnea]n toat[m[n]stirea =i numai din vreme]n vreme se auzea]n vale urletul unui c`ine din sat sau \ipete sperioase ale unei bufni\ ascunse ]n r`sipuri. M[pusei pe g`nduri. C`te idei triste =i vesele trecur[ ]n c`teva minute prin minte-mi! c`te n[luci se ar[tar[ochilor mei =i se pierdur[ ]n]ntunericul dep[rt[rii!...

Tovar[=ii mei venir[dup[mine]n cerdac; visul ce m[ ]ng`na se =terse =i ne duser[m cu to\ii s[vizit[m chiliile c[lug[rilor.

Ne]ndreptar[m prin]ntuneric spre o ferestruic[de-abia luminat[ce se z[rea]n =irul chiliilor de lemn¹; cu c`t ]ns[ ne apropiam de ea, ni se p[rea c[ auzeam un soi de geam[t slab, care se pref[cu la urm[ ]ntr-o psalmodie trist[ =i monoton[. Aprin=i de curiozitate, ne ag[\ar[m ca m`ele pe o scar[ce se]ndoia sc`r`nd sub picioarele noastre =i ne g[sir[m deodat[cu to\ii]n=ira\i pe un dulap]ngust ce slujea de cerdac pe dinaintea acelor chilii.

¹ La m[n]stirea P`ng[ra\i sunt dou[ r`nduri de chilii: cele din st`nga, cum intri pe poart[, sunt zidite de piatr[,]nc[din vremea domnului A. L[pu=neanul, ctitorul m[n]stirii; cele din dreapta sunt f[cute de lemn; aceste trebuie s[fie vechi ca de o sut[de ani [V. A.]

Poziția noastră era cu atât mai ciudată că trebuia să călăream prin întineric, lipindu-ne cu mâinile =i cu trupul de zid, fără =ti unde punem piciorul; =i dacă pierdeam c`t de puțin cump`neala, negre=it că am fi f`cut p`n jos un *salto mortale* foarte v`tm[tor capetelor noastre; în sf`r=it, g[sind o u= deschis l`ng noi, am dat n[val] n[untru, fără mai zice după obicei: *blagoslove=te, p[rinte*.

Călugărul ce =edea în acea chilie era un om ca de =aizeci de ani, cu barba albă =i lungă p`n la br`u; el =inea într-o m`nă o psaltichie veche =i afumată, =i în cealaltă, o pereche de metanii de l`nă neagră. Fața lui br[zduit de vreme =i de patimi v[dea în el un suflet ce a fost tulburat de dureri; însă în toată persoana lui era zugr[vită o sfîn=enie m[rea\ ce îi da un aer de profet.

Un pat de sc`nduri acoperit cu o cerșă roasă, un scaun cu trei picioare =i o masă pe care se vedea o cruce s[pat de lemn, două prescuri =i un ceaslov alc[tuiau tot mobilierul acelei chilii luminate de razele unui mic j[ratic =i ale unei mici lum`n[ri de ceară galbenă. Însă lucrul cel mai curios de însemnat în acel simplu loca= era un pistol vechi =i ruginit ce stă sp`nzurat la perete deasupra patului. Îl luai în m`nă, m[uitai la el cu mirare =i nu m[puteai opri de a r`de, întreb`nd pe călug[r dacă =inea acea armă pentru t`lhari? Călugărul se posomor =i mi r[spunse cu glasul schimbat:

— Ba nu, fiule, nu-l în pentru t`lhari, pentru că t`lharii n-au ce căuta la mine; dar îl p[strează ca un lucru ce a pricinuit toată nenorocirea vieții mele!

Auzind aceste cuvinte, ne-am apropiat toți de călug[r. El =i l[sase capul pe piept, =i două lacrimi îi curgeau pe obraz. L-am rugat să ne t[lm[cească vorbele lui, =i el, după o scurtă t[cere, =i scutur[capul ca să alunge ideile triste =i zise:

— Acum or fi mai douăzeci =i doi de ani, pe vremea c`nd au intrat turcii în Moldova ca să dea goană volintirilor¹, eu eram

¹ Aluzie la evenimentele anului 1821. Ad[ug`nd cei 22 de ani scur=i de la această dată, rezultă că această „primblare la muni” s-a petrecut în toamna anului 1843.

v`n[tor de munte =i pot zice f[r[ fal[ c[ ]n tot ocolul Bistri`ei nu se g[sea alt rom`n mai verde =i alt chita= mai sigur dec`t mine. Atunci s[m[fi v[zut c`nd m[ iveam pe v`rful unui munte cu pletele-n v`nt, cu pieptul gol, cu fa`a rumen[=i cu durda pe umeri! To`i care m[ cuno=teau nu m[ chemau altfel dec`t P[una=ul codrilor, Voinicul voinicilor. Atunci s[m[fi v[zut c`nd dam de urma unui cerb, sau a unui urs, cum s[ream din st`nc[ ]n st`nc[, pe la guri de pr[p[stii ad`nci; cum intram singur f[r[fric[ ]n vizunia fiarelor s[lbatice. Acum]ns[nu sunt de nimic[; capul mi s-a f[cut alb, puterile mi-au sl[bit =i a=tept moartea din zi]n zi, din ceas]n ceas. Fac[-se-n voia Domnului! C[lug[rul]=i f[cu cruce. La 1821 eu m[ ]nsurasem =i tr[iam mul`umit de soarta mea. Nevasta-mi era cea mai frumoas[ femeie de la munte; pare c[ o v[d]nc[, dup[at`ia amari de ani, cu p[rul ei negru ca pana corbului =i lung p`n` la c[lc`ie, cu ochii s[i muri =i veseli, cu fa`a ei alb[, cu trupul s[u nalt =i ml[dios. S[rmana Elenu`\, s[rmana Elenu`\[!... cum]i r`deau ochii c`nd m[z[rea pe deal,]ntorc`ndu-m[ acas[ cu v`natul de-a umeri! cum alerga ea degrab[ ]nainte-mi ca o pas[re voioas[! c`t ]mi cre=tea mie inima-n piept auzind glasul ei! Dumnezeu s-o ierte, c[ci bune zile am petrecut c`t am tr[it cu d`nsa.

C[lug[rul, zic`nd aceste, ]inti ochii ]n jos =i st[ ]tu pu`in afundat]n g`nduri; tot trupul lui p[rea ]mpietrit; numai buzele i se mi=cau, =i, din vreme ]n vreme, pronun`a cu un glas slab: „bune zile, bune zile“.]n sf`r=it, el se trezi =i s[ri deodat[ pe picioare, tulburat, aprins; p[rul i se zburlise pe cap, m`inile-i tremurau, mu=chii obrazului i se]ncordaser[.

—]ntr-o zi, r[cni c[lug[rul, iat[c[m[ ]ntorc acas[de la v`nat =i g[sesc casa pustie; caut, strig nevasta... nimeni; ies afar[, m[ duc la vecini s[-i ]ntreb; casele lor, ca =i a mea, erau p[r]site. Alerg ca un nebun ]n toate p[r]ile, chiui prin munte... muntele singur ]mi r[spunde. ]n sf`r=it, dau peste un biet cioban care]mi spune c[pe la amiaz[au trecut prin sat o m`n[de turci. Atunci, inima m-a pov[uit, m[arunc turbat pe urmele cailor, ajung]ntr-o

dumbrav[pe malul Bistri\vei, =i deodat[aud r[cnetele nevastei mele. S[rmana se zb[tea cu desperare]n bra\ele unui turc nelegiuit!... }ntr-o clip[, f[r-a =ti ce fac, slobod pu=ca =i v[d p[g`nul zv`rcolindu-se]n s`nge. Ceilal\i trei tovar[=i ai lui sar la iartagane, dar nu le dau vreme, ci m[ izbesc ]ntre ei ca un leu turbat =i fac proa=c[ cu stratul pu=tii. Pe care-l ajungeam, era mort! Pare c[-i v[d tuspatur lungi\i la p[m`nt, unul cu f[lcile str[mutate, altul cu capul sf[r`mat! Priveam la ei cu o mul\umire crud[, r`deam ca un nebun =i strigam]n gura mare: am ucis p[g`nii!... dar m[ ]n=elam; to\i nu muriser[; unul din ei era numai ame\it.

Trei zile dup[acea]nt`mplare, m[ g[seam cu nevasta ]n c[su\la mea. Afar[ era un ]ntuneric de nu-\i puteai z[ri m`na; nici o stea nu str[lucea pe cer =i b[tea un v`nt rece, care =uiera printre cr[p[urile u=ii. Elenu\la era ]ngrijit[, =i din vreme ]n vreme ]=i f[cea cruce. Eu ]nsumi m[ sim\eam nelini=tit, c[ci o presim\ire ur`cioas[m[tulbura. Deodat[, auzii]n dep[rtare urletul unui lup =i nechezarea speriat[a unui cal. Luai degrab[pu=ca =i vrui s[ies,]ns[Elenu\la m[opri, zic`ndu-mi: nu te duce, b[rbate, nu te duce c[-mi veste=te inima a r[u; nu m[ l[sa singur[. Dar eu n-am ascultat-o =i am ie=it. Ah! blestemat s[ fie ceasul ]n care am trecut pragul u=ii! c[ci de =edeam acas[ nu mi s-ar fi ]nt`mplat ceea ce v[povestesc eu acum.

Dou[ceasuri am alergat pe c`mpi dup[ glasul lupului, cu dorin\ de a-l g[si; dar cu c`t mergeam spre d`nsul el se dep[rta; ]n sf`r=it, neg[sindu-l, m-am]ntors spre cas[. U=a era deschis[, =i]nl[untru se auzea un vaiet slab ca de om care moare. Intru =i v[d pe biata nevast[lungit[jos la p[m`nt, plin[ de s`nge =i d`ndu-=i duhul.

Atunci durerea m-a turbat, disperarea m-a f[cut nebun =i nu-mi aduc alt[aminte din ceasul acela dec`t cuvintele cele de pe urm[ ale Elenu\ei: De ce nu ai =ezut cu mine, Gheorghe? ]mi zicea s[rmana, c[ poate acum eu n-a= muri. Bine ]i spuneam c[ inima-mi prevestea de r[u!... Cum te-ai dus, peste pu\in a intrat aici unul din acei patru turci care ai ucis, c`nd m-ai sc[pat, s-a uitat la mine

cu ochi de fiar[=i f[r[mil[a tras cu pistolul]n mine. Ah! Gheorghe, de ce nu m-ai ascultat? Acum vezi c[-mi dau sufletul. R[m`i s[n[tos, dragul meu; nu uita pe Elenu\`a.

C[lug[rul pl`ngea =i se bocea ca un copil, povestindu-ne moartea femeii lui; iar dup[ ce se lini=ti pu\`in, el lu[ ]n m`n[ pistolul ce ne mirase at`t de mult =i urm[a=a:

— L`ng[ trupul Elenu\`ei am g[sit pistolul acesta; el a r[pit via\`a nevastei mele, el mi-a r[pit =i norocirea mea! Iat[ de ce ]l p[strez, iar nu pentru t`lhari!

Sf`r=ind, b[tr`nul ie=i iute din chilie; pasurile lui se auzir[sun`nd pe lespezile din ograd[ =i se pierdur[ ]n dep[rtare. Am aflat a doua zi c[ el a petrecut noaptea r[t[cind ca o n[luc[ pe malurile Bistri\`ei =.c.l.

Ne]ntoarser[m m`hni\`i =i pe g`nduri la arhondaric, unde ne a=tepta o mas[ vrednic[ de a ]ndestula ni=te stomacuri de poe\`i =i de judec[tori, care, de c`nd e lumea, sunt cunoscute de fl[m`nde =i lacome; =i fiindc[din nenorocire materialismul¹]n[du=[foarte ades idealismul, priveli=tea acelei mese ne-a]mpr[=tiat]ndat[ideile triste =i a trezit]n noi oarecare g`dilire stomahic[ ce avea mult[ asem[nare cu foamea. Ne-am pus deci boiere=te ]mprejur, am osp[tat frumos =i, f[r[ a mai prelungi cu vorba, ne-am dus la culcat ca ni=te cre=tini ce aveam de g`nd a ne scula diminea\` spre a ne ]ntoarce la Piatra. Somnul ]ns[ nu vine lesne la patru tineri c`nd ei sunt culca\`i ]ntr-o singur[ camer[; c[ci afar[ de glumele vesele =i de nebuniile ce au de f[cut ]ntre ei p`n[a nu stinge lum`narea, adeseori ceasurile lor trec repede ]n povestiri de ]nt`mpl[ri interesante.

Astfel se istorisir[ ]ntre noi urm[toarele anecdote:

TOADER +I M{ RINDA. }n satul Mirce=ti de pe Siret era un biet copil ca de vro 18 ani, f[r[nici o rud[care s[fi avut cea mai mic[grij[de el; acest b[iat se numea Toader =i slujea de v[car

¹ Aici cu]n\`elesul de interese materiale.

satului. Toată ziua el o petrecea pe câmpi cu vitele ce ducea la păscut, și seara, când le întorcea în sat, șirmanul copil se culca unde putea, când într-un coșer, când într-un zămnic p[ri]sit, când sub un copac, căci n-avea nici masă, nici casă.

Cum se mijea de zi, Toader se scula degrab, și arunca șumanul pe umeri și se ducea în câmp cu fluierașul la gură și cu m[ă]ciuca subsuoară; acolo, după ce da vitele la iarbă, el se întindea la p[re]nt și cânta din fluier c[ă]te c[ă]ntece =tia; acesta era tot traiul lui. Singur toată ziua și toată noaptea, pentru că nici un fl[ă]c[u] din sat nu vroia să se amestece cu d[ă]nsul sau, deși se apropia vreunul de el, o fl[ă]cea numai pentru că să-l ia în răș. La hore nimeni nu-l îndemna să între în joc și, măcar că era cel mai frumos dintre toți fl[ă]cii, nici o fată nu se uita la el, pentru că era sărac, pentru că n-avea cămășă cu alțiș și p[re]l[ie] cu m[ă]rgele.

Într-o zi de prim[ă]vară, cum sta Toader culcat pe iarbă, iată că vede o fată fugind către el, și după d[ă]nsa o vacă neagră ce o alunga. C[ă]t pe ce era să o ajungă pe biata copilă, c[ă]t pe ce era să o ia în coarne, când Toader, sărind într-o clipă, se aruncă cu m[ă]ciuca înainte vacii și o izbi at[ă]t de tare în frunte, înc[ă]t pe loc ea pică amețit[ă] jos.

S[ă]rmana fetică era mai moartă de frică; inima îi se bătea de-i cutremura pieptul și de-abia se putea răsufla. Toader alergă iute la un p[er]u aproape, aduse apă rece în pumni și-i stropi fruntea; încet-încet, copila se liniștii și își veni în sim[ă]niri.

În vremea asta Toader se uita la ea cum era culcată pe iarbă și sim[ă]n deodată că se tulbură și că îi se bate și lui inima mai tare decât altă dată. Nu se putea dumeri el ce era pricina; însă nu-și putea întoarce ochii de la fată, și din vreme în vreme îi venea să ofteze fără voie.

Avea dreptate să se tulbure bietul Toader, pentru că M[ă]rinda (așa se numea copila) era cea mai frumoasă fată din sat; ea avea aisprezece ani, părul negru ca până corbului și față albă ca omătul, gura mică și ochii mari, plini de foc; ea mai avea și un

trup ml[di]os ca o salcie, glasul dulce ca un glas de p[s]ruic[, =i c`nd se ]mpodobe]a duminica cu flori pe cap, cu salb[ la g`t, cu catrin\ nou[=i cu c[ma= sub\ire cusut[cu alti]ve de fir, toate fetele se f[ceau slute de ciud[=i to\i fl[c]ii]i s[re]au]n cale pentru ca s[=uguiasc[cu ea... Iar c`nd M[rinda juca la hor[, mo=negii ]=i tr[geau b[rbile, privind la d`nsa, babele o s[rutau care de care, iar fl[c]ii se apucau la b[taie, pentru c[M[rinda juca =i cu trupul, =i cu inima, =i nici se cuno=tea locul unde c[lca piciorul ei. Avea dar dreptate Toader s[nu=]i poat[ ]ntoarce ochii de la d`nsa.

— Cum \i-i, M[rindo?... a zis el peste pu\in. Ea se uit[la el cu ni=te ochi ce-l p[trunser[la inim[=i-i r[spunse:

— Mai bine acum, Toader. Slav[Domnului c-ai s[rit de m-ai sc[pat; c[ci de nu erai pe-aici, acum a= fi moart[.

— S[fereasc[Dumnezeu! strig[Toader, o\r`ndu-se; mai bine s[ mor eu... tot nu-s de vro treab[... un biet v[car f[r]tat[, f[r]mam[; dar tu, M[rindo, tu ai neamuri; pe tine te iubesc to\i s[tenii; m`ine-poim`ine te-i m[rita... te-i m[rita...

— Nu vreau s[m[m[rit a=a degrab[, =i m[car c[p`n-acum m-au cerut mul\i, dar nu m-a]ndemnat inima s-aleg pe nici unul din ei.

— Nici m[car pe Ion Ghiurca?]ntreb[Toader.

— Ion Ghiurca?... +i cine-i Ion Ghiurca de m[ ]ntrebi de el, ca =i c`nd ar fi F[t-Frumos?... Ce? pentru c[ are mai multe oi =i mai mul\i boi dec`t al\ii, soco\i c[numaidec`t trebuie s[-l iau de b[rbat?

— D-apoi el s-a l[udat c[-\i este drag =i c[n-are dec`t s[ te cear[ pentru ca s[ mergi dup[ d`nsul.

— Minciuni a spus, minciuni a spus el. Ion Ghiurca-i un tic[los, un minciunos.

Zic`nd aceste, copila se scul[ ]n picioare de m`nie =i ochii i se umplur[de lacrimi. Toader cu bucuria]n fa\ se apropie de d`nsa, o lu[ de m`n[=i c[ut[s[o]mpace. Dup[pu\in[vreme fata]ncepu a r`de =i toate fur[uitate.

Ceasurile trec repede între doi tineri c`nd încep a sim`i dragoste unul pentru altul, =i se vede c` M[rinda =i Toader aveau multe taine a-=i spune, pentru c` mai se f[cuse noapte c`nd ei se]ntoarser[ ]n sat.

A doua zi, M[rinda se trezi cu poft[de a culege flori, =i se porni]ndat[la c`mp, dar nu =tiu cum se r[t[ci, c` nimeri iar l`ng[ Toader, =i ]n urmare iar ]nnoptase c`nd au apucat am`ndoi drumul spre sat.

A tria zi, M[rinda]=i aduse aminte c` ]n oarecare loc ]=i pr[p[dise un cerce] =i alerg[ ]ndat[ ca s[-l g[seasc[; ]ns[ nez[rindu-l nic[ieri, ]i veni ]n cap s[ mearg[ s[ ]ntrebe de el pe Toader. Toader nu g[sise cerce]ul, dar propuse M[rindei s[-l caute am`ndoi prin c`mp; ei l-au c[utat at`t de mult,]nc`t se f[cuse iar sear[ c`nd au fost ca s[vie acas[.

A=a,]n toate zilele Toader =i M[rinda g[seau pricini de a se]nt`lni. C`t erau ei de ferici]i atunci! cu c`t[ dragoste se uitau unul la altul! cu c`t[pl[cere M[rinda asculta pe Toader c`nt`nd din fluier doina de la munte!... Am`ndoi erau a=a de p[trun=i de mul\umirea ce gustau, c` nici nu g`ndeau la vremea viitoare; nu g`ndeau c` nimic]n lume nu e mai nestatornic ca norocul!

]ntr-o zi, Ion Ghiurca, unul din frunta=i satului, care de mult c[uta s[se]nsoare cu M[rinda, a z[rit pe aceasta]mpreun[cu Toader =i]ndat[a alergat]n sat de a]n=tiin\at pe p[rin]ii fetei. „Veni]i, le zise el, de vede]i pe M[rinda cea cuminte cum se dr[-goste=te cu v[carul satului, ea, care se fudulea cu ceila]i fl[c]i“.

P[rin]ii M[rindei,]mpreun[cu vro c`]iva b[tr`ni s[teni, c[l]uzi]i de Ghiurca, au alergat cu grab[=i au v[zut]n adev[r pe copil[culcat[pe iarba l`ng[Toader.

Din ceasul acela soarta lor]=i schimb[fa\, =i toat[fericirea lor se stinse!... M[rinda, oc[r`t[de tat[l] s[u =i de muma sa, fu]nchis[zi =i noapte]n c[mara casei lor, =i Toader fu alungat din sat ca un r[u.

Bietul copil, v[z`nd c` nu mai avea nici o sperare de a mai vedea pe draga lui M[rind[, veni la Ia=i =i se scrisese la oaste.

Peste trei luni dup[silnica ei desp[r]ire, M[r]inda, fiind iertat[de p[r]in\i, se primbla pe marginea luncii care este pe malul Siretului. Ea era cufundat[ ]n g`nduri triste, c[ci g`ndea, s[r]mana, la Toader. De trei luni nu auzise nimic despre el =i nu =tia ce se f[cuse.

Tocmai atunci o \iganc[b[tr`n[ =i zdren\[roas[ ie=i din lunc[ =i veni drept la ea cu m`na]ntins[, zic`ndu-i:

— D[-mi o p[r]lu\[, draga mea, c[de trei zile n-am m`ncat =i mor de foame; d[-mi o p[r]lu\[, c[\i-oi c[uta]n oglind[=i \i-oi spune sor\ii!

M[r]inda c[ut[col\urile n[framei ce purta]n m`n[, dar v[z`nd c[nici unul nu era]nnodat, dezleg[salba de la g`t, scoase un b[nu\ din ea =i]l dete \igancei.

— Na, bab[,]i zise ea; dar te rog s[-mi cau\i]n oglind[=i s[-mi spui unde-i iubitul meu, c[de trei luni nu l-am v[zut.

\iganca scoase]ndat[din s`n o cutie mic[ de plumb ce avea ]nl[untru o oglinjoar[, deschise capacul =i, c[t`nd]n ea,]ncepu a desc`nta. Dup[ c`teva minute, ea se]ntoarse c[tre fat[=i-i zise cu glasul tulburat:

— M`ndrul t[u se afl[ acum departe de aici, ]ntr-un t`rg mare, mare c`t nou[zeci =i nou[ de sate, unde sunt case nalte de domni =i de boieri mari; acolo-i m`ndrul t[u.

— Dar oare soco\i c[l-oi mai vedea?]ntreb[M[r]inda.

— O dat[numai l-]i z[ri, draga mea, =i apoi nu l-]i mai vedea.

— De ce, m[tu=?

— Pentru c[s-a pus deodat[o cea\ neagr[deasupra oglinzii, c`nd m[uitam]n ea. Dar de vrei s[m-ascu\i, fata mea, s[fugi de el, s[nu-i mai ie=i]n cale.

Zic`nd aceste, b[tr`na se f[cu nev[zut[ ]n lunc[, iar M[r]inda r[mase cu ochii plini de lacrimi. Toat[ziua ea g`ndi la vorbele \igancei, f[r-a le putea ]n\elege; toat[ noaptea ea ]ntoarse ]n mintea ei fel de fel de planuri de ]nt`lnire cu Toader =i]n sf`rit hot[r] a fugi ]n noaptea viitoare de la casa p[r]inteasc[ =i a se duce prin toate t`rgurile pentru ca s[caute pe iubitul ei.

A doua noapte, cum se culcar[p[rin\ii ei, M[rinda, pun`nd c`teva lucruri de trebuin\ [ntr-un sac mic, ie=i pe furi= din cas[=i, dup[ce]=i f[cu trei cruci, apuc[drumul spre T`rgu-Frumos.

Cerul era plin de stele =i luna plin[de lumin[. M[rinda, sprijinit[de sperarea c[va vedea]n cur`nd pe Toader, merse cu un pas repede din sat la lunc[, trecu podul Siretului, lunca Teiu=ului =i p[durea Strung[i, =i ajunse ]n zori de zi la marginea T`rgului-Frumos.

Acolo ea se opri vro cinci zile, alerg[prin toate uli\ele,]ntreb`nd despre Toader; ]ns[ toate cercet[rile sale fur[ zadarnice. F[r dar a mai pierde vreme, copila se porni spre Ia=i, =i a doua zi diminea\ capitala Moldovei i se ar[t[ cu toat[ pompa ce o ]mpodobete... c`nd o vede cineva de departe.

Mirarea ei a fost mare c`nd a v[zut acea adun[tur[ de case mari ce se ]nal\ una deasupra alteia, c`nd a z[rit clopotni\ele bisericilor =i mai ales c`nd a auzit acel vuiet f[r[ nume, care iese din s`nul ora=ului ca dintr-o r[sufl[tur[a iadului.

M[rinda a stat pu\in de s-a p[truns de frumoase\ea panoramei ce]nf[\i=eaz[pozi\ia capitalei noastre =i pe urm[a intrat]n ea.

Nu am trebuin\ s[mai spun ce v`rtej o apuc[ pe biata copil[ c`nd se v[zu deodat[ ]n uli\ele Ia=ului,]n mijlocul a sute de oameni str[ini, ce treceau pe l`ng[ d`nsa,]n h[ul acel de r[cnete, de \ipete, de urlete, de pocnete =i de hodorogiri de tr[suri. Ea, care nu ie=ise niciodat[din satul ei, care nici putea s[-i]nchipuiasc[ce este un t`rg mare locuit de mii de oameni, ochii ei se p[ienjeniser[, urechile-i \iuiau =i inima i se b[tea de spaim[.

Copila mergea dinaintea ei f[r-a =ti unde se ducea =i se uita necontenit la to\i pe care]i]nt`lnea, cu sperare c[ va da cu ochii de Toader. Ajung`nd la poarta palatului criminalicesc, ea]nsemn[o mul\ime de tr[suri =i de persoane pe jos, care se]ndreptau spre Copou; se lu[=i ea dup[d`nsele =i peste pu\in trecu bariera Podului-Verde =i se g[si ]n c`mpul Copoului.

Acolo, nu departe de Pr[v[rie, erau aduna\i to\i osta=i de la cazarm[,]mbr[ca\i]n uniforma cea de parad[, =i stau cu to\ii

În-irași pe linie și cu armele în mîini. Pedestrimea și cîlăria, împărțite în deosebite cete, stau gata a purcede pentru ca să treacă pe dinaintea comandantilor, și tot poporul ce îi privea aștepta cu nerăbdare ca să înceapă marșul. Deodată, un glas puternic răsună, dînd semnalul de pornire: soldații puseră armele la umeri, și tobele începură a bate. Pedestrimea trecură cu un pas regulat, și în urmărire se înaintară cîlării, mîndri, voinici ca niște adevărați români, înînd sulile lor nalte, înălțînd rora vîrfurile iau steguroare jumătate roșii și jumătate albastre.

Mirinda, pierdută printre popor, se uita cu mirare și cu luare-aminte la soldați și deodată, înînd cu desperare, pică la pămînt leînătat. Sărmana! ea zărise în mijlocul cîlărilor pe Toader, pe dragul ei!...

Căiva oameni ce se găseau lîngă dînsa au sărit să-i dea ajutor și cu mare greu au adus-o în simțiri; dar ce folos, nenorocita se trezi nebună! În zadar totă cutău s-o linițească cu vorbe blînde; Mirinda se uita la ei cu ochi sălbatici și pe urmă începea a răde sau sta puțin de asculta, ca și cînd i-ar fi grăit un glas din altă lume, și apoi se apuca zămbind a juca hora. Aceasta era toată nebunia ei. Numai din vreme în vreme biata copilă începea a plînge și a se boci, zicînd: „Ah! Toadere, Toadere, ce-ai făcut?!“

Așa se sfîrși dragostea Mirindei și a lui Toader; așa se împliniră prorociile ighancei. Copila muri peste doi ani la Golia, în casa nebunilor, iar Toader niciodată n-a știut nimic din cele ce s-au întîmplat.

O INTRIGĂ DE BAL MASCHÉ. Domnul A. este o persoană de spirit, tînră și elegant, deși însurat. Vorbirea lui e foarte plăcută și neconținut presărată de anecdote vesele, întîmplate lui în voiajuri ce a făcut pe cînd avea douăzeci de ani; într-un cuvînt, A. este înzestrat cu multe calități; dar fiindcă nici un om nu-i perfect în lume, el are și el, mai bine zicînd, avea defectul de a se socoti un diplomat desvîrșit și în urmărire credea că nimeni nu-l putea prinde cu vorba sau cu fapta.

Această idee se înrâdăcinase atât de tare în mintea lui, încât într-o seară, bând ceai cu femeia lui, tânărul persoană de mare istețime îi deosebi de o minunăție frumoasă, a îndrăznit să-i zică că nici ea însăși nu l-ar putea înșela. Dama însă răspuns zămbind:

— +tăi, dragă, că acest soi de rămăg e totdeauna cam primejdios pentru bărbat?

— După cum e și bărbatul, iubita mea, a zis A. cu un aer de fanfaronadă.

Femeia lui însă aruncă o căutătură foarte poznașă, punând ceașca de porțelan pe masă, a adăugat serios:

— Au venit la Miculi¹ câteva șaluri de preț, dintre care unul mi place foarte mult; vrei să-l punem rămăg?

— Dacă mi-și înșela, șalul să fie al tău.

— Trimit dar să-l și aducă îndată, pentru că sunt sigur că să cîștig.

— Nu te grăbi, draga mea; haideți mai bine la bal masché.

— Eu nu pot să merg; dar tu ai de gând să ezi mult acolo?

— Câteva ceasuri.

— Adio dar; nu uita să spui lui Miculi să trimită șalul.

A. a ieșit răzând din casă, s-a suit în droșcă și a mers la teatru. Acolo, în zadar s-a primblat cătva vreme cu speranță că va fi poate intrigat de vreun mască; nici una nu s-a apropiat de el și-i vorbească. În sfârșit, ostentiv de atăta zadarnică primblare, înădușit de căldura sălii, asurzit de țipetele trâmbeilor, s-a hotărât să se duce acasă să caute vreun petrecere.

Cum ieșea însă pe ușă, iată că un domino bogat și elegant îl oprește de mână și-i zică:

— Domnul A. se duce din bal? Se vede că sala-i plină de dobitoacie în această seară.

¹ Negustor vestit în Iași, pe la 1844, importator de mărfuri scumpe de la Lipsca și din Orient.

— }n ast[-sear[, ca mai totdeauna, a r[spuns A., c[t`nd cu luare-aminte la acel domino, dar neput`nd descoperi alt[dec`t c[ avea m`ini foarte delicate, picioare foarte mici =i talie foarte pl[cut[.

— Nu te miri, domnule A., de s[r[cia balurilor noastre, c`nd le asem[luiezi cu balurile m[suite din alte \ri, cu cele de la Paris, de pild[?

— }n minutul acesta nu pot s[m[pl`ng de balul nostru, fiindc[ mi-a prilejuit o ]nt`lnire at`t de pl[cut[cu o persoan[de spirit =i care...

— +i celelalte; m[rog, las[complimentele deoparte dac[dore=ti s[-mi placi.

— Sunt gata a face ce-i porunci; a spune =i minciuni, de vreme ce m[opre=ti a spune adev[ruri.

Zic`nd aceste, A. a intrat ]ntr-o lojie cu masca necunoscut[ =i s-a pus aproape de ea, sper`nd c[doar va z[ri m[car un semn care s[-i descopere persoana; dar toate cerc[rile lui au fost zadarnice. Peste pu`in, dama s-a]ntors spre el =i i-a zis:

— }n zadar cau`i s[afli cine sunt; acest lucru nu-l vei =ti niciodat[.

— Soco`i? Eu, dimpotriv[, sunt sigur c[ te cunosc p`n[peste un ceas, mai ales c[am descoperit p`n-acum...

— Ce-ai descoperit?

— C[ai spirit, c[ai un glas de]nger, c[ai o talie de silfid[.

— Dac[n-a= =ti c[e=ti de mult]nsurat, a= crede c[ai ie=it ieri din Academie; cu toate aceste, bravo, domnule, acum sunt]ncredin\at[c[e=ti bun diplomat =i c[po`i p[trunde secretele cele mai ad`nci.

— R`de-m[ c`t`i-a pl[cea; numai]mi spune de e=ti frumoas[, ca s[=tiu de trebuie s[te iubesc din tot sufletul.

— M[po`i iubi =i mai mult dac[vrei, pentru c[ ]n adev[r sunt destul de frumu=ic[.

— +i e=ti m[ritat[?

— Sunt =i m[ritat[.

— Mai mult nu vreau s[aflu; te iubesc acum cu at`t mai fierbinte cu c`t e=ti mai necunoscut[; misterul acesta m[ ]nc`nt[ =i mi aduce aminte de ]nt`lnirile curioase =i de intrigile pl[cute care nasc =i se desfac]n carnavalurile Parisului =i ale Italiei. Ce fericire, ce mul`umiri puternice p[trund inimile celor ce se iubesc numai c`teva ceasuri, f[r-a se cunoa=te =i f[r[a se vedea. C`t[ frumuse`e, c`t[ poezie revars[ atunci ]nchipuirea noastr[ asupra fiin`ei necunoscute care ne face s[gust[m pl[cerile raiului; =i pe urm[ce suveniruri dulci r[m`n de ne dezmiard[sufletul necontenit!

— Domnul A., pe c`t ]n`eleg, vrea s[joace rolul lui Satan l`ng[Eva.

— F[ ]ncalte =i d-ta ca Eva;]nduplec[-te la glasul lui.

— Cu o singur[condi`ie, c[ te-i supune la toate vroin`ele mele.

— Primesc orice condi`ie vei pune.

— Haide`i dar s[ie=im.

— C`t sunt de fericit!...

A., m`ndru ca un p[un umflat ]n pene, a ie=it din lojje cu masca la bra` =i s-a suit cu ea]ntr-o caret[pe care nu a putut-o bine deosebi, fiindc[era foarte]ntuneric afar[. Tr[sura se porni de la scara teatrului, tocmai pe c`nd orologiul de la Trei-Ierarhi ar trebui s[bat[12 ceasuri.

— Iubitul meu A., a zis masca, mi-ai f[g[duit s[te supui la orice-oi dori...

— Porunce=te.

— St[i s[-`i leg ochii.

— Ai dreptate; cu c`t misterul e mai ad`nc, cu at`t pl[ceria e mai mare.

Masca i-a legat ochii cu batista sa, =i A., ca un cavaler binecrescut, i-a s[rutat m`inile de sute de ori. ]n vremea asta careta trecuse prin o mul`ime de uli`e, f[c`nd un]nconjur mare prin deosebite mahalale;]ns[A. nu era]n stare s[observe nimic; atunci el era]ndoit orb, =i de fericire =i din pricina batistei ce-i astupa ochii.

— Oare ce-o fi f[c`nd acum so\ia d-tale? a zis masca.

— Dar b[rbatul d-tale? a r[spuns A.

+i am`ndoi au ]nceput a r`de c[in`ndu-se unul pe altul cu mii de vorbe vesele. Deodat[, tr[sura s-a oprit, =i masca, \in`nd de m`n[ pe norocitul ei amorez, s-a cobor`t =i a intrat cu el]ntr-o sal[ ]ntunecoas[, de unde l-a v`r`t]n alt[camer[f[r[lumin[; pe urm[,]ntr-o a treia, =i]n sf`r=it s-a oprit zic`ndu-i: „A=teapt[-m[aici pu\in, dar s[nu faci vuiet“, =i a ie=it pe o u=[ascuns[.

— Inima lui A. se b[tea ca]ntr-un piept de optsprezece ani, s`ngele-i clocotea =i ]i venea s[ c`nte de bucurie. Nu au trecut]ns[dou[minute, =i masca s-a]ntors l`ng[ d`nsul, zic`ndu-i cu glasul speriat:

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu te mi=ca din loc, c[suntem pierdu\i! B[rbatul meu a sosit de la \ar[ ]n lipsa mea; nu te mi=ca de-aici p`n[ m`ine diminea\[, dac[m[iube=ti.

Nenorocitul A. era s[pice ame\it auzind aceste cuvinte, =i c`nd a vroit s[ r[spund[ el s-a trezit singur ]n camer[ prin ]ntuneric, f[r-a =ti unde se g[sea. Atunci l-a apucat o desperare cumplit[. El, care era s[ guste at`ta fericire]n bra\ele unei persoane ce-l fermecase a=a de mult, deodat[s[se vad[pr[dat de toate acele n[luciri pl[cute! =i pr[dat prin cine?... tocmai printr-un b[rbat! Ideea aceasta mai ales l-a f[cut s[blesteme pe to\i b[rba\ii din lume, m[car c[=i el era din num[rul lor.

Pozi\ia lui era foarte ciudat[; de-ar fi cercat s[fug[, putea s[se r[t[ceasc[prin cas[, s[dea vrun mobil jos =i s[trezeasc[b[rbatul;]n urmare, s[se compromiteze. A fost silit dar a se hot[r] s[a=tepte acolo p`n-a doua zi diminea\[ =i, g[sind aproape de el o canapea, s-a ]ntins pe ea, zic`nd: fie-n voia soartei!

A trecut un ceas de noapte, dou[, =i bietul amorez nu putea]nchide ochii; c`nd i se p[rea c[ auzea pasuri pe l`ng[u=[, c`nd r`surii]n camera de l`ng[ el; =i de-abia cu un ceas p`n-a nu se miji de zi, el a adormit, f[c`nd o mie de visuri pozna=e.

A doua zi, t`rziu, c`nd a deschis ochii, A. era s[nebuneasc[de mirare, trezindu-se]n casa lui, =i]nc[tocmai l`ng[salonul de

l`ng[ iatacul femeii lui; fel de fel de idei ]i treceau prin minte, f[r[ a=i putea t[lm[ci deosebitele ]nt`mpl[ri ce avuse]n vreme de c`teva ceasuri; ]ns[ c`nd a z[rit la picioarele lui o masc[de catifea =i o batist[bo`it[; c`nd a v[zut mai ales =i pe mas[un =al nou, atunci =i-a adus aminte de r[m[=agul ce f[cuse cu femeia lui =i a]n\eles c[acel domino pl[cut =i elegant nu a fost alt[persoan[dec`t singur[ea.

A., v[z`ndu-se ]n=elat cu at`ta iste\ime, a luat =alul]n m`n[ =i a intrat ]n iatac; femeia lui era ]nc[ culcat[ =i, cum l-a v[zut, a ]nceput a r`de din toat[inima.

— Cum ai petrecut ast[noapte? l-a]ntrebat ea.

— Am pierdut un =al, dar am c`=tigat o bun[ lec\ie de care mi-oi aduce aminte c`t oi tr[i.

Nu am trebuin\ s[mai adaug c[pacea s-a]ncheiat]ntre am`ndoi prin o dulce s[rutare.

* * *

— Boieri d-voastr[, zise judec[toriu, de vreme ce ne-am pus pe povestit, am s[v[spun =i eu o anecdot[judec[toreasc[foarte curioas[: Logofe\ia Drept[\ii,]n pricina c[minarului...

— Destul, destul! strigar[m cu to\ii =i lum`narea se stinse]n ciuda judec[torului.

De-abia puseser[m capetele pe perne, de-abia]ncepuse somnul a ne fura =i iat[c[unul din noi se scoal[iute, strig[c`t poate s[ ne trezim, alearg[ prin camer[, aprinde lum`n[rile, face]n sf`r=it o zvoan[ at`t de mare,]nc`t cu to\ii s[rim din paturi, socotind c[ s-a aprins m[n[stirea sau c[ ne calc[ t`lharii.

— Ce este?]l]ntreb[m.

El]ns[cu o fa\ lini=tit[ne pofte=te foarte serios s[ne aprindem ciubucele =i s[ne a=ezm grece=te pe divan. Fie=tecare din noi, jum[tate speriat, jum[tate r`z`nd, urmeaz[dup[pofirea lui; to\i ne punem]n r`nd ca ni=te boieri div[ni=ti, =i tulbur[torul atunci, lu`nd un aer de Mirabeau, ne zice:

— Boieri dumneavoastră, trebuie să vă m[rturisesc că orice întreprindere ne[mp[lnit] din partea unui om mi s-a p[rut cea mai vie dovadă de sl[bi[ciunea caracterului său; în urmărire noi patru, care ne-am pus via[ă în primejdie, ca să vedem portretul domnului Alexandru L[pu[neanul, suntem amenin[ăți de a fi cuprin[și în categoria mai sus pomenitului, adică a omului f[r] caracter, de vreme ce proiectul nostru a picat în apă sau, mai bine zic[nd, a r[mas balt]. De datoria noastră este dar a face toate chipurile spre a scăpa de o astfel de ru[ine; și eu vă propun, onora[ți boieri, să întreprindem o fapt[mult mai în[dr[ăzne[ă dec[ăt cea dint[și, adică să ne hot[r]m a merge la Ceahl[u, spre a ne ag[ă pe v[rfurile lui. Acolo, fiecare va fi liber a improviza fel de fel de ode, elegii sau alte asemenea parascovenii și bocituri poetice, și pe urmă va putea întrebui[ă tot acea libertate spre a se da de-a rostogolul p[un] în vale, pentru deplina sa încredin[are că p[im[ntul are o mare atragere asupra atomilor și că e mult mai lesne a cădea dec[ăt a se în[ăl[ă... Cine din d[voastră prime[te propunerea mea să ridice m[na.

Opt m[ini deodat[s-au ridicat în aer, și o salv[de bateri în palme au adevărit primirea noastră. După această sean[ă parlamentar[ă, to[ți ne-am dus la culcat și p[un-a doua zi ne-am îng[nat cu o mul[ime de visuri ciudate. Lucru de însemnat. To[ți am visat apa Bistri[vei!

C[nd se rev[rsau zorile, noi ne și luaser[ăm ziua bună de la sf[sa egumenul, ce ne osp[tase at[ât de bine, și ne ag[ăam voie și pe că[rarea îngust[ă care suie dealul Grohoti[ului. Tr[ăsura noastră se auzea durduind în fundul v[ăii pe pietri[ul p[raielor, și pocnetele biciului vizitiului r[sunau din st[nc[ă în st[nc[ă, din deal în deal, din codru în codru, ca ni[te împu[cătură de pistoale. Noi îns[ă ne suiam mereu cu ciubucele de-a umeri, strig[nd, r[ăz[nd, chiuind prin codru, pocnind în frunze, plec[nd crengile alun[șilor, f[ăc[nd nebuniile ce ne treceau prin cap, f[r] a ne îngriji de pr[ăp[știile grozave pe l[ng[ă care =erpuia că[r[ăru[ă. Trebuie îns[ă să m[rturisesc

c[negura ce acoperea muntele ca un v[l v`n[t ne oprea de a vedea cu ochii primejdia aceluia drum. Cu c` t lumina se ivea pe cer, aburii de prin fundul v[ilor se ridica]n v[zduh =i da lucrurilor o privire fantastic[. C` nd =i c` nd, un stejar nalt, r[zb[t` nd p` cla, ni se ar[ta ca o n[luc[din alt[lume, cu bra\ele]ntinse, cu trupul]nv[luit de un giulgiu alb; =i din vreme]n vreme c` te un vultur speriat b[ tea din aripi =i se izbea ]n sus, umpl` nd codrul de \ipete furioase.

De mult mergeam, iar v` rful Grohoti=ului nici c[se mai z[rea.

— M[i fra\ilor, zise unul din noi, cine din voi are arme cu el?

— Eu, r[spuse altul; am un pistol mic.

— +i ce-ai face cu pistolul dac[ne-ar ie=i un urs]nainte?

— Auzi]ntrebare! A= trage]n el.

Cel dint` i cl[ tin[ din cap, zic` nd:

— S[dea Dumnezeu! dar pare c[n-a= crede. Mul\i voinici se arat[dup[b[t[lie, dar =i mai mul\i se arat[ ]nainte. Nu r` de\i =i asculta\i mai bine ceea ce mi-a povestit un mo=neag de la Vrancea; pe urm[ v[ ve\i ]ncredin\ a dac[ ]i vine cuiva ]n g` nd s[trag[cu pistolul sau cu pu=ca, c` nd i se ]nt` mpl[s[se g[seasc[bot la bot cu un urs care nu]n\elege de *diha*, *Catrino*. Nevasta unui p[durar se dusesse]ntr-o zi prin codru, s[culeag[fragi; cum culegea, biata femeie aude morn[ind la spatele ei, se]ntoarce iute, =i ce s[vad[? O dihanie fioroas[, un urs grozav de mare ce se ridicase pe dou[picioare =i da din cele dinainte, ca =i c` nd i-ar fi f[ c` nd semn s[vie ca s[-l s[rute. Femeia nu=i pierdu cump[tul, ci, r[cnind o dat[din toat[puterea,]i arunc[co=ciugul cu fragi]n cap. Ursul meu, ru=inat, se vede, de o primire at` t de rea din partea sexului frumos, se duse fugind s[ =i ascund[ ru=inea ]n fundul codrilor, =i p[ dur[ -ri\ a, pe de alt[ parte, ]=i lu[ iute t[ lp[ =i\ a, dup[ cum zice vorba, =i p` n-acas[\inu numai o fug[;]ns[cum a ajuns a =i picat la pat bolnav[de friguri. C` te babe din sat, toate au desc` ntat-o, au c[utat-o, dar degeaba, c[ci mergea din zi]n zi mai r[u;]n sf` r=it, o cloan\ [ b[ tr` n[o sf[tui s[se afume cu p[r de urs, zic` nd c[nu

era alt chip de sc[pat. A doua zi de cu noapte p[durarul, lu`nd pu=ca pe spate, se porni ]n codru ca s[-i aduc[ p[r de urs; el se suia pe o c[r[ru=[ ]ngust[ ca aceasta a noastr[ =i g`ndea]ntocmai ceea ce g`ndim noi acum, adic[: cum s[ fac[ =i ce s[ fac[ dac[ s-ar ]nt`lni cu o jiganie m`r`itoate. Tot merg`nd =i g`ndind, iat[c[ajunge la v`rful dealului, ce era foarte greu de suit, de pild[ ca piscul pe care ne ag[\m noi acum, =i cum se urca pe br`nci, deodat[se love=te cap]n cap cu un urs...

— Iaca ursul! a strigat deodat[cel ce mergea]nainte a noastr[pe c[rare =i s-a oprit tremur`nd ca o varg[. Acest \ip[t ne-a ]nfipt pe loc, =i ochii no=tri s-au \intit ]nainte asupra unei matahale negre ce se z[rea de-abia prin p`cl[. Cel ce avea pistolul]l uit[frumos]n buzunar, =i nim[nui nu-i veni]n g`nd ca s[-l ]ndemne a se ]narma cu el. Din norocire acea grozav[ matahal[ a ]nceput a =uiera peste pu`in, c[ci nu era alt[dec`t un rom`n care sta lungit pe iarb[. Mare ru=ine ne-a cuprins atunci pe to\i, afl`nd c[ne speriaser[m degeaba =i m[rturisesc cu umilin\[c[din galbeni la fã\[ce eram, ne-am]nro=it ca ni=te demoazele de pension.

— Iat[, domnilor, ne-a zis atunci povestitorul, iat[cum se face c[-i uit[cineva armele-n br`u la vreme de nevoie. Nu mai am trebuin\[dar a urma istoria p[durarului.

Acolo era tocmai v`rful Grohoti=ului. Ne-am pus jos s[ ne odihnim, =i ]n vreme de jum[tate de ceas am stat fã\[ la una din cele mai frumoase priveli=ti. Razele soarelui ]ncepeau a r[zbate printre copacii de pe cre=tetul mun\ilor =i dau negurii ce-i cuprindea o vopseal[ ro=ietic[; iar ]n fundul v[ilor, unde p`cla era]nc[deas[, abia se z[rea, ca printr-un vis, apa Bistri\ei, ce p[rea ca o dung[alb[. Acea dung[se f[cea din minut]n minut mai lat[=i mai limpede; =i, deodat[, c`nd soarele s-a ivit pe cer, umpl`nd toat[ ]ntinderea de lumin[, deodat[frumoasa vale a Bistri\ei a sticlit ca o panoram[, cu r`ul s[u repede, pe care se coborau vreo c`teva plute, cu mun\ii nal\i =i tufo=i ce o]mprejur[, cu satele sale sem[nate pe costi=e ca ni=te juc[rii =i,]ntr-un cuv`nt, cu tot

farmecul care împodobește natura să mîndră și sîlbatică. Nu voi uita niciodată impresia ce am primit la acea minunăție priveliște! Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se tulmăcească, s-au rîsuflat prin vîroași două duzine de așezări de oameni, care s-au ridicat spre ceruri ca niște imne de laudă.

Multe soiuri de peisaje am văzut prin deosebite văluri, dar rareori am întâlnit acea frumoasă mîndrie și sîlbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pe mîntul, codrii, stîncile, pîraiele sunt încă în starea primitivă a naturii și nici ieri nu se vede-te mîna omului cu prefacerile ei urcicioase și prozaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai liniștită, nîravurile sunt mai nevinovate. Munteanu-i curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde de trup ca brazii sub care trăiește. Munteanca-i naltă de boi, albă, veselă, sprintenă, isteasă și frumoasă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțumire în sînul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de oameni a căror înfățișare îți umple ochii și sufletul! Locuri pline de aducere-aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și mai ales de doine armonioase!

Multe mici întîmplări am avut pînă nu ajunge la Ceahlău; dar cadrul acestui articol nu mă iartă a le povesti pe toate. Voi trece dar sub tăcere întîlnirea noastră cu o tînră și frumoasă romîncă, ce se suia călare la munte și care, auzindu-ne cîntînd un cîntec vechi:

Ia-mă, lelișcă, călare,
Că nu mai pot de picioare,
+i nu pot merge pe jos
Că mi-i drumul zgrunzuros...

ne rîspunse răzînd și totodată cîntînd:

Eu, puiule, te-oi lua
Cînd a face plopul pere
+i răchita mic-unele.

Asemene nu voi pomeni nimic despre nedelicate\ea unui c`rd de boi de frunte, care, ]nt`lnindu-se cu noi pe podul de la R[pciune, vroia numaidec`t s[ ne arunce cu coarnele ]n Bistri\], sub cuv`nt c[boii trebuie s[aib[pasul asupra boierilor =i feciorilor de boieri, fiindc[=i ei au fost feciori de *boieri*, =i c[ast[zi sunt boi]ntregi.

Tot asemene voi p[stra cea mai ad`nc[ tain[ asupra unui r[zboi omeric ce am avut cu ni=te amazoane ]n catrin\e, care culegeau poame ]ntr-o livad[ =i care, v[z`ndu-ne c[s[rim peste gard =i c[ne]naint[m spre ele ca ni=te zmei, spre a le lua c`teva poame, au ]nceput a ne ]mpro=ca cu coarne, r`z`nd =i strig`ndu-ne: „Nu =ugi\i, domnilor, cu coarnele, c[vi se pot prinde de frunte“. Noi am r[spuns cu m[rinimie c[nu suntem]nsura\i =i am dat]nainte]ntocmai ca un zid de aram[, f[r-a ne]ngriji de glon\urile =i ghiulelele ce plouau asupra noastr[; zic ghiulele, pentru c[fetele, v[z`nd eroica noastr[ ]ndr[zneal[, ]ncepuser[ a ad[uga =i mere pe l`ng[celelalte mai mici]mpro=c[turi de care se slujeau]n sistemul lor de b[t]lie. Atacul nostru a fost vrednic de admirare, dar =i ap[rarea fetelor merit[nu mai pu\ine ur[ri de glorie; =i g[sesc de datoria mea a m[rturisi c[, dac[amazoanele noastre nu =i-ar fi m`ntuit proviziile de r[zboi, biruin\a ar fi plecat]n partea lor.

Lupta se sf`r=i ]n favorul nostru. Noi, ]ns[, ca ni=te biruitori cu inim[ m[rea\], departe de a pune sub robie pe frumoasele dumance, le-am l[udat, le-am m`ng`iat, le-am dat c`te o fr[\easc[s[rutare =i pe urm[ne-am urmat drumul nostru, f[r[a fi mai fuduli dec`t]nainte, dar mult mai voio=i la suflet, pentru c[feti\ele:

Erau m`ndre, m`ndruli\e,
Cu flori galbene-n cosi\e,
Cu flori ro=i pe guri\e;
+aveau glas de p[s]ric[,
+aveau ochi de porumbric[,
+aveau suflet de voinic[.

M[voi gr[bi a ajunge la schitul Hangului, pentru dou[pricini de c[petenie, adic[: foamea =i osteneala. De dou[ceasuri de c`nd ne primblam apostolice=te prin dealuri =i prin v[i, nu ne hr[nisem dec`t cu priveli=ti poetice =i cu aer curat; aveam deci toat[dreptatea de a dori o gazd[bun[=i o mas[cre=tineasc[, precum le-am =i g[sit la maica M. Ce folos,]ns[! c[ci]n ziua aceea eram goni[i de o soart[pozna=[, care avea de g`nd s[ne prefac[ ]n antropofagi.

De-abia]ncepuser[m a ne odihni pu`in, preg[tindu-ne f[lcile cu sperarea unui bor= c[lug[ resc, c`nd iat[, nu =tiu cine se apuc[de pomenit schitul Dur[u, zic`nd c[ se g[sea cale de jum[tate de ceas numai de locul unde ne aflam, =i noi ]ndat[, ca ni=te nebuni, uit`nd =i foamea, =i masa ce se g[tea, f[r[a ne]ngriji nicidecum c[amurgise,]ndat[, zic, ne =i pornir[m spre Dur[u, cu hot[r`re s[ ne ]ntoarcem mai t`rziu la Hangu. Judec[torul]ns[, mai cu minte dec`t to[i, r[mase =i ne dovedi ]nc[ o dat[ prin aceast[ fapt[ ]n`eleapt[c[ ]n privirea =tiin`ei mul`umirilor trupe=ti, superioritatea spiritului judec[toresc asupra celui poetic este net[g[duit[=i c[deosebirea]ntre am`ndou[ este ca de la p[m`nt la cer.

}n vreme de jum[tate de ceas voiajul a fost destul de vesel, mai ales c[Ceahl[ul ni se ar[ta]n toat[m[rirea lui, ca un uria=ce =i-ar fi]ntins capul pe deasupra mun`ilor ca s[ priveasc[ apusul soarelui. Umbrele se suiser[ treptat, ascunz`nd]n]ntuneric st`ncile mari =i codrii s[lbatici de pe coastele lui, =i numai Panaghia, st`nca cea piramidal[de pe cre=tetul s[u, era]nc[luminat[de razele aurite ale soarelui. Unul din noi, privind Ceahl[ul]n minutul acela,]l asem[n[cu un urs negru, purt`nd pe cap un coif de aur; altul iar, ]ntindu-=i ochii asupra Panaghiei, ne ]inu un cuv`nt foarte tainic]n]n`elesul lui, vroind a g[si oarecare asem[nare ]ntre ea =i legea cre=tineasc[, care a ie=it din ]ntunecimea p[g`nismului plin[de lumina adev[rului... St`nca se pierdu]n umbr[foarte apropo pentru orator. Noi]ns[ ]ncepeam a ne c[i c[ne porniser[m de la Hangu, fiindc[noaptea

se]ndesa la tot pasul =i c[de-abia mai puteam cunoa=te drumul =i bolovanii ce slujeau de pun\i fire=ti pentru trecerea p`raielor.

Nu am trebuin\ s[mai adaug c[ne-am r[t]cit. Lucrul acesta, de=i cu adev[rat nu ni s-ar fi]nt`mplat, totu=i l-a= iscodi din capul meu pentru interesul acestei povestiri; c[ci]n ziua de ast[zi, o primblare la mun\i, f[r] cea mai mic[r[t]cire, pare ca o c[l]torie pe marea furtun[sau ca o nunt[f[r] l[utari. Poftesc dar pe onora\ii cititori, iubitori de adev[r, s[binevoiasc[a=i]nchipui trei tineri zdrobi\i de osteneal[, =ov[ind pe la guri de pr[p]stii ad`nci ca ni=te umbre r[t]cite pe malul Aheronului =i neav`nd alt[sperare]nainte ochilor dec`t de a petrece o noapte fl[m`nd[ ]n adunarea ur=ilor =i a m`elor s[lbatice.

Pozi\ia noastr[era c`t se poate de ur`cioas[;]ns[providen\,a, care se]ngrije=te de soarta celor buni =i nevinova\i, binevoi a ne socoti =i pe noi din num[rul acestora, =i ne trimise]ntru ajutor un cioban t`n[r =i voinic, care ne sluji de c[l]uz[ p`n[la Dur[u. Ajung`nd ]ns[ acolo, soarta ne dete cea de pe urm[ =i mai grozav[ lovitur[. Egumenul se dusesese la t`rg, lu`nd =i cheile de la c[mar[! Am r[mas tr[sni\i pe loc c`nd am aflat aceast[veste]nfrico=at[; =i unul din noi s-a culcat cu fa\,a]n sus, zic`nd c[a =i murit. Dac[ceream ceva, c[lug[rii ne r[spundeau:

— N-avem nimic, fiilor; noi suntem ni=te s[rmani ce ne \inem numai cu Domnul.

— N-ave\i m[car o pic[tur[de vin?

— Nu, fiilor, nici vin, nici m`ng`iere! Prin m`ng`iere c[lug[rii]n\eleg rachiul.

— +i cu ce v[hr[ni\i, p[rinte?

— Cu Domnul.

}mi venea s[-i str`ng de g`t]n numele Domnului. Am stat pu\in s[mai prindem la putere =i, vizit`nd din fug[ m[n]stirea, ne-am pornit ]napoi spre Hangu, ]ntov[r=i\i de un c[lug[r ce-l luasem s[ ne arate drumul =i care ducea ]n m`n[un fanar aprins. Tovar[=ii mei, fiind mai buni de picior dec`t mine, mergeau pe jos]nainte,

c`nt`nd *Marseillaise: Allons enfants de la patrie*¹, iar eu]i urm[ream de departe pe un cal f[r] =a, ce g[isem la poarta schitului =i care, nesuferind fr`ul, c[ci era s[lbatic =i iubitor de libertate, se l[sa s[-l c`rmuiesc de o funie sadea, ce-i legasem de g`t mai mult spre podoaba lui.

Nu voi uita c`t oi tr[i acea primblare fantastic[prin]ntunericul codrului; toate lucrurile ce ne]nconjurau luau o privire sperioas[sub razele luminii fanarului; iar mai ales umbrele noastre, prin mi=c[rile lor deosebite, produceau o fantasmagorie cumplit[. Ori]ncotro ne uitam, p[rea c[se ridic[ ]naintea noastr[tot uria=i; mii de ar[t]ri treceau iute aproape de noi, fugeau de se ascundeau]n fundul codrului =i apoi iar se iveau =i iar piereau]n v[zduh. Fream[tul frunzelor avea un sunet misterios, care da fiori =i m[f[cea s[-mi]nchipuiesc c[auzeam =oapte jalnice din alt[lume. Mai cu seam[c`nd \ipa ]n dep[rtare vro bufni\ ]speriat[, atunci sim\irile mi se exaltau at`t de mult, c[m[credeam alungat de duhuri adev[rate; p[rea c[le vedeam cum m[ ]ng`nau =i cum c[utau s[ m[ r[t]ceasc[ ]n s`nul codrului. Se vede c[foamea are mult[ ]nr`urire asupra ]nchipuirii; sf[tiuiesc deci pe poe\ii no=tri s[ fac[ diet[ dou[zeci =i patru de ceasuri c`nd or vrea a se apuca de vro compunere.

Cum mergeam cu to\ii pe l`ng[ c[lug[r, ascult`nd cu luare-aminte o istorie de ho\i ce ne povestea, =i pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi povesti-o =i eu alt[dat[cititorilor mei, deodat[z[rir[m]naintea noastr[un foc mic, care se leg[na]n v[zduh cu o mi=care regulat[ca o limb[de clopot. Am]ntrebat pe c[lug[r ce putea s[fie, dar p`n-a nu apuca el a ne r[spunde, ne trezir[m fa\[-n fa\ cu un rom`n ce \inea un lemn aprins]n m`n[=i pe care-l cl[tina necontenit dinaintea lui, pentru ca s[cunoasc[drumul.

— De unde vii, Gheorghe?]l]ntreb[c[lug[rul.

¹ Haide-!i, copii ai patriei. (*fr.*)

— De la hora din sat, p[r]inte; am c`ntat din cimpoi p`n' ce-a]nnoptat bine; =i acum m[duc la st`n[ ]n deal.

Auzind vorb[de cimpoi =i de hor[, m-am apropiat de cioban =i l-am]ndemnat s[ne c`nte o doina[; ]ndat[ el =i-a scos cimpoiul din desagi, l-a umflat, l-a preg[tit =i, rezem`ndu-se de un brad, a]nceput a suna c`ntecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce am auzit eu pe lume: doina de la munte, acea melodie curat rom`neasc[,]n care toat[inima omului se t[lm[ce=te prin suspinuri puternice =i prin note dulci =i duioase; doina jalnic[, care face pe rom`n s[ ofteze f[r[ voie, =i care cuprinde ]n s`nul ei un dor tainic, dup[o fericire pierdut[. Eu, de c`te ori aud doina, ]mi pare c[ aud Moldova pl`ng`nd dup[gloria sa cea veche.

Dup[ce sf`r=i, ]l rugai pe cioban s[ c`nte =i din gur[; =i el,]mpreun`ndu-se cu cimpoiul, ]ncepu, cu un glas limpede =i puternic, a c`nta urm[toarele versuri pe muzica doinei:

Frunz[verde de alun[;
Trece voinicul pe lun[
+i codrul voios r[sun[.

Trece ho\ul =uier`nd,
Pe c[rare cobor`nd
+i din frunze]mpu=c`nd.

M[i voinice, voinicele,
Ia-\i t[i=ul de pl[sele
+i cea durd[de o\ele,

C[se primbl[jos,]n vale,
Trei desagi plini de parale
+i nu le st[nime-n cale.

Frunzuli\ de brad mic[,
Iese ho\ul din potic[,
F[r[grij[, f[r[fric[.

+i le zice: „Cale bun[!
Unde merge[*i*]mpreun[,
Dragii mei, noaptea pe lun[?

Dec` t]n curtea domneasc[,
Sau]n punga ciocoiasc[,
Mai bine-n cea voiniceasc[.“

Frunz[verde stejar tare,
Ho\ul intr[-n codrul mare,
Cu desagii de-a spinare =.c.l.

Nu am trebuin\ s[mai descriu mul\umirea ce ne-a pricinuit acest concert original la miezul nop\ii,]n mijlocul unui codru. Tot acela ce simte]n pieptul s[u o inim[de rom`n m[va]n\elege de la sine=i.

Pu\in mai t`rziu ne g[seam ]mprejurul unei mese mult dorite, ]n schitul Hangului, m`nc`nd ]ntocmai ca lupii din Valahia =i binecuv`nt`nd osp[\ul cre=tinesc al maicei M. A doua zi de diminea\ eram pe drum ]ntorc`ndu-ne la Piatra, fiindc[judec[torul ce era cu noi trebuia s[se afle numaidec`t seara pe scaunul judec[toriei, pentru ca s[ hot[rasc[ soarta unui ]mpricinat. Ne ]ntoarser[m deci la Piatra ]n bri-ca numitului Temiso-fiu, precum ar zice oarecine, trudi\i ca vai de noi =i f[c`nd o mie de medit[ri triste asupra de=ert[ciunii omene=ti =i asupra soartelor rele, care se amestec[ ]n planurile oamenilor, le]ncurc[, le]mpiedic[=i le prefac dup[capriciile lor.

Noi ne-am pornit de la Piatra ca s[vedem portretul domnului Alexandru L[pu=neanul; ne-am pornit de la P`ng[ra\i cu g`nd s[ne suim pe Ceahl[u, =i nici un proiect, nici cel[lalt nu l-am putut]mplini. A=a sunt mai toate proiectele omene=ti, mai ales acele ce se ating de voiajuri. Le faci iarna, =i cum r[sare soarele de prim[var[se topesc ca om[tul.

(Prop[=irea, 1844)

BORSEC

Iarna a venit aduc`ndu-ne cu ea pl[cerile str[lucite ale balurilor, primbl[rile ]n s[nii, concertele ]nc`nt[toare, petrecerile teatrului =i mai ales priveli=tea dr[g[la= a focului]n sobe. Dulci sunt minutele]n care poetul, culcat pe un jil\ elastic, dinaintea unui j[ratic bogat,]=i simte trupul p[truns de o pl[cut[c[ldur[,]n vreme ce]nchipuirea lui plute=te]n visuri misterioase =i d[via\[ ]nt`mpl[rilor trecute. Iarna =i b[tr`ne\ile sunt epocile suvenirelor. C`nd p[m`ntul este acoperit cu z[pad[, omul g`nde=te cu drag la frumoasele =i c[lduroasele zile ale verii, la iarba ce ]nvio=ea c`mpii, la frunzele ce]mpodobeau p[durile, la cerul albastru, la c`ntecele voioase ale p[s[rilor. Asemene =i nenorocitul ce a ajuns ]n v`rsta b[tr`ne\ilor tr[ie=te numai cu aducerea-aminte a anilor tinere\ii sale.

Eu care, slav[Domnului! sunt]nc[departe de a fi]n num[rul celor ce jelesc prim[vara vie\ii, g[sesc o mare mul\umire a m[pune seara]n fa\ a sobei =i a privi jocul fantastic al focului. }mi place s[re]nviez]n]nchipuire icoanele dep[rtate ce s-au =ters odat[cu trecerea zilelor =i s[le]nf[\i=ez ca o panoram[dinaintea ochilor mei. Fran\, Italia, Germania =.c.l. mi se arat[atunci cu tot farmecul de care le]mpodobesc puterea suvenirelor =i dorul]nc[mai puternic de a le revedea]n fiin\[. C`te planuri de fericire, c`te casteluri de Spania ridic]n ceasul acela! M[prefac]ndat[ ]ntr-un arhitect at`t de m[iestru, c[ m[ mir eu ]nsumi de frumoase\ile operelor mele; =i cu toate c[ r`d]n sf`r=it de toate acele *nebunii* ce-mi v`j`ie prin minte, dar m[rturisesc c[ m[ simt c`teva minute fericit de ele. Zic c`teva minute numai, c[ci realitatea, cea mai

aprig[du=man[a]nchipuirii, vine de se pune neconținut dinaintea ei =i o]ntunec[f[r[mîl[. Visul se =terge, =i inima]nceteaz[de a bate; coroana cade =i omul r[m`ne aceea ce este. *Le masque tombe, l'homme reste et le héros s'évanouit !*

Dar vroiam s[vorbesc de Borsec, =i v[d c[m-am ad`ncit ]n idei filozofice asupra omului. A=a sunt g`ndurile ce se nasc]n fa\`a focului, noaptea, c`nd toat[lumea odihne=te. O idee aduce pe alta =i]ntr-o clipa[face jurul p[m`ntului. S[venim]ns[la sugetul acestui articol.

Numele de Borsec]mi pricinuiete totdeauna un amestec de sim\iri, cu at`t mai curios c[ ele sunt de naturi cu totul str[ine. Dint`i]mi aduce un soi de fiori reci, care]mi]ncre\ete pielea]ntocmai ca =i c`nd ar fi s[ intru ]ntr-o ap[ cu ghea\`. Pe urm[m[desf[teaz[prin]nf[\i=area unor figuri ginga=e =i pl[cute =i,]n sf`r=it, m[ face s[ r`d din toat[inima, de oarecare]nt`mpl[ri comice =i de oarecare ridicole, care au jucat un rol]nsemnat]n societatea Borsecului din vara trecut[.

Acea societate era]mp[r`it[ ]n trei clase foarte deosebite prin manierele lor: 1. Adunarea rom`neasc[, 2. Adunarea ungureasc[=i 3. Adun[tura armeneasc[. +i fiecare din aceste era subdivizat[iar[=i]n alte trepte, potrivite dup[stare =i ranguri; c[ci aristocra\ia, de=i mult mai poporal[aici dec`t aiure, din pricina fr[\iei silite ce leag[ negre=it ]ntre ei vremelnicii locuitori ai b[ilor, dar tot p[stra oarecare dep[rtare ]ntre ea =i gloat[. Sistemul egalit[iei, ce niciodat[ nu va prinde de tot r[d[cin[ pe p[m`nt, are]ns[acolo o p[rticic[deloc ne]nsemnat[unde el domne=te]n toat[puterea sa. Acel loc se nume=te *Lobogo*² =i este o baie rece]n care fierbe neconținut gazul carbonic. +ase oameni pot de-abia s[ ]ncap[ ]n el, dar nenoroci\ii! d-ar fi trei]mp[ra\i =i trei ciubotari, nu i-ai cunoa=te unii de al\ii, at`t de mult r[ceala apei =i pi=c[tura gazului i-ar zg`rci =i i-ar str`mba deopotriv[. Lobogo, dup[

¹ Cade masca, r[m`ne omul =i eroul dispare ! (*fr.*)

²]n fl[c[ri (*magh.*).

definirea unui prieten al meu, este tronul egalit[ⁱⁱ] în privirea fizionomiei ridicole ce c`=tig[ fiecare, c`nd se scald[ ]n el, =i egalitatea este o plant[ce nu poate]nflori dec`t]n ap[=i mai ales]n apa grozavului *Lobogo*.

Borsecul e un ce care nu se poate numi nici t`rg, nici sat, pentru c[n-are nici uli\e, nici magazii, nici locuitori. El este o adun[tur[de vro cincizeci de case de lemn pustii =i are mult[asem[nare cu mu=tele, care stau moarte toat[iarna, pentru ca s[ ]nvieze]n prim[var[. Trei p[r\i ale anului Borsecul este o cu=c[de=art[, pe care numai ur=i din mun\i o viziteaz[poate; iar cum sose=te luna lui iunie, atunci, ca o persoan[le=inat[ce]=i vine]n sim\iri, el]ncepe a prinde la suflet sau, mai bine zic`nd, la suflete. Casele se locuiesc ]ncet-]ncet, =i ]n pu\in[ vreme el se transformeaz[ ]ntr-un t`rgu=or viu =i plin de tot soiul de figuri str[ine. Mun\ii de pe mprejur pierd s[lb[t[cimea lor, pentru ca s[se prefac[ ]n primbl[ri misterioase, =i]n locul unde c`r`iau cioarele mai]nainte, acum o band[de muzican\i de la Cronstat¹ c`nt[ fel de fel de simfonii: val\uri pentru nem\i, ungureasca pentru maghiari =i *Tu-mi ziceai odat*<sup>2</sup> pentru rom`ni. Cu toate aceste]ns[, vai =i amar de nenorocitul ce are p[catul de a sosi cel]nt`i ]n Borsec! El are toat[ vremea a se ]ncredin\ a c[ ]n contra opiniei lui Cezar, e mult mai bine a fi al doilea ]ntr-o capital[ dec`t cel]nt`i]ntr-un sat.

Dar m[ve\i]ntreba, poate, cum =i ce fac c[l[torii pentru ca s[poat[g[si gazde =i alte neap[rate lucruri pentru vie\uire, de vreme ce Borsecul este pustiu? La aceast[ ]ntrebare vrednic[de toat[lauda voi avea onor a r[spunde c[, precum fie=tecare zidire are un]nger nev[zut care o ocrote=te, asemenea =i pomenitul loc are]ngerul s[u ce,]n contra altor fiin\ e scutitoare =i]naripate,]l privegheaz[de jos, iar nu de sus, fiind locuin\ a lui cu c`teva sute de st`njeni mai]n vale dec`t Borsecul. Acel zeu binevoitor, ce este vestit prin micul s[u cal, se nume=te dl Verme=. El e

¹ Bra=ov.

² C`ntec pe versurile lui C. A. Rosetti, *A cui e vina?* (1839).

factotum plenipotent, care închiriaz casele și care înlesnește, precum se poate, mulțumirile bolnavilor, vreau să zic, ale persoanelor ce sub pretext de boală merg de gustul borvizului. El e personajul cel mai însemnat în toată vremea bărilor, și când trece călare pe dinaintea caselor, nime nu lipsește de a i se închina. După acesta, în numărul persoanelor de competență din Borsec, vine vestitul bărbier Figaro, numit astfel pentru numeroasele meșteșuguri ce cunoaște, afară de al său. El e mână dreaptă a dlui Verme și are un talent deosebit pentru că știe dea foc artificiiilor cu care acesta se îndeltnicește foarte adese. În urma lui Figaro, ia rând comandantul, care este înscris în cu paza bune și orânduiri și cu siguranță obținu, pentru a cărei ocrotire el are drept ajutor zece țărani secui ce poartă nume de soldați. Și, în sfârșit, după acești trei, se înșiră străinii ce vin să beie sântate la izvorul tătărușilor.

Cum pentru doctor, dacă mă veți întreba, voi avea iarăși onorul a răspunde că, deși ar trebui să fie ca la alte băi, aici însă s-a socotit de prisos, pentru că oriicând este în stare a vălămurii chipul de a face cura. Tot metoda se cuprinde în două articole: 1. A bea câtă apă se va putea mai mult; 2. A lua baie la Lobogo, sau la +aro, sau la Elisaveta, sau la Lazăr. Aceste sunt cele patru bazine din Borsec. Puteți alege pe care v-a plăcea. +aroul însă este orânduie mai cu seamă pentru reumatismuri, și Lobogo pentru slăbiciuni.

Străinul ce merge la Borsec trebuie să-și reguleze ceasurile după un nou sistem. Somnorosul este silit a se scula odată cu soarele, și leneșul a umbla pe jos până ce nu mai vede bine. Aceste îndatoriri tiranice sunt neapăsate pentru folosul curei. La așese ceasuri de dimineață, după tulămbăie, miorlăitul clarinetei și bubuitul tobei îl trag din brațele somnului și fărâșiere el trebuie să prăsească dulcea căldură a patului, pentru că să meargă la fântână să-și răcorească trupul prin băutura borvizului.

Acea fântână, ce este izvorul tătărușilor atârtoș patimi, se află în mijlocul Borsecului și nu e mai mare decât de un cot cvadrat; adăncimea ei poate să fie cel mult de doi coși, după cum mă încredințat un neguțitor de postav. Și cu toate acestea, nu numai

c[ea]ndestuleaz[pe fie=tecare zi sute de stomacuri, dar apoi totodat[din s`nul ei se umplu sute =i mii de sticle mari ce se ]mpr[=tie ]n lume. Ea este ]ngr[dit[ cu ostre\`e de lemn =i are]n st`nga un loc ce se nume=te gr[din[, iar ]n dreapta un =opron lung ce se cheam[ galerie. Am`ndou[aceste locuri sunt menite spre a sluji de primblare persoanelor care fac cura.

]n adev[r e un spectacol foarte curios a privi pe to\i bolnavii venind din toate p[r\ile diminea\`a la f`nt`n[, cu ochii ]nc[ umfla\i de somn =i cu paharele lor ]n m`n[. Ei seam[n[ni=te vinova\i du=i la locul os`ndeii. Pe fa\`a lor e zugr[vit[o]nfiorare comic[ce se m[re=te cu c`t se apropie mai mult de izvor; dar mai ales c`nd se hot[r]sc a duce la gur[cel]nt`i pahar plin de burcut, tabloul ce ]nf[\i=eaz[ este vrednic de penelul vestitului Gavarni<sup>1</sup>. Mu=chii obrazului se zg`rcesc, spr`ncenele se ]ncr`\esc, ochii se dau peste cap, buzele se str`ng ca pentru o dulce s[rutare, =i toat[ fizionomia se preface ]ntr-o nevinovat[ =i nepre\uit[ caricaturat[. +i nu socoti\i c[ acolo, ca la r[zboi, numai cea ]nt`i cercare e grea. Nu! Apa e mai]nfrico=at[dec`t focul. Cu c`t spore=te num[rul paharelor, cu at`t dezgustul cre=te =i, ]n urmare, cu at`t expresia figurii se face mai ciudat[. Fiind]ns[c[dup[legile naturii, defectele ob=te=ti nu sar]n ochi a=a de tare ca acele particulare, de aceea =i nenoroci\ii ce sunt supu=i la b[utura silit[a burcutului nu se mai ocup[de ridicolul ce se tip[re=te pe fa\`a lor. Toate g`ndurile lor \intesc deocamdat[numai asupra f`nt`nii, =i convorbirea lor asupra apei.

— Bre! da' r[-i apa ast[zi!

— Nu-mi merge pe g`t nici de fric[.

— Eu mai bucuros a= bea =ampanie.

— C`te pahare ai b[ut p`n-acum, mademoazel[?

— Nou[, =i mai am vro trei.

— Cum se poate! dou[sprezece pahare, d-ta care e=ti at`t de delicat[!...

¹ Desenator =i caricaturist francez (1804-1866), cu numele adev[rat Suplice-Guillaume Chevalier.

— *Comment trouvez-vous l'eau ce matin, madame la baronne ?*

— Tedesdaple !²

Vizita la f`nt`n[vine de la =ase p`n[ la opt ceasuri, ]n care vreme muzica c`nt[neconținut tot soiul de arii vesele; =i cu c`t razele soarelui se mai ]nc[lzesc, cu at`t fe\ele bolnavilor se mai]nsenineaz[. Z`mbetul se ive=te pe buzele lor; =[gile veselitoare zboar[ ]n v[zduh; cavalerii =i damele se formeaz[ ]n grupe, =i convorbirile se fac mai interesante. Atunci ]ncep criticile ]ntre deosebitele cete; un soi de r[zboi spiritual na=te pretutindeni, =i locul primbl[rii dinaintea f`nt`nii este un adev[rat c`mp de b[t[lie, unde mul\i nenoroci\i r[m`n uci=i de s[ge\ile sarcasmului. ]ns[, o! tic[lo=ie omeneasc[! Vine o vreme, un minut, unde fie=tecare lupta= din acel r[zboi, p`n[=i cel mai mare erou, se vede silit a p[r[si c`mpul gloriei =i a se face nev[zut ca un fugar... Grupele se de=ir[, du=m[niile se uit[ =i to\i ]n sf`r=it se dep[rteaz[de la f`nt`n[cu pasuri repezi.

Dup[cura de ap[, fie=tecare p[time= se odihne=te vro dou[ceasuri de chinurile ce a suferit la f`nt`n[. Vai]ns[de acea odihn[! Ea seam[n[cu cea de pe urm[noapte a unui os`ndit la moarte. Tot soiul de o\r`ri]l cuprind c`nd g`nde=te la baia rece care-l a=teapt[, =i p`n[ ce scap[ de d`nsa, el este cufundat]ntr-o necurmat[nelini=tire, ce se m[re=te sau se mic=oreaz[de zece ori pe ceas, din pricina nestatorniciei atmosferei. Ochiul lui stau \inti\i cu grij[asupra muntelui numit Capul Popii, ca asupra unui barometru sigur, =i dac[vede fruntea acestuia acoperit[cu aburi, atunci un fior]nghe\at]i trece pin trup, c[ci este]ncredin\at de a avea v`nt sau ploaie ]n vremea b[ii; iar dac[ cerul e senin deasupra muntelui, un fel de curaj mincinos vine de-l m`ng`ie, d`ndu-i sperare c[va fi soare c`nd s-a sc[lda. ]n sf`r=it, zece ceasuri =i jum[tate au sunat; el trebuie s[mearg[la Lobogo! Se porne=te cu fa\ a schimbat[=i cu tulburarea]n suflet!... picioarele]l poart[cu greu; dar iat[-l c[a ajuns! Acum merit[a fi privit.

¹ Cum vi se pare apa]n diminea\ a asta, doamn[baroan[? (*fr.*)

² Detestabil[! (Pronun\are german[a fr. détestable.)

}ndat[ce soldatul care e de paz[a]nchis u=a b[ii dup[d`nsul, un dezgust ]nfrico=at de ap[ se zugr[ve=te ]n ochii lui =i ]i d[ un aer de om turbat. Toate lucrurile ce-l ]mprejur[ =i care se arat[ lui ]i aduc sloiuri de ghea\ pe spinare. Basinul unde are s[ intre i se pare o gur[ a iadului; clocotirea gazului ]n ap[ sun[ la urechea lui ca r`sul demonesc al unui geniu fantastic, =i nenoroci\ii ce-i vede str`mb`ndu-se]n Lobogo]i]nchipuie=te ca ni=te suflete muncite de draci. Un amestec grozav de gemete =i de r[cnete se ridic[de la picioarele lui =i merge de se pierde]n v[zduh, sufl`nd ]n pieptu-i o spaim[ copil[reasc[, care ]i zburle=te p[rul pe cap. +i mai ales c`nd g`nde=te c[ acea armonie dureroas[ este produs[ prin ]nr`urirea unor suferin\e ce]nsu=i are s[p[timeasc[ ]n cur`nd, atunci soarele chiar se ]ntunec[ pentru d`nsul.

Pentru ori=icare altul tabloul ce]nf[\i=eaz[Lobogo plin de bolnavi ar fi un izvor bogat de petrecere =i de r`s, fiindc[ fie=tecare din ace=tia joac[ un rol c`t se poate de comic. Unul chiuie=te ca un posta=; altul miorl[ie=te o arie jalnic[de la *Lucia*, h[cuit[prin cl[n\nirea f[lcilor; altul se roag[italiene=te la soare ca s[fie mai fierbinte, zic`ndu-i *Sore amico*<sup>1</sup> ! Un al patrulea se sf[de=te cu feciorul lui pentru num[rul minutelor; =i to\i ]mpreun[, tremur`nd, \ip`nd, c`nt`nd, =uier`nd =i v[it`ndu-se, produc un totul ridicol foarte vesel pentru un privitor, dar foarte pu\in]ncurajator pentru p[tima=ul nostru.

Iat[-l]ns[dezbr[cat, gata de a se arunca]n bra\ele groaznicului Lobogo. Face un pas spre el. . . inima-i bate! mai face unul. . . ochii i se p[injenesc!...]nc[unul . . . picioarele-i sl[besc =i el pic[ ]n genunchi pe marginea basinului, ca un vinovat ce ar cere iertare. Un v`nt rece se st`rne=te tocmai acum, lunec[pe trupul lui =i prin nepl[cuta lui dezmiardare]l sile=te a intra mai degrab[ ]n ap[. La acest semn ur`t, el ]=i ud[ capul iute, se freac[ pe subsuori =i, oft`nd din greu =i f[c`ndu=i cruce, se azv`rle]nainte cu ochii]nchi=i =i cu din\ii str`n=i. Un trup mai mult mort de fric[cade =i

¹ Prietene soare! (ital.: *Sole amico*.)

se acufund[ ]n ap[; dar deodat[,]nviat prin frigul de ghea\ ce-l cuprinde, acel trup iese afar[hemesit, speriat, turbat; fuge ca o ma=in[, d[din m`ini, sare pe loc, se bate cu palmele pe piele, ca =i c`nd ar alunga ni=te albine de pe d`nsa, =i ]ntr-un cuv`nt d[toate semnele de un om scos din minte, p`n[ ce razele soarelui, lini=tindu-i s`ngele,]l aduc iar]n sim`iri. Dar ce folos!... aici ]ncepe un alt =ir de tic[lo=ii. S[rmanul nu a sc[pat pentru c[ a ie=it din baie, c[ci un tremur ca de friguri ]l apuc[ ]ndat[ =i ]l opre=te de a se putea ]mbr[ca repede, pentru ca s[ se mai ]nc[lzeasc[. Hainele intr[ cu greu, col`unii se trag pe dos, ciubotele nu vor s[-l]ncal`e, jiletca se ]mbumbie str`mb =i toate par c[=i-au dat cuv`nt pentru ca s[-i prelungeasc[ chinul. Slav[ Domnului! ]n sf`r=it s-a g[tit! El se dep[rteaz[, fugind de Lobogo, =i apuc[spre mun`ii de pe-mprejur; alearg[ tremur`nd =i g`f`ind ca un g`nsac, p`n[ce, umpl`ndu-se de suflet, cade jos de osteneal[=i de c[ldur[, la r[d[cina unui brad.

Dar cum s-a r[corit, o mul`umire necunoscut[ na=te ]n s`nul lui; trupul i se u=ureaz[, ideile i se l[muresc, inima-i simte o dulce pl[cere =i ochii lui, primbl`ndu-se vesel ]mprejur, se opresc cu dragoste asupra fragilor pres[ra]i prin iarb[. C`te idei se de=teapt[atunci]n minte-i =i c`te pofte ]n pieptu-i! Priveli=tea acelor milioane de fragi ]i ]nsufl[ gusturi pastorale =i sentimentale. Iat[-l c[ se apuc[ de-i culege =i-i adun[ ]n bucheturii pentru dama care ]l ]nc`nt[. Guri\ a lui suspin[ ]n vremea asta un vers de amor; dar foarte ades tot acea guri\ ]m[n`nc[ pe drum bucheturile preg[tite cu at`ta trud[pentru fiin`a sl[vit[. O! l[comie omeneasc[! Toat[ diminea`a, precum am spus, de la =ase =i p`n[ la dou[sprezece ceasuri, locuitorul vremelnic al Borsecului trece printr-un =ir de necazuri, de spaime, de suferin`e morale =i trupe=ti; iar cum a sc[pat de grija f`nt`nii =i a b[ii, ceasurile se fac nesim`ite pentru d`nsul, =i fiecare din ele]i aduce o nou[pl[cere, ca r[splat[la cele ce a p[timit mai]nainte.

Toat[ziua se trece]n adun[ri f[r]]preten`ii, ]n convorbiri prietene=ti, ]n primbl[ri ]nc`nt[toare =i mai ales]n s`nul acelei fr[ ]ii nepre\uite, ce nu se g[se=te aiure dec`t la b[i, =i]n acea

lini=te de minte pe care nu o amenin\ nici necazurile casnice, acei \`n\ari]nvenina\i care scurteaz[via\ a unui om sim\itor, nici =icanurile unei societ[\i supuse etichetei.

La Borsec to\i sunt fra\i, de nu]n Hristos, dar]n borviz. Dame =i cavaleri fac toate chipurile pentru ca s[-=i pricinuiasc[mul\umire =i,]n urmare, na=te]ntre ei o unire, pe care ani]ntregi nu o pot forma prin t`rgurile cele mari. C`nd sose=te un str[in, el este]ndat[ ]mbr[\i=at cu dragoste, =i de la cea]nt`i prezentare el are drit s[ trateze pe to\i ceilal\i ca =i c`nd i-ar cunoa=te de mult; =i c`nd se porne=te cineva, ce jelanie pe cei care r[m`n! ce m`hnicuine! ce dovezi de iubire ] ]nt`mpin[din toate p[r\ile!]n adev[r, unul din meritele cele de c[petenie ale Borsecului este de a insufla oamenilor sim\iri omene=ti!

Pu\ine sunt petrecherile de la Borsec, dar tocmai pentru c[num[rul lor e mic, pre\ul lor e mare pentru acei care le gust[. Ele se cuprind mai mult]n primbl[ri la Sticl[rie, la Cascad[, la Pe=ter[, la St`nci =.c.l., =i ]n balurile ce se dau de dou[ ori pe s[pt[m`n[, joia =i duminica; dar fie=tecare din aceste are pl[cerea sa deosebit[.

Pe=tera merit[mai mult dec`t toate curiozit[\ile Borsecului a fi vizitat[; dar pentru ca s[ fie v[zut[ ]n toat[ s[lbatica sa frumuse\ e, trebuie ca persoanele ce vor intra ]nl[untru ei s[ poarte tor\ e. ]n acest chip priveli=tea e cu adev[rat minunat[. Lumina, ]mpr[=tiindu-se pe pere\ii umezi ai st`ncilor =i r[sfr`ng`ndu-se pe fe\ele persoanelor, formeaz[un tablou fantastic, ce te face s[te crezi]ntr-o alt[lume. Umbrele ce se]ntind]n toate p[r\ile ca ni=te uria=i, jocul, mi=c[rile lor repezi =i sp[im`nt[toare]\i insuf[un soi de groaz[ce m[re=te efectul acelei fantasmagorii; =i deosebitele glasuri, unindu-se]mpreun[=i g[sind o]nzecit[putere]n ecoul pe=terii, produc un vuiet ce te]nfioreaz[, un vuiet f[r[nume ce pare c[iese dintr-o gur[a iadului.

Dup[Pe=tera de care am vorbit, cele mai interesante lucruri de privit la Borsec sunt balurile.]nchipuie=te-\i o sal[de lemn f[r[nici o alt[decora\ie dec`t ni=te fofeze de brad ]n care ard vro dou[zeci de lum`n[ri de seu; iar]nl[untru ei o societate alc[tuit[de tot soiul de neamuri, un amestec de tot felul de toalete:

dame române în rochii delicate și gătită după modele Parisului; baroane și contese ungurești îmbrăcate cu pretenție, dar fără gust; armence necioplite în haine de jupânese de casă; și pe urmă fel de fel de frace civile și militare, unele elegante, dar cele mai multe cu talii scurte și cu cozile pînă la călcăie. Închipuie-te-ți, pe deasupra tuturor acestora, figuri de toată făptura, de tot calupul, strămbe, triste, vesele, moșnicești, ungurești, și vâlbitești, dobitocești; într-un cuvânt, o bogată galerie de caricaturi, printre care de-abia zărești câteva fețe omenești. Acum înfățișează-ți toate acele ființe jucunde, sîrind, învîrtindu-se ca niște titireze, bătănd din pinteni; iscodește în minte-ți sucurile de trup cele mai ciudate, strămbările de obraz cele mai poznașe și așa vei avea o idee de balurile Borsecului.

și cu toate acestea, o veselie mare e zugrăvită pe fețele tuturor. În vreme de cinci sau șase ceasuri toți joacă cu plăcere, petrec cu mulumire, și cînd vine vremea de a se sparge balul, e mare plăcerea de rău ce cuprinde pe toți iubitorii de dansuri.

Am spus la începutul acestui articol că luna lui iunie este pentru Borsec epoca în care el începe a prinde la suflete! Trebuie dar să adaug că apropierea lui septembrie este asemenea epoca în care aceste plăceri sesc. Fie-tecare zi atunci vede pornindu-se cîte unul sau mai mulți bolnavi însănătoșiți. Societatea se dezbină și neconținut simte cercul său mic-orîndu-se, pînă cînd cel de pe urmă străîn, zicînd un trist adio locului unde și-a petrecut vara atît de bine, se deprtează de el și plăsește pustietăți. Borsecul rămîne iar și singur, deert și trist ca un mormînt, pînă la vara viitoare. Cît pentru persoanele care l-au vizitat, ele gîndesc totdeauna cu mulumire la dînsul, ca la un prieten bun și iubit.

(Calendarul Foaiei sîtești, 1845)

P. S. Tradiția veche spune că un cioban ce și avea turma de oi în Basarabia, îmbolnăvindu-se de curgere de sânge pe gura și venind în țara lui, în Ardeal, a căzut lângă izvorul borvizului și că, bînd apă din el, a aflat în sînul lui izvorul tămăduirii. Astfel s-a făcut, din întîmplare, descoperirea apelor minerale de la Borsec.

BALTA-ALB{

(1847)

Dlui I. B[1]ceanu

Într-o seară din luna trecut[eram adunați mai mulți prieteni, toți lungiți pe divanuri, după obiceiul oriental, și înarmați de ciubuce mari, care produceau o atmosferă de fum vrednic[de sala *selamlicului* a unui paș[. Afară cerul era învelit de nori vineți, care se spurgeau deasupra Iașului, cu gând de a-l sp[la de glod și de p[cate; dar în zadar ei și v[rsau sudorile!... Eforia nu înucui-inăse proiectul lor!

Printre noi se găsea un tânăr zugrav francez, care pentru întâia dată ieșise din țara lui spre a face un voiaj în Orient.

— Domnilor, ne zise el, v[m[rturisesc cu rușine că, p[na nu veni în țările d-voastră, nici nu prepuneam că se află în Europa o Moldavie și o Valahie. Dar nu mă pl[ng nicidecum, de vreme ce, ca un Columb, am avut plăcere a descoperi eu însumi aceste frumoase părți ale lumii și a mă încredința că, departe de a fi locuite de antropofagi, ele cuprind în s[nul lor o societate foarte plăcută.

— Domnule, răspunse unul din noi, nu te încrede așa lesne în descoperirea d-tale, pentru că cine știe dacă p[na-n sf[rit nu-i fi pus în frigare și osp[țat de s[lbaticii acestor țări!

— Domnilor, adăug[străinul r[z[nd, v[înțin[vez că, de-o mai ședeă multe zile la masă de la tractirul dlui Regensburg, s[lbaticii ce-or vroi să mă prefacă în friptură nu or găsi pe mine decât pielea și oasele. Cu toate acestea, p[na nu mă face jertfa descoperirii mele, dați-mi voie să v[istorisesc și eu partea cea mai curioasă din căl[toria mea.

Plecând din Paris spre a întreprinde un voiaj în Orient, lucru ce, precum știți, s-a făcut astăzi de mod, am ajuns bun sîntos la Viena; și de aici m-am îmbarcat pe un vas de vapor cu gând de a coborî Dunărea pînă în Marea Neagră, fără a mă opri nicieri.

Cred că nu e nici unul din d-voastră care să nu fi făcut voiajul Dunării și să nu se fi mirat ca mine de sîlbatica frumusețe a malurilor acestui râu între Banat și Serbia. E de prisos dar să vă mai vorbesc de acei munți plini de peșteri adînci și înveliți cu pînduri vechi, precum și de Porțile-de-Fier, și de Turnul-Severinului, și de răzmeșele podului lui Traian.

Voi mărturisi însă că, cu cît mă depărtaam de centrul Europei și mă apropiam de țările d-voastră, curiozitatea mea creștea. În toate părțile vedeam o altă lume, pe care nici o visasem. Din toate părțile auzeam răsunând pe podul vaporului cuvintele: valah, Valahia și, în neștiința mea vrednică de veacul de aur, nu înlegeam ce însemnau acele enigme, pentru că eu eram încredințat că, de la granița nemăască și pînă în Marea Neagră, se întindea numai Turcia Europei.

În sfîrșit căpitanul, ce vorbea puțin franțuzește, îmi tulmăci că pînă la ce se vedea de-a stînga noastră se numea Valahia și că era locuit de un neam de oameni cu totul străini de nația otomană!... Să vă spun mirarea mea la această descoperire e peste puțin! Atîta numai voi mărturisi că, de aș fi avut atunci sub mînă pe profesorul meu de geografie, l-aș fi aruncat în Dunăre!

Din ceasul acela mi sîmții cuprins de un dor nemărginit de știință și hotărîi a studia cu de-amănuntul această țară necunoscută mie și acel neam de oameni atît de nou pentru mine. În urmărire, îneam neconținut privirile mele pironite pe malul stîng al Dunării, cu sperare de a zări ceva care să-mi înmulțească cunoștințele asupra Valahiei; dar se vede că această provincie vroia să mă pedepsească, căci ea nu-mi arăta alt decît =esuri pustii ce se uneau cu cerul în depărtare.

Din vreme în vreme însă zăream cîte o ființă răzlețită pe acele cîmpii fărâșinate sau cîte o adunătură de bordeie coperite cu

stuh; dar nu puteam învelege de departe dac[acea fiin[era om
=i dac[acele locuin[primitive formau un sat. }mi închipuiam
deci Valahia ca un soi de pustiu v[nturat de c[rduri de fiare
s[lbatic[=i de oameni pribegi ca în s[ntul Africii... R[de[i, domni-
lor? dar bun e Dumnezeu! m-oi înt[lni eu vreodat[cu profesorul
meu de geografie!

Oprindu-se vaporul la Br[ila, m[hot[r[i a m[cobor] pe uscat
=i a întrerupe c[lt[oria mea în Orient, pentru de a m[r[t[ci c[t[va
vreme în c[mpiile Valahiei. Speram s[într-o via[nou[=i
plin[de înt[mpl[ri originale. M[preg[team a-mi ap[ra zilele
împotriva fiarelor primejdioase =i a cetelor de ho[i ce g[ndeam
c[a= înt[lni în calea mea. }mi înc[rcai deci pistoalele =i s[rii din
corabie pe p[m[nt, cu g[nd de a r[sturna jos pe cel înt[i valah ce
s-ar înainta spre mine... Nici unul din oamenii aduna[i pe mal nu
m[b[lg[în seam[, =i, în loc de du=mani, m[trezii fa[-n fa[cu
consulul francez din Br[ila, care, cunosc[ndu-m[de compatriot,
m[pofte la d[nsul acas[.

La consulat se aflau aduna[i mai mul[i str[ini care vorbeau cu
mare entuziasm de o balt[f[c[toare de minuni ce se descoperise
în Valahia, de vro c[iva ani, =i care se numea Balta-Alb[.

Dup[zisa acelor prieteni ai domnului consul, peste zece mii
de oameni se g[seau acum împrejurul acelei b[lti =i se lecuiau,
v[z[ndu-i cu ochii, de tot soiul de patimi. }n acel izvor de t[m[-
duire orbii c[=tigau vederile, surzii auzul, ologii picioarele, b[tr[
nii puterile! =.c.l.

Cum auzii pomenind de o asemenea minune, rugai pe dl consul
s[-mi înlesneasc[vreun chip de a m[duce îndat[la Balta-Alb[, =i,
peste o jum[tate de ceas, un arn[ut într[în salon vestindu-mi c[
tr[sura era gata. }mi luai un sac de drum =i m[cobor[i iute în uli[.

C[nd acolo, ce s[v[d?... }n loc de malpost sau de diligen[, o
cutioar[plin[de f[en, pe patru ro[i de lemn cu spi[ele stricate.
Patru cai mici, numai oasele =i pielea, pe care erau s[late urme
ad[nci de bici, =i un om s[lbatic, b[rbos, zdren[ros =i înarmat

cu un harapnic lung de un st`njen!... Acesta era echipajul meu! R[m[sei ]ncremenit la o a=a de ciudat[ priveli=te, dar consulul ce se cobor`se dup[mine]ncepu a r`de =i, ]ncredin`ndu-m[c[acela era chipul de a c[l[tori]n Valahia, m[ ]ndemn[a m[sui]n c[ru\].

— N-ai grij[, ad[ug[el; cu tr[sura aceasta primitiv[=i cu caii ace=tia care seam[n[mai mult a ni=te m`e postite vei face un drum de care \i-i aduce aminte c`t vei tr[i.]ine-te bine,]ns[!

Primii aceste sfaturi ca o glum[din partea compatriotului meu =i, cl[tin`nd din cap, drept semn de ]ndoial[ , m[ arunca[ ]n cutie, strig`nd la posta=: *allons*¹!

Deodat[c[ru\`a fugi de sub mine ca un =arpe! iar eu, f[c`nd]n aer o tumb[nea=teptat[, m[trezii pe pavea. Ce se]nt`mplase? nu =tiu. At`ta numai]mi aduc aminte c[,]n vreme c`t m-am sculat din colb, ame`it =i zdruncinat, echipajul meu se f[cuse nev[zut.

Consulul]=i \inea =oldurile de r`s, =i oamenii din uli\ , care fuseser[ fa\ la aceast[ ]nt`mplare comic[, ziceau hohotind: *neam\o dracoli*.

Peste zece minute c[ru\`a veni ]napoi ca s[ m[ ia de a doua oar[ . Posta=ul se zbuciuma de r`s pe cal; iar eu, astfel eram de tulburat,]nc`t mi se p[rea c[ =i ro\ile r`deau sc`r`nd de mine!

M[urcai]n sf`r=it de iznoav[ pe cuibul acel de f`n; dar ast[dat[m[apuca[cu m`inile \eap[n de c[ru\ : *Allons*.

— *Alon, domnule!* strig[posta=ul =i,]n\epenindu-se]n sc[ri =i chiuind ca un furios, =i pocnind grozav din harapnic, el porni ca o bomb[.

Ce s[v[spun, domnilor?... De c`nd sunt nu mi-am ]nchipuit o alergare a=a de infernal[ , un lucru at`t de original!

}ntr-un nor de colb ce zbura pe fa\`a p[m`ntului, caii alergau ca =i c`nd ar fi intrat dracul ]ntr-]n=ii; c[ru\`a fugea]nc`t nu mai avea vreme s[ sc`r`ie; ro\ile se alungau, s[lt`nd din hopuri]n hopuri =i azv`rlindu-m[ ]n sus ca pe o minge; surugiul \ipa, vorbea,

¹ Haidem! (*fit*).

pocnea de asurzea c`mpii; iar eu... dac[ mi-ar fi fost cu putin\[ s[ m[ las cu m`na de tr[sur[=i s-o bag]n buzunarul cu pistoalele, a= fi intrat]ntr-un p[cat, negre=it. Un v`rtej grozav m[ cuprinsese ]n s`nul acelui *steplechasse*¹ diavolesc; ochii]mi ie=eau din cap, creierii mi se cl[tinau ca o ap[ ]ntr-o garaf[, =oldurile m[dureau, din\ii]mi cl[n\[neau, urechile]mi \uiiau; =i de c`te ori m[ v[ itam la vreun hop mai ad`nc, de c`te ori strigam: ai, ai! posta=ul]mi r[spundea: hai, hai, domnule! =i b[tea caii din nou, =i chiuia]nc[mai s[lbatic, =i c[ru\ a fugea]nc[mai iute, =i eu ame\eam]nc[mai tare.

Deodat[, cum ne coboram pe o costi=[, =[ua=ul se poticni; roata de dinainte se izbi de el]n repejune =i se sf[r`m[ pe loc; iar c[ ru\ a, r[sturn`ndu-se cu mine =i l[s`ndu-m[ lat ]n mijlocul drumului, l`ng[bietul cal ce= i sclintise piciorul, fugi]nainte la vale, cu trei cai, cu trei ro\i =i cu posta=ul aninat ca un scai de coama l[tura=ului.

Aceast[de pe urm[ ]nt`mplare m[ f[ cu s[ blestem impresiile de voiaj din Valahia. Dou[ spr[v[ lituri ]ntr-o zi, f[r[ a socoti tot colbul ce ]nghi\isem, durerile ce c`=tigasem]n tot trupul =i mai ales perspectiva ce-mi r[m`nea de a sta pe jos, singur, ]n c`mpiile acele pustii! Toate aceste]mprejur[ri m[aduseser[ ]ntr-o astfel de furie, c[a= fi m`ncat atunci cu mare mul`umire carne de valah!

Stam]n drum l`ng[ nenorocitul =[ua= care z[ cea la p[m`nt =i m[g`ndeam ce o s[ m[ fac, ]ncotro s[-mi ]ndreptez picioarele? pentru c[ de jur ]mprejurul meu nu z[ream alt[ dec`t =esuri goale!... C`nd m[ trezii iar =i cu posta=ul l`ng[mine. El nu p[\ise nimic, pentru c[, precum v-am spus, se aninase de coama l[tura=ului c`nd i se poticnise calul.

C[tam la d`nsul, ]ntreb`ndu-l prin semne ce avea de g`nd s[ fac[? dar el, bodog[ nind din gur[ ca un urs sup[rat =i ap[s`ndu- =i c[ciula pe ochi cu m`nie, se descinse de br`u, leg[cu el spi\ele

¹ Curs[cu obstacole (engl. *steep-chase*).

ro\u0219ii celei stricate \u0219i o a=ez[la locul ei; pe urm[, sco\u0219nd =aua din spinarea calului celui c[zut, o puse pe l[tura= \u0219i, mai ad[ug\u0219nd vro c\u0219teva noduri la fr\u0219nghiile ce slujeau de hamuri,]nc[lec[\u0219i-mi f[cu semn s[m[sui]n c[ru\u0219].

Ce puteam s[fac?... M[urcai de iznoav[, cu capul plecat ca un os\u0219ndit la moarte ce s-ar sui pe carul ghilotinei, \u0219i pornii iar [=i]n fuga mare, de=\u0219i c[ru\u0219a nu mai avea dec\u0219t trei ro\u0219i \u0219i jum[tate, de=\u0219i posta=ul nu mai avea de b[tut cu harapnicul dec\u0219t trei cai, adic[doi]nainte \u0219i unul la oi=te, pe care el era c[lare. C\u0219t pentru nenorocitul dobitoc ce=\u0219i sclintise piciorul, el r[mase singur]n urma noastr[, neav\u0219nd alt[m\u0219ng\u0219iere dec\u0219t cuvintele ce-i zise posta=ul c\u0219nd se desp[r\u0219i de d\u0219nsul, adic[: *m\u0219nca-te-ar lup!*

Soarele acum asf\u0219n\u0219ise, \u0219i luna]mpreun[cu stelele se ar[taser[pe cer,]ntocmai ca ni=te privitori pe b[ncile unui teatru. Mi se p[rea c[toate planetele se uitau cu ochii str[lucitori la mine \u0219i asistau la episodul voiajului meu ca la cea mai pozna=[comedie de pe fa\u0219a p[m\u0219ntului. +i astfel]mi vuia capul din pricina zdruncin[rilor ce sufeream, c[mi se p[rea c[aud din vreme]n vreme un hohot lung \u0219i r[sun[tor deasupra capului meu!

Cu toate acestea, t\u0219rziu, pe la vro zece ceasuri de noapte, am ajuns pe malurile unei b[l\u0219i late, care sticlea ca o tabla de argint la razele lunii. Posta=ul m[ ]ntreb[prin semne unde s[m[duc[? Eu, care credeam c[*Balta-Alb[* era numele unui t\u0219rg, precum Marienbad, sau Ems, sau Baden,]i r[spunsei: *\u00e0 Balta-Alba*. +i m[rturisesc c[ ]n acest r[spuns erau cuprinse toate sper[rile mele: sperarea de a sc[pa de salturile mortale ale c[ru\u0219ei; sperarea de a m\u0219nca un biftec la tractir \u0219i mai ales dulcea sperare de a m[odihni o noapte]ntreag[pe un pat elastic =.c.l. Uitasem acum c[m[g[seam]ntr-o parte a lumii]n care, cu c\u0219teva ceasuri mai]nainte, visasem lupte cu s[lbatici \u0219i cu fiare r[pitoare.

]nc[o fug[bun[de cal \u0219i am sosit]ntr-un sat alc[tuit de bordeie coperite cu stuh \u0219i coronate de cuiburi de cocost\u0219rci. Forma bizar[a acelor locuin\u0219e, printre care se]n[l\u0219a o mul\u0219ime

de cumpene de f`nt`ni, ca ni-te g`turi de cocoare uria=e; urletul c`inilor ce alergau pe sub garduri; cioc[nitul berzelor care=i dau capul pe spate la razele lunii =i,]ntr-un cuv`nt, amestecul acela de umbr[ =i de lumin[, care da lucrurilor o privire fantastic[, m[ f[cur[ s[ m[ cred ]n alt[ lume. C`nd m[trezii]ns[din acea uimire pl[cut[, m[v[zui singur]n mijlocul unei pie\`e neregulate =i pline de spini. Posta=ul ]mi desc[rcase bagajul l`ng[mine =i se f[cuse nev[zut cu c[ru\` cu tot.

]nchipui\`i-v[, domnilor, pozi\`ia mea. Str[in,]ntr-un col\ de p[m`nt necunoscut mie, r[t[icit ]ntr-un sat unde nu se z[rea nici \ipenie de om, ]nconjurat de vro dou[zeci de c`ini, care vroiau numaidec`t s[ afle ce gust are carnea de francez, ne=tiind nici limba, nici obiceiurile locului! ]nchipui\`i-v[toate aceste]mprejur[ri pe capul unui om =i m[ve\`i crede lesne dac[v-oi spune c[admirarea poetic[ce m[cuprinsese deocamdat[se pref[cu]ntr-o grij[, var[primar[cu spaima.

Fiind]ns[cu \elul meu, venind la Balta-Alb[, nu era de a petrece noaptea]n convorbire sufleteasc[cu stelele,]mi f[cui drum cu b[\ul printre claua de c`ini ce ]mi a\inea calea =i m[ hot[r`i a-mi c[uta, eu singur, vreo ospe\`ie. Pornii deci prin sat, \in`ndu-mi sacul de drum]ntr-o m`n[ =i av`nd drept tov[r[=ie un escadron de c`ini, ce-mi ar[tau din\`ii lor ascu\`i, ca dovad[de pl[cerea ce ar fi avut a-i]nfige]n mine.

Un ceas]ntreg am umblat ca o n[luc[printre gardurile satului, c`nd s[rind peste o vac[ culcat[ ]n mijlocul uli\`ei, c`nd trezind vreun coco= adormit, care s[rea speriat de pe gard pe cas[, c`nd]mpiedic`ndu-m[ de jugul unui car l[sat ]n drum, c`nd ferindu-m[de a pica]ntr-o f`nt`n[, pentru c[am p[catul de a nu vedea prea bine noaptea. Dar]n zadar! nici una din acele case nu avea]nf[\`i=are de tractir; =i, dup[ o lung[ primblare, r[m[sei ]ncredin\`at c[ceea ce c[utam nu se afla]n Balta-Alb[!

„*Diable!* ziceam]n mine, se vede c[sunt os`ndit a]mplini,]n ast[noapte, rolul lui Acteon din mitologie!“ +i de ciud[ ]ncepusem

a-mi desc[rca m`nia asupra c`inilor, ce se obr[zniceau mai mult]n privirea persoanei mele, c`nd deodat[z[rii o calea=c[, cu =ase cai =i]ntov[r[=it[de un c[l[re\ care venea]n partea mea.

Abia avui vreme de a m[da]n l[turi, =i echipajul =i omul cel c[lare trecu[ca un fulger pe l`ng[ mine, l[s`nd]n v[zduh c`teva note armonioase de glasuri femeie=ti =i c`teva fragmente de o vesel[convorbire, ce m[p[trunser[de mirare =i de bucurie... Acele cuvinte ce auzisem]n treac[tul tr[surii erau franceze!

Ah, domnilor! nu poate cineva s[=-i]nchipuiasc[fericirea ce umple inima unui om r[t[rit]ntr-o \ar[str[in[, c`nd el aude deodat[ limba patriei sale!... Eu am nebunit c`nd am auzit f[r] veste: *ah, c'est charmant! c'est adorable! c'est original!* =i,]n exaltarea mea, am]nceput a alerga dup[calea=c[, r[cnind: *arrêtez!*¹.

Echipajul nu se opri, dar cavalerul se]ntoarse]napoi =i, alerg`nd spre mine, strig[: *qui appelle?*

— *Un compatriote,]i r[spunsei, un français!*

Cavalerul se apropie.

— Ce pofte=ti? m[ ]ntreb[el.

— Iubite compatriotule,]i zisei, fiindc[Dumnezeu a binevoit ca s[ne]nt`lnim ]n fundul Europei =i ]ntr-un pustiu ca acesta, ]ndreapt[-m[, te rog, la vreun tractir, pentru c[ de vro dou[ ceasuri, de c`nd am sosit aici, nu am]nt`lnit alt[ zidire ]nsufle\it[ dec`t c`inii de care m[vezi]nconjurat.

— Domnule, nu am onor a fi compatriotul d-tale =i totodat[nu pot s[te duc la tractir, dup[cum dore=ti, pentru c[nu s-a ridicat nici unul p`n-acum la Balta-Alb[; dar dac[vrei s[g[zduie=ti]ntr-o cas[\r[neasc[, ca toat[lumea, pot s[te slujesc.

— Cum nu, domnule? }i voi r[m`nea prea recunosc[tor, mai ales c[m-am s[turat de stele.

¹ Opri\i (*fr*).

² Cine strig[? (*fr*).

T`n[rul cavaler puse atunci m`inile la gur[ ]n form[de tromb[ ]i strig[: *str/jer!* La r[netul lui c`inii l[trar[ din toate p[r`ile, cocost`rcii speria`i cioc[nir[ ]n toate cuiburile]i un om se ivi de dup[un gard; dar ce om! o matahal[nalt[, groas[, sp[toas[, b[rboas[, fioroas[!

Acea n[luc[,]narmat[cu un ciomag cu care ar fi turtit un buhai,]i scoase c[ciula dinaintea noastr[ ]i ascult[poruncile c[l[re\ului cu un aer de supunere, arunc`nd din vreme]n vreme o c[ut[tur[s[lbatic[ ]n partea mea.

Ce vorbeau am`ndoi ]mpreun[? Ce puneau ei la cale pentru mine? Nu ]tiu; dar c[ut[turile posomor`te ale str[jerului de=teptar[ ]n inima mea oarecare sim`iri de ]ndoial[ ]i m[ silir[ a b[ga m`na]n buzunarul cu pistoalele.

Peste c`teva minute, c[l[re\ul ]mi zise: „Domnule, alt[ cas[ neocupat[ nu se afl[ acum aici dec`t bordeiul acestui str[jer; mergi cu d`nsul ]i noapte bun[“. Dup[ aceste, el se ]nchin[ z`mbind, repezi calul]n galop]i se dep[rt[ ]n c`mpii, f[r[a-mi da m[car vreme de a-i mul\umi.

Iat[-m[-s de a doua oar[ ]ntr-o pozi`ie destul de critic[; fa\[-n fa\ cu un soi de uria= ]ngrozitor, care c[ta la mine, pare c[ ar fi vroit s[ m[ ]nghit[ dintr-o ]mbuc[tur[. Dar nu-mi pierdui cump[ul ast[ dat[, c[ci, f[c`nd dou[pasuri]nd[r]t, m[pusei]ntr-o poz[teatral[ ]i-l m[surai cu ochii de c`teva ori, vroind a-l face s[ ]n\leag[ c[ nu-mi era fric[ de d`nsul. El,]ns[, neb[g`nd ]n seam[ pantomima ce f[ceam, se porni cu mare lini=te c[tre casa lui, zic`ndu-mi ca posta=ul: *hai, domnule!*

Hai, domnule!]i r[spunsei d`rz ]i cu un glas pe care c[utam a-l face c`t se putea mai gros]i m[dusei pe urma lui. Ajunser[m cur`nd la un bordei a c[rui descriere nu voi face-o, pentru c[, dint`i, mi-ar fi peste putin[,]i, al doilea, fiindc[pentru d=voastr[ea ar fi de prisos. C`t ]n privirea impresiilor ce-mi f[cu acea locuin\ primitiv[ vi le pot lesne t[lm[ci, fiindc[ ]i acum p[streze suvenire proaspete de ele. ]i spre dovad[ v[ rog, domnilor, s[ privi`i semnul ro= care]mi decoreaz[fruntea.

Această impresie am primit-o când am intrat în untrul casei străjerului. Urmând fiind prea jos și fruntea mea prea sus, am îndouș-au ciocnit ca două bile pe un biliard, făcând un carambol, care, prin efectul său retrograd, m-a trimis să cad în ogradă, cu zece pași în urmă.

Am venit de această lovire neașteptată, am intrat ovoid în singura cameră ce alcătua apartamentul străjerului și, bășind puțin în tineric, m-am aruncat cu desperare pe singurul pat ce-i slujea de mobilă; dar îndată am răcnit așa de tare, încât străjerul a alergat lângă mine, speriat și cu un țâciune aprins în mână... mi sfermasem toate ciolanele din trup, căci patul era de lemn, fărașternut, fărașperne, fărașnimic!

Străjerul, însă, înalegând pricina vătărilor mele, începuse să rătăcească ca un urs, zicând: *nu-i nimic, nu-i nimic*, aduse din tindă un vol și o cergă, pe care le așternu pe scândurile patului. Pe urmă ieși din casă, adăugând iar: „*Neamăo dracol!*“ și se depărta în sat. El își făcuse datoria de gazdă, mi dăse tot ce avea: *casă, pat, așternut și noaptea bună!* Ce-mi trebuia mai mult?

Această de pe urmă gândire și mai ales truda ce pătăisem toată ziua mă făcuse să mă linițesc peste câteva minute; și dar, înarmându-mă cu răbdare, stălcit, flămând, necăjit, mi așezai sacul de voie drept pernă și mă culcai încet, ca și când aș fi fost de sticlă. Un somn adânc mă cuprinse îndată și mă prefăcu într-un butuc până a doua zi.

Dimineața, pe la opt ceasuri, mă trezii într-un vâiet înfricoșat, într-o harhalaie infernală de sunete, de clopote de cai, de pocnete de bice și de răcnete de oameni! Ce putea fi acel zgomot!... Casele ardeau? Sau o bandă de sălbatici du-măni dăseră în val în sat?

Jumătate speriat și buimăcit de somn, ieșii iute afară, cu pistoalele în mână; dar în loc de cele ce gândeam, văzui, plin de mirare, vro treizeci de trăsuri de toată forma: bri-te, brașovence, carete, cale-ți, toate înhamate cu câte patru, șase sau opt cai, și toate îndreptându-se, în fuga mare, către o baltă, ce sticlea departe la razele soarelui.

Acea balt[era izvorul minunilor de care auzisem vorbind la Br[ila cu at`ta entuziasm! M[ pornii =i eu ]ndat[ pe urma tr[surilor, f[r] a =ti l[murit ce f[ceam, pentru c[ de c`nd puseseam piciorul pe p[m`ntul Valahiei,]mi pierdusem de tot =irul ideilor.

+i asta nu trebuie s[v[mire, domnilor, dac[v[ve[i aduce aminte prin c`te sim\iri deosebite =i ]mpotrivoare trecusem eu ]n vreme de c`teva ceasuri. Judeca[i chiar singuri.

Intru]n Valahia ca]ntr-o \ar[pustie, =i deodat[aud vorbind de o societate de zece mii de suflete adunate la ni=te b[i, aproape de Br[ila. Aceast[aflare m[sile=te s[-mi schimb ideea =i s[cred c[Valahia ar putea fi o \ar[mai civilizata[de vreme ce are b[i care trag at`ta lume la d`nsele. }ns[c[ru\ a po=tei =i]nt`mpl[rile nepl[cute ce ]nt`mpin pe drum =i]n satul de la Balta-Alb[m[fac a m[ ]ntoarce iar[=i la ideea mea cea dint`i =i, ]n urmare, m[ culc cu ]ncredin\area c[ m[ g[sesc ]ntr-o \ar[ s[ ]batic[. }nchipui\i-v[ dar ce revolu\ie s-a f[cut ]n creierii mei c`nd a doua zi diminea\ am v[zut o mul\ime de cale=ti europene=ti pline de figuri europene=ti =i de toalete europene=ti! Nu puteam crede c[eram treaz =i m[socoteam a fi fa\ la vreo fantasmagorie neprceput[; fantasmagorie cu at`t mai curioas[c[ ]mi]nf[\i=a tot soiul de contraste, precum: baloane de Viena cu]nh[m]turi necunoscutute pe la noi; p[l]rii de Fran\ a cu =lice orientale; fracuri cu anterie; toalete pariziene cu costume str[ine =i originale. Mai ad[uga[i la aceste pocnetele =i r[cnetele posta=ilor, mi=carea a treizeci de tr[suri ce se]ntreceau pe c`mp, mul\imea cailor ]nh[ma[i la d`nsele, clopoveii ce sunau la g`tul lor =i, ]n sf`r=it, efectul nout[\ii acestor lucruri]n ochii unui str[in, =a=a v[ve[i putea lesne]nchipui expresia comic[a figurii mele]n fa\ a unui spectacol at`t de nea=teptat.

M[pornii, precum v-am spus, pe urma tr[surilor, cu presim\ire de a]nt`lni ]n drumul meu alte noi minuni; =i, ]n adev[r, acea presim\ire nu m[ ]n=el[; c[ci lucrurile ce v[zui m[ aruncar[ ]ntr-o mirare =i mai ad`nc[!

Pe marginea unei b[ilvi late z[rii deodat[un soi de t`rg ce nu era t`rg, un soi de b`lci ce nu era b`lci; o adun[tur[extraordinar[, o]n=irare neregulat[de corturi, de c[su\e de sc`nduri, de vizunii, f[cute ]n rogojini, de bra=ovence, de cai, de boi, de oameni, care formau de departe una din priveli=tile cele mai originale de pe fa\ a p[m`ntului. L`ng[ o cutie de sc`nduri, unde bogatul tr[gea ciubuc, se cl[tina de v`nt o =atr[ de \oluri rupte, ]n care s[racul se p`rlea la soare. Aproape de aceasta, se ridica o cu=c[de rogojini lipit[de o bra=oveanc[ce slujea de camer[de culcat. Mai]ncolo, un car mare, coperit de un l[icer, figura ca un palat cu dou[r`nduri, c[ci la r`ndul de sus, adic[ ]n car, stau gr[m[d]i o femeie cu trei copii, iar la r`ndul de jos, adic[ sub car, g[zduia b[rbatul, ]mpreun[ cu un c`ine, =.c.l.

Ce s[v[spun, domnilor,]n sf`r=it? Nu cred s[ fie alt spectacol ]n lume care s[-mi poat[ face o impresie mai mare dec`t aceea ce mi-a pricinuit privirea celui t`rg nou, care la cel mai mic v`nt era]n primejdie de a se preface]n ruine. Pe de o parte tic[lo=ia sa pitoreasc[, pe de alt[parte luxul echipajelor ce alergau pe malul b[l]ii; acel amestec de toate contrastele m[silea s[m[cred c`nd ]ntr-o insul[ din Oceania, c`nd]ntr-o capital[a Europei, =i prin urmare nu =tiam cu siguran\[dac[acele ce vedeam erau un vis al]nchipuirii mele sau lucruri]n fiin\.

M[ ]naintam chiar ca o ma=in[printre toate acele minuni, oprindu-m[c`teodat[ speriat ]n fa\ a unor trupuri de oameni lungite goale pe marginea drumului =i m`njite cu glod din cap p`n-]n picioare. Mi se p[rea c[acele trupuri, culcate la soare, erau le=uri de mor\i, dar m[ ]ncredin\ai pe urm[c[acei nenoroci\i erau p[tima=i ce]nadins se ungeau cu glodul din balta cea mai vindec[toare.

Balta era plin[de sc[ld[tori =i vuia de r[cnete =i de r`suri. To\i, din toate p[r]ile, b[rba\i =i femei, veneau de se aruncau]n ap[, la un loc, cu o nep[sare vrednic[de timpurile cele mai nevinovate ale lumii =i cu o veselie ce m[ ]ndemn[=i pe mine a

lua o baie. Intra deci în baltă și mă înaintai cale de vro două sute de pași, călcând printr-un glod negru și unsuros, în care mă cufundam până în genunchi la fiecare pas.

Cum mă depărtam de mal, deodată mă trezii între patru femei, care, întocmai ca niște naiade, erau coperite numai cu vâlul cristalin al apei!... E de prisos să adaug că mă depărtați iute de ele, rușinat și cerându-le *pardon*.

„*Maladroit!*¹ ziceam în mine, se vede că am intrat tocmai în locul de scldare hotărât pentru sexul frumos!“ și apucați în stângă, cu gând de a ieși din hotarele împărăției femeiești; dar în curând mă găsisă iarăși făcându-mă cu vro trei sirene albe și vesele ce se împrowcau una pe alta cu apă. De iznoavă fugii înapoi rușinat, de iznoavă cerui *pardon* și apucați în dreapta, neștiind încotro mă îndreptam, pentru că răsfrângerea soarelui pe suprafața bătătorii mă orbise de tot.

Împrejurul meu auzeam fel de fel de glasuri, unele bătătoare, altele dulci și armonioase, care căntau melodii străine pe cuvinte necunoscute mie; și cu cătăpeam înainte, mă întăneam cu ființe de sexul frumos sau cu ființe de sexul nefrumos; și cu cătăfecam acele întăniri apropiate, rămăneam încredințat de starea sâlbatică a Valahiei, pentru că numai într-o țară sâlbatică puteam vedea acel amestec nevinovat de sexuri.

Dar în vreme ce mă adănceam atăt în baltă, cătăși în gânduri, rămăsei deodată încremenit pe loc, căci auzii lăngă mine o convorbire franceză!

Trei tineri ce zării aproape vorbeau împreună: unul purtând o cealma de glod pe cap, altul având o mască iarăși de glod pe obraz și al treilea făcânduși pe piept o jiletă tot de glod.

— Aflat-ăi — zise unul — cele de pe urmă minuni ale bății?... O damă de la Moldova, care de doi ani nu se putea sluji nicidecum de mână sa cea dreaptă, după ce a luat vro treizeci de băți, a făcut

¹ Neîndemănic! (*fit*).

ast[zi cruce cu]ns[=i m`na de care p[timea. Asemene, doi surzi au c`=tigat auzul, =i un fecior al meu, ce era plin de r[ni peste tot trupul, s-a vindecat de isprav[prin]ntrebuin\area glodului acestei b[\i!

— Nu e de mirare — r[spunse altul — c[ci balta]n care ne g[sim este adev[ratul izvor al t[m[duirii... Dar nu =ti\i ce]nt`lnire curioas[ am f[cut ast[-noapte ]n satul Balta-Alb[, dup[ ce m-am desp[r\it de voi? Cum treceam c[lare prin sat, aud deodat[ strig`nd: *arrêtez, arrêtez!* =i z[resc un om alerg`nd ]n partea mea. Ce era, un biet str[in, un francez, care sosise de un ceas acolo =i care de un ceas se primbla pe uli\e, ]nconjurat de o claie de c`ini, c[ut`nd un tractir.

La aceste cuvinte ale t`n[rului, m[ apropiai de d`nsul, plin de bucurie, =i-i zisei, apuc`ndu-l de m`n[: „Eu sunt, domnul meu, acel str[in de care \i-a fost mil[ast[-noapte =i sunt recunosc[tor soartei c[te]nt`lnesc de a doua oar[pentru ca s[-\i mul\umesc!“

Nu am trebuin\[, domnilor, s[v[mai adaug c[acei trei tineri m[primir[ ]ndat[ ]n societatea lor =i c[, prin manierele lor pl[cute, m[silir[a m[crede]n Valahia iar[=i ca]ntr-o \ar[civilizat[.

Ie=ind din balt[tuspatru, ne duser[m s[vizit[m cu de-am[-nuntul curiozit[\ile a=ezate de-a lungul malului =i,]n vreme ce treceam pe dinaintea lor, unul din tovar[=i mi le t[lm[cea, r`z`nd:

— Iat[, domnule, zicea el, o lume nou[, vrednic[de a de=tepta]nchipuirea d-tale de artist. Iat[un t`rg de c`teva mii de suflete, un t`rg ce s-a ]nfiin\at ]n c`teva zile =i care peste c`teva s[pt[m`ni se va =terge de pe fa\la p[m`ntului, ]ntocmai ca Babilona, ca Niniva =.c.l.; un t`rg]n care nici o tain[casnic[nu se poate ascunde, din pricina lipsei zidurilor, a u=ilor =i a ferestrelor; un t`rg, ]n sf`r=it, cu totul necunoscut Europei, dar]n care civiliza\ia ei este reprezentat[prin magaziile de sc`nduri a dou[mar=ande de mode! Iat[o lume ce]n ochii d-tale pare a fi s[lbatic[, dar care are soiul ei de civiliza\ie deosebit[. Aici ne g[sim]n]mp[r[\ia

contrastelor celor mai originale; aici luxul =i s[r]cia, durerea =i veselia, ideile noi =i ideile vechi, costumele Europei =i costumele rom`ne=ti, toate sunt unite la un loc, sunt mestecate la un loc =i produc un efect ne]nchipuit at`t ochilor, c`t =i min\ii; aici...

— Aici, ad[ug[altul, privirea se]ndestuleaz[, dar stomacul r[m`ne de=ert! Haide\i mai bine aiure s[=edem la mas[.

]ndat[ne =i suir[m]ntr-o dro=c[cu =ase cai =i]n cur`nd ajunser[m]n satul Balta-Alb[, la o cas[\[r]neasc[. Camera]n care intrar[m era tot a=a de mic[=i de bine mobilat[ca aceea a str[jerului meu.

— Domnilor, zise r`z`nd st[p`nul vremelnic al acelei case, v[poftesc s[fi\i cu cea mai mare luare-aminte]n privirea mobilelor =i a oglinzilor ce acoper[pere\ii... Cu ast[condi\ie v[poftesc la mas[!

+i, zic`nd aceste, el ]ntinse jos la p[m`nt o rogojin[, puse]n mijloc o m[su\ rotund[cu picioarele scurte, arunc[pe d`nsa patru =ervete =i patru linguri de lemn =i ne ]ndemn[ pe to\i s[ ne a=e]z[m turce=te ]mprejurul mesei. Pe urm[ b[tu ]n palme =i trei slugi intrar[ aduc`nd, unul o tabla cu p`ine alb[, al doilea un castron cu bor=, iar al treilea c`teva butelci de Bordeaux.

— Domnilor — ne zise iar t`n[rul ce ne osp[ta — fiindc[paharele sunt de prisos]n satul acesta, fiecare din noi s[se]nar-meze cu o butelc[=i s[fac[cu ea ce va socoti de cuviin\ spre a=i stinge setea.

Noi urmar[m]ndat[sfatul acesta =i ne puser[m a m`nca din castron, cu o fr[\ie oriental[vrednic[de foamea noastr[. Dup[bor=, feciorii aduser[alte bucate, care]mi pl[cur[mult, de=i]mi erau cu totul necunoscute.

Nu voi uita niciodat[acea mas[original[, =i pozi\ia noastr[la p[m`nt, =i veselia ce a domnit ]ntre noi p`n[la sf`r=it, =i r[cnetele \iganilor l[utari ce c`ntau la u=, =i entuziasmul cu care tovar[=ii mei au purtat un toast Fran\ei, =i dansurile na\ionale ce au jucat ei, =i d[rnacia lor c[tre l[utari, =i luptele]n glum[ce s-au iscat]ntre noi dup[mas[=i care au \inut p`n[la cinci ceasuri.

Înspre seară ne duserăm câlțori iarăși pe malul bălții, cu gând de a face o primăvară cu vaporul! Înțelegeți prea bine, domnilor, că ideea unui vapor pe Balta-Albă era în stare să-mi aducă o mirare nemărginită; dar când zării mășina ce purta un nume atât de falnic, începui a răde ca un nebun. Vaporul Bălții-Albe era o plută de grinzi, având un cort mare drept copertă și două roți mici de moară înșirate pe laturile ei. Acele roți, care îi meritaseră numele de vapor, erau învârtite în apă de patru oameni și, prin mișcarea lor, purta încet pluta pomenită pe fața bălții.

Ne suirăm pe dânsă vro trezeci de persoane și cavaleri, precum și o bandă de lutari și țigani și, pînă la opt ceasuri de seară, făcuserăm o primăvară sentimentală sub razele lunii ce se ridicase în cer. Dama se cam temeau de furtuni și alte întimplări ale navigării, dar cavalerii care stau pe lângă dumnealor le făcuseră jurământ de a le scăpa în orice primejdie, și așa ne întoarserăm la mal teferi, voioși și gata de a merge la balul ce se da în satul Balta-Albă.

Acel bal, care era menit să-mi răsturna toate ideile mele asupra stărilor salbatice a Valahiei, mă aduse într-o încăntare neașteptată! Peste două sute de persoane adunate într-o sală mare, ce purta nume de Casino, alcătuiau o societate cu totul europeană atât prin toaletele lor plăcute, cât și prin ale lor maniere civilizate. Vălasă dar să gândiți, domnilor, ce impresie îmi făcuă acea adunare, mie care eram încă asurzit de strigățile furioase ale poștașului din Brăila, mie care eram încă stălcit de patul casei străjerului, mie, în sfârșit, care asistasem la scenele din tîrgul așezat pe malul bălții! Dar, mai cu seamă, când făcui cunoștință cu câteva dame române tinere și frumoase și când le auzii pe toate vorbind limba franceză înlocuind ca niște pariziene, credeți-mă că mă socotii în palatul încântat al unui vrăjitor.

Ochii damelor atât de fermecători, zâmbetele lor grațioase, glasurile lor dulci, tăliile lor bine făcute și care se mișcau repede în figurile contradansului sau treceau ca fantasmă albă în vîrtejul

valsului; acel amestec de flori, de toalete scumpe, de lumini =i de muzic[m[ ]mb[taser[at` t de mult, ]nc` t uitasem de tot c[m[aflam]n fundul Europei, pe marginea Orientului. +i c` nd se sf` r=i balul =i c` nd ie=ii din sal[ =i m[ g[sii iar[=i ]ntr-un c` mp pustiu, nu m[putui opri de a zice cu cea mai ad` nc[ ]ncredin\are: „]n adev[r, Valahia este o \ar[plin[de minuni! una din \[rile care sunt descrise]n Halima!“

Dup[vro dou[ceasuri,]mi luai adio de la prietenii mei de balt[=i m[pornii spre Gala\i]ntr-o bri=c[jidoveasc[, cu g` nd de a m[ sui ]n vaporul |arigradului. L[sai satul ]n urma mea =i m[ afundai ]n c` mpii, dup[ce]nt` lnii]n cale-mi vro dou[companii de cavaleri =i de dame, ce se primblau cu l[utari pe lun[.

Iat[, domnilor, istoria voiajului meu la Balta-Alb[.]n 24 de ceasuri am v[zut at` te lucruri nepotrivite, at` tea contraste originale, c[nu =tiu nici acum dac[Valahia este o parte a lumii civilizate sau de este o provincie s[lbatic[! Dumneavoastr[, domnilor, care m[ ]ncredin\ai c[nu-i nici o deosebire]ntre Valahia =i Moldova, pute\i s[-mi t[lm[ci\i aceast[problem[.

(*Calendarul Albinei*, 1848)

C{L{TORIE }N AFRICA
De la Biaritz la Gibraltar

Dlui I. Alecsandri

Iubite frate! —De 12 ani acum, de c`nd c[l]toresc prin deosebitele p[r]vi ale lumii, tu m[ ]urm[re=ti cu ochii =i cu sufletul. Dulcea iubire de fra\i, care ne leag[ ]mpreun[, na=te ]n inima ta o grij[ ]tainic[ ]asupra soartei mele de c[l]tor, soart[ ]expus[ ]la tot soiul de ]nt`mpl[ri, =i adeseori de pericole. De aceea preocuparea mea cea mai necontenit[ ]este de a-\i scrie din toate col\urile p[m`ntului unde m[ ]aflu, pentru ca s[-\i dau semn de via\] =i s[ ]te ]ndemn a fi lini=tit ]n privirea mea, c[ci este un Dumnezeu priitor pentru c[l]tori. Eu acum am sosit la Gibraltar, aceast[ ]st`nc[ ]uria=]acoperit[ ]cu tunuri engleze=ti; =i peste c`teva ore plec la Maroc, spre a vizita ]n grab[ ]coastele Africii, p`n-a nu intra]n Spania. De vroie=ti a cunoa=te cum am f[ ]cut drumul p`n[ ]aici,]\i trimit jurnalul meu de c[l]torie. Adio; ia-\i copili\ a pe bra\ e =i spune-i c[ ]mo=ul ei are s[-i aduc[ ]de juc[ ]rie pe sultanul de Maroc.

(Gibraltar, 1853)

I

TOVAR{ +UL MEU DE DRUM

M[ ]aflam de o lun[ ]la Biari\, ora= mic, pierdut]n fundul golfului de Gasconia, pe \[ ]rmurile Oceanului, =i]mi petreceam zilele]ntr-o necurmat[ ]pl[ ]cere. De la fereastra salonului meu, ochii mei se primblau f[r[ ]sa\iu, c`nd pe albastra =i mult m[ ]rea\ a ]ntindere a m[ ]rii, c`nd pe tainica nem[ ]rginire a cerului.]nchipuirea mea,

urm`nd zborul ochilor, se leg[na pe v`rful argintiu al valurilor =i, lunec`nd p`n[ ]n fundul orizontului, mergea adeseori de se oprea, ca o pas[re c[l]toare, pe catargele cor[biilor ce treceau]n dep[r-tare. C`te voiajuri pl[cute am f[cut astfel! c`te \[rmuri frumoase am vizitat, f[r[a m[mi=ca de pe jl\!

C`nd r[s[rea soarele =i ]ntindea un v[l de aur pe fa\ a oceanului, m[ coboram degrab[ pe malul nisipos =i m[ aruncam ]n valuri. R[coarea lor m[ p[trundea =i ]mi cauza o mul\umire nesp[us[; mi=carea lor m[ leg[na ca pe un copil ]n bra\ele mamei sale. }ns[, de=i c`teodat[ ]mi treceau pe deasupra capului valuri mari =i m[f[ceau s[ ]nghit f[r[voie ap[amar[=i s[rat[, de=i alt[dat[ele, zdrobindu-se chiar]n pieptul meu,]mi fr`ngeau =alele =i m[ dau peste cap, aceste mici ]nt`mpl[ri ad[ugau o nou[mul\umire petrecerii mele de]not[tor.

]ntr-o zi,]ns[, marea fiind lini=tit[=i limpede, m[dep[rta[de mal mai mult dec`t obi=nuit, ]not`nd pe spinare f[r[a vedea]ncotro m[ ]ndreptam, c[ci ochii mei, \inti\i pe bolta cereasc[, admirau formele fantastice ale norilor.

Deodat[capul meu se ciocni de un alt cap ce venea spre mal, =i carambolul fu at`t de tare, ]nc`t m[cufundai ame\it, p`n[ ce atinsei fundul. Fiind ]ns[ c[ nu aveam gust nicidecum de a r[m`nea acolo, m[izbii puternic]n sus, =i]ntr-o clipal[p[rui]n fa\ a apei, boldind ochii de jur]mprejur cu oarecare spaim[. Atunci v[zui chiar ling[mine, ie=ind din mare, capul cu care m[ciocni-sem =i care era dreapta proprietate a unui t`n[r englez.

Ne uitar[m unul la altul cu mult[mirare =i pu\in[m`nie =i, ]nchin`ndu-ne apoi ca]ntr-un salon, legar[m o convorbire foarte interesant[ ]ntre noi:

— Frumos carambol am f[cut]mpreun[! Oceanul a slujit de biliard =i capetele noastre de bile.

— O! *ies.*

— Te-am lovit tare?

— O! *ies.*

- }mi pare foarte r[u. Te-ai cufundat ad`nc?
- O! *ies*, p`n[ ]n fund.
- Ca =i mine; =i ai]nghi\it ceva ap[s[rat[?
- O! *ies*, ca vro dou[litre.
- +i eu nu mai pu\in. E=ti englez, domnule?
- O! *ies*; dar d-ta ?
- Rom`n!
- De la Roma?
- Ba de la Moldova.
- *Hau!*

Trebuie s[fac aici o observare. }n convorbirea englezilor cuv`ntul afirmativ O! *ies!* (a=a) =i exclamarea *hau!* joac[ un rol foarte mare; ele corespund cu caracteristicul /h/ =i cu pozna=ul *elei* al rom`nilor.

Dup[aceast[scurt[convorbire, englezul =i eu plecar[m c[tre mal,]not`nd unul l`ng[altul, =i, p`n-a nu ajunge, tovar[=ul meu zise:

- M-am sc[l dat ast[-prim[var[la Cadix]n Marea Mediteran[=i m-am]necat de dou[ori...
- +i n-ai murit nici o dat[?]
- Nu.
- Bravo! E=ti tare la via\.

Englezul meu]ncepu a r`de cu mul\umire =i m[ ]ntreb[de cuno=team Cadix?

- Nu-l cunosc]nc[,]i r[spunsei; dar am de g`nd a pleca din Biari\ peste trei zile, pentru ca s[ ]ntreprind un voiaj]n Spania.
- *Hau!...* Ai de g`nd s[mergi]n Spania?
- Dar; am de mult dorin\ a de a vedea aceast[\ar[plin[de minuni.

Englezul se opri pu\in,]not`nd]n loc, =i]mi zise:

- Domnule, am f[cut cuno=tin\ ]mpreun[prin un chip neobi=nuit, lovindu-ne]n capete =i]nec`ndu-ne pe jum[tate, p`n-a nu ne vedea la fa\]. Toate aceste]mprejur[ri m[fac a dori cuno=tin\ a d-tale mai de-aproape =i m[ ]ndeamn[a te ruga s[-mi dai voie ca s[te]ntov[r[=esc]n c[l]toria d-tale.

Aceast[propunere nea=teptat[m[f[cu =i pe mine s[m[opresc
]n loc =i s[arunc un *hau* englezesc.

— Bine, domnule,]i zisei, nu este o lun[de c`nd ai vizitat
Spania, =i acum vrei iar s[ ]ncepi acest voiaj ?

— O! *ies!* dac[m[prime=ti ca tovar[= de drum.

— Te primesc cu mare mul\umire.

— C`nd plec[m?

— La 18 a lunii, adic[peste trei zile.

— +i unde ne]nt`lnim]n ziua plec[rii?

—]n Baiona, pe Pia\a de Arme.

— Prea bine; adio.

— A revedere.

Iat[cum se]nt`mpl[de-mi g[sii un tovar[= de c[l[torie tocmai
]n fundul Oceanului.

II

MALPOSTA

A treia zi dup[aceast[ ]nt`mplare,]mi luai ziua bun[de la
b[tr`nul marinar care m[ g[zduise ]n vreme de patru s[pt[m`ni
la Biari\ =i, zic`nd adio m[re\ului Ocean, plecai la Baiona, unde
ajunsei dup[o or[de cale. Fiind]ns[c[mai aveam vreme de
a=teptat p`n[ la plecarea malpostei, o ]ntrebuin\ai primbl`ndu-m[
prin ora=, cu g`nd de a g[si pe noul meu tovar[= de c[l[torie.

De la ciocnirea capetelor noastre]n s`nul m[rii, nu mai dasem
cu ochii de el =i, prin urmare, dac[n-a= fi =tiut c`t e de serioas[
parola unui englez, a= fi considerat propunerea lui de a m[
]ntov[r[=i]n Spania ca o propunere f[cut[ ]n ap[=i c[zut[ ]n balt[.
]n cur`nd]ns[ ]l z[rii pe pia\a teatrului, a=ezat la o mas[dinaintea
unei frumoase cafenele =i b`nd un grog¹ fierbinte. El m[a=tepta

¹ B[utur[specific englezeasc[, f[cut[din ap[fierbinte, zah[r, l[m`ie =i
alcool.

În costumul său de turist, costum demn de însemnat prin mulțimea buzunarelor =i prin mărimea bumbilor.

Cum mă zări, englezul îmi dete un *gud morning*¹ =i mă strănse de mână cu o amicie care îmi sclinti degetele.

— Unde mergem mai înti? Îl întrebai.

— La Tuluza, ca să vizităm vestitul Capitol.

— +i de la Tuluza?

— La Nima, ca să vedem ruinele romane.

— +i în sfârșit?

— La Marsilia, ca să ne îmbarcăm pentru Spania.

— Foarte bine; însă nu socoți c-ar fi mai simplu, fiindcă ne găsim pe marginea Spaniei, să intrăm îndată pe pământul ei?

— Cu adevărat ar fi mult mai simplu; dar nu-mi place să fac ca toată lumea. Iată planul ce propun: de la Marsilia mergem de vizităm toată coasta Spaniei: Barcelona, Valencia, Cartagena, Malaga etc., până la Gibraltar. De aici ne îndreptăm spre Cadix, =i de la Cadix începem adevăratul nostru voiaj în Spania, vizitând: Sevilla, Cordova =i Grenada. Pe urmă ajungem la Madrid, unde ne oprim cât vreme ne-a plăcea, până a ne întoarce în Franța. Acest plan îl socot mai nimerit; însă dacă voieți ca să trecem îndată munții Pirinei, eu sunt gata să te urmez ori pe unde vei merge.

— Planul d-tale este prea bun =i îmi place, cu atât mai mult că eu am obicei a călători făr marșrut hotărât de înainte, ci numai după îndemnurile fanteziei mele. Haideți dar pe la Marsilia, =i să ne fie călătoria fericită!

— *O! rai!* răspunde tovarșul meu. +i amândoi veseli, sprinteni ca niște colari în vacanță, ne ducem la biroul malpostei, ne suim în trăsura =i plecăm din Baiona pe la 11 ore.

Căii pornesc ca niște zmei, pavelele răsună sub copitele lor; =i în curând ambele orașe Baiona =i Saint-Esprit, despărțite prin râul Adur, rămân în urma noastră cu fortificările lor pline de tunuri.

¹ Buna dimineața (engl.: good morning).

² Bine (engl.: all right).

Dintre toate modurile de c[al]torit, cel mai pl[cut] =i mai comod este f[r] [ndoial] malposta; =i dintre toate voiajurile din Europa, unul din cele mai frumoase este voiajul de la Baiona la Tuluza,]n departamentul numit Bas-Pirinei.

Malposta nu prime=te dec`t doi c[al]tori, fiind menit[ a duce coresponden\ele cu cea mai mare repejune; ea face tot drumul ]n fuga cailor, zi =i noapte, f[r] a se opri nic[ieri mai mult de cinci minute. C[al]torii trebuie dar s[ se ]ngrijeasc[ a lua cu ei provizii, c[ci altminteri ar fi expu=i a r[m`nea nem`nca\i =i neb[u]i de 24 ore]ntregi,]mprejurare critic[, ce este foarte v[t[m]toare entuziasmului.

+oseaua trece de-a lungul mun\ilor Pirinei,]n mijlocul unui =ir necurmat de gr[dini frumoase, de livezi]mbel=ugate =i de c`mpii r[corite prin r`urile Adur =i Gava. Ori]ncotro se]ndreapt[ochiul,]nt`lne=te priveli=ti romantice, casteluri noi =i elegante, parcuri pline de o vesel[ verdea[, ]n vreme ce fundul orizontului este cuprins de minunata panoram[ a Pirineilor. Adaug[ pe l`ng[aceste o clim[pl[cut[, un cer limpede =i albastru, o =osea curat[, o tr[sur[comod[ ]nh[mat[cu cinci zmei voinici =i o inim[voioas[de c[al]tor. Ce poate dori un om mai mult pentru ca s[fie mul\umit =i s[uite toate necazurile vie\ii?

Tovar[=ul meu p[rea p[truns de o ad`nc[ mul\umire sufleteasc[ =i ]ncepuse a c`nta o arie englezeasc[foarte original[, de=i pu\in armonioas[. Caii, speria\i, se vede, de acel c`ntec, alergau c`t ce puteau; ro\ile zburau pe pietri=ul luciu al =oselei; clopoveii anina\i de gurile hamurilor zuruiau vesel; posta=ul pocnea din bici necontenit =i glumea cu toate nevestele ce]nt`lnea pe drum; copacii de pe marginea so=elei fugeau ]n urma noastr[ ca o armie pus[ ]n risip[; iar noi, lungi\i pe perinele tr[surii, fumam cu pl[cere =i priveam prin fumul albastru al \igaretelor c`mpiile =i mun\ii care p[reau c[se]nv`rteau]mprejurul nostru.

Dup[pu\in[t[cere, tovar[=ul meu =i eu ne uitar[m mai cu luare-aminte unul la altul, cu g`nd de a face o cuno=tin\[mai de

aproape =i, dup[un examen des[v`r=it de vro cinci minute, r[m`n`nd mul\umi\i de fizionomiile noastre,]ncepur[m a gr[i:

— Minunat]nceput de c[l[torie! Nici cald, nici frig, nici colb, nici glod. Cum e mai bine.

— Cu adev[rat; =i pe l`ng[aceste avantajuri, adaug[c[trecem prin una din cele mai frumoase p[r\i ale Fran\ei, sub un cer limpede =i albastru care se]ntinde deasupra noastr[ca o bolt[de smarald.

— E=ti poet, domnul meu?

— C`teodat[... c`nd vreau s[uit lumea; dar d-ta ?

— +i eu c`nt din vreme ]n vreme, ]ns[ nu din lir[, ci din tr`mbi\].

— Pl[cut instrument!

— }i place?

— Foarte mult... de departe.

— Te cred. +tii pentru ce am]nv[\at a suna din tr`mbi\]?

— Pentru ca s[alungi *splinul*¹, poate?

— Ai ghicit. Sunt acum doi ani de c`nd m[apucase această boal[grozav[, care aduce pe om]ncet-]ncet la desperare

=i]l face s[doreasc[a sc[pa de via\] prin orice chip. Splinul]mi ab[tuse sufletul. }mi]ntunecase mintea,]mi adusese dezgust de toate pl[cerile lumii =i,]ntr-un cuv`nt, m[ ]mpinsese chiar pe marginea morm`ntului, c[ci hot[r`sem a m[ ]mpu=ca.

— +i cum \i-ai schimbat hot[r`rea?

—]n minutul]n care era s[m[trimit pe ceea lume; c`nd era s[ trag coco=ul pistolului ]ndreptat spre fruntea mea, am auzit deodat[ o tr`mbi\] sun`nd o bucat[ jalnic[ din opera Lucia a lui Donizetti; ]ns[ ]ntr-un chip astfel de ciudat, ]nc`t m-a umflat r`sul ca pe un nebun =i mi-a r[corit splinul.

— +i drept recuno=tin\] pentru acest instrument care \i-a sc[pat via\, ai hot[r`t s[te faci trompeta=?

¹ Splinul, boala ur`tului de care englezii p[timesc mult]n \ara lor [V. A.]

— Dar; =i de atunci]mbuc tr`mbi\e =i rup urechile celor ce m[ ascult[, de c`te ori vine de m[cearc[ur`tul.

— Cred c[nu-i avea nevoie s[faci muzic[c`t vom fi]mpreun[.

Englezul]ncepu a r`de =i ]mi f[g[dui c[ m-a scuti de acea pl[ceri ]n toat[ vremea c`t vom c[l]tori am`ndoi. Eu ]l ]ncredin\ai asemenea din parte-mi c[ nu-i voi citi nici o poezie, =i astfel ne f[cur[m cei mai buni amici din lume. Dup[ ]ncheierea acestui tratat intre noi, aprinser[m dou[ \ig[ri rumene de Havana, care ne f[cur[ s[ g`ndim fire=te la ciubucul turcesc =i, prin urmare, la voiajurile]n Orient.

— Fost-ai]n Asia? m[ ]ntreb[englezul.

— Am fost cu un compatriot al d-tale, sir Dicson.

— Dicson? doctorul Dicson.

— Dar; un t`n[r foarte pl[cut, adev[rat gentlman, nalt, pur-t`nd ochelari.

— Ochelari de aur?

—]ntocmai;]l cuno=ti?

— Cunosc o persoan[asemenea precum zici, dar se nume=te Covlei... Nu-i el.

— Acest Dicson era mare amator de cafea turceasc[=i cuno=tea toate cafenelele cele mai vestite de pe Bosfor, at`t din partea Europei, c`t =i de pe malurile Asiei;]ns[ ]mi m[rturisea c[nimeni]n lume nu =tia s[fac[cafea mai bun[dec`t dervi=ul Abdalah-Osman, pe care ]l ]nt`lnise el]n drumul ce duce la Brusa. Dicson f[g[duise dervi=ului s[-i trimit[o pereche de metanii de calembec, drept mul\umire pentru minunatul felegean de cafea ce gustase la el; dar nu g[sise]nc[nici un prilej ca s[-=i]mplineasc[f[g[duin\va. Afl`nd ]n sf`r=it c[eu era s[m[pornesc de la Constantinopol ca s[merg la Brusa,]mi]ncredin\[perechea de metanii =i m[rug[ca s[o dau din parte-i lui Abdalah-Osman, dac[l-a=]nt`lni cumva]n c[l]toria mea.

— +i l-ai g[sit?

— L-am g[sit.

— Cum, unde =i c`nd?

— La anul 1845,]ntre Ghemlic =i Brusa,]n Asia. Plecasem din Constantinopol pe un vapor turcesc, cu g`nd de a merge s[ vizitez Brusa, vechea capital[ a Imperiului Otoman, vestit[ prin num[rul minarelelor ce se ]nal\ din s`nul ei ca l[ncile unei armii de uria=i, precum =i prin frumoasele materii de m[tase lucrate]n fabricile sale. Debarc`nd la Ghemlic, sat mic de pe malul asiatic al M[rii de Marmara, tovar[=ii mei =i eu ne suir[m pe cai =i luar[m drumul Brusei.

C[rarea ce duce la acest ora=, b[tut[de copitele cailor =i ale c[milelor, trece peste c`mpii =i colnice acoperite cu o iarb[s[lbatic[=i mirositoare, =i c[l[torul este expus,]n vreme de =ase ore, la razele arz[toare ale unui soare de foc, ce]l coace chiar ca pe un ou]n pielea lui.

Fe\ele noastre se ro=iser[ca ni=te rodii coapte =i ni se p[rea c[aveam fiecare c`te un bo\ de iasc[ ]n g`t. Setea ne muncea f[r[mil[=i ne silea s[r[cnim turce=te: *aman!* c`nd din norocire sosir[m la mijloc de cale, pe malul unui mic p`r`u. C`\iva paltini mari =i frunzo=i formau un verde oazis chiar l`ng[c[rare =i]mpr[=tiau o umbr[dr[g[la=[ ]mprejurul lor. }i p[oi]nchipui bucuria noastr[!

Ne cobor`m ]ndat[ de pe cai =i d[m n[val[ la izvor; dar p`n-a nu apuca a bea, un b[tr`n ce sta culcat sub copaci alearg[ spre noi =i ne opre=te de a face o asemenea nebunie, c[ci, osteni\i =i ]nfierb`nta\i cum ne g[seam de pe drum, ne-am fi]mboln[vit pe loc de]nghieam c`t de pu\in[ ap[ rece. El ne sf[tuie=te s[ ne odihnim mai ]nt`i vro cinci minute la umbr[=i ne poft=te pe ni=te rogojini curate care]i serveau lui de pat.

Bun[tatea]ntip[rit[pe fa\ a acestui om ne]ndeamn[a primi invitarea lui, =i dar, f[r[ ]nt`rziere, ne =i lungim sub paltini, a=tept`nd cu ner[bdare]nvoirea lui, pentru ca s[sorbim dintr=oduc[p`r`ul]ntreg. Fiecare secund[ne pare un an, fiecare minut, un secol!]n sf`r=it cinci minute se]mplinesc!... S[lt[m]n picioare

cu ochii \inti\i spre izvor; dar iat[c[b[tr`nul dervi= ni se]nf[\i-
=eaz[cu o cutie de rahatlocum =i cu o tabla de pahare cu ap[.

Evalah! I=alah! Ma=alah!... }ntr-o clipal[cutia =i paharele sunt
de=arte, setea noastr[stins[, =i mul\umirea noastr[cu at`t mai
mare c[b[tr`nul ne aduce ]ndat[ pe o alt[ tabla mai mic[ c`teva
felegene de cafea; dar ce cafea! o minune de cafea, pl[cut[,
parfumat[, demn[de un sultan! Fiecare pic[tur[cuprindea o
comoar[de mul\umiri necunoscute; credeam c[sorbeam raiul
lui Mohamed topit]n felegeanuri.

Numai un singur om pe lume era]n stare s[fac[asemenea
cafea, =i acel om trebuia s[fie Abdalah-Osman de care]mi vorbise
Dicson la Constantinopol. Adres`ndu-m[ deci la dervi=ul b[tr`n,
]l]ntrebai:

— Nu e=ti d-ta Abdalah-Osman?

— *Benim*¹, r[spunse dervi=ul.

— Cuno=ti pe Dicson-Bei?

— *Eve*².

— Dac[e=ti Abdalah-Osman =i cuno=ti pe Dicson-Bei, iat[o
pereche de metanii de calembec ce m-a]ns[rcinat amicul nostru
ca s[\i le aduc, ca un suvenir pentru minunata cafea ce a b[ut la
d-ta. Zic`nd acestea, am dat metaniile b[tr`nului Abdalah-Osman;
iar el]=i dezmierd[barba cu o ad`nc[uimire =i]mi f[cu trei
temenele,]n vreme ce]nc[lecam pentru ca s[-mi urmez drumul
la Brusa.

Englezul meu m[asculta cu mare luare-aminte =i, deodat[,
lovind tare cu pumnul]n tr[sur[, f[cu jur[m`nt ca s[mearg[la
anul viitor]n Asia =i s[se opreasc[la jum[tate cale a Brusei,
pentru ca s[guste cafeaua vestit[a lui Abdalah-Osman. Nu =tiu
de mai exist[ ]nc[acel pustnic cuvios, care de mai mul\i ani acum
vie\uia singur pe malul unui p`r`u necunoscut din Asia =i care

¹ Eu sunt (*turc.*).

² Da (*turc.*).

avea de mul\umire a da tuturor c[l]torilor rahatlocum, ap[roasp]t[ ]=i cafea gratis; dar ce =tiu de sigur este c[, dac[ ] el nu s-a dus]nc[ ] s[-=i primeasc[ ] r[splata cuvenit[ ]]n raiul lui Mohamed, negre=it are s[ ] fac[ ] cuno=tin\ cu englezul meu la anul viitor.

}n vreme ce istoriseam aceast[ ] anecdot[, soarele se cobora spre apus]ntr-un ocean de fl[c]ri, =i razele lui str[b]teau ca ni=te s[ge]i de aur printre frunzele copacilor. Mun\ii Pirinei se]nveleau treptat cu o mantie ro=ietic[, iar v`rfurile lor, acoperite de om[t, p[reau ]ncununate cu diademuri str[lucitoare. Umbrele se luptau cu lumina =i se ridicau pe poalele dealurilor; cerul limpede =i transparent se ]ntindea deasupra noastr[ ] ca un v[l] sub\ire =i alb[striu, prin care se z[rea, ca prin vis, lucirea argintie a c`torva stele. Un singur nor, ce avea forma unui vultur uria=, se]ndrepta spre culmea mun\ilor =i p[rea c[ ] zbura c[tre cuibul s[u, ascuns]n naltele st`nci ale Pirineilor. Era acum momentul tainic c`nd toat[ ] natura se preg[te=te pentru odihna nop\ii; ora]n care sufletul se p[trunde de o dulce melancolie =i se]nal\ pe plaiurile cere=ti de merge s[ ] se]nchine lui Dumnezeu.

Englezul meu scoase dintr-un buzunar un fes ro=]mpestr\at cu felurite cus[turi =i, acoperindu= i capul, se]nfund[ ]n colul cale=tii, unde]ncepu cur`nd a hor[i. Eu ]ns[, care cu greu pot s[ ] adorm la drum, c[zui pe g`nduri =i,]n dulcele leag[ ]n al malpostei, m[ ] repezii p`n[ ] la Moldova.

}mi rev[zui \ara, familia, amicii cu o duioas[ ] b[taie de inim[ ] =i, supus farmecului acelei dulci reverii, m[ ] sim\ii r[t]cind]n lumea dr[g]la=]a suvenirelor... }ns[ ] un hop al tr[surii m[ ] trezi din acel vis frumos l`ng[ ] tovar[ ]=ul meu de drum, ce avea un aer de mandarin chinezesc sub fesul \uguiat ce]i c[dea pe nas.

Acum umbrele nop\ii acoperiser[ ] p[m`ntul, =i copacii se z[reau ca fantasma din alt[ ] lume ce se alungau pe c`mpi, p`n[ ] ce se pierdeau ]n ]ntunericul dep[rt]rii. Mii de stele str[luceau pe bolta cereasc[ ]; unele c[deau de-a lungul cerului, l[s`nd o urm[ ] argintie dup[ ] d`nsele; altele se oglindeau]n apa Adurului; altele p[reau

c[lunec[ca ni=te mari brillianturi pe om[tul din v`rfurile Piri-
neilor.

Tot era]n lume tainic =i ad`nc-p[trunz[tor; iar]n t[cerea
cumplit[a naturii,]n nemi=carea obiectelor ce ne]nconjurau, repe-
junea malpostei sem[na]ndoit[, trootul cailor =i sunetul zurg[-
l[iilor aveau ceva fantastic. Fanarele tr[surii aruncau]nainte lor,
pe =osea, o pat[lung[de lumin[,]n care caii se z[reau c[lc`nd]n
picioare umbrele lor ce se]ncol[ceau sub d`n=ii ca ni=te balauri negri.

}mi]nchipuiam c[m[aflam]n]mp[r\ia fantasmelor, r[pit
de carul unui geniu de noapte =i urm[rit de h`r`itul grozav al
unor balauri nev[zu\i. }ns[luna se ridic[ ]ncet pe marginea
orizontului, =i, la ginga=a sa lumin[, fantasmagoria pieri]ntr-o
clip[. Umbrele fioroase se f[cur[nev[zute, balaurii intrar[ ]n
p[m`nt, =i cruntul lor h`r`it se pref[cu]n nevinovatul hor[it al
englezului ce dormea c`t =apte la spatele mele.

De-ar putea cineva s[stenografieze toate g`ndurile care trec
prin mintea omului]ntr-o noapte frumoas[de c[l[torie, ar
produce volume]ntregi de idei]nalte =i de prostii. Spre zori de
ziu[, somnul veni s[-mi]nchid[ochii. Adormii ca un fericit, pentru
ca s[visez pe Alexandru Macedon juc`nd parola cu Papur[-vod[.
A doua zi m[trezii]n Tuluza.

III

TULUZA, NIMA, MARSILIA

E un spectacol foarte curios pentru un c[l[tor de a asista la
de=teptarea unui ora= =i de a-l surprinde]n toalet[de noapte.

Cum]ncepe ziua a se ivi, ora=ul]ncepe a bui de ni=te sunete
surde =i dep[rtate, care]ncet-]ncet se tot m[resc ca fluxul m[rii.
Ici-colea, se arat[c`te un om de-abia de=teptat din somn =i care
trece repede =i dispare ca o stahie]n umbra deas[a str[zilor. Unde

=i unde c`te o fereastr[ sau c`te o u=[de magazie descoper[forme omene=ti]nvelite]n halaturi =i]ncoronate cu scufii de noapte; iar cu c`t lumina cre=te, str[zile se umplu de suflete ca un mare furnicar.

Toate casele dau drumul afar[unui num[r de locuitori care se r[sp`ndesc prin ora= =i, lucru demn de ]nsemnat! deodat[, ca =i c`nd ar fi ie=ind din p[m`nt, se ]nainteaz[ din toate p[r]ile mul`ime de vite, de c[ru]e =i de oameni]nc[rca]i cu provizii. Atunci viietul se preface]n zgomot; mii de glasuri, mii de r[ ]cnete se ridic[ ]n v[zduh, unindu-se cu tropotul cailor =i cu durduitul carelor pe paveaua ora=ului. Unii strig[marfa ce au de v`ndut, al]ii se sf[desc pentru pre\ =i to\i delaolalt[ ascu\esc glasurile lor; iar mai ales dac[ ]n acel v[ ]lm[=ag vine de se adauge =i r[ ]getul m[garilor ]nc[rca]i cu panere pline de legume; dac[ ]n vremea acestui concert asurzitor se ]nt`mpl[s[ ]treac[pe uli\e un regiment de solda\i condu=i de sunetul darabanelor, apoi nu-\i r[m`ne alta de f[ ]cut dec`t s[-\i astupi urechile =i s[ ]mpungi de fug[ ]n lume.

De la ferestrele otelului]n care m[ ]opriem =i care se afl[pe pia\a Capitolului, am asistat la un asemenea spectacol. Acea pia\ mare, din pustie ce era c`nd sosir[m ]n Tuluza, se acoperi ]n cur`nd cu sute de panere pline de provizii =i cu o popora\ie]ntreag[de precupe\i veni\i de la \ar[. Un ocean de verde\uri se]ntindea sub ochii no=tri, =i gr[ ]mezi nalte de ou[se ridicau]n mai multe puncturi ale pie\ei, ca ni=te st`nci de marmur[ alb[; dar peste dou[ ore, ou[ =i verde\uri, p[s[ri =i poame, ]ntr-un cuv`nt, toate acele provizii se f[ ]cur[nev[zute, c[ ]ci sute de servitoare =i de buc[tari se aruncaser[asupra lor ca un nor de l[ ]custe pe un lan de gr`u verde.

Englezul meu privea aceast[scen[cu o nespus[melancolie omeneasc[! Cea dint`i grij[a omului, cea mai neap[rat[nevoie a acestei fiin\e, ce se crede de neam]ngeresc, este a se]ndopa ca oricare alt dobitoc. Stomacul este tiranul omenirii!

Eu f[ ]ceam alt soi de observ[ri mult mai pu\in filozofice, dar totu=i]ntrist[ ]toare. Privind m[ ]rimea pie\ei =i regula care prezida

la v`nzarea proviziilor zilnice ale ora=ului, ]mi aduceam aminte de medeanul glodos al Sf`ntului Spiridon din la=i, unde, c`nd vezi carnea zv`rlit[pe t[r]bi =i poamele ascunse]ntr-un nor negru de mu=te,]i vine s[te hot[r]=ti a muri de foame!

Vestitul Capitol al Tuluzei nu r[spunde nicidecum la ideea ce na=te numele lui, c[ci, departe de a avea vro asem[nare cu monumentele romane, el este un simplu palat ca toate palaturile moderne =i serve=te de curte judec[toreasc[.]n s`nul s[u g`g`ie=te claua vorbare\[ a avoca\ilor, de diminea\[ =i p`n-]n sear[. Avoca\ii din Capitolul Tuluzei]n locul g`=telor care au sc[pat Capitolul Romei.

Tuluza e un ora= destul de mare =i frumos, a=ezat pe malul Garonei. Numele acestui r`u este foarte cunoscut ]n Fran\`a, c[ci locuitorii de pe malurile lui au reputa\ia de a fi palavragii. *Gascon* sau copil al Garonei]nsemneaz[fanfaron. Cu toate acestea, Garona e un r`u m[re\ =i are destul[ap[pentru ca s[-i poat[sp[la copiii de asemenea pat[.

]n alergarea noastr[prin ora=, d[m f[r] veste de o alee larg[de copaci, care este locul favorit de primblare al tuluzenilor.]n cap[tul ei, asist[m la ridicarea statuii lui Paul Riket, pl[nuitorul canalului de Langedoque, ce une=te Oceanul cu Marea Mediteran[. Ferice de acei care,]ntr-o \ar[ca Fran\`a, c`=tig[recuno=tin\`a na\iei; numele lor este ]nscris pe marmur[ =i pe bronz, ca un titlu de glorie pentru patria lor. C`nd oare rom`nii vor ]ndeplini datoria lor de a ridica statui acelor eroi care, prin faptele lor m[re\, au adus str[lucire neamului rom`nesc?

Plec[m din Tuluza pe la amiaz[, =i a doua zi, la 6 ore diminea\`a, sosim buni teferi la Montpellier, de unde, f[r-a pierde vreme, ne ]ndrept[m spre Nima cu drumul de fier, trec`nd pe la Arlu =i Boquer, dou[ora=e vestite]n Fran\`a, cel ]nt`i prin frumuse\ea femeilor =i cel al doilea prin frumuse\ea iarmaroacelor.

Nima a fost]n timpul domnirii romanilor]n Galia un ora= mare, frumos =i]mpodobit cu o mul\ime de monumente ce]i meritaser[

falnicul nume de a doua Rom[. Patru secole]ntregi Nima a]nflorit sub ocrotirea]mp[ra\ilor: Cezar August, Agripa, Caius =i Lucius Cezar, Traian =i Adrian; dar numeroasele n[v[liri de barbari,]n al V-lea secol, =i luptele cr`ncene cu vandalii =i cu vizigo\ii, precum =i chiar cu maurii, care biruiser[Spania, au despoiat-o de toate averile sale.

Un =ir de crai barbari, precum: Enric, Alaric, Almaric, Teodoric, Hilderic, veni\i de la miaz[zi, =i al\ii veni\i despre miaz[noapte, precum: Zama, Ambiza, Abderam, Iusif, Amozoz etc., au c[zut asupra ei ca un c`rd de lupi fl[m`nzi =i au ruinat-o de tot.

E un lucru surprinz[tor cum s-au mai putut p[stra ruinele ce se v[d]n ziua de ast[zi =i care servesc de martori ai m[rimii, ai puterii =i ai geniului romanilor. Priveli=tea acelor gigantice r[m[=i\le ale unei civiliza\ii pierdute umple sufletul de o ad`nc[admirare =i]l face a se]nchina dinaintea m[re\ei umbre a trecutului.

Mare popor a fost acela care a l[sat]n urm[-i asemenea mari =i glorioase monumente!... +i]n ochii mei el are un prestigiu mult mai ademenitor, c[ci se numea poporul roman. C`t de puternici au fost p[rin\ii! c`t de c[zu\i sunt cobor`torii lor!

De-o durere f[r] margini al meu suflet e p[truns
C`nd g`ndesc ce-am fost odat[=i-n ce stare am ajuns!

Monumente uria=e! martori de-un m[re\ trecut!
Pl`ng, jelesc cu-am[r]ciune a rom`nilor c[dere,

]ns[sufletu-mi e m`ndru la a voastr[revedere,
C`nd m[sor eu]n]l\imea de la care am c[zut!

Dintre toate monumentele romane din Nima cele mai demne de]nsemnat sunt:

Arenele. — Amfiteatrul rotund, lucrat]n piatr[s[pat[, =i care servea pentru spectacole publice. El putea s[cuprind[ ]n s`nul s[u 40.000 de privitori =i este cel mai bine p[strat dintre toate Colizeele vechi.

Casa cvadrat[. — Templu ornat cu coloane elegante =i cu s[p[aturi minunate; o capodoper[de arhitectur[antic[.

Turnul Magnus, Templul Dianei, B[ile Romane. — Cel dint`i, a=ezat pe culmea unui deal ce domne=te asupra ora=ului, iar[ celelalte dou[, afl[toare ]n cap[tul gr[dinii publice. Toate merit[ de a veni cineva c`t de departe spre a le vizita.

S[v`r=ind vizitarea ora=ului Nima, ne suim iar[ ]n vagoanele drumului-de-fier =i, dup[ o c[l[torie de 6 ore prin c`mpiile Proven`iei, sosim noaptea la Marsilia =i tragem la otelul „Coloniilor“.

Marsilia este portul cel mai]nsemnat al Fran`ei =i chiar al doilea ora= dup[ Paris. C`teva str[zi ale sale, =i mai cu seam[acea numit[Canebiera, sunt demne de a figura]n capital[. Marsiliezii se f[lesc at`t de mult de ora=ul lor, c[ zic: „Dac[ Parisul ar avea o Canebier[, ar fi o mic[ Marsilie“. Adev[rul este c[, dac[ Parisul ar avea portul Marsiliei, ar fi cel ]nt`i ora= din lume, sub toate privirile.

Oric`t de pompoas[ este preten`ia marsiliezilor, trebuie s[m[rturisim c[ora=ul lor este frumos,]nsufle`it =i foarte vesel. Miile de cor[bii ce intr[ =i ies din porturile lui ]i dau o mi=care comercial[ din cele mai importante =i ]i aduc o popora`ie de treac[t foarte curioas[. C[l[torul ce se primbl[pe cheiurile portului =i]n str[zi apropiate de mare]nt`lne=te tipuri de tot soiul, costumuri din toate `rile =i aude r[sun`nd la urechile sale toate limbile de pe fa`a p[m`ntului.

]n Marsilia are cineva prilej =i de-a face avere prin comer[, =i de a o cheltui]n petreceri, c[ci el poate g[si]n s`nul ei toate ]nlesnirile unei vie`uiri de lux =i de pl[cere. Primbl[rile sunt frumoase, mai cu seam[acea numit[Prado, care se]ntinde p`n[ la malul m[rii, trec`nd prin un =ir de gr[dini =i de case de var[foarte pl[cute. Teatrele sunt bune; cafenelele ornate dup[modelul celor din Paris, =i magaziile pline de marf[parizian[.

C`t pentru mine, primblarea mea favorit[era pe marginea portului, unde mergeam]n toate zilele de priveam, ore]ntregi,

formele diverse ale corăbiilor și lucrul marinarilor ce încărcă sau descărcă mărfuri. Fiecare din ele închipuirii mele rămurile de unde venise măfăcea să visez la acele locuri necunoscute mie. Lângă un vas din India se înălțau catargurile unei corăbii americane; aproape de un vapor englez se lega o corăbie spaniolească; mai departe flutura pavilionul norvegian, lângă pavilionul român: și toate la un loc alcătuiau un soi de hartă geografică ce mă atrăgea privirile cu o putere magnetică și mă însufla tainice dorințe de a urma zborul lor pe valurile mării. Mai cu seamă o mare corăbie franceză, nouă, sprintenă și cochetă ca o sirenă, mă fermeca mințile prin forma ei ușoară și elegantă. Ea era gata a pleca la Ceilan, raiul Indiei!... La Ceilan!... Mă mir, zău, cum de mă află încă în Europa!

Planul nostru era de a vizita toată coasta Spaniei și de a ne îmbarca pe unul din vapoarele ce făceau voiajul între Marsilia și Lisabona, trecând pe lângă Barcelona, Valencia, Almeria, Alicante, Malaga și Gibraltar; dar fiindcă nu se afla nici unul din acele vapoare în port, nevoind a pierde vreo 15 zile, așteptând în Marsilia, ne hotărâm a pleca de-a dreptul la Gibraltar, pe vaporul englez „Livorno”, comandat de căpitanul Campbell.

Așa, la 23 septembrie, amicul meu și eu, sprinteni, veseli și cu plăceri de Panama pe urechi, luăm o barcă care ne duse la vapor prin un dedal de corăbii. Acest vas era încărcat cu poloboace de pucioasă și cu balerci de rachiu, două materiale aprinzătoare, care, de-ar fi luat foc în mijlocul mării, am fi ars într-o clipă și ne-am fi stins de pe fața pământului! Din această cauză, vreo două familii spaniole, ce erau să plece cu noi, rămaseră la Marsilia, preferând a aștepta alt vapor mai sigur.

— Ce hotărâți? mă întrebă englezul meu, când ne suirăm pe „Livorno”. Mergem cu vaporul acesta?

— Mergem; de-a lua foc corăbia, nu vom avea lipsă de apă.

— Care vrea să zică, de-om scăpa de foc, nu vom scăpa de apă. Foarte bine; hai, într-un noroc.

— Hai, c[ci norocul \ine cu cei nebuni.

Pe la 6 ore dup[amiaz[, c[pitanul se suie pe puntea de l`ng[ hornul ma=inii =i ]ncepe a da ordin de plecare, ]ndat[ marinarii trag ancora; ma=ina se pune ]n mi=care, =i c`rmaciul se a=eaz[la roata c`rmei. C[pitanul Campbel strig[ *ol rait!* =i corabia, supus[ puterii aburilor, lunec[ pe nesim\ite ]ntre celelalte vase gr[m[dite ]n port; ea ajunge ]n cur`nd la gura portului, fortificat[cu dou[cet[\i pline de tunuri, iese =i se]ndreapt[spre orizontul nem[r-ginit, l[s`nd]n urm[-i o lung[coloan[de fum negru.

Adio, Fran\[iubit[!... M[dep[rtez de tine =i D-zeu =tie de te-oi mai vedea, c[ci ma=ina vaporului poate s[se sparg[de vro st`nc[ ascuns[ sub valuri; c[ci pucioasa =i spirtul pot s[ ieie foc... =i, oricum s-ar ]nt`mpla, marea st[gata s[ne]nghit[. Dar,]ntr-un noroc! fie ce-a fi!... A revedere! Fran\[frumoas[=i multiubit[!

IV

PE MARE

De multe ori am c[l[torit pe mare =i de c`te ori m-am dep[rtat de marginea p[m`ntului am sim\it]n inima mea de=tept`ndu-se un dor fierbinte de familie =i de patrie. }n cele dint`i momente ale plec[rii, m[cuprinde o jale ad`nc[ ce ]mi aduce descurajare ]n suflet =i o presim\ire dureroas[ ce m[ face a crede c[ nu voi mai vedea \[rmurile =i fiin\ele iubite mie, dar ]n cur`nd v`ntul r[coritor al m[rii, leg[narea molatic[a cor[biei =i]ntinderea orizontului]mi schimb[=irul ideilor =i]mi insuf[o mul\umire nespus[. Atunci]mi pare c[m[prefac]ntr-o nou[fiin\[, c[toate puterile-mi suflete=ti se m[resc =i c[m[aflu]n adev[ratul element al naturii mele.

Nem[rginirile cerului =i ale m[rii]ntre care m[g[sesc dau aripi]nchipuirii mele =i o]ndeamn[s[se r[t[ceasc[ ]n spa\iile lor. Atunci, ca o pas[re voioas[, ea se]nal\[ ]n seninul cerului, zboar[

peste hotarele orizontului, se cufund[ ]n noianul m[rilor =i cearc[a descoperi]n dep[rtare plaiuri necunoscute =i a p[trunde tainele ascunse]n s`nul valurilor.

Rare mul\umiri]n lume pot fi de m[sura acelei nepre\uite mul\umiri ce gust la]nceputul c[l]toriiilor pe mare, c`nd m[simt aruncat afar[din calea obi=nuit[a vie\ii!

Vaporul se]nainteaz[cu repejune spre apus =i]n urm[-i \[rmurile Fran\ei, ora=ul Marsilia =i castelul de If, ce se ridic[pe o]n[\ime aproape de el, par a se cufunda treptat]n mare. Nu se mai z[re=te]n fundul orizontului dec`t un nor lung =i ]ngust, care se face nev[zut. Soarele se culc[ ca o bomb[ ]nfl[c]rat[, ce ar c[dea =i s-ar stinge ]n valuri; razele lui lunec[ pe fa\ a apei =i se retrag, l[s`nd lumea]n st[p`nirea nop\ii. ]n cur`nd stelele se arat[ca o ninsoare de diamanturi, =i marea, pierdut[ ]n]ntuneric, ia o privire]ngrozitoare.

Mii de g`nduri m[ ]mpresoar[ ]n timpul amurgului, c`nd natura=ntreag[se acoper[cu o hain[fantastic[; mii de visuri vin de m[ ]ng`n[ cu=ale lor poetice ademeniri, =i, printre g`nduri =i printre visuri, \ara mea se arat[mie ca o mam[iubitoare ce m[cheam[la s`nul ei.

O! \ar[iubit[, o! raiul meu drag,
Oriunde voi merge, prin lume pribeag,
De scumpa=\i icoan[eu sunt]nso\it,
De glasul t[u dulce sunt ginga= uimit.

M[primblu singur pe podul vaporului, cump[nindu=mi pasurile dup[leg[narea lui =i petrec`nd ]n minte=mi toate scenele interesante ale vie\ii mele de c[l]tor: scene vesele din Fran\ a, scene poetice din Italia, scene pitore=ti din Orient, care alc[tuiesc albumul suvenirilor mele. +i acea primblare singuratic[ s=ar prelungi poate p`n=]n zori, dac[glasul lui sir Angel, tovar[=ul meu de drum, nu m=ar de=tepta din vis.

M[cobor]n salon, unde c[pitanul m[a=teapt[cu un vas de punci]nfl[c]rat pe mas[.

— Vin[l`ng[ mine, ]mi zice sir Campbel; vin[, domnul meu, s[ bem ]mpreun[ ]n fericirea voiajului nostru. Domnul Angel mi-a istorisit cum a\i f[cut cuno=tin\ b`nd ap[s[rat[... Eu doresc s[leg[m cuno=tin\ b`nd puncti.

— Acest chip de a face cuno=tin\ este mult mai pl[cut dec`t cel[lalt, domnule c[pitan, =i vreau s[-\i probez c[ =tiu a-l pre\ui. Zic`nd acestea, m[pun pe un scaun l`ng[ c[pitanul, care, ]narmat cu o lingur[ de argint, a\` para romului cu un talent de om foarte ispitit]n asemenea]ndeletnicire. Angel se a=eaz[ ]n fa\ cu mine =i arunc[din vreme]n vreme gale=e c[ut[turi asupra b[uturii ce se preg[te=te.

— +ti\i — ne]ntreab[el — care ar fi cea mai minunat[=i mai m[rea\ priveli=te din lume?

— Care?

— Priveli=tea oceanului]ntreg schimbat]ntr-un vas nem[rginit de puncti]nfl[c[rat.

— Cu adev[rat! r[spunde Campbel. Ideea d-tale]mi aduce aminte de serbarea unei nun\i din India,]n ora=ul Singapur. Lordul E..., care este avut c`t =apte milionari, se]nsurase cu fata unui nabab =i,]n noaptea nun\ii lui, el pref[cuse toate bazinurile din gr[dina palatului s[u]n vase de puncti. Cine n-a v[zut acea lumina\ie fantastic[, n-a v[zut nimic[! To\i locuitorii din Singapur au]nchinat]n noaptea aceea pentru fericirea tinerilor c[s[tori\i, =i nici unul nu s-a putut]ntoarce acas[teaf[r.

—]mi aduc =i eu aminte de o lumina\ie fantastic[ ]n soiul acelei de care vorbe=ti, domnule c[pitan. Am v[zut-o]n Italia, pe v`rful mun\ilor Apenini;]ns[asta-i o istorie lung[, =i punctiul d-tale nu ne iart[de a pierde vremea]n povestiri.

— Din contra; punctiul se]mbun[t\=te prin farmecul conversa\iei. Spune dar istoria d-tale, domnule, c[ci nou[, marinarilor, nimic nu ne face mai mare pl[cere dec`t povestirea ]nt`mpl[rilor de c[l[torii,]ncepe, =i v[promit c[voi povesti =i eu o]nt`mplare foarte comic[ ce a avut o mare ]nr`urire asupra vie\ii mele =i a fost chiar cauza ce m-a]ndemnat a]mbr[\i=a cariera de marinar.

— Iat[dar c[ ]ncep:

MUNTELE DE FOC

Într-*amurgul* unei frumoase zile de vară din anul 1839, amicii mei C... N, N... D¹ =i eu coboram încet munții Apenini care despart Toscana de vale Lombardiei. Un vânt uor se ridicase, =i pluta lui dezmiardare ne trezea din apatia în care ne cufundase cldura nesuferit a atmosferei. Toate simurile noastre se învieau sub nr`urirea acelu vnt rcoritor. Natura ni se p[rea mai vesel[, seninul cerului mai limpede, c`nt[rile p[s[rilor mai dulci! P[rea c[ni se ridicase de pe ochi un v[l]ntunecos =i de pe inim[o greutate ap[s]toare. Într-un cuv`nt, apusul soarelui ne f[cu s] gust[m una din acele tainice mul`umiri ale sufletului, at`t de puternice la v`rst[de 19 ani, înc`t mintea plute=te în mii de visuri aurite =i închipuirea se exalt[ p`n[a crede c[aude cete de ngeri serb`nd sf`ritul zilei pe harpe de aur.

În cur`nd am ajuns la satul Petra-Mala, ce se g[se=te între Giogo, muntele cel mai nalt al lanului de Apenini ce petrecusem, =i Filigare, hotarele Toscanei. C`nd am intrat în sat, noaptea c[zuse =i stelele scliceau vesel pe bolta cereasc[.

Veturinul nostru, adic[st[p`nul =i totodat[ vizitiul tr[surii cu care pleasem de la Floren[a, ne duse la cea mai bun[ locant[; iar proprietarul acesteia, sinior Antonio, ne primi cu toat[ ceremonia m[gulitoare care a`\`[ =i m[re=te galantomia c[l[torilor. Complimentele =i titlurile de *alte\* cu care ne stropi el, c`nd ne-am pogor`t din tr[sur[, ne înduplecar[ cu totul în favorul lui; iar c`nd, dup[o plecat[închin[ciune, el ne lu[de subsuori ca s[ne suie la r`ndul înt`i, atunci sinior Antonio c`=tig[ toat[ încrederea =i toat[ simpatia nostr[, dou[ nobile sentimente de care el f[cu abuz, înc[rc`ndu-ne gros la socoteal[a doua zi! Noi am pl[tit f[r] a-i face vro observare c`t de mic[, fiindc[fusesem trata[i de alte\[, dar ne-am decis de atunci a ne pogor] singuri din tr[sur[

¹ C.N., N.D. sunt: Costache Negri =i Nicolae Docan.

=i a ne sui sc[rile locantelor f[r[ajutor, c[ci mai aveam]nc[de]nt`lnit mul\i siniori Antonio ]n drumul nostru p`n[la Moldova.

La mas[, locantierul ne vorbi despre un vulcan ce s-ar fi afl`nd ]n apropierea satului =i pe care locuitorii din Petra-Mala ]l numeau Monte di Fo (Munte de Foc). Ne-am hot[r`t]ndat[de a-l vizita, =i sinior Antonio, gata la poruncile noastre, ne-a =i g[sit pe la vecinii lui trei zmei cu urechile lungi,]n=eua\i =i]nfr`ua\i, precum se cuvenea la ni=te alte\e.

Ne suir[m c[lare f[r[ ]nt`rziere, =i caravana noastr[ se porni la pas, c`rmuit[fiind de sinior Antonio =i urm[rit[de vro doi copila=i din sat, care, \ip`nd =i s[rind cu picioarele goale pe pietrele str[zilor, z[d[rau zmeii no=tri cu vergi sub\iri; ]ns[ ace=tia, f[r'a-i b[ga ]n seam[, ]=i urmau drumul foarte lini=ti\i, ]ntocmai ca ni=te filozofi ce ar fi trec`nd cu fruntea senin[printre necazurile lumii!

C[rarea ce duce la Muntele de Foc =erpuie=te printre st`nci f[r`mate =i pe maluri de r`pi ad`nci; =i fiindc[str[inii s-ar putea primejdui pe jos, locuitorii din Petra-Mala =i mai ales sinior Antonio au pentru trebuin\ a c[l[torilor locomotive sigure, ce se numesc m[gari]n limba veche =i asini]n cea nou[. Acest animal este trebuitor locuitorilor de munte ca =i c[mila arabilor. Bl`nd, supus la glasul st[p`nului, el]l duce]n spinare pe v`rfurile cele mai nalte ale st`ncilor, pe gurile celor mai ad`nci pr[p[stii, f[r[ a-l pune vreodat[ ]n pericol. R[bdarea lui nem[rginit[, caracterul s[u flegmatic =i cump[nirea pasurilor sale sunt calit\i cunoscute =i care ar face din el o fiin\ perfect[, dac[ el nu s-ar abate c`teodat[la un n[rav omenesc, la]nd[r]tnicie! Cu toate acestea,]ns[, marele poet al vechimii, Homer, l-a comparat cu Ajax, unul din cei mai viteji eroi ai poemului *Iliadei*, =i Delille, poetul francez care a tradus pe Virgiliu =i pe Milton, a f[cut portretul m[garului]n versuri foarte m[gulitoare, zic`nd printre altele c[:

„Il sert de Bucéphale a la beauté peureuse!“¹

¹ „Serve=te de Bucefal frumuse\ii tem[toare!“ (fr.)

C`i oameni trec pe fa\ a p[m`ntului f[r-a merita de a fi asem[na\i cu Ajax =i cu Bucefal!

Cu c`t ne dep[rtam de sat, greu[\ile drumului se]nmul\eau,]ns[bucefalii no=tri]=i cump[neau mersul cu un tact vrednic de laud[; la fiecare pas ei pip[iau drumul cu copitele, f[r-a se]ngriji de pietrele care fugeau sub picioarele lor =i care se duceau de-a dura]n fundul pr[p[stiilor. }n zadar sinior Antonio]i]ndemna cu glasul, =i copiii din urm[cu vergile!... ei dau numai din urechi, iar din pas nu ie=eau! }n fine, dup[o cale acrobatic[prin tot soiul de r[t[c[nii, ne-am g[sit deodat[l`ng[vulcan.

Acest Munte de Foc este unul din fenomenele cele mai curioase ale naturii! Pe o suprafa\ de trei st`njeni cvadra\i ard mii de limbi de foc ce seam[n[ a ie=i din p[m`nt, pe mii de \evi sub\iri; =i, lucru de]nsemnat! acele p[ri nu se ridic[mai mult dec`t de o palm[ =i au toate ]nsu=irile parei acestui punct, care arde acum dinaintea noastr[, colorul =i chiar parfumul ei; astfel, ]nc`t de ar sta cineva]mpotriva v`ntului =i ar r[sufla duhoarea aceluia foc, ]n cur`nd s-ar]mb[ta.

Ne puser[m cu to\ii]mprejurul acestui vulcan; ne aprinser[m \igaretile la para lui, =i unul din noi]ncepu a gr[i cu sinior Antonio:

— Ce crezi d-ta de focul acesta, sinioare ?

— Eu? r[spunse Antonio, cred ceea ce zic b[tr`nii din Petra-Mala.

— +i ce zic ei?

— C[Muntele de Foc trebuie s[fie vro r[sufl[tur[a iadului.

La cuv`ntul de iad, sinior Antonio]=i f[cu cruce.

— Foarte bine; dar ce dovad[ave\i c[iadul se afl[tocmai sub mun\ii Apeninilor?

— Probe avem multe: l^o c[pe la miezul nop\ii se aud pe-aici glasuri de cucuveici =i gemete grozave, care par c[ies din fundul p[m`ntului; 2-lea, c[ *padre Bertolomo* =i-a ars barba =i spr`ncenele chiar aici unde =edem noi.

— Care padre Bertolomo?... Ce i s-a înt`mplat?

— El este un c[lug[r capu\in de la Verona, care, ca =i d-voastr[, nu credea c[Muntele de Foc este hornul iadului, ci din contra socotea c[ar fi cuprinz`nd comori nesf`r=ite... }ntr-o noapte, iat[-l c[vine singur aici =i, a\`at de demonul l[comiei, se apuc[ de s[pat. Sap[ el, sap[ mereu de cu sear[ =i p`n[pe la miezul nop\ii; iar Satan]l las[de se munce=te p`n[ ce face o groap[ ad`nc[c`t un stat de om. Atunci Duhul-r[ului d[ drumul focului din iad, =i s[rmanul padre Bertolomo se vede deodat[ cuprins de par[! Strig[, se zbcium[, cearc[ s[ ias[... ]n zadar! Focul ]l ]nv[luie=te din toate p[r\ile =i ]i arde =i hainele, =i barba, =i spr`ncenele. Din norocire, un c[l[tor, trec`nd pe acolo, aude r[cnetele capu\inului, alearg[=i]l scap[, c[ci altminteri Satan]l pref[cea]n friptur[pentru osp[\ul dracilor.

Zic`nd acestea, sinior Antonio ]=i mai f[cu o cruce, iar copila=ii a=eza\i pe l`ng[el ziser[cu spaim[: Santa Maria!

— Dac[voie=ti numaidec`t, sinior Antonio, s[ dai ]n seama lui Satan p`rlirea lui padre Bertolomo... fie! spune-mi]ns[, de mult s-a ivit acest foc pe munte ?

— Ivirea lui se \ine de o]nt`mplare ce mi-a istorisit bunul meu, care =i el o =tia de la bunul s[u, Dumnezeu s[le ierte p[catele!

— Amin!

Sinior Antonio tu=i de trei ori,]=i drese glasul =i ne spuse urm[toarea legend[. }n vreme ce para vulcanului r[sp`ndea lumini fantastice pe v`rfurile st`ncilor de pe-mprejur.

— Pe c`nd Vene\ia se bucura de avu\iile =i de libertatea sa, Petro Foscari era unul din cei mai nobili =i mai ]nsemna\i patricieni din Lombardo-Vene\ia. Veniturile sale de milionar, pozi\ia =i numele lui ]l puneau ]n cea ]nt`i linie din societ[\ile aristocratice; dar pe c`t soarta ]l ]nzestrase cu tot ce poate contribui la fericirea unui om, pe at`ta natura]l tratase f[r[mil[, d`ndu-i o figur[ ur`cioas[, doi ochi mici care p[trundeau cu r[utate, ni=te buze vinete =i sub\iri, ce sem[nau vopsite cu venin, =i o piele\ [zb`rcit[ce b[tea]n dou[flori,]n galben =i]n verde.

Această nedreptate a naturii avu o fatală înrădire asupra contelui Foscari. Toate plăcerile lumii erau amărâte pentru dânsul prin ideea slăbăneciei sale. Nu avea, sărmanul! nici un minut de liniște, căci, oriunde mergea, i se părea că aude în vorbele altora aluzii crude asupra nenorocirii sale. Dacă intra într-un salon și da cu ochii de vro oglindă, ideile sale se tulburau; el își închipuia că stăpânul casei ar fi așezat înadins oglinda în locul acela, pentru ca să-i aducă aminte de asemănarea lui cu un strigoi răscit printre cei vii. Dacă vreodată zămbea tocmai când el se apropia de dânsa, Pietro își muca buzele de mânie și înțea asupra nenorocitei dame o cutitură grozavă ce o înfiora; iar dacă împingea pe catul pe un bărbat să-i zică măcar un cuvânt cât de puțin atingător, atunci stiletul său căuta îndată răzbunare în vârsare de sânge.

Toți se fereau de el ca de un ciumat; toți se dau în lături când îl vedeau; convorbirile se întrerupeau; veseliile se stingeau. Apropierea înfricoșatului Bravo din Veneția nu producea un efect atât de respingător, precum ivirea contelui Foscari!

El însemna toate scenele tătute ce se petreceau împrejurul lui, și mizantropia sa creștea în proporție cu ura ce insufla el societății venețiene. Într-un cuvânt, nenorocitul conte ajunsese a se urî chiar pe sine și a fi nesuferit nu numai străinilor, dar chiar lui însuși.

Într-o zi, contele Foscari zări la o primblare de gondole, în Canalul de Judeca, pe fata ducii Orioni, ce sosise numai de trei zile de la Neapoli, și frumusețea ei îl înnebuni. Din minutul acela el o iubi ca pe o madonă! o iubi mai mult încă... ca pe un chip frumos! el, care și-ar fi dat toate comorile, toată noblețea, toată strălucirea numelui său pentru un chip frumos! Din minutul acela el simți un nou fir de suferințe necunoscute lui până atunci: sperarea în el toare și gelozia crudă! însă, ca un om ce până în ora de pe urmă tot se mângăiește că va scăpa de moarte, contele uita ades nenorocirea lui și se lăsa a fi ademenit de cele mai dragi la el lucruri, căci era veșnic îngnat de glasul sufletului său, ce îi vorbea de Letiția, fiica ducii.

Cum se]ntinser[umbrele nop\ii pe canalurile Vene\iei, contele Foscarei se sui]ntr-o gondol[ ]i se duse sub ferestrele palatului Leti\iei. Nefericitul!]i pusese]n g`nd s[ dea o serenad[ tinerei ducese ]i s[-i r[peasc[ sufletul prin farmecul glasului s[u, c[ci am uitat a v[ spune, domnilor, ridicolul cel mai mare al bietului conte. El se credea a fi muzic des[v`r=it]i]nchipuia c[are un glas]ngeresc, c`nd, dimpotriv[, avea un glas de motan r[gu=it.

Apuc`nd dar o mandolin[ ]n m`ini]i ridic`ndu=] ochii spre balconul Leti\iei, unde se z[rea o umbr[, el]ncepu a miorl[i o barcarol[vene\ian[foarte cunoscut[pe atunci]n Vene\ia:

Marea-i lin[
Ca z`mbirea-ti
+i senin[.
Ca privirea-ti
Vin[, vin[
F[r[fric[
S[te primbl-]n luntrea mic[=.c.l.

Nu sf`r=i bine versul de pe urm[ al barcarolei, ]i pe balcon se ivi o alt[ umbr[ mai mare, care, plec`ndu-se pe canal,]mpreun[finalul c`ntecului cu un hohot de r`s r[sun[tor!... B Mandolina c[zu din m`inile contelui, glasul i se t[ie pe loc, ]i el r[mase ca un om tr[snit de fulger, ]n vreme ce umbrele am`ndou[din balcon se f[cur[nev[zute.

— Amalteo! Amalteo! strig[deodat[contele, amenin\`nd balconul de=ert cu stiletul s[u; Amalteo! r`s-ai tu de mine, dar te=oi face eu s[pl`ngi amar!

Rostind aceast[amenin\`are ]n turbarea ce-l cuprinsese, nenocitul conte pic[ obosit pe perinele gondolei ]i se dep[rt[ de acel loc, f[c`nd]i desf[c`nd o sut[de planuri de r[zbunare asupra lui Amalteo. Cine era]ns[acest Amalteo?

Amalteo Peroni se tr[gea din una din cele mai mari familii din Neapoli; t`n[r, frumos, elegant]i bogat, el venise de vro dou[luni]n Vene\ia]i se f[cuse favoritul tuturor damelor prin delicate-

ea purt[rii sale, prin gustul distins ce prezida la toate faptele lui =i prin o ging[=ie copil[reasc[, de care era]ntip[rit[natura sa delicat[. El era iubit de multe patriciene, pe c`t nobile pe at`t frumoase, dar mai cu seam[era iubit de fata duc[i Orloni, care]l cunoscuse la Neapoli.

Asemene Amalteo admira multe frumuse\i vene\iene, dar mai cu deosebire el adora pe Leti\ia, c[ci Leti\ia le]ntrecea pe toate cu minunile]ngere=tii sale figuri =i cu]nc`nt[rile spiritului s[u. To\i str[inii ]i priveau pe am`ndoi cu o mul\umire adev[rat[=i]i admirau, a=tept`nd ziua nun\ii lor ce era s[ se fac[ ]n cur`nd. Conte Foscari singur le purta pizm[=i c[uta mijloace de a d[r`ma fericirea lor!

A doua zi dup[scena balconului, el se duse la palatul duc[i Orloni =i, suind sc[rile cu repejune, se g[si deodat[fa\[-n fa\[cu Leti\ia,]n cel]nt`i salon. La vederea lui, t`n[ra copil[ ]ng[lbeni, tremur`nd de spaim[; iar contele Foscari, pierz`ndu= i min\ile, se arunc[ ]n genunchi dinaintea ei, cu m`inile ]ntinse spre d`nsa.

— Leti\io, Leti\io,]i zise, ia stiletul =i m[ucide, c[ci f[r[tine via\ a-i o pedeaps[nesuferit[... Toate chinurile iadului le simt]n sufletul meu de c`nd te iubesc, c[ci te iubesc cu desperare, cu gelozie, cu nebunie...

Cum declama]ns[aceste cuvinte de= n\ate, o m`n[str[in[se]naint[pe deasupra lui =i]i puse]n fa\[o oglind[mic[.

Contele se v[zu]ntr-]nsa cu tot ridicolul pozi\iei sale,]=i]ntoarse iute capul =i z[ri pe Amalteo!]nfuriat la vederea rivalului s[u, el r[cni ca un tigru r[nit =i se izbi crunt asupra lui. T`n[rul c[zu jos, str[puns de stiletul contelui, iar contele, din ziua aceea, se f[cu nev[zut din Vene\ia.

Un an dup[aceast[ ]nt`mplare, pe locul unde arde acum focul ce vede\i aici chiar, erau a=eza\i vro doisprezece ho\i ]narma\i din cap p`n-]n picioare. To\i stau gr[m[di\i]mprejurul c[pitanului lor, Marco Brojio, care de o bucat[de vreme]mpr[=tia spaim[ ]n toat[partea aceasta a mun\ilor Apenini =i]n v[ile]mbel=ugate ale Lombardiei.

Nu era pe atunci vorb[ ]n toat[Italia dec`t despre sume\iile =i cruzimile lui Marco Brojio. Unii ziceau c[ el era nalt c`t un brad de munte, c[avea bra\e groase de uria= =i o barb[neagr[ce]i acoperea obrazul]ntreg; al\ii spuneau c[el era mic de stat, cu ochi de veveri\[, cu buzele sub\iri =i galbene, cu p[rul ro= ca para focului. Iar de=i opiniile asupra acestui ho\ vestit erau deosebite, nime nu-i pomenea numele f[r[a=i face cruce!

]n noaptea ajunului de Cr[ciun, Marco Brojio, precum am spus, sta lungit cu tovar[=ii lui pe iarba verde ce acoperea locul din care acum ies limbi de foc. Nori negri se]ntinseser[pe ceruri, aduc`nd groaz[=i]mpr[=tiind o]ntunecime cumplit[ ]n lume; tunetul vuia din vreme]n vreme]n partea mun\ilor despre Giogo; iar fulgerele se alungau pe fa\ a norilor ca ni=te s[ge\i]nfl[c[rate =i acopereau codrii, mun\ii, pr[p]stiile cu o lumin[fantastic[.

O mare furtun[se preg[tea!... Dar Marco Brojio p[rea c[nici]nsemna amenin\rile cerului. El r[spundea la tot tunetul prin un r[cnet]ngrozitor =i de=erta c`te o cup[ de vin de Monte-Fiasconi ]n onorul fiec[rui fulger. Fizionomia sa lua o expresie mai diavoleasc[, cu c`t furtuna lua o]ntindere mai mare; =i cu c`t v`ntul v`j`ia mai fioros, cu at`t glasul ho\ului r[ suna mai puternic prin mun\i, c`nt`nd a=a:

„Vars[-n cupa mea de aur
Acest vin ce desf[teaz[
+i m-aprinde, m[turbeaz[,
Precum s`ngele pe taur!

Vars[, vars[tot aice,
+i c`nd eu destul voi zice,
Pe-al meu cap tr[snetul pice!

Be\i, voinici! p`n[la moarte!
+i-n ceas vesel de pl[cere,
S[uit[m orice durere,
Orice chin al relei soarte!

Be\i, copii, to\i dup[mine,
+i-nchina\i cupele pline
L-a fulgerelor lumina!

Cerul tun[=i r[stun[,
Mun\ii url[, Satan r`de;
Iadul acum se deschide
+i cu noi c`nt[-mpreun[!

V`ntul geme, v`j`ie=te,
Lumea-ntreag[se-ngroze=te,
Inima-mi salt[=i cre=te!

Tremure-se tot]n lume
C`t va fierbe s`nge-n mine!
Fac[-i cruce =i s[-nchine
Cel ce-aude de-al meu nume!

Eu sunt Brojio...“ s.c.l.

C`ntecul ho\ului fu]nterupt prin sosirea grabnic[a unui om]nvelit]ntr-o manta neagr[=i care, oprindu-se dinaintea lui Marco Brojio,]i zise:

— Sinior c[pitane! tovar[=ii care sunt r`ndui\i la p`nd[pe drumul despre Jiogo au oprit o caret[ ]nh[mat[cu =ase cai.

— +i]n caret[nu era nimeni ?]ntreb[Brojio.

— Ba se g[seau]nl[untru un cavaler =i o dam[.

— +i unde sunt ?

— Iat[c[-i aduc tovar[=ii dinaintea exelen\ei voastre. La noi,]n Italia (ad[ug[sinior Antonio), titlul de *exelen* se d[f[r[osebire la to\i acei care au mijloace de a pl[ti asemenea titluri. Aici, oricare om bine]mbr[cat are drept la numire de exelen[, =i, mai ales pentru mine, tot c[l[torul care trage la locanta mea. } socotesc de alte\... Dar s[ne]ntoarcem la Marco Brojio.

}n cur`nd se auzi]n apropiere un vuiet de mai multe pasuri =i de arme, =i =ase ho\i se ivir[ca ni=te fantasme din]ntuneric,

aduc`nd ]n fa`a c[pitanului pe nenoroci`ii care c[zuser[ ]n m`inile lor. Un fulger atunci lumin[cerul, =i Marco Brojio cunoscu pe Amalteo Peroni =i pe frumoasa Leti`ia.

Ho`ul s[ri ca un leu pe picioare, `inti asupra tinerilor ochii s[i pref[cu`i ]n dou[ limbi de foc =i se porni deodat[ la un r`s spasmodic, care]i zbuclama tot trupul =i da figurii lui o expresie de fiar[s[lbatic[. Amalteo =i Leti`ia se `ineau str`n=i unul de altul, cuprin=i de groaz[ =i de cumplite presim`iri.

— Ha! strig[ ]n sf`r=it Brojio, cu un glas de alt[lume; Satan v-a adus]n ghearele mele!... Momentul r[zbun[rii a sosit pentru mine!

+i iar]l apuc[acel r`s nebunesc at`t de grozav,]nc`t hohotele sale, r[sun`nd prin codrii mun`ilor,]nfiora chiar pe tovar[=ii lui.

— Amalteo Peroni! zise ho`ul turbat, ]i aduci aminte de o noapte la Vene`ia, c`nd, de pe balconul Leti`iei Orloni, ai]ndr[znit a r[spunde cu un r`s batjocoritor la o serenad[ce se da tinerei ducese?

Amalteo Peroni! }i aduci aminte de oglinda ce ai]ndr[znit a pune sub ochii contelui Petro Foscari, c`nd el sta ]n genunchi dinaintea Leti`iei Orloni?

Atunci ai primit o dreapt[r[spl[tire, spl`nd cu s`ngele obr[znicia ta; dar se vede c[moartea n-a voit atunci de tine; se vede c[soarta]i p[stra alte chinuri, un sf`r=it mai aspru, de vreme ce te-a adus iar[=i ]n fa`a mea!

— Dar cine e=ti tu?]ntreb[Amalteo tulburat.

— Cine sunt eu?... Eu sunt contele Petro Foscari!... Eu, c[pitanul ho`ilor cu care vie`uiesc acum sub numele de Marco Brojio; eu, care mi-am p[r[sit familia, pozi`ia =i patria, pentru ca s[ m[ r[zbun asupra oamenilor ce m-au adus ]n desperare... +tii tu, Amalteo, ce te a=teapt[? Nu socoti c[ vreau s[-i ridic via`a, nu!...Vreau s[te fac a suferi toate muncile iadului, privind pe Leti`ia ta jertfit[ ho`ilor ce r`d acum de tine, f[r[ mil[, precum ai r`s tu de mine.

— Tic[losule! strig[Amalteo. Cine din voi a pune m`na pe Leti`ia, l[ntind mort la picioarele ei.

— Ucide-m[dar pe mine mai]nt`i, dac[ po`i!... r[spunse contele Foscarei, repezindu-se ca s[r[peasc[pe Leti`ia din bra`ele lui Amalteo; dar nu apuc[a face un pas =i c[zu tr[snit de un fulger ceresc! Tot muntele se cutremur[!... =i de atunci se aprinse pe locul acesta focul ce vede`i.

Astfel se m`ntui `ara de un ho` care nu visa dec`t omoruri; a=a sc[par[Amalteo =i Leti`ia de prigonirile contelui Foscarei. De aceea =i credem noi, locuitorii din Petra-Mala, c[ locul unde a fost fulgerat Marco Brojio =i din care ies acum mii de limbi de foc nu poate fi alta dec`t o r[sufl[ur[a iadului!

Sf`r=ind aceast[anecdot[,]nchin un p[h]rel de punci c[pitanului Campbel, ce m[ascultase cu mare luare-aminte, =i adaug: Punciul d-tale e de minune!]ns[un lucru]i lipse=te pentru ca s[fie perfect.

— Care lucru?]ntreb[Campbel.

— Povestirea]nt`mpl[rii comice care a fost cauza c[te-ai f[cut marinar.

— Dac[dori`i a o cunoa=te... eu sunt gata a v[ o spune, mai ales c[ nici nu avem altceva de f[cut mai interesant ]n ast[ sear[. Marea-i lin[; vaporul merge bine; punciul e fierbinte. Ol rait!... ]at[ ce mi s-a ]nt`mplat cu vro dou[zeci de ani mai]nainte.

CEL]NT`I PAS]N LUME

Aveam 19 ani c`nd ie=ii din Universitatea de la Oxford, unde petrecusem multe nop`i vis`nd pl[cerile lumii =i descriind ]n versuri ]nfocate nes`ioasele dorin`e ce m[ munceau. Eram, precum =ti`i, domnilor, la acea v`rst[ de n[luciri aurite =i de prezum`ie f[r] margini, v`rst[ ]n care omul, ]nc[ necopt, este expus la o sut[ =i o mie de ]nt`mpl[ri de tot soiul, triste sau vesele, poetice sau ridicole.

Iar de sunte\i curio=i a avea o idee de persoana mea la acea epoc[...]nchipui\i-v[un butuc uscat,]nfipt pe al\i doi butuci cioturo=i, ce purtau prin contraband[numire de picioare: ad[uga\i de o parte =i de alta ale trupului dou[bra\ve lungi, care se leg[nau =i b[l][b[neau]n toate p[r\ile; pune\i pe umerii lui un lucru rotund sub nume de cap, cu p[rul lins pe t`mple, cu urechile stacojii =i cu plete]n floarea morcovului degerat... =i astfel ve\i avea portretul daghereotip al c[pitanului Campbel, ce are acum pl[cere de a c[l]tori cu d-voastr[. De atunci m-am schimbat mult... dar atunci mai aveam =i nenorocirea de a fi nepotul unui mo=, care prin sl[biciunea lui de rud[preg[ti o crud[lovire amor-propriului meu.

El era cel mai bun =i cel mai onorabil om din lume, dar avea un defect grozav! M[iubea cu o a=a de mare orbire,]nc`t m[ socotea un geniu ca lord Byron =i frumos ca un Adonis. La orice cuv`nt rosteam, mo=ul meu c[dea]n admirare nem[rginit[=i m[ ]ncredin\`a c[numele meu era menit a face epoc[ ]n secolul acesta; el mai ad[uga c[toate inimile femeie=ti din Englitera, precum =i de pe continent aveau a se]nfl[c[ra =i a se topi dup[mine.

}ntr-o diminea\[, iubitul meu mo= intr[ ]n apartamentul meu cu un aer misterios.

— Campbel!]mi zise el, bucur[-te! Ai f[cut f[r[=tire o conchet[!...

— Cum?...]ntrebai plin de mirare =i de m`ndrie.

— Ai aprins sufletul frumoasei ledi V.

— Ce zici? Ledi V. nu m-a v[zut niciodat[.

— Dac[nu te-a v[zut cu ochii capului, te-a v[zut cu ochii sufletului! zise b[tr`nul cu o z`mbire triumfal[.

— Nu te]n\eleg bine, iubitul meu mo=.

— Vreau s[zic c[a citit minunatele produceri ale geniului t[u, =i acum ea viseaz[cu dragoste la autorul lor.

— Bine, dragul meu unchi=or, de unde =i p`n[ unde poeziile mele au ajuns ]n m`inile frumoasei ledi V. ?

— Eu i le-am dat!

— Dac[-i a=a... spune-mi, te rog, cum ai aflat c[ea m[iube=te?

— Nu vreau să-ți spun alta decât să te gâtesc ca să mergem deseară în adunarea ce Țedi V. a hotărât înadins să dea astăzi, pentru ca să aibă prilej de a face cunoștința ta.

Zicând acestea, moșul meu ieși de la mine, aruncându-mi o cântătură expresivă, care voia să zică: O! scumpul meu Campbell! ai să întreci și pe Lovelas¹, și pe Don Juan, și pe toți cei mai vestiți biruitori de inimi femeiești! Nu am nevoie să vă descriu simțirile diverse ce se deșteptară în mine la o veste atât de interesantă; voi spune numai că, prin un efect comic al mândriei ce mă cuprinsese, sprâncenele mi se ridicaseră de două degete, capul mi se plecă înapoi pe spate și, în această poziție maiestuoasă, toți ceilalți oameni mi se păreau pitici.

— De vreme ce sunt iubit de o Țedi atât de nobilă și frumoasă (îmi ziceam cu mulțumire), se înțelege că sunt demn de a fi iubit; și dacă sunt demn de a insufla așa pasiune, se înțelege că negreșit am multe și mari merite personale!

În adevăr, Țedi V. avea pentru mine, până nu mă cunoaște, o admirare ce s-ar fi putut lesne schimba într-un amor înflăcărat. Romantismul vărsat cu îmbelugare în versurile mele și, mai ales, laudele ce-i făcuse moșul meu de persoana mea exaltaseră închipuirea sa. Ea îmi adresa în taină cele mai drăgălașe visuri ale sufletului său, căci sufletul ei mă împodobise cu toate darurile cerești. Pentru Țedi V., eu trebuia să fiu o ființă fragedă, cu părul aurit, cu ochii albaștri ca cerul Italiei, cu fața palidă și melancolică, și zău! nu sunt sigur că nu i-am apărut câteodată sub forma unui înger înaripat și zburând prin văzduh cu o liră de aur în mână.

Amorul e un zugrav ce are mania să facă portreturi mincinoase.

Țedi V. fusese măritată, la vrâstă de 16 ani, cu un om care putea să-i fie tată și care o nenorocise, cătău trăit, prin caracterul său aspru și nemulțumitor. Ea însă nu se îndulcise de fericirile lumii, și inima sa, însetată de dragoste, era ca o floare lipsită de câldura soarelui...

¹ Lovelace, erou al romanului epistolar Clarisse Harlowe de Samuel Richardson (1689-1761).

Aceast[figur[de retoric[e veche, domnilor, de c`nd retoric... dar ceea ce-i mai adev[rat =i dec`t d`nsa este c[ledi V. era de o minunat[frumuse\e =i c[, de=i au trecut 20 de ani de atunci, totu=i]mi aduc aminte de ea cu o dulce b[taie de inim[. Domnilor!... cine vrea s[ ]nchine cu mine]n s[n[tatea frumoasei ledi V?

Zic`nd aceste, c[pitanul Campbel ridic[ p[h[relul s[u de puncti =i, salut`ndu-ne dup[moda englezeasc[,]l de=art[=i apoi urmeaz[a=a cu povestirea:

Cum veni seara, m[ ]mbr[cai cu haine noi, dup[cum se purtau pe atunci.]mi pusei un frac cu cozile lungi p`n[ la c[lc`ie; pantaloni str`m\i =i scur\i p`n[la glezne! jilet[c galben[cu flori late, cusute pe ea; guler crohmolit =i v`rtos, care ]mi g`dila urechile; =i, ascunz`ndu-mi m`inile]ntr-o pereche de m[nu=i verzi, m[pornii cu mo=ul meu spre otelul ledii V.

P`n[ atunci nu fusesem niciodat[ ]n adun[ri mari, =i m[car c[ mo=ul se extazia dinaintea toaletei mele, eram tulburat f[r] voie. Mul\umirea =i sperarea m[gulitoare ce sim\eam, g`ndind c[aveam a m[ ]nf[\i=a unei persoane care m[iubea, erau amestecate cu o presim\ire ne]n\eleas[, ce amor\ea s[lt[rile bucuriei mele; =i ideea de a m[g[si]ntr-o societate numeroas[, compus[de cele mai elegante dame din Londra =i din cei mai fa=ionabili¹ gentelmeni,]mi cauza o sfial[foarte nesuferit[. Nu =tiam cum trebuia s[m[prezent st[p`nei casei =i ce s[-i zic c`nd m-a recomanda mo=ul meu.

Prin urmare,]mi]nchipuii un dialog]ntre ledi V =i mine =i alc[tuii]n minte-mi o sut[de]ntreb[ri =i de r[spunsuri nimerite,]nc`t, sosind la otelul acestei dame, suii sc[rile cu hot[r`re de a-i rosti fraza urm[toare: Ladi! de mult c[utam prilej de a avea norocire =i onor a fi recomandat unei persoane at`t de distinse, ale c[rei]nalte sim\iri se unesc cu o frumuse\e rar[=i poetic[,

¹ Elegant, monden (engl.: fashionable).

pentru ca s[compuie un]nger r[t[ci pe fa\ a p[m`ntului spre fericirea omenirii!...

Acest compliment de colegian era merit, dup[socotin\ a mea, s[produc[un efect minunat, c[ci, la v`rsta de 19 ani, noi credem c[meritul unui compliment st[ ]n lungimea lui.

C`nd se deschiser[ u=ile salonului, m[ apuc[ un soi de ame\ea-l[, care m[ f[cu s[ r[m`n]nfipt pe prag. Salonul era plin de lumin[, de flori, de cordele, de diamanturi, de z`mbete fermec[-toare =i de figuri vesele =i pl[cute, care cu toate]notau]n acel fluid magnetic ce plute=te]n atmosfera unui bal. Ledi V. se g[sea]n fund pe o canapea de stof[argintie; trebuia dar s[trec prin tot salonul, pentru ca s[m[apropii de ea =i s[-i fiu prezentat. Atunci sim\ii toate]ncheieturile mele sl[bind, ca =i c`nd m-ar fi p[truns o sc`nteie electric[; a= fi iubit mai bine s[trec printre gloan\ele a dou[armii du=mane dec`t prin mijlocul grupelor de dame =i de cavaleri ]mpr[=tiate ]n dreapta =i ]n st`nga.

Nimic nu este mai greu pentru un t`n[r de 19 ani dec`t de a se prezenta bine]ntr-un salon =i a]nainta cu un pas sigur, f[r[a da motive de observ[ri ironice persoanelor str[ine. Dac[se]nt`mpl[ s[ fie ne]ndr[zne\, amar de el!... ii pierdut. Uimirea lui se face ]ntr-o clip[ subiectul favorit de luare ]n r`s al tuturor celor ce n-au dec`t un spirit r`z[tor.]nchipui\i-v[dar]n ce pozi\ie fals[m[g[seam eu: sem[nam cu un lup]ntr-o claie de z[vozi.

Mo=ul meu m[lu[de m`n[, m[ trase dup[ el de-a lungul salonului =i, adres`ndu-se ledii V., m[prezent[el dup[toate formele uzitate. Frumoasa ledi V. se]ng[lbeni, auzind numele meu, =i]mi zise cu glas tremur[tor:

— Sir Campbel, sunt prea fericit[de a primi]n adunarea mea un t`n[r poet de un talent a=a de frumos ca al d-tale.

La aceste cuvinte m[tulburai cu totul; salonul]ncepu a se]nv`rti ]mprejurul meu =i ]mi aduc aminte c[ r[m[sei cu trupul plecat ]nainte, cu ochii ]inti\i pe parchet =i mormor[sind din buze c`teva cuvinte din complimentul ce preg[tisem. „Ledi! sim\irile

trupe=ti =i frumuse\ea]nalt[... care m-au f[cut... s[doresc de mult[vreme... pentru fericirea omenirii... de a m[ ]nf[\i=a... alc[tuiesc un]nger...”

Nu putui zice mai departe, c[ci s`ngele mi se suise ]n cap =i ]mi \uiiau urechile grozav. Mo=ul meu m[ trase de cozile fracului =i ]mi =opti ca s[-mi ridic capul. Tocmai atunci ledi V. se cam plecase ]nainte pentru ca s[ dea ni=te ordine unui lacheu ce adusese o tabla cu limonad[. C`nd vrui s[urmez sfatul mo=ului meu, lovii cu nasul]n fruntea frumoasei ledi V., =i o lovii astfel de tare,]nc`t s[rmana femeie c[zu pe canapea, jum[tate ame\it[.

Aceast[trist[ ]nt`mplare adun[ ]ndat[ pe to\i l`ng[ledi V. =i m[f[cu s[salt]napoi cu]nfiorare, ca un om ce, din gre=eal[, ar fi]mpins pe altul]ntr-o pr[pastie. Din nenorocire, lacheul cu tablaua de limonad[se g[sea tocmai din dosul meu, =i mi=carea mea]l lovi peste m`ini. Paharele atunci ]ncepur[ a juca polca, a s[ri ]n sus, a se r[sturna z`ng[nind, =i multe din ele se v[rsar[pe rochiile damelor!

Era s[nebunesc!... din toate p[r\ile se ridicau \ipete =i plouau oc[ri asupr[-mi; damele nu =tiau cum vor =terge petele de limonad[de pe toaletele lor =i se uitau la mine cu ochi de pantere furioase, cavalerii p[reau gata s[se arunce ca s[m[sf`ie; mo=ul meu, s[rmanul! alerga de la unii la al\ii, cer`nd iertare pentru gre=eala mea, =i numai ledi V. sem[na p[truns[de mil[pentru pozi\ia mea at`t de critic[!

C`t pentru mine, turbat de ru=ine, m[ aruncau ca un nebun printre dame =i cavaleri ]mping`nd pe to\i, c[lc`ndu-i pe picioare f[r-a mai cere pardon, m[ tr`ntii cu desperare pe un jil\,]n col\ul salonului, dar r[s[rii]ndat[cu]nfiorare, c[ci sim\isem ceva plesnind pe jil\ =i d`nd un sunet jalnic.

Ghici\i, domnilor, ce era?... Buc[\ile zdrobite ale unei ghitare, pe care m[tr`ntisem f[r[a o z[ri. Nenorocitul instrument sta acum l[\it ca o turt[, cu toate strunele sale rupte!

Dac[a\i v[zut vreodat[un chip de idiot, v[pute\i imagina aerul dobitocit ce se tip[ri pe fa\ a mea la acea priveli=te. Toate sim\irile, toate ideile m[p[r[siser[; m[pref[cui]n statuie.

Salonul vuia de hohote a\ \ate prin luarea]n r`s a adun[rii.

— Iat[un poet plin de melodie! zicea un t`n[r gentelmen, ar[t`ndu-m[la dame.

—]ns[el pare a fi foarte desperat, ad[uga altul, c[ci a rupt strunele lirei sale.

— +i chiar lira sa a zdrobit-o sub picioare! Damele r`deau de le=inau, iar eu, p[c[tosul! primeam ]n t[cerce acele tr[snete pe capul meu, c[ci m[ credeam bun de sp`nzur[toare. Bietul mo=ul meu, ro= ca o sfecl[=i =terg`ndu= i fruntea, sta deoparte, cufundat ]ntr-o posomor`t[meditare. Numai nobila ledi V. nu r`dea, ci c[uta s[ potoleasc[ ]mpro=carea acelor sarcasme; ]ns[ neput`nd reu=i prin rug[mente, ea se apropie de mine, m[lu[de m`n[=i zise cavalerilor: Domnilor! iau pe sir Campbel sub protec\ia mea!

]mi venea s[m[arunc]n genunchi dinaintea ei, dar ea m[opri prin o c[ut[tur[rece, care]mi]nghe\[inima. Nu voi uita niciodat[acea c[ut[tur[,]n care era scris[soarta mea! Ea]mi ar[t[o prefacere cumplit[ ]n sim\irile frumoasei ledi. S[rmana!...]=i pierduse,]ntr-o clip[, toate n[lucirile cele mai]nc`nt[toare asupra mea, =i acum poate c[se ru=ina de sl[biciunea ce avusese pentru un colegian ridicol.

Mo=ul meu,]n\eleg`nd acea schimbare ]n ideile ei, f[cea toate chipurile ca s[ redob`ndesc favorul ce pierdusem; =i, c`nd lini=tea se restatornici ]n salon, el c[ut[ ]n mai multe r`nduri s[aduc[vorba asupra poeziei, sper`nd c[poate voi fi rugat de a rosti versuri de ale mele, dar]n zadar! Societatea gr[ia despre cea de pe urm[oper[a lui Rossini.

— Apropo, strig[mo=ul meu, cunoa=te\i roman\ a cea mai nou[a lui Auber¹?

¹ Daniel-François Auber (1782—1871), compozitor francez.

— Care?]ntrebar[damele.

— O roman\ [foarte frumoas[, r[spunse b[tr`nul, =i foarte sentimental[. Nepotul meu o c`nt[prea bine, =i dac[voi\i s-o asculta\i...

La aceast[propunere, damele =i cavalerii c[utar[unii la al\ii cu un aer ironic =i, voind negre=it s[mai aib[motiv de r`s, m[ rugar[ ca s[ binevoiesc a-i ]nc`nta prin glasul meu. Eu blestemam]n mine ideea mo=ului meu, dar n-avui ce m[face, c[ci o dam[m[lu[de m`n[ca pe un copil =i m[duse la piano, f[g[duindu-mi s[m[acompanieze chiar]ns[=i.

Dup[multe b[t[i de inim[, m[hot[r`i s[ ]ncep =i deschisei o gur[ larg[ pentru ca s[ atac notele ]n plin. O! prigonire a soartei!... O! fatalitate grozav[!... Tocmai atunci o musc[ r[t[ci] se speria de sunetul clavierului =i, n[v[lind chior`=]n gur[-mi, se opri b`z`ind]n g`t!

V[las s[g`ndi\i r`sul adun[rii, disperarea mo=ului meu =i dispre\ul scris]n ochii ledii V. Iar eu, domnilor, cuprins de nebunie, m[aruncau cu capul gol afar[din salon. C`t[ vreme am alergat pe uli\ele Londrei =i pe malurile Tamizei, nu =tiu; dar, c`nd se f[cu ziu[, m[trezii pe podul unei cor[bii ce pleca la India!... Astfel am]nceput c[l[toriile mele pe mare, =i de atunci n-am mai v[zut nici pe mo=ul meu, nici pe frumoasa ledi V.

Cine =tie care ar fi fost soarta mea pe lume dac[nasul meu n-ar fi f[cut carambol cu fruntea unei dame elegante; dac[nu v[rsam o tabla cu pahare de limonad[pe toaletele unei adun[ri]ntregi; dac[nu turteam un instrument menit a]mpreuna c`ntece de amor =i dac[ o musc[ chioar[ nu =i-ar fi ales loc de sc[pare ]n g`tul meu!... De nu mi s-ar fi]nt`mplat toate aceste catastrofe, poate ca nu a= fi ajuns c[pitan al vaporului ce comandez =i n-a= avea acum pl[cere de a v[ umplea paharele cu m`na mea... Dar frumoasa ledi V. unde s[fie acum?... Oriunde s-ar g[si,]n lumea aceasta sau]n ceea lume, domnilor, beau]nc[o dat[ ]n suvenirul ei!

* * *

Povestirea nenorocirilor c[apitanului Campbel ne f[ic[cu mult s[ur] r`dem, =i convorbirea noastr[ ], a[ ]\at[ ] prin pl[ ]cuta ]nr`urire a punciului, se prelungi p`n[ ] la dou[ ] ore dup[ ] miezul nop[ ]ii. Cu toate acestea, a doua zi, noi eram pe podul vaporului la r[ ]s[ ]ritul soarelui, r[ ]sufl`nd aerul]nviator al dimine[ ]ii =i privind]n dreapta noastr[ ] malurile Spaniei. Marea limpede =i albastr[ ] se]ntindea p`n[ ] la poalele mun[ ]ilor ce se ]n=ir[ ] de-a lungul orizontului, de la marginea Fran[ ]ei =i p`n[ ] la hotarele Portugaliei. Ea oglindea seninul cerului, =i iluzia era at`t de mare, ]nc`t ni se p[ ]rea c[ ] pluteam]ntre dou[ ] ceruri.

]n c[ ]l[ ]toriile pe mare, unde pasurile omului sunt m[ ]rginite]n lungimea podului cor[ ]biei, unde ochii lui nu]nt`lnesc de jur ]mprejur dec`t]ntinderea pustie a valurilor; unde toat[ ] via[ ]a e concentrat[ ] pe ni=te sc`nduri plutitoare =i numai prin ele este desp[ ]r[ ]it[ ] de pr[ ]astia ]ngrozitoare a m[ ]rii... acolo cea mai mic[ ] ]nt`mplare este interesant[ ] =i atrage luare-aminte. R[ ]s[ ]ritul voios al soarelui, cor[ ]biile ce se z[ ]lesc trec`nd ]n dep[ ]rtare cu p`nzele lor albind]n lumin[ ], lucrul marinarilor ac[ ]\a[ ]i pe funiile catargurilor, jocul pe=tilor]n fa[ ]a apei, sosirea unei p[ ]s[ ]ruici r[ ]t[ ]cite ce se opre=te pu[ ]in pe v`rful catargului, c`nt[ ] dr[ ]g[ ]la= =i apoi se face nev[ ]zut[ ]]n v[ ]zduh... toate aceste incidenturi dob`ndesc o mare importan[ ]]n ochii c[ ]l[ ]torului, c[ ]ci ele rup monotonia zilelor. Pe mare omul devine un copil, c[ ]ruia lucrul cel mai ne]nsemnat produce mirare =i prilejuri=te o nevinovat[ ] petrecere. Din aceast[ ] cauz[ ] mai toate jurnalele c[ ]l[ ]torilor pe mare cuprind acelea=i]nsemn[ ]ri, de pild[ ]:

24 sept. — Soarele se ridic[ ] m[ ]re[ ] din s`nul valurilor =i, razele lui poleind orizontul cu o linie str[ ]lucitoare, marea limpede =i albastr[ ] pare ca un smarald]ncadrat]ntr-un inel de aur.

Un v`nt r[ ]coritor ]ncepe a sufla: ]ntinderea m[ ]rii se acoper[ ] de lungi =iruri de valuri ce se ]nainteaz[ ] asupra cor[ ]biei ca o armie du=man[ ]; dar corabia, ]nsufl[ ]it[ ] prin geniul omului, d[ ] n[ ]val[ ] printre movilele de ap[ ], se ]nal[ ] pe v`rfurile lor, se clatin[ ]]n v[ ]zduh =i apoi, lunec`nd cu repejune, pare a se ad`nci]n fundul pr[ ]p[ ]stiilor.

Mi=carea vaporului]mi produse deocamdat[un efect displ[cut; m[simt pu\in ame\it =i de-abia pot s[-mi cump[nesc pasul pe pod.

Un arap de la Fez, care c[l[tor=te cu noi, p[time=te de *boala m/rii* =i se vaiet[, invoc`nd pe Allah! M[ apropii de el =i ]l ]ntreb turce=te: *Chief ioc?... El se m`nie =i]mi]ntoarce spatele.*

Angel r`de cu c[pitanul Campbel, cerc`nd a juca polca]n cl[tinarea cor[biei,]n vreme ce marinarii, ac[\a\i pe funiile catargurilor =i leg[na\i]n v[zduh, desfac p`nzele.

Spre sear[, v`ntul contene=te, marea se lini=te=te, =i c`nd stelele r[sar, ele se prev[d pe fa\la apei ca]ntr-o oglind[. Un fenomen foarte curios se produce]n]ntunecimea nop\ii: mii de globuri luminoase str[lucesc]mprejurul vaporului, ie=ind din valuri =i disp[r`nd ]n brazda larg[ =i spumegat[ ce l[s[m ]n urma noastr[. Acel fenomen, net[lm[cit p`n[acum, se nume=te: *fosforescen\ia m/rii*.

25 sept. — Zi frumoas[; marea albastr[; orizont luminos.

Mul\ime de cor[bii se z[resc]n dep[rtare, unele merg`nd spre r[srit, altele spre apus; unele av`nd forma de p[s[ri uria=e cu aripile]ntinse, altele sem[n`nd cu ni=te catedrale.

Z[rim insula Ivica de-a st`nga noastr[, =i, pe la 8 ore, trecem]ntre insulele Baleare =i coastele Spaniei,]n fata capului San-Martin =i]n canalul Balearelor.

Cu c`t ne apropiem de capul San-Martin, malurile se arat[mai vederat]n limpezimea atmosferei. Un lan\ de mun\i goi =i ar=i de soare]nchide orizontul de-a dreapta noastr[=i se confund[ ]n dep[rtare cu norii cerului.

C`teva p[s[rele vin de ne viziteaz[. Arapul cearc[ s[ prind[ una din ele, suindu-se ca o m`\[pe sc[rile de fr`nghie care sp`nzur[de-a lungul catargurilor; dar, ajung`nd la jum[tatea sc[rii, pierde cump[utul =i r[m`ne aninat]n v[zduh, deasupra valurilor, vreo cinci minute. Angel =i c[pitanul pun r[m[=ag c[a c[dea =i c[n-a c[dea... dar,]n sf`r=it, bietul Haji-Ab-el-Rahma-Lahlo]=i adun[toate puterile]n desperarea sa =i scap[din pozi\ia primejdioas[ ]n care se g[sea. Angel a pr[p[dit r[m[=agul, adic[

doua butelci de =ampanie, =i ne pofte=te ca s[le de=ert[m]n s[n]tatea arapului.

26 sept. — Podul cor[biei, sp[lat cu s[pun =i grijit, luce=te ca parchetul ceruit al unui salon; bronzurile =i al[murile de la cutia busolei str[lucesc]n razele soarelui ca buc[\i de aur.

Mul\ime de goelanzi (p[s[ri de mare) zboar[pe deasupra valurilor =i deodat[se azv`rl]n ele cu repejune =i apoi ies cu pe=ti=ori]n pliscuri. Aripile lor mi=cate]n albastrul m[rii par ca o spum[argintie.

Vaporul las[ ]n urm[-i o brazd[verde, iar]mprejuru-i plutesc pete albe de spume care seam[n[cu vinele marmorelor.

Un curcan b[tr`n, menit de a fi pref[cut ]n friptur[, iese din cu=c[, =i, pentru ca s[ scape de foc, se azv`rle]n ap[!] vedem plutind pe valuri, =i, dup[o lupt[eroic[de c`teva minute, s[rmanul! cufund`ndu-se]n noianul m[rii, ne aminteaz[trista imagine a lui Leandru. O mare jale cuprinde tot vaporul la o priveli=te at`t de dramatic[! iar mai cu seam[ buc[tarul nostru r[m`ne desperat peste m[sur[!

27 sept. — Pe la 8 ore diminea\ a, o minunat[panoram[se]nf[\i=eaz[ochilor no=tri. La lumina aurit[a soarelui z[rim,]n dreapta, \[rmurile Andaluziei,]n fa\[, st`nca m[rea\ a Gibraltarului, =i ]n st`nga, mun\ii Africii, dintre care cel mai]nalt se nume=te ar[pe=te: *Jvelmussa*¹. Spectacol maiestuos! Dou[continente, Europa civilizata[=i Africa s[lbatic[, desp[r\ite prin canalul de Gibraltar, =i dou[m[ri, Oceanul =i Mediterana, unite prin acela=i canal]ntr-o tainic[ ]nso\ire. Mun\ii Spaniei =i ai Marocului, form`nd]n fundul orizontului un m[re\ amfiteatru, seam[n[a fi martorii uria=i ai acelei]nso\iri.

St`nca Gibraltarului ni se arat[ ]ncins[ cu un br`u de nori tandafirii,]n vreme ce cre=tetul ei alb se scald[ ]n seninul albastru

¹ Mun\ii Rif-Atlas din Africa,]n fa\ a Gibraltarului.

al cerului, și poalele sale în alb străimea valurilor. Ea seamănă, de departe, cu un leu gigantic culcat pe labele sale la picioarele Spaniei.

Peste două ore de o plutire nesimțită, trecem lângă capul Europa, pe care este ridicat un far, și intrăm în baia Gibraltarului, ce se înalță ca un arc, format de munți și de soare și de capurile Europa și Cabruta.

Vaporul se înalță de-a lungul fortificațiilor engleze ridicate pe maluri, și în curând sosește și aruncă ancora dinaintea orașului Gibraltar, în fața cuștei Algeiras, ce albește dincolo de baie, pe coasta Spaniei.

Ne coborâm într-o barcă și, trecând prin o mulțime de corăbii venite din toate părțile lumii, sosim la mal și știm pe cheiuri, în mijlocul hamalilor lungi la soare. Trecem pe sub două porți de cetate și intrăm voioși în oraș, după îndeplinirea formalităților pașapoartelor.

Întâlnim un mare corp-de-gardie de scoți, în îmbrăcăminte lor neisprăvită, adică purtând căciuli mari cu pene negre, spânzurate, fuste scurte de materie în dungi, ghetre, și *alta nimic*. Apucăm strada mare a orașului, ce are cu totul fizionomia orașelor engleze și, în fine, sosim la locanța numită *Club house* (clob hâuș) pe piața *Commercial Square*.

Ferestrele salonului meu se deschideau asupra mării și asupra țărmurilor Africii și, de când sosisem la locanță, nu mă puteam sătura de priveliștea minunată ce se desfășura în fața mea.

— La ce gândiți? mă întrebă Angel.

— Gândesc că Africa e foarte aproape, că Marocul ne întinde brațele și că mareșalul am face să trecem alături fără a-l băga în seamă.

— *Au!*... vrei să mergem la Maroc?

— Astfel de mult o doresc, că de-ar fi vro barcă gata de plecat, aș purcede chiar astăzi.

— Este un vapor francez care merge la Tanger.

- C`nd?
 — Peste trei ore.
 — Hai dar cu el =i vom vizita Gibraltarul la]ntoarcerea noastr[.
 — Bucuros; eu merg =i]n Hina, dac[vrei.
 — Poate s[d[m o rait[=i pe acolo, mai t`rziu; dar acum deodat[, hai s[vedem marocanii de-aproape.
 — Ol rait! strig[Angel cu bucurie, s[rind ca un copil pin cas[. +i]n adev[r, peste pu`ine ore, ne ]mbarcam am`ndoi pe vaporul francez „Honfleur“, care face c[l[torii regulate]ntre Gibraltar =i Tanger¹.

TANGER +I MAROC²
 (1853)

]n ziua de 1 octombrie 1853, amicul meu Angel =i eu, purt`nd fiecare c`te un sac de voiaj]n m`n[, ie=im veseli din otelul englez *Club house*, ce se ridica pe pia`a central[din ora=ul Gibraltar, =i ne cobor`m la port. O barca sprinten[ ne duce prin mul`ime de cor[bii la vaporul francez „Honfleur“, care pleac[ ]n cur`nd, l[s`nd]n urm[-i st`nca uria=[ a Gibraltarului, =i se ]ndreapt[ spre \[rmurile Africii. Ie=i\i din golf, intr[m ]n canalul larg care une=te marea Mediteran[ cu Oceanul =i trecem pe l`ng[Tarifa, ora= vechi a=ezat pe coasta Spaniei dinaintea c[rui r[sare din valuri o insul[fortificat[. V`ntul sufl[ puternic, marea-i tulburat[ =i spumeg[toare, cerul e limpede ca o bolt[ de *lapis-lazzuli*. }nt`lnim mai multe vase f[c`nd bordaje, pentru a naviga contra curentului =i a v`ntului; una din ele lunec[al[turea cu vaporul =i marinarii

¹ N. B. Aceast[prim[parte a uvragiului a fost scrisa]n 1855 =i publicat[ ]n *Rom`nia literar[* [V. A.].

² De=i acest capitol din *C[l[torie]n Africa* se afl[,]n ed. 1876, la sf`r=itul istorisirii, noi]l plas[m aici, pentru ca cititorii sa poat[urm[ri c[l[toria]n desf[urarea ei]n timp.

ac[\a\i pe catarguri ne salut[ ]n treac[t cu strig[te voioase, la care noi r[spundem prin ur[ri de c[l[torie bun[.

Nimic mai fantastic =i mai interesant dec`t aceste rapizi]ntrez[riri de oameni necunoscu\i =i acele preschimb[rri de cuvinte amicale pe]ntinderea m[rilor!

Mai departe, o barc[mare, venind despre Tarifa, abordeaz[vaporul nostru =i ne aduce o familie]ntreag[de evrei, compus[de tat[l, dou[fete mari, un copil de vro cinci ani =i un t`n[r ca de 25 ani. B[tr`nul poart[pe umeri un cap mic c`t o portocal[de Malta;]ns[acest cap ce ar putea servi de minge copilului, este ornat cu un nas lung coroiat, cu ochi de vulpe =i cu buze sub\iri care se mi=c[ne]ncetat.

C[pitanul vaporului pretinde c[evreul calcul[dob`nda ce ar lua pe valurile m[rri, dac[ar putea s[le dea]n]mprumut lui Dumnezeu!

Fata cea mai mare e nalt[, neagr[, uscat[=i are o fizionomie de c[mil[. Copilul seam[n[cu o maimu\[speriat[, iar t`n[rul este ]mbobocit ]n v`rful nasului cu un negel monstruos, ce aduce mult cu trompa elefantului. Acest mic curios pare a fi]nzestrat cu o mare sim\ire, c[ci at`t prin coloritul, c`t =i prin diferitele sale mi=c[ri el dest[inuie=te tot ce se petrece]n sufletul st[p`nului s[u.

]n mijlocul acestei menajerii evreie=ti, copila cea mai t`n[r[ str[luce=te ]ns[ ca o minune. Frumoas[, z`mbitoare, vesel[, ea produce o dulce impresie asupra tuturor c[l[torilor. Angel, cuprins de uimire, se apropie]n grab[de aceast[fiin\[dr[g[la=[, r[t[cit[printre dih[nii, =i]ncepe a-i gr[i cu mult[simpatie. Copila]i r[spunde gra\ios, iar negelul d[semne de o gelozie furioas[, vopsindu-se c`nd ]n galben, c`nd]n verde, c`nd ]n p[tl[giniu. Monstruozitate! nelegiuire! lucru de nepovestit =i de necrezut! Evreul trombagiu este logodnicul copilei ]nc`nt[toare!!!

Cu toate acestea, vaporul leg[nat de valuri]nainteaz[rapid intre mun\ii Africii, acoperi\i cu verdea\[, =i acei ai Spaniei, ar=i de soare. C`\iva delfini se joac[ ]mprejurul lui, s[rind pe fa\apei

=i rostogolindu-se în fund; ei ne întovârșesc astfel pînă în baia Tangerului, unde sosim după patru ore de o minunată preumblare.

Ora-ul Tanger, numit de arabi Tangia, prezintă un tablou foarte original prin clădirile sale albe, care se ridică treptat pe coastele a două culmi apropiate. Împrejurîndu-se în jurul unui brîu de ziduri nalte cu metereze ruinate; iar în mijlocul lui se înalță două minarele pătrate, a căror cârmă smulțuite formează felurite arabescuri. Toate casele sunt coronate cu terase, pe care locuitorii petrec nopțile de vară, =i din depărtare ele înfățișează aspectul unei scări gigantice lipite de coasta culmilor. Albea peretilor =i lipsa de ferestre produc o uniformitate care ar ostendi vederea, dacă acea uniformitate nu ar fi întreruptă prin câteva copaci, prin coloritul minarelelor =i prin locuințele consulilor Europei, vopsite în galben, vînt, pembe =i verde.

Îndată ce aruncăm ancora, zărim venind de la mal un lung caic condus de vro zece arabi cu picioarele =i brațele goale. El se apropie de vapor, saltînd pe vîrfurile valurilor, iar arabii dau năvală la pod ca o ceată de pirați, pentru că sînt înhațate pe câlători cît =i bagajul lor =i sînt =i coboare în caic. Operație grea, periculoasă =i spîimîntătoare; căci barca se clatină grozav, acum ridicîndu-se mai sus de podul vaporului, acum dispărînd în fundul unei adînci prăpăstii.

În momentul de a se decide ca să coboare scara vaporului, evreul cel bătrîn, cuprins de un tremur spasmodic, începe a murmura mai iute din buze, calculînd negreșit folosul ce i-ar aduce suma de groază ce are în suflet, dacă ar putea să o speculeze. Copilul cel mic sare pe umerii lui, strîmbîndu-se la noi, =i deodată amîndoi lunecă =i cad de-a rostogolul în fundul caicului; atunci trombaciul logodit, cu un devotament demn de o soartă mai bună, se repede ca să dea ajutor celor căzuți; însă pornirea lui nefiind bine cumpănită, el se duce de-a dreptul alături cu caicul, în mare, unde se cufundă înipînd. Pe loc doi marinari francezi se aruncă după dînsul, îl pescuiesc în grabă =i-l urcă pe caic, buimăcit de spaimă =i botezat în salamură.

La această privire un răcnet răsună pe pod, un răcnet de adânc
desperare! Ne întoarcem iute și vedem lângă fata cea mai mare
în brațele surorii sale! O dramă tainică și profundă se desfășoară
atunci în ochii noștri, un mister sufletesc se descoperă... Că mila e
înamorată de elefant, viitorul ei cumnat!...

Pe când aceste scene se petrec pe vapor, o altă barcă sosește
de la mal ca să ieie călătorii, dar nemiștrii, dar nemiștrii, dar nemiștrii,
arabii ambelor caice se apucă la ceartă, și, și, și, și, și, și, și, și,
peste bănci, ameninându-se cu lopețile și expunându-ne astfel
de a fi răsturnați în apă. Angel pierde răbdarea sa de englez, se
mânie, boxează în dreapta, boxează în stânga și, în fine, arabii
noștri, spăimântați de pumnii lui, se pun la vâsle. Caicul pleacă
spre mal, însă la o distanță de 30 pași departe de el se oprește,
căci au dat de fund; iată-ne pe un banc de nisip! Arabii sar iute
în mare și ne iau în cârcă pe umerii lor.

Angel, văzând că nu se poate cufunda mai mult decât puțin la
genunchi, propune copilei celei frumoase ca să o poarte pe brațele
sale, și, fărâșă mai aștepta răspuns, el o ridică pe sus, intră în valuri
și, fericit de a strânge la piept un odor atât de prețios, el părăsește
falnic prin apă ca un Cesar triumfător. Noi cu toții călări pe spatele
arabilor, îi facem un cortegiu demn de nobilă și cavaleriască sa
purtare.

Această călătorie maritimă mi amintește versurile următoare ale
unui poet romantic din Coala Bucureștenilor:

Trăiască libertatea! Eu vreau să merg călare
Pe câmpul lui Filaret, pe munte și chiar pe mare... etc.

Debarcarea noastră pe pământul Africii este întempiată de o
populație întreagă, compusă de arabi înveliți cu burnuse strembe-
roase, de copii cu capetele rase, care lucesc la soare ca niște țigiri
spoite, și de evrei ce se furișează prin gloată, dominați de frică și
de setea cântigului. Toți ne înconjoară pe mal, privesc la noi cu o
curiozitate comică, și ne grăiesc delaolaltă, unii arăbește, alții

spaniole=te, f[r' a se]ngriji dac[ ]i]n\elegem sau ba. Angel =i eu le r[spundem serios engleze=te =i rom`ne=te, =i astfel re]nnoim scena confuziei limbilor din turnul Babelului, scen[ce s-ar fi prelungit mult, dac[dragomanul Consulatului Britanic nu ar fi venit s[ ]ntrerup[interesanta noastr[conversare.

}n fine, facem o intrare triumfal[ ]n ora=, trec`nd pe sub o poart[ cam d[r`mat[a cet[\ii, =i apuc[m a ne sui pe o hudi\[r[u pavat[, dar foarte gunoioas[, care face zigzaguri]ntre dou[ziduri goale. Aceast[strad[ ]ngust[une=te portul cu centrul ora=ului, prin urmare ea este mai important[dec`t toate celelalte. ]n ea ]nt`lnim o mul`time de indigeni pe jos sau c[l]ri pe m[gari, cobor`nd la vale =i strig`nd: *balac! balac!* adic[: feri\i! feri\i! =i ]n adev[r ne ferim iute de d`n=ii, lipindu-ne de pere\i; c[ci fe\ele lor palide, ochii lor sc`nteietori, b[rbile lor zburlite, trupurile lor uscate, mi=c[rile lor de=n\ate, graiul lor r[gu=it =i strem\ele lor ce-i descoper[ mai mult dec`t]i acoper[, produc o impresie resping[toare. Ici-colea, dinaintea unei u=i ce se deschide]n zid sau la col\ul unei hudi\ve, vedem c`te un nenorocit culcat pe pavea ]ntr-o nemi=care de cadavru sau =ez`nd ghemuit, cu capul pe genunchi =i ochii \inti\i pe v`rfurile babu=ilor s[i.

— Cum]i pare Tangerul? m[ ]ntreab[Angel.

— Curios =i extraordinar!]i r[spund. Lipsa de ferestre]n pere\ii str[zilor =i lipsa de coperi=uri pe case m[fac sa cred c[am intrat]ntr-un ora= ars de un foc mare, zguduit de vreun cutremur =i care acum ad[poste=te]n ruinele sale v[ruite o popula\ie]ntreag[de bolnavi =i de sminti\i. C`\i indigeni am ]nt`lnit p`n-acum au un aer de suferin\ =i de mizerie care atrist[; nu am z[rit]nc[o singur[figur[voioas[...

— +i eu nici o pereche de babu=i]ntregi! adaug[tovar[=ul meu, oft`nd cu jale... Dup[ o alergare fantastic[ prin o ]nc`lcitur[de hudi\ie str`mte, sosim la locanta numit[„English family hotel“ =i \inut[de o v[duv[englez[, mistress Ashton. Casa e curat[, camerele r[coroase =i mobilate cu crivatari de fier, ascunse sub

muschitere de gaz[; sc[rile, precum =i parchetele camerelor, sunt pl[cuite cu faenz[sm[l\at[, care]nvesele=te vederea =i \ine r[coare. Salonul este ornat cu un piano vechi =i h`rbuit, ce pare a fi oftigat de dorul Europei. }l g[sim ocupat de dou[ domni=oare palide, fetele doamnei Ashton, care, ]mb[tr`nind]n singur[tate, se sting s[rmanele de dorul europenilor. Flori exotice =i uscate de soarele Africii, fiin\e predestinate a tr[i =i a muri]n haine de vestale, ele poart[zulufi ce at`rn[ de-a lungul obrajilor, de-a lungul g`tului =i de-a lungul s`nului p`n[la stomac. Ochii lor de un azur sp[l]cit privesc cu melancolie prin ferestrele salonului mun\ii ce se-na\ dincolo de baia Tangerului =i marea ce se]ntinde spre \[rmurile Spaniei, dar]n zadar! Tot]n zadar!... nici o umbr[de mire nu se z[re=te]n fundul orizontului!...

C`nd intr[m ]n acel sanctuar de durere virginal[, ambele fecioare se scoal[ deodat[, ca prin efectul unui resort mecanic, se ]nchin[ maiestuos =i p[r[sesc salonul ca ni=te n[luci ]nsp[i-m`ntate.

Printre curiozit[\ile acestei locante mai descoperim un servitor arab, care=]nchipuie=te c[=tie engleze=te ca lord Byron, c`nd jargonul s[u se compune din c`teva cuvinte spaniole, portugheze =i turce=ti; un papagal care de diminea\ p`n[-n sear[ repet[ frazele: *hau du iu du, ai lov iu*<sup>1</sup>, ]nv[\ate de la st[p`nele lui, precum =i *mille tonères*², deprinse negre=it de la vrun c[l]tor francez, =i]n fine dou[june servitoare sprintene, frumu=ele, cu ochii mari africani, cu p[rul negru nepiept[nat =i cu pielea aurit[de razele soarelui. Ele r`d vesel de c`te ori Angel cearc[a glumi cu d`nsele, =i astfel ne arat[ =iragurile lor de din\i albi =i ascu\i. Amicul meu, ]nc`ntat, declar[c[nimic nu]nvesele=te mai mult inima omului ca nechezatul unui cal de soi =i ca r`sul armonios al unei copile de 16 ani.

¹ „*Ce mai faci, te iubesc*“ (engl: how do you do, I love you).

² O mie de tunete (*fr.*).

Cu toate acestea, poeticul Angel ordon[lui Hamed, servitorul otelului, ca s[preg[teasc[dejunul =i s[-i aduc[jambon, beefteacuri, cartofi, stilton, porter etc., adic[tot ce constituie hrana unui englez prozaic. Pr`nzul fiind gata, osp[t[m cu acea poft[ de m`ncat ce dau c[l[toriile pe mare, =i apoi ne suim pe terasa locan-tei pentru ca s[bem cafeaua =i s[ne facem *chieful*.

Cine a gustat via\a orientala[=tie c[*chieful* este partea cea mai important[a vie\ii; deci aprinz`ndu-ne \ig[rile =i a-ez`ndu-ne pe jil\uri americane]n form[de leag[n, d[m drumul ochilor s[r[t[ceasc[pe]mprejurimile Tangerului =i l[s[m]nchipuirea s[zboare]n lumea fanteziei. Sub picioarele noastre se cobor p`n[la malul m[rii terasele caselor ar[be=ti, ca ni-te gr[dini gigantice superpuse treptat; iar]n dep[rtare str[luce=te baia, acoperit[cu spume argintii, =i]n mijlocul ei se leag[n[vaporul „Honfleur“.

— Cuno=ti istoria Tangerului? m[ ]ntreab[Angel.

— Iat-o]n scurt,]i r[spund. Acest ora= a fost fondat la o epoc[necunoscut[; el a trecut sub domnirea romanilor =i a go\ilor; iar la]nceputul secolului al VIII a c[zut]n m`inile arabilor. La anul 1471 au venit portughezii care l-au ocupat p`n[la 1662; pe urm[englezii l-au st[p`nit]n curs de 22 de ani;]ns[fiind sup[ra\i de necontenitele atacuri ale maurilor, ei s-au retras =i l-au p[r[sit sultanului de Maroc.

— Compatrio\ii mei nu s-au ar[tat oameni practici]n cazul acesta, observ[Angel, arunc`ndu=-i \igara cu m`nie.

— Pentru ce?

— Pentru c[lucrul luat nu se d[ ]nd[r[t.

— Frumos princip! dar fie, s[urm[m cursul istoriei. }n 6 august 1844, Tangerul a fost bombardat de flota francez[, sub comanda prin\ului de Joinville, din cauza protegerii ce sultanul de Maroc, Mulei-Abder-Raman, da pe ascuns califului Abd-el-Cader, care atunci se g[sea]n lupt[cu Fran\a pentru ap[rarea Algeriei.

— Atunci negre=it s-a d[r`mat o parte din zidurile cet[\ii?

— Ai ghicit: prin urmare, haidem s[facem o preumblare]n ora= p`n-a nu se culca soarele.

}ntov[r[=i\i de Hamed ne ducem prin un labirint de str[zi }nguste s[vizit[m... nu saraiuri m[re\e =i aurite, nu gr[dini feerice cu basmuri de marmur[, nu minunile halimalei orientale, dar o pia\ mic[ce se g[se=te }n centrul ora=ului =i care prezint[un tablou viu de via\ ar[beasc[.

Pe aceast[pia\ se }n=ir[dou[r`nduri de dughene, adic[ de vizunii str`mte, scobite }n ziduri, unde stau negustorii cu picioarele crucite =i cu metanii de calembec }n m`n[. Ar[mii la fa\ =i usca\i la trup, ei apar }n umbr[ ca ni=te mumii dezgropate; fizionomia lor p[strez[ o nemi=care absolut[, c`t nu trece nimic pe l`ng[ d`n=ii; dar cum se ive=te un str[in }n dep[rtare, ochii lor se aprind ca j[raticul =i gurile lor }narmate cu din\i lungi }ncep a striga: *agiaragel, agiarage!* Setea c`=tigului }nvie acele ma=ini acoperite cu piele zv`ntat[la soare =i le comunic[ni=te mi=c[ri at`t de de=[n\ate, ni=te gesticul[ri at`t de hr[pitoare, }nc`t \i vine a te crede }ntr-o menajerie de orangutani. }n centrul pie\ei stau }ntinse c`teva rogojini, pe care sunt aruncate gr[mezi de curmale putrede, de harbuji necop\i, de smochine de India =i de alune negre ca p[m`ntul. Mul\ime de arabi, de berberi, de negri =i de evrei se ceart[, se }mping, de la acele tic[loase merinde, ce zac }ntr-un roi de mu=te; iar de-a lungul pie\ei doi *santuni* alearg[ s[rind =i amenin`nd pe to\i trec[torii cu v`rful l[ncilor ce poart[ }n m`n[; un al treilea st[la soare tremur`nd =i zbier`nd ca o capr[, un al patrulea se d[de-a tumba, zdrobindu=trupul de pietrele pavelei }n onorul lui Mohamed, =i un al cincilea strig[toat[ziua cuvintele: *Sahailic mlihi*, }mpreun`ndu=glasul cu sunetul unei cobze cu dou[strune, numit[*ghiumbrea*. Toate acestea se petrec pe un loc }ncadrat cu pere\i goi, f[r[ferestre, f[r[u=i =i unde soarele Africii vars[torente de foc.

Dezgusta\i de spectacolul pie\ei, ne dep[rt[m, apuc`nd pe o strad[ care duce afar[ din ora=. L`ng[poarta pe care trecem se }ntinde un c`mp, pe care se face t`rg (*sauc*) de dou[ori pe s[pt[m`n[ =i unde sosesc caravanele dinl[untru Africii; iar al[tura, de-a lungul zidului cet`\ii, p[m`ntul r[sun[sub picioare,

fiind scobit cu gropi ad`nci, ]n care arabii p[streaz[ gr`ul. Hamed ne arat[ ]n treac[t una din acele gropi p[r]sit[=i pr[bu=it], care a servit odinioar[de morm`nt la sute de tidve de evrei, decapita\i pentru pl[ceria nu =tiu c[rui sultan de la Fez. Capetele au fost r[scump[rate de neamurile acelor nenoroci\i =i duse ]n cimitirul evreiesc, iar groapa a r[mas ca o pomenire ]ngrozitoare, cu care =i ast[zi ]nc[ ]nsp[im`nt[pe str[nepo\ii lui Abraham.

De atunci poate israeli\ii marocani au adoptat urm[toarea zical[spaniol[:

„Con los Moros plomo o plata.“

]ns[ne]ndr[znind s[arunce plumb]n capul arabilor, ei dau bani pentru ca s[cumpere dreptul de a fi tiraniza\i pe p[m`ntul Africii. ]n adev[r ei pun toat[ silin\`a de a nu se desp[r]i de idolul lor, aurul, =i dezvelesc un geniu rar]ntru ap[rarea lui;]ns[barbaria indigenilor face adeseori crunte *razzia*]n colonia israelit[. Cu c`t un evreu e mai bogat, cu at`t el caut[s[-=i dea o aparen\] mai s[rac[; cu c`t el ar putea s[ tr[iasc[ mai bine, cu at`t se os`nde=te la o via\] de lipsuri =i de mizerie; c[ci de cum se na=te =i p`n[ce moare el e dominat de o groaz[ne]ncetat[. Sim\irile care nu adorm niciodat[ ]n sufletul lui sunt spaima =i zg`rcenia; prin urmare, c`nd]nt`lne=ti un evreu ]n hudi\ele Tangerului, ]l vezi trec`nd ca o umbr[de-a lungul pere\ilor, cu ochiul p`ndaci, cu urechea dreas[, cu inima-n din\i, ca un om ce ar fi comis o crim[ =i s-ar teme de a fi recunoscut. Obligat de a=si scoate babu=i c`nd trece pe l`ng[ o geamie, el ]i \ine totdeauna ]n m`n[, at`t de economie c`t =i de fric[, tem`ndu-se ca vuietul pa=ilor s[i s[atrag[luarea aminte a vreunui arab mahmur =i s[-i aduc[maltrat[ri, sau mai cu seam[pagub[!

Evreul din Tanger, precum =i acel din toate ora=ele Africii, este fiin\`a cea mai ]ngrijit[ din lume; pentru el chiar umbra unei p[s[ri trec[toare este un motiv de spaim[! El nu gr[ie=te, ci =opte=te, nu r`de, ci z`mbe=te, nu calc[, ci lunec[ pe p[m`nt, c[ci nu are

curajul ființei sale; ve=nic prigonit, ve=nic umilit, el]=i r[zbun[ ]ns[prin viclenie, specul`nd lenea ap[s[torilor s[i ]=i parvenind ]ncet, ]ncet a monopoliza tot comer`ul ora=elor.

]n zadar arabii]i dispre`uiesc ]=i ]nchid noaptea ]ntr-un cvartal deosebit, ca pe ni=te vite ]n ocol; ]n zadar ]i prad[ ]=i ]m[cel[ resc din timp ]n timp; cobor`torii lui Solomon pleac[capul cu r[bdare]=i re]ncep traficul lor, f[r-a avea de scop nici]mbun[t[`virea soartei, nici luminarea neamului lor, ci numai ]=i numai str`ngerea de aur! Prin urmare ei se g[sesc]nc[ ]ntr-un grad de supersti`ie ridicol[, confund`nd pe Moisi cu Cabala]=i pe profe`i cu rabinii.

Un c[l[tor francez, dnul Charles Didier, zice: „Prejudiciile cele mai nebune sunt pentru evrei articole de lege]=i de credin`, ]=i chiar c`ntecele sublime ale psalmistului sunt traduse]n ni=te harhalaie at`t de monstruoase, ]nc`t ascult`ndu-le crede cineva c[ aude s[lbaticii din Oceania url`nd]=i zbier`nd]mprejurul feti=elor la care se]nchin[“.

+i]ns[femeile lor sunt frumoase, precum au trebuit s[fie Agar, Iudita, regina de Saba]=i toate poeticele figuri din istoria antic[a evreilor. Nalte, albe, gra`ioase, ele reprezint[ tipul adev[ratelor fiice ale R[s[ritului. Talia lor ml[diuas[ ]=i elegant[ ca trestia verde mi=cat[ de boarea dimine`ii, p[rul lor stufos]=i luciu formeaz[o m`ndr[ cunun[ pe frunte; ochii lor negri ]=i lung[re`i ard ca o flac[r[misterioas[; z`mbirea lor are un farmec atr[g[tor care uime=te inima, m`nile lor fragede]=i albe]n cheia fericirilor raiului, dup[o expresie ar[beasc[.

Cum se face dar c[evreii, cu asemenea frumo=ii tovar[=i de vie`uire, s[ nu aib[ cele mai nobile sim`iri? cum de nu li se]nal[sufletul,]=i nu li se preface caracterul]n compania acelor fiin`e ]nc`nt[toare? Mister psihologic ne]n`eles!! Departe de a primi ]nr`urirea cereasc[a frumuse`ii, evreii le-au comunicat ei din contra m`r=avele lor instincte,]=i ast[zi str[nepoatele reginei de Saba]ntind m`nile cu l[comie, pentru ca s[culeag[aurul oriunde

l-ar g[si. Angel le nume=te Schillve]n rochii, de=i el le apre\uie=te mult, foarte mult.

La]ntoarcerea noastr[ ]n ora= avem prilej a ne convinge de acest trist adev[r,]ntr`nd]n mai multe case evreie=ti.

Aceste locuin\e se compun de o tind[, care d[ ]ntr-o curte mic[parchetat[cu c[r[mizi sm[l\uite. }n curte se deschid c`teva camere]ntunecoase, care servesc de buc[t[rie, sp[l[torie, salon etc.; iar pe dinaintea camerelor se]ntinde o galerie cu coloane, unde familia petrece ziua =i nop\ile de var[.

Evreii din Maroc gr[iesc spaniole=te, fiind originari din Spania, de unde au fost izgoni\i la diferite epoci. Ei poart[anterie de postav]nchis cu nasturi mul\i =i rotunzi, br`ie de m[tase =i chitii negre. C`t pentru femei, cele mai s[race sunt]mbr[cate cu rochii de cit =i legate la cap cu tulpane simple; iar cele bogate au un costum mult mai elegant, br`iele lor fiind de fir, leg[turile capului de m[tase =i rochiile lor de stofe grele cu broderii de aur; aceste haine]ns[ies la iveal[numai]n zile de s[rb[tori mari.

Mai]n toate saloanele unde intr[m, avem pl[cerea de a vedea dou[sau trei femei, unele mai frumoase dec`t altele, care ne primesc foarte gra\ios, privesc la noi cu ochi gale=i, ne dau z`mbirile lor cele mai dulci, =i apoi mi=c`nd buzele ca ni=te frunze de flori trandafirii... ne cer parale! Grecii vechi aveau]ntre dumnezeiri pe Afrodita fermec[toare; evreii de ast[zi au pe Afrodita cer=etoare!

Noaptea cade f[r[veste =i ne surprinde pe hudi\e, c[ci]n Africa amurgul este necunoscut; ne]ntoarcem deci la locant[,]nc`nta\i de ideea ce am avut de a veni la Tanger =i promi\`ndu-ne de a vizita a doua zi castelul ce domineaz[ora=ul, precum =i Alczarul, adic[palatul sultanilor de Maroc. La otel suntem primi\i cu demonstr[ri foarte expresive din partea papagalului, care ne asigur[c[ne iube=te, repet`nd: *ai lov iu, miile tonères!* =i dar uimi\i de aceast[declarare de amor, ne suim iar[=i pe teras[, pentru ca s[asist[m la r[s[ritul lunii.

Palida f[clie a umbrelor se ridic[ ]n orizont cu numerosul s[u cortegiu de stele,]ntocmai ca o regin[str[lucit[ ]n mijlocul cur\ii sale de dame elegante. Ea r[sp`nde=te pe mun\ii Africii =i ai Spaniei un v[l luminos =i fantastic; iar pe s`nul m[rii]ntinde o punte de aur, care une=te orizontul dep[rtat cu malul pe care ne g[sim. O dulce r[coreal[adie]mprejurul nostru =i ne]mbat[de pl[cere, f[c`nd a crede c[ pe l`ng[noi f`lf`ie aripile nev[zute ale geniilor de noapte.

— Ascult[!]mi zice Angel, apuc`ndu-m[de bra\.

— Ce?

— N-auzi pe valuri glasul armonios al copilei celei frumoase din vapor?

— Visezi, amice,]i r[spund. E glasul unui marinar francez.

— Dar nu z[re=ti o barca[ ]n razele lunii?

— Ba z[resc.

— +i]n barca[nu vezi o umbr[de femeie?

— V[d doi marinari care v`slesc; dar chiar a=a s[fie cum zici, crezi c[o femeie ar]ndr[zni s[fac[serenad[ ]n baia Tangerului? mai cu seam[o israelit[?

— Ea-i!... strig[Angel f[r[a asculta observ[rile mele =i, strig`nd, el dispare pentru c`teva minute; apoi se]ntoarce iar pe teras[, aduc`nd instrumentul s[u favorit, cornetul de argint.

— Ce vrei s[faci?]l]ntreb cu mirare.

— Vreau s[dau un concert marocanilor =i s[r[spund gra\ioasei cantatri\le din caic.

Dominat de aceast[idee fix[, Angel]ncepe a suna din cornet o arie din *Lucia*, neauzit[ ]nc[de urechile africane. Notele jalnice =i melodioase se r[sp`ndesc ]n tot ora=ul, f[c`nd pe arabi a=i]nchipui c[aud trompeta lui Anael. Ca prin un efect magic, toate terasele caselor se acoper[cu oameni, care, c`nd se mi=c[ speria\i, c`nd se opresc]nm[rmuri\i. }nse=i vestalele doamnei Ashton, atrase de farmecul armoniei, apar la lun[l`ng[noi,]ntocmai ca fantasmele care ies din morminte]n scena m[n]stirii din opera

lui Meyerbeer, *Robert diavolul*. Ele stau în extaz, suspinând adânc și exprimând uimirea lor prin cântarea zăluzilor și prin un *haao* foarte prelungit.

Succesul artistului este deplin; un oraș întreg îl ascultă, două vestale îl admiră și chiar junele servitoare din locanți, Asterica și Lunica, ghemuite într-un colț al otelului, arată la lumina stelelor mângârii ce poartă în locul dinților.

Pe la o oră după miezul nopții, Angel, finind concertul și primind aplauzele noastre, își ia adio de la umbrele teraselor, prin câteva note care imită foarte bine cucurigușul cocoșilor; apoi ne coborâm cu toții în salon, ne zicem noapte bună în diferite limbi și ne retragem în camerele noastre de culcat.

— *Good night, my dear Alecsandri.*

— *Good night, dear Angel.*

— *Are you sleepy?*¹

— *Oh, yes! Noapte bună și somn dulce!*

A doua zi Hamed vine de ne trezește și cu un aer serios de lord ne zice spaniolește: *buen dias, seniores*, crezând că ne dă ziua bună englezește, pe urmă el ne propune să ne întovărim la Alczar. Cererea lui e încuviințată cu majoritatea absolută a voturilor, și îndată după dejun plecăm tustrei, Hamed înainte și noi după el. Reîncepem dar o babă-oarbă prin încălcarea hudișelor orașului și în fine ne suim pe culmea coronată de ruinele vechiului castel ce domină Tangerul.

Poziția lui e foarte frumoasă și înlesnește ochilor un zbor întins pe un orizont nemărginit. În depărtare se arată ca niște nouri munții Andaluziei și stâncă Gibraltarului; în dreapta se înalță munții Africii și se zărește drumul care duce la Fez, capitala Marocului; la picioarele noastre strălucește în soare marea, brăzduită de corăbii, și albește orașul Tanger cu casele sale cubice. Căiva arbori, căiva butuci de vie, câteva maldări de stuf verde,

¹ |i-e somn? (engl.)

precum =i vopselele caselor consulare, completeaz[acest tablou]nvestit cu diferite culori. Dup[un lung repaus =i o lung[admirare a priveli=tii, intr[m]n castel prin o poart[d[r`mat[ =i apoi ]n curtea Alczarului, ]nconjurat[ cu ziduri nalte =i metereze. Palatul sultanilor de Maroc se ridic[ ]n st`nga cur`ii; trecem pe din dosul lui, apuc[m prin ni=te hrube]ntunecoase =i deodat[ne g[sim]ntr-un *patio*, salon mare, descoperit, pavat cu pl[ci de c[r[mizi sm[l-\uite =i ornat pe laturile lui cu coloane de marmur[alb[. Aceste coloane formeaz[de jur]mprejur galerii,]n care se deschid u=ile mai multor camere s[pate]n stil mauresc. Tot geniul oriental se arat[ ]n frumuse\ea bol\ilor de lemn scobit =i]n fantezia arabescurilor de pe pere\ii acelor camere.

Vizit`nd cu de-am[runtul r`ndul de jos al palatului, ne suim la cel de deasupra pe sc[ri sm[\uite, ca s[vedem haremul a=ezat deasupra m[rii. C`te mistere, c`te suspine]nfocate, c`te daruri tainice, c`te scene dramatice au avut fiin\[odinioar[,]n aceast[ ]nchisoare str[lucit[! C`te minuni de frumuse\i au ve=tezit acolo! c`te suflete june =i amoroase s-au stins ca stelele cerului; c`\i ochi dr[g[la=i au zburat de sus pe]ntinsul valurilor =i al orizontului, urm[rind un vis pl[cut, o sperare]n=el[toare!

]n s`nul acestui pustiu palat]nchipuirea se exalt[=i recheam[trecutul str[lucit, pentru ca s[piard[din vedere mizeria timpului de fa\[; ea]ntrevede pe acei mauri cavale=ti, care au domnit]n Andaluzia =i au zidit geamia cu sute de coloane din Cordova, Alczarul =i Giralda din Sevilla =i mai cu seam[Alhambra din Grenada, trei minuni de arhitectur[feeric[. Iar c`nd de la m[re\ul tablou al trecutului, ochii se cobor pe litoralul Africii de ast[zi, ce v[d ei oare? V[d sate mizerabile =i ora=e compuse de hudi\estricate =i pline de gunoi; [...]

Guvernatorii ora=elor, pa=ii, sunt tirani absolu\i; iar sultanul de la Fez este considerat ca umbra lui Allah! El tr[ie=te]nchis]n sarauiul s[u ca un zeu misterios, la al c[rui nume to\i tremur[=i se]nchin[. Rareori acest personaj se arat[ ]n public, =i c`nd se

Întâmplă ca el să facă vreo scurtă călătorie sau să-și schimbe reședința, iată cortegiul ce-l însoțește:

1) În capul cortegiului un escadron de mauri ai gardei împărite.

2) Doi călăreți purtând haine scumpe și încălțări vite.

3) Sultanul cu manta albă și cu cealma verde.

4) Sclavii care agită apărători pe lângă sultanul, pentru curățarea atmosferei.

5) Patru funcționari mari ai statului, purtând: cel întâi cortelul, cel al doilea ornicul, cel al treilea lancea și cel din urmă sabia sultanului.

6) Miniștrii.

7) Medicii.

8) Doi imami, preoți cu semnele rangului lor.

9) Doi ofițeri mari ai imperiului.

10) Patru călăși, având denumirile caracteristice de:intendentul, biciuitorul, înepătorul și despintecătorul. Mai mulți sclavi duc instrumente de moarte dinaintea lor.

11) Garda neagră cu săbiile goale în mâini, precedată de muzică.

12) Două escadroane de gardă maură.

13) Două baterii de artilerie ușoară, purtate pe spinare de cămile.

14) Sclavii, servitorii și femeile.

Femeile în urma cortegiului, ca unele ce nu au nici o însemnătate în ochii marocanilor!

Un asemenea ceremonial grotesc nu exprimă oare îndestularea de barbarie în care se găsește această parte a Africii?... și dacă Marocul mergea cu Europa prezintă acest spectacol, în ce grad de slobodă trebuie să zăcă popoarele dintr-un continent al Africii?

Sub impresia acestor gânduri, Angel și eu părăsim Alczarul, destinat a cădea în ruine cu toate monumentele mahomedane, și

ne cobor`m ]n ora=. La col\ul unei str[zi ne ]mpiedic[m de o rogojin[ ]ntins[ pe pavea, l`ng[o scobitur[f[cut[ ]ntr-un zid d[r`mat =i menit[ de a servi de cafenea. Pe rogojin[ stau ghemui\i c`\iva arabi]nveli\i]n burnuze rupte =i un turc mai alb la fa\ ]=i mai curat]mbr[cat dec`t tovar[=ii lui.

Cum]l z[resc]ncep a-i debita toate cuvintele c`te le ]nv[\asem ]n diferitele mele preumbl[ri prin Orient; iar el, l[s`nd s[m[ ]ncurc]n *hoj ghioldum, safa ghioldum, efend*,]mi replic[fran\uze=te:

— *Bonjour, monsieur; voulez-vous prendre une tasse de caf ?*¹

Cuprins de mirare,]l]ntreb de este francez.

— Ba nu,]mi r[spunde el r`z`nd: eu sunt turc de la Algeria =i am servit]n regimentul² de zuavi.

— Cum te nume=ti?

— Hagi-Mustafa-Ben-Aali-Cuniali.

— Ai c[l[torit]n]ntrul Marocului?

— Am fost de trei ori la Fez.

— Po\i s[ne]ntov[r]=e=ti ca dragoman]ntr-o preumblare ce vroim s[facem prin mun\ii Uadras?

— Bucuros; c`nd plec[m?

— }n cur`nd; ocup[-te s[ne g[se=ti cai, s[ne preg[te=ti provizii de drum =i s[ ]ceri de la pa=a un soldat vrednic care s[vie cu noi.

— Toate vor fi gata pe poim`ine. Acum poftim c`te o cafea.

Invitarea cordial[a lui Hagi-Mustafa ne decide a lua loc pe rogojin[. Angel cearc[a=i cruci picioarele, pentru a imita pe arabi,]ns[nu reu=eaz[dec`t a c[dea r[sturnat pe spate. }n timpul acesta sosesc, alerg`nd, vro patru b[ie\i ca s[ne cear[c`te un *felu*, ban prost de aram[. Mustafa le arunc[ c`teva de aceste monede, care devin pe loc un motiv de r[zboi; b[ie\ii se reped ca s[le culeag[de pe jos, se]mping, se]njur[=i se apuc[la b[taie; dar ce b[taie?

¹ Bun sosit, bun sosit, domnule (*turc.*)

² Bun[ziua, domnule; dori\i o cea=c[de cafea? (*fr.*)

B[taie de berbeci! Retr[g`ndu-se ]nd[r]t cu trei-patru pa=i, ei se arunc[ unii asupra altora =i se ciocnesc cap ]n cap cu o pornire furioas[; tidvele r[sun[ grozav, dar nu se sf[r`m[; c[ci ele fiind rase =i expuse necontenit la soare =i la ploaie, dob`ndesc o t[rie extraordinar[. Pentru un *felu*, fiecare b[iat din Tanger e ]n stare s[ strice pe capul s[u o c[r]mid[ de cele mai groase =i mai bine arse. C`te capete de europeni ar zdrobi el pentru o sum[de 20 de franci? Angel caut[s[rezolve acest problem de statistic[=i g[se=te cifra colosal[de 9 876 543 210 (?).

Osteni`i de preumblarea noastr[ pedestr[, ne ]ntoarcm la otel, unde ne iese ]nainte dr[g]la=a Asterica =i ne spune cu un aer cam ]ng[imat c[ st[p`nele ei, domni=oarele Ashton, ar fi prea recunosctoare, dac[am vroi s[le d[im un concert seara]n salon.

— Nu numai un concert, dar =i un bal, r[spunde Angel, dezmiert`nd b[rbia copilei care se dep[rteaz[ vesel[; apoi el m[ ]ntreab[ dac[ =tiu s[ c`nt din piano?

— Nici o not[,]i r[spund.

— Prea bine, replic[el, desear[ ]i improviza un vals.

De pe la 9 ore, salonul fiind iluminat a giorno, domni=oarele Ashton intr[ ]n el, urm[rite de Lunica =i de Asterica. Vestalele s-au pref[cut]n silfide,]mbr[cate cu rochii albe de tiul, str`nse la mijloc cu cordele albastre =i]ncoronate cu ghirlande de flori false. Cea mai mare poart[subsuoar[un album, iar sora ei aduce pe um[r papagalul Ghioali, care-i ciugulea urechea dreapt[=i-i zice cu dragoste *I love you, mille tonères, seniorita*. Junele servante, piept[nate ast[dat[, \in]n m`ini dairele =i merg de se pun jos]ntr-un col\ al salonului, =optind =i chicotind]ntre ele, ca dou[maimu\le gravioase.

Concertul]ncepe! Angel execut[din cornet mai multe arii din operele lui Rossini =i Meyerbeer; apoi, deodat[=i f[r] nici o tranzi`ie, sun[ o polc[ zburdalnic[. ]n auzul acestor note vesele, ochii vestalelor se aprind, figurile lor se ilumineaz[ =i piepturile lor suspin[ c`te un *haaaao* lung =i]nduio=at. S[rmanele! de cinci ani erau postite de pl[cerile dansului.

Dorul exprimat prin acea exclamare ie=it[din fundul inimii m[p[trunde ad`nc; comp[timirea ]mi d[ curajul devotamentului =i m[ ]ndeamn[ s[ fac ]nceputul balului. Ambele vestale sar pe r`nd]n salon, abandon`nd bra\elor mele talia lor virginal[ =i ]mb[t`ndu-se de pl[cerea polcii, p`n[ ce m[ obolesc ca pe un cal de po=t[. Angel ]nsu=i nu mai are destul[ suflare ]n piept pentru ca s[ continue func\ia de orhestr[ =i, prin urmare, el m[ roag[ s[ m[ pun la piano asigur`nd pe nobilele d[n\uitoare c[a= fi un artist de mare talent. Un nou *haaaoo* r[sun[ ]n salon; o nou[comp[timire m[cuprinde, =i dar f[r'a mai sta la]ndoial[deschid vechiul piano.

O! geniu al armoniei! tu, care ai inspirat pe Mozart, pe Weber, pe Bellini, pe Meyerbeer, pe Rossini =i mai cu seam[pe Strauss,]ndreapt[degetele mele pe tu=ele clavierului, pentru ca s[improvizez un vals necunoscut]nc[ ]n anele muzicii instrumentale!! Dup[acest[invocare]ntind m`nile =i las s[ cad[ ]ntr-un noroc pe buc[\elele de filde= ]ng[lbenit... Ce monstruozitate cacofonic[ produc ]n timp de jum[tate de or[, nu se poate spune; ]ns[ =tiu c[ Angel a profitat de aceste acorduri s[lbatice, pentru ca s[ ]nv`rteasc[fericitele vestale]n v`rtejul unui vals fantastic.

Balul \ine tot astfel p`n[ dincolo de miezul nop\ii, animat ne]ntrerupt =i condus, c`nd de sonurile metalice ale cornetului, c`nd de sunetele discordante ale clavierului. }nse=i Asterica =i Lunica iau parte la acest[petrecere improvizat[, d[n\uind]mpreun[un soi de pas original, jum[tate spaniol, jum[tate ar[besc, o mimic[ ]n care =oldurile lor se leag[n[=i se ml[die cu o mi=care foarte expresiv[=i voluptoas[. }nsu=i Ghioali d[semne de o mare mul\umire, r`z`nd cu hohot, b[t`nd din aripi =i debit`nd un nou vocabular de cuvinte poliglote precum: *Very vel...*¹ *Coco... joli, joli, cocorico, sacrebleu!*

¹ Foarte bine (engl.: *very well*).

}n fine se aduce ceaiul!... picioarele se ast`mp[r], =i limbile intr[ ]n dans la r`ndul lor. Timidele vestale au re]ntinerit, ele devin comunicative, gra]ioase, =i dup[o convorbire interesant[asupra \[rii mele, ca asupra unei insule necunoscute din Oceania, ele m[roag[s[scriu]n albumul lor c`teva versuri rom`ne.

— Ce soi de poezie dori]i? le]ntreb.

— O roman\!]mi r[spund am`ndou[.

— Bucuros!]ns[v[m[rturisesc c[zbucium[rile balului nostru au cam speriat muza =i c[mi-a fi greu de a o g[si, ne=fiind unde s-a ascuns.

— *Cocorico!*... replic[papagalul.

Nemaiput`nd nimica r[spunde la un asemenea puternic argument, deschid`nd albumul =i compun urm[toarele strofe:

ROMAN | { TRIST { DUP { UN BAL VESEL

}mi place pe mare sa fiu leg[nat;

}mi place prin lume s-alerg ne-ncetat,

Sa vad \[ri =i oameni, =i mun]i =i c`mpii,

+i albe de=erturi, =i m[ri alb[stree.

Departa de \[rmul acel]nflorit

Pe care m-a=teapt[un]nger iubit,

Ca valul de spume eu sunt c[l]tor

+i ve=nic m[-ng`n[al patriei dor.

V[zut-am Europa cu-a sale minuni,

+i Asia Mic[. +i marea-n furtuni;

}n Africa neagr[venit-am acum

+i peste tropicuri doresc s[-mi fac drum;

Dar c`t de departa voi fi pribegit

De \[rmul poetic]n care-s iubit,

Ca valul de spume, s[rman c[l]tor,

Ah! ve=nic m[-ng`n[al patriei dor!

Dup[mine, Angel scrie c`teva versuri engleze, pe care le-am tradus c`t se poate mai literal, pentru a p[stra originalitatea improviz[r]ii amicului meu. Iat[-le:

Ce-i mai pl[cut dec`t un bal?

Un cal!

+i cal =i bal, te duc]n zbor

U=or!

Ferice de cine-i condus

Pe sus

L`ng[ un s`n alb =i tinerel!...

... Angel !

* * *

3 octombrie. Aceast[zi este]ntreag[consacrat[domnului Reade, viceconsul englez din Tanger, care vine s[ne viziteze dup[dejun =i ne invit[la mas[, promi`ndu-ne vestitul *cuscusu*, m`ncarea favorit[a indigenilor africani.

Reade este un t`n[r de o ]nf[ ]vi=are bl`nd[,]ns[melancolic[. +ederea lui de patru ani]n Maroc i-a]nv[ ]luit fa`a cu o umbr[ de triste`e; spleenul, aceast[boal[englez[, cunoscut[la noi sub numele de *ur`t*, a p[truns ]n sufletul lui ca un vierme ascuns, care-l roade pe nesim`ite. Pentru el zilele sunt de o lungime desperatoare, =i lumea-i un de=ert f[r[umbr[, f[r[flori, f[r[nici o atragere.]n starea moral[ ]n care a ajuns bietul Reade, se vede pe fiecare zi ad`ncindu-se ]ntr-un neant care ]i seac[ facult[ ]ile; ideile sale =i-au ]ngreuiat zborul, graiul s[u e tr[ ]g[nat ca o pl`ngere monoton[, =i toate frazele lui sunt punctate cu suspinuri =i cu c[ ]sc[ri, care te adorm]nceti=or =i te fac s[ ]ntri cu ochii jum[ ]tate deschi=i]n lumea visurilor. Dac[am crede]n metempsioz[, am putea afirma f[r[ ]ndoial[c[sufletul lui Reade a locuit]ntr-un mac, p`n-a nu se r[ ]t[ci ]n trupul lui de om. ]n timp de patru ani traiul s[u a fost o lung[, lung[, lung[ c[ ]scare ce i-a diformat f[ ]lcile =i i-a dat o aparen` de mastodont. S[ ]rmanul! singura lui distrac`ie pe p[ ]m`ntul barbar al Africii a fost v`natul; nu ]ns[ v`natul la

lei, la tigri, la hiene, la elefanți, dar un vânt comic =i original, vântul la mână! Înaintea sosirii lui Reade în Tanger, acest oraș foia de motani roșii =i de mână albe, vinete, negre =i chiar albastre, care, bucurându-se de o libertate absolută, s-au reau de pe o casă pe alta, mișcându-se de amor în întunericul nopților. Arabii dormeau cu mulțumire în acel miat general, =i fiecare din ei avea satisfacerea de a recunoaște notele motanului său favorit în concertul general. Fatalitate! fatalitate! de trei ori fatalitate! acea stare fericită trebuia să înceteze. Decretul prin care maiestatea-sa regina Victoria numi pe Reade viceconsul la Tanger fu verdictul de moarte a neamului felin din acest oraș:

Consulul vine, peștele pe al Africii pământ
+a lui Raton seminție se coboară în mormânt!

Pușcări, pistoale, lațuri, capcane, mîciuci, arcuri, pînă =i hăpuri de pînă otrăvite, toate instrumentele de ucidere au fost întrebuintate de neamul catul Reade spre stărpirea animalelor mișcătoare. +i ce este mai grozav în... Acest Nemrod britanic a avut cruzimea să deprindă a imita chiar suspinele cele mai amoroase ale motanilor cu scop de a înșela pe naivele pisici =i de a le atrage astfel în cursele lui. Cîte nenorocite gingașe de inimă au fost jertfa acestei stratageme perfide =i ademenitoare!... Cîte drame tainice s-au petrecut prin întunericul ulișelor Tangerului!

Hecatombe întregi au fost sacrificate în patru ani de noaptea, =i astăzi pieile victimelor, dubitate, țiate, cusute cu mîiestrie, îmbracă mobilele călului ce le-a scurțat viața.

Pe fiecare divan este întins un covor de piei, formînd desene variate, împrejurul unui medalion, unde zace blana întregă a unui frumos motan. Taburetele sunt acoperite cu adevărate mozaicuri din bucățile de blană; căci Reade este un artist de întîiul ordin. El a trimis la expoziția de la Londra un tapet, produs al vîntului său =i lucrat de el însuși, care a fost admirat de o lume întregă, =i astăzi acest cap d-operă de blănărie figurează, de nu mă înșel, în salonul Clubului de vîntători.

Iată personajul curios în a cărei companie aveam să petrecem ziua. Tot ce dorim este ca el să nu aibă vreo distracție, în timp cât vom fi împreună, și să nu-și închipuiească că suntem motani!

Ne ducem dar mai întâi de-și vizităm casa, un adevărat muzeu de arme orientale, de obiecte de marochin cusute cu fir, de narghilele arabe, de felegeane lucrate în filigramă, de dinți de elefant, de pene de stru etc. și mai ales de toate varietățile de piei de mână, întinse pe pereți. Acea casă este de stil mauresc, cu uși în ogive sculptate, ca acele din Alcazar, și cu o curte mică în mijlocul ei. De jur împrejurul acestui salon descoperit se înalță coloane de marmură ce formează o galerie cu balcon deasupra; toate camerele se deschid pe balcon și primesc lumina din curtea interioară.

Pe lângă pragul aceluiași cafarnaum, suntem salutați de nechezatul puternic al unui armasar roșu, favoritul lui Reade ce are privilegiul de a locui în salon. Ochii lui mari și inteligenți, nările sale largi și trandafirii, picioarele lui subțiri și nervoase, coarda lui pletoasă, neastemțul său slab și totodată blândețea lui sub mână omului sunt probe vederate de șerpi arăbiști ce curg în vinele lui. Și în adevăr, Boabdil este un fiu curat al Africii, născut dincolo de deșertul de Sahara.

— Iată, ne zice Reade, singurul meu amic în acest țară blestemată. Boabdil este sufletul meu și nu l-aș schimba chiar pe tronul sultanului de Maroc.

Nobilul armasar pare că a înțeles cuvintele stăpânului său, căci el răspunde prin o nechezare veselă și răsunătoare.

— Mai am încă doi cai frumoși, adaugă Reade.

— Unde? întrebă Angel, în camera d-tale de culcat?

— Ba nu; Boabdil singur are dreptul de a șede în apartamentul meu; ceilalți sunt într-un grajd alături de casa. Vrei să-și vedeți?

— Bucuroși! răspundem Angel și eu.

Ceilalți doi armasari, unul alb și altul negru, sunt de aceeași talie ca Boabdil, bine potriviți, vioi, sprinteni, cai de lux, care s-ar

pl[ti scump]n Europa. Reade ordon[lui Aali, seizul ce-i grije=te, ca s[puie =eile pe d`n=ii.

Acest Aali tr[ie=te zi =i noapte]n grajd,]n compania cailor =i a trei =acali domestici;i; el a vizitat Fran\a =i Englitera, cu prilejul trimerii unor cai ar[pe=ti regelui Ludovic-Filip =i reginei Victoria, de c[tre sultanul de la Fez. Aali a v[zut produsele geniului european; a fost purtat pe la teatre, pe la gr[dini, prin muzee etc., =i s-a]ntors]n patria sa, dup[o absen\[de patru luni. Negre=it c[acest om trebuie s[fi primit o impresie mare]n sufletul lui, g[sindu-se deodat[ ]n centrul luminilor; el, care p`n[atunci vie\use]n]ntunicul barbariei; mintea lui a fi luat o dezvoltare fericit[la razele civiliza\iei.

— Ce impresie \i-a f[cut Europa?]l]ntreb.

— O grozav[durere de cap!]mi r[spunde Aali.

— +i alt[nimic ?

— +i dorin\a de a m[ ]ntoarce la Maroc.

— Ca s[fii seiz?...

— Dar; ca s[-mi petrec via\a cu Hafir =i cu Aslan, numele cailor

lat[efectul ce produc minunile secolului nostru asupra natu-rilor musulmane; o mare durere de cap! R[spunsul lui Aali]mi aduce aminte de un ambasador turc care asista la o oper[din Paris]nt`ia oar[:

— Cum v-a pl[cut, exelen\[?]l]ntreab[ministrul afacerilor str[ine.

— Frumos, prea frumos! r[spunse ambasadorul; pe urm[,]ntorc`ndu-se c[tre secretarul lui, ]i zise oft`nd: unde-i caraghiosul nostru!!...

}n cur`nd caii sunt gata; ]nc[lec[m tustrei. Reade pe Boabdil, Anghel pe Aslan =i eu pe Hafir =i plec[m urm[ri\i de =acali ca de ni=te c`ini. Paveaua suna sub copitele arm[sarilor, ora=ul r[suna de nechezatul lor, iar noi, ca cei trei Crai de la R[s[rit, trecem m`ndri prin str`mtoarea hudi\elor =i ie=im din cetate. Fugarii no=tri, v[z`ndu-se la largul lor, se]ncordeaz[, se aprind, mu=c[

z[bala =i privesc orizontul cu mare neast`mp[r. Ei se fr[m`nt[ ]n loc, zburd[, salt[din tuspatri picioarele]n v[zduh ca ni=te mingi elastice; nu mai e chip de a-i st[p`ni; trebuie s[ le l[s[m fr`iele.

— *Avay!* strig[Reade, =i Boabdil se izbe=te ca un vultur. Aslan =i Hafir deschid n[rile, aspir[puternic aerul viu al m[rrii =i pleac[ ]ntr-un zbor.

Alalah! cai ar[pe=ti!
Alalah! cai voinice=ti!
Cum mi=cau copitele
Ca =oimii aripele.

(Balada lui Serb s[rac)

Dup[o alergare de zece minute pe malul nisipos al m[rrii, ne]ntoarcem =i ne]ndrept[m spre un deal acoperit cu m[slini, smochini, cactu=i, palmieri, fistici etc., din a c[rui v`rf se arat[ o priveli=te minunat[. Calea ce urm[m e m[rginit[ cu cactu=i =i cu trestii ]nverzite =i trece al[turea cu morm`ntul unui santun. C`teva femei, ]nvelite ]n burnusuri albe =i ascunse la fa[, stau ]n nemi=care l`ng[acel *Marabu*; ele apar ca ni=te statui.

Nu departe de Tanger se g[se=te capul Spartel, vechiul Ampelunium; el prive=te Marea]ntunecimilor, *Bahr-el-Dholva* dup[cum arabii numesc oceanul. Acest promontoriu se coboar[ ]n valuri ca un zid de st`nc[ =i este scobit cu multe pe=teri, dintre care cea mai spa`ioas[era odinioar[consacrat[lui Ercules.

Odihnim caii la umbra unui mare arbor ce]ncunun[capul Spartei, ascult[m mugetul b[tr`nului ocean, fum[m c`te o `igaret[ ]n onorul coloanelor lui Ercules, =i apoi, zic`nd adio celui m[re\ spectacol al naturii, lu[m drumul c[tre ora=. Reade]ns[ne conduce pe o alt[parte a muntelui, pentru ca s[trecem pe la gr[dinile consulului Europei. El are mai cu seam[interes a se abate la gr[dina consulului de Suedia; c[ci prin acele de portocali, de al[m`i, de lauri, de crini ro=ii str[luce=te un crin alb =i dr[g]la= cu ochii alba=tri, cu p[rul auriu =i cu dulcele nume de miss Lucy, fiica consulului.

O! tain[a inimii omene=ti! Fie un om c` t de barbar, fie c` t de crunt, fie]n stare de a ucide cu nep[sare o poporime]ntreag[de motani, destul e ca s[ ]nt`lneasc[ ]n cale-i o copil[ cu prim[vara pe frunte, pentru ca sufletul lui s[ se ]mbl`nzeasc[, pentru ca asprimea caracterului s[u s[dispar[! Reade, care a f[cut s[tremure o lume]ntreag[de m`e, tremur[acum dinaintea frumoasei miss Lucy!!

Pe la cinci ore suntem sosi\i la casa noului nostru amic =i ne punem la mas[foarte bine dispu=i a osp[ta dup[preumblarea ce am f[cut. Vestitul *cuscusu* apare pe un blid de argint, adus fiind]n triumf de]nsu=i Aali. Aceast[m`ncare ar[peasc[e f[cut[cu un soi de gris[fiart[cu legume =i cu carne de pas[re sau miel; gustul ei nu e r[u,]ns[Angel declar[c[se]mpac[mai bucuros cu rosbeeful =i cu friptura de fazan.

De gustibus non disputandum!

Dup[fructe se a=eaz[o alt[fa\ de mas[=i se aduce un paner cu diferite vinuri str[ine =i un pachet de \ig[ri havane. Acum]ncepe adev[rata petrecere, butelcile se de=art[pe r`nd, \ig[rile se consum[, produc`nd un nour albiu, =i mesenii se afund[ ]n convorbiri variate, p`n[ce, ame\i\i, ei cad sub mas[.

— }n s[n[tatea dumneavoastr[! zice Reade, ridic`nd un pahar de Malaga.

— }n s[n[tatea frumoasei miss Lucy! r[spunde Angel.

— }n s[n[tatea lui Boabdil! adaug eu.

— }n s[n[tatea reginei de Englitera! re]ncepe Reade.

— }n s[n[tatea viceconsulului care o reprezint[la Tanger!

— }n memoria numeroaselor victime ale c[ror piei dubite se]n=ir[aici pe pere\i ca literele de foc ce au tulburat festinul lui Baltazar!

— }n s[n[tatea lui Baltazar! etc., etc., etc.

Toasturile se succed cu r[pejune, lu`nd forme din ce ]n ce mai bizare. Angel ]ntr-o pornire entuziast[ ajunge p`n-a striga:]n s[n[tatea s[n[t\ilor! }nchipuirea ia aripi, limbile se dezleag[,

inimile se dest[inuiesc; to\i gr[im delaolalt[, f[c`nd observ[ri judicioase asupra cailor ar[pe=ti, asupra frumuse\ii evreicelor din Tanger, asupra politicii Fran\ei =i a Engliterei, asupra comodit[\ii babu=ilor orientali etc. Dup[ aceste vin la r`nd anecdotele comice, apoi povestirile scandaloase =i,]n fine, fiecare spune ce-i trece prin minte, f[r[a mai da ascultare altuia. Astfel Angel, cu ochii sc`nteietori =i cu fa\o ro=ietic[, istorise=te incidentele celei din urm[ alerg[ri de cai de la Epsom<sup>1</sup>, Reade, palid, cu fruntea pe m`n[=i cu genele plecate, ne m[rturise=te tragic c[adeseori,]n t[cerea nop\ii, un grozav concert de miorl[ituri se de=teapt[ ]n cugetul s[u]nsp[im`ntat. Eu descriu o ]nt`mplare curioas[din voiajul meu]n Asia.

Iat[un specimen de acel trio vorbare\.

EU: Scumpii mei amici!...

READ E (*Intinz`ndu-mi m`na*): O yes, amici... scumpii mei amici...

ANGEL (*de=ert`nd un pahar de =ampanie*):]n s[n[tatea amicie!...

EU: Asculta\i ceea ce mi s-a]nt`mplat]n Asia...

Angel:]n ziua alerg[rii de cai de la Epsom am avut un noroc nea=teptat...]nchipui\i-v[... Ai fost vreodat[la Epsom?]nchipui\i-v[ca]n ziua aceea sir Arthur Holvay a pierdut zece mii livre sterline.

EU: La anul 1845 sau 46 am fost s[vizitez vechea capital[a Imperiului Otoman. Cunoa=te\i Brusa cu numeroasele sale geamii, cu b[ile sale antice, cu p[durea sa de aguzi? Nu o cunoa=te\i? prea bine! Aveam doi companioni, doi tineri belgi, cu care am mers de la Brusa, cale de patru zile]nl[untrul Asiei, trec`nd prin v[i romantice, prin p[duri umbroase =i prin sate mizerabile de musulmani.

READ E: O! yes, mizerabile!... parc[le v[d expir`nd sub ochii mei.

¹ Or[=el]n Anglia, vestit pentru cursele de cai.

E U: Satele ?

R E A D E: Ba, m`vele... m`vele!

A N G E L: Peste patru sute de mii erau fa\ la acel spectacol.

R E A D E (*tres/rind*): 400. 000 de m`e?

A N G E L: Ba, de spectatori, c[ci era s[alerge celebrul cal Plum al lordului Derby; tribunele erau]nghesuite cu *ladies* =i cu *gentleman* purt`nd ochene. Mii de tr[suri stau ]n=irate de-a lungul ipodromului, =i mii de amatori cu butelci de =ampanie sau de *pale-ale* ]n m`ini a=teptau]nceputul alerg[rii.

R E A D E (*ad`ncit ]n g`nduri*): *O! yes!* alergau s[rmanele ca s[scape de moarte, dar m[ciuca mea le ajungea din fug[=i le oprea pe loc!

E U: Timpul]ns[nepermi`ndu-ne a ]nainta mai mult ]n fundul Asiei, am hot[r`t a ne]ntoarce la Ghemlic, ora= mic de pe malul M[rii de Marmara, spre a ne sui pe vaporul ce duce la Constanti-nopol. Revenind deci la Brusa, am tocmit cai odihni\i =i am plecat spre Ghemlic. Drumul sau, mai nimerit zic`nd, c[rarea ce une=te aceste dou[ localit[\i trece peste c`mpii goale =i pustii; iar spre paza c[l[torilor este a=ezat pe o culme un pichet de albanezi,]nar-ma\i cu =u=anele =i iatagane. }nf[\i=area lor]ns[e prea ho\easc[pentru ca s[inspire cea mai mic[garan\ie]n contra ho\ilor... C[tre sear[auzim]n urma noastr[un tropot rapid de cai =i]n cur`nd suntem ajun=i de un curier turcesc pe care-l]ntov[r[=e=te un *cavas*]nc[rcat de arme. Ei veneau]n fuga mare, c[ci astfel se face serviciul po=tei]n Imperiul Otoman.

R E A D E (*melancolic*): Mai cu seam[una! o piscic[alb[! ea se g[sea de-abia]n prim[vara vie\ii! gra\ioas[, dezmierd[toare, crescut[negre=it pe bra\ele unei frumoase copile din harem... *oh! horror! horror! horror!* iat[pielea ei... iat-o colo]n covorul cel din fa\.

A N G E L: Deodat[bariera ipodromului se deschide...

E U: Caii no=tri, auzind acel tropot, mi=c[urechile, prind z[bala]n din\i =i se pun pe fug[... Ce fug[!

ANGEL: Deodat[bariera se deschide...

EU: C`mpul p[rea c[ se ]ntoarce ]mprejurul nostru, aerul v`j`ia pe la urechi; a= fi jurat c[ un v`rtej ne luase pe aripile sale...

ANGEL: Deodat[bariera se deschide!... 14 alerg[tori ies]n aren[, purt`nd pe spinarea lor jochei ]mbr[ca\i cu jiletce de diferite culori. *Hurra!* to\i pleac[ ]ntocmai ca un c`rd de grauri; 400.000 spectatori \ntesc ochii lor la d`n=ii =i fiecare urm[re=te cu sufletul calul pentru care a pariat.

READE (*Intunecat*): Astfel, sufletul meu le urm[re=te]n lumea fantastic[a umbrelor, o! fiin\ ] inocent[!...

EU: }ns[chingile de la =aia mea sl[bindu-se, mi-am oprit calul, l[s`nd pe tovar[=ii mei s[-i urmeze drumul ]nainte. Aproape de locul unde m[ g[seam, era un izvor limpede; mi-am r[corit obrazul, mi-am ad[pat calul, l-am ]nchingat bine =i m-am suit pe el; dar c`nd am aruncat ochii pe c`mp, n-am mai z[rit pe nimeni, companionii mei =i curierul disp[ruser[ ]n orizontul ]ntunecat!... }nchipui\i-v[ pozi\ia mea critic[; eram singur, pierdut ]n c`mpiile Asiei, f[r[=tiin\ de limba turceasc[, ca s[m[pot explica, f[r[arme, ca s[m[pot ap[ra... Ce s[fac?

ANGEL (*cu entuziasm*): *Hura! hura! hura!*

READE (*cu durere*): *Alas! alas! alas!*

EU: Lumina sc[dea; p[m`ntul ]ncepea a se ]nveli cu acea culoare fantastic[, care d[ obiectelor forme ]nsp[im`nt[toare... Nu-mi r[m`nea timp de pierdut... Reped deci calul pe o movil[ apropiat[ =i din v`rful ei]mi fac ochii roat[ ]mprejurul orizontului. Vivat! }n dep[rtare z[resc ni=te umbre ce mi se par a fi un grup de c[l[re\i; inima mi se]nvesele=te =i prinde la curaj. Ei sunt! tovar[=ii mei!... o fug[bun[de cal, =i-i ajung! Calul m[ ]n\elege, pleac[, =i]n c`teva minute sose=te, nu l`ng[amicii mei, ci l`ng[ o caravan[ de opt c[mile poposite; c`\iva turcomani stau]ntin=i pe iarb[al[turea cu ele =i se preg[teau de somn;]ns[, cum m[v[d, ei sar]n picioare, se apropie de mine, =i cel din frunte pune m`na pe z[bala calului. Eu str`ng fr`ul, cu st`nga, iar cu dreapta

trag o varg[de nerv de bou peste capul turcomanului, =i pe loc reped calul]nd[r[pt. Ho\ii, furio=i de a sc[pa o prad[sigur[din gheare, se iau la fug[dup[mine, r[cnind,]njur`nd, desc[rc`nd vro dou[pistoale:]ns[eu fiind c[lare =i ei pe jos, dispar lesne din ochii lor!

READ E: Ea]ns[nu dispare din con=tiin\[... nu dispare de pe perete! Iat-o pe covor... colo, ca o ve=nic[mustrare!... *O!... God!*

ANGEL: *Hip, hip, hura!* Caii se]ntrec]n zbor ca r`ndunelele. Unii r[m`n]n urm[, al\ii fug]nainte a``\a\i de aplauzele privitorilor. Jiletcile jocheilor str[lucesc]n aren[ca ni=te fluturi colora\i; to\i alearg[cu inim[=i se apropie de barier[... O lume]ntreag[st[ ]n uimire, care cal va sosi mai]nt`i ? That is the question!

READ E: *Oh, yes! To be or not to be, that is the question!.... Miaau. Oh! Shakespeare!*

EU: }n fine, m[opresc!... Acum noaptea c[zuse, mii de stele clipeau deasupra mea;]ns[misterioasa lor lumin[nu-mi ar[ta nici un drum b[tut]n pustietatea acelor c`mpii... La asemenea cazuri cea mai nimerit[ m[sur[ este s[ te ]ncrezi instinctului animalelor. Am l[sat deci fr`ul pe g`tul calului =i pe loc inteligentul meu tovar[=, mirosind aerul, pleac[ ]ncet prin]ntuneric =i dup[o or[m[scoate chiar la malul M[rii de Marmara.

ANGEL: Doi se afl[ ]n frunte: Plum =i Ghipsi!]nc[zece pa=i =i]nving[torul va face a se pierde =i a se c`=tiga r[m[=aguri de milioane de shelingi]n toat[Englitera,]nc[cinci pa=i,]nc[trei,]nc[doi,]nc[unul... Hura! Plum iese]nainte lui Ghipsi cu o lungime de patru degete; Plum este triumf[torul! 400.000 de glasuri se ridic[ ]n v[zduh cu entuziasm, =i mii de butelci se de=art[ ]n onorul lui! Hura!]n s[n]tatea lui Plum!

EU: La poalele acelu mal foarte nalt, valurile se leg[nau molatic, cu un vuiet surd; pe suprafa\a lor razele stelelor presar[sc`ntei argintii, iar ]n dreapta mea se z[reau luminile caselor din Ghemlic. Calul se apropie de muchia malului, ]ntinde un picior, cearc[ p[m`ntul cu copita, =i apoi]ncepe a se cobor[ ]ncet pe o

c[r[ru=] de capre. Voiaj sp[im`nt[tor =i periculos!... Mi se p[rea
c[la fiecare pas o s[c[dem]mpreun[de-a lungul st`ncilor, p`n[
]n fundul pr[p[stiei. Inima tremura]n mine, pieptu-mi se r[sufla
greu, ochii se p[injeneau... Deodat[....

ANGEL: C` t pentru mine...

READE (cu ochii]nchi=i): *Oh! miss Lucy!*

EU: Deodat[m[trezesc cu calu-n valuri! El sosise devale =i
apucase pe nisip]n direc\ia Ghemlicului;]ns[prin unele locuri
era silit s[treac[prin ap[.; c[ci marea se]ntindea p`n[sub mal.
]n fine am intrat teaf[r]n ora= =i am g[sit pe tinerii belgi lungi\i
pe taraba unei cafenele, foarte]ngriji\i de soarta mea =i m`ng`in-
du-se cu dou[narghilele turce=ti.

ANGEL: C` t pentru mine, Plum mi-a adus o mie de livre
sterline, c`=tigate de la amicul meu Arthur Holvay, Hip, hip!]n
s[n[tatea lui Arthur!

READE (lunec`nd de pe scaun sub mas/): *Miss Lucy! miss Lucy!
Miaaaau!!!*

.....

Astfel se m`ntui convorbirea noastr[! Un orologiu ascuns bate
dou[ore dup[miezul nop\ii. Angel, ridic`nd fa\ a de mas[=i
adres`ndu-se la Reade,]i zice cu glas uimit: „Adio, scumpule
amice!... Umbrele victimelor tale s[te lase]n pace, =i frumoasa
miss Lucy s[-i r[spl[teasc[cu amorul ei]ngeresc momentele de
pl[cere ce tu ne-ai f[cut s[petrecem]n casa ta, noi, c[l]tori r[t[ci\i
pe \rmurile Africii... Adio!“

Dup[aceast[poetic[=i c[l]duroas[improvizare, Angel =i eu
ne]ntoarcem la locant[, b`jb`ind prin]ntunericul hudi\elor, ne
culc[m obosi\i, =i p`n[ ]n zori ne lupt[m]n vis cu motanii uci=i
de Reade. Somnul nostru]ns[nu \inu mult, c[ci trebui s[ne
scul[m =i s[plec[m. Hagi-Mustafa-Ben-Aali-Cuniali,]ntov[r]=it
de un soldat marocan, aduce caii sub ferestrele noastre, doi pentru
noi, doi pentru ei, =i unul pentru panerele cu merinde. Totul fiind

deci gata de pornire, ne coborâm în stradă, străngem mâinile domni-oarelor Ashton, dăm câte un bănuș spaniol de aur Lunică și Asterică, ne închinăm papagalului Dgiali și înclecăm.

Iată-ne ieși din Tanger!... Africa cu misterele sale se întinde dinaintea noastră. Dumnezeu =tie ce întâmplări ne așteaptă! Fie într-un noroc și cale bună!!!

DE LA TANGER LA TETUAN PRIN MUNȚII UADRAS

5 octombrie 1853. — În plăcută răsărită a dimineții, bine dispuși atât oameni cât și dobitoace, ne coborâm de-a lungul zidurilor orașului Tanger până la malul mării și ne jucăm caii pe un covor de nisip galben, ce se întinde sub copitele lor; apoi, lăsând Mediterana în stânga și orașul în urmă noastră, apucăm drumul spre Tetuan. Acest drum sau, mai bine zicând, această cărare duce prin locuri sterpe, în care apar ici-colea câteva mici ogoare de plopuri. Singura vegetație ce se prezintă ochilor consistă în niște tufe de palmieri pitici, ce acoperă colnicele și unde nu se aude nici o ciripire de pasăre. Cândura crește la tot minutul, ea devine tot mai arzătoare, fără ca să întâlnim vreun adăpost de umbră, și setea începe a ne munci, fără ca să zărim cât de mic izvor împrejurul nostru. Chin nesuferit, ce se mărește de câte ori ne apropiem de patul unui pârâu, care se anunță de departe prin zăpezile de lauri înfloriți și de rodieri crescute pe malurile lui. Pârâul e sec, și ca dănsul sperarea noastră seacă!... Trebuie să ne mulțumim numai cu ghirlandele de flori roșii ce culegem de pe crengile laurilor și cu care ne încununăm fruntea. Chiar sub arșița cea mai mare a zilelor de vară florile au în sânul lor o răsărită învietoare foarte plăcută.

La stânga noastră, în depărtare, vedem două sate arăpești, așezate pe coastele colnicilor; casele lor sunt acoperite cu stuf și livezile îngrădite cu cactuși mari. Ele au o asemănare curioasă cu

acele din \ara de jos a Moldovei. Un al treilea sat se ive=te]n calea noastr[pe la 11 ore... Trebuie s[trecem prin el, =i dup[recomanda\ia dragomanului nostru, Hagi Mustafa-Ben-Aali-Cuniali, s[nu facem nici un zgomot pentru ca s[nu atragem aten\ia arabilor;]ns[de-abia intr[m]n el =i Angel, tovar[=ul meu de voiaj,]mbuc`nd cornetul s[u de argint, sun[o fanfar[r[sun[toare. Pe loc to\i locuitorii caselor ies]n grab[cu somnul]n ochi =i, indigna\i de sume\ia unor ghiauri ca noi,]ncep a ne batjocori =i a ne amenin\ a cu pumnii; femeile stupesc =i copiii arunc[pietre dup[noi.

F[r[prezen\ a soldatului pa=ei din Tanger ce ne]ntov[r[=e=te, nu cred c[am sc[pa teferi din mijlocul acestei hoarde de barbari; dar la glasul poruncitor al soldatului, arabii reintr[ ]n bordeiele lor ca ni=te c`ini ]nfuria\i, =i noi ne dep[rt[m r`z`nd de figura speriat[a dragomanului.

— Hagi-Mustafa,]i zic, ce face\i c`nd v[e sete prin pustiurile acestea?

— Ducem dorul apei =i pronun\m de trei ori numele lui Allah! r[spunde Mustafa.

— Eu, de=i nu sunt mohametan, a= invoca de =ase ori pe profetul vostru, dac[a= fi]ncredin\at c[mi-ar scoate acum]n cale un izvor de ap[rece.

— G`ndul omului e ]n m`na lui Allah! replic[dragomanul.]n cur`nd o s[ajungem la izvorul C[milelor, =i acolo ne vom potoli focul din piept.

— *Well! well!* strig[Angel cu bucurie, auzind aceast[bun[veste, =i d[pinteni calului. Noi imit[m exemplul s[u =i iat[-ne alerg`nd pe aripile sper[rii p`n[ce sosim la acel multvestit =i multdorit izvor... Caii se opresc de la sine, noi desc[lec[m =i ne punem a c[uta cuibul apei... dar unde-i?

Nu vedem dec`t un loc glodos =i c[lcat de dobitoace, iar c`t despre ap[, g[sim ceva negru, cald =i puturos, care chifte=te]n urmele copitelor.

Cu toat[setea ce ne arde, nu avem curaj a]nghii\i acel noroi apos, ci ne mul\umim numai a uda batiste]n el =i a le lipi de

obraz cu partea nem`njit[. R[sufl`nd apoi prin p`nza subvire, aspir[m un aer umed care ne r[core=te pu`in. Hagi-Mustafa =i soldatul, mai experimenta`i ]ns[ dec`t noi, intr[cu picioarele goale]n glod =i stau neclinti`i c`teva minute; pe urma ies la uscat, jur`ndu-se pe Allah c[li s-a stins focul setei.

}n vreme ce ne ded[m la aceast[opera`ie, sosesc trei arabi strem`ero=i, dar]narma`i cu =u=anele lungi =i merg de se tupil[ ]n umbra unui copac de m[slini. Ochii =i fizionomia lor sunt ho`e=ti; c[ut[turile lor, `intite asupra noastr[ cu o expresie hainoas[, ne dau a ]n`elege c[ei ar avea mare poft[s[ne prade =i chiar s[ne ucid[, *par dessus le marche*¹, dar c[sunt st`njeni`i de prezen`a soldatului pa=e-i din Tanger....

}n adev[r, un european s[tul de via`[ nu poate g[si mai bun mijloc de a sc[pa de d`nsa dec`t cerc`nd a c[l[tori singur]n imperiul Marocului. El e sigur de a=i procura uciga=i de bun[voie, chiar la marginile ora=elor. Cu toate acestea, Angel, apropiindu-se de arabi, scoate un revolver, trage]n aer =ase desc[rc[turi,]=i preg[te=te din nou arma =i se duce de]ncalec[, f[c`nd un semn de adio arabilor; iar ace=tia, holb`nd ochii asupra revolverului cu o groaz[vederat[, se gr[besc a p[r[si locul =i a se face nev[zu`i]n tufari.

— Mare gre=eal[c[`i-ai ar[tat revolverul! observ[Hagi-Mustafa.

— Pentru ce?

— Pentru c[ai trezit]n ei pofta de a-l c[p[ta cu orice pre`, chiar cu pre`ul vie`ii d-tale.

— Vie s[=i cerce norocul, dac[li s-au ur`t zilele! r[spunde amicul meu cu nep[sare; apoi, deschiz`nd un cortel, se al[tur[de mine =i f[r[a mai]nt`rzia plec[m ]n direc`ia mun`ilor Uadras.

Soarele vars[du=e de foc pe capul nostru, pasul cailor se leneve=te, iar Hagi-Mustafa =i soldatul cu fes nalt de postav ro=

¹ Pe deasupra (*fr.*).

pe cap]ncep a c`nta *sotto voce* manele algeriene. Acum e amiaz[! plantele ]i beau umbra, ]i natura ]ntreag[ ]noat[, obosit[, intr-un ocean de lumin[ ]nfl[ c[rat[... Angel m[ asigur[ c[-]i simte creierii fierb`nd]i chiar clocotind]n tidva capului; eu m[lupt cu un bulg[r de iasc[ce-mi st[ ]n g`t, ]i am`ndoi ne c[ptu=im cortelurile pe din[untru cu toate fulardele ce posed[m, dar]n zadar!... Razele soarelui p[trund prin stof[ ]i se]nfig]n pielea noastr[ca ni=te ace ro=ite]n foc. Supliciu e demn de vechii inchizitori ai Spaniei!...]i]ns[dinaintea cailor alearg[pe jos un pui de arab, ca de doisprezece ani, anume *Ali, cu capul gol]i ras!*... Cre=tetul lui sticle=te ca o oglind[,]i el nu se t`nguie=te de fierbin`eala soarelui.

— +tii la ce m[g`ndesc?]mi zice Angel.

— La ce?

— }mi propun s[iau cu mine]n Europa]i s[duc]n Englitera pe arabul acest mic.

— Vrei poate s[-l]nfiezi?

— Ba, vreau s[m[serv de tidva lui str[ ]lucitoare la v`nat de cioc`rlii¹.

Ideea lui Angel e destul de comic[,]i]n alte timpuri m-ar face s[r`d, dar acum ea nu parvine a ]mpr[=tia melancolia ]n care m-a cufundat c[ ]ldura atmosferei, melancolie ce se m[re=te la tot pasul, ]n auzul unui g[las dep[rtat de p[stor nomad, care c`nt[o compl`ngere lung[ ]i monoton[pe cuvintele *imma, imma, malli, malli!* (mama mea, soarta mea!).

Pe la o or[dup[amiaz[ ]ncepem a intra]n mun`ii Uadras, pe un drum pres[rat cu bolovani ca albia unui =uoi de munte. Caili poticnesc urc`ndu-se printre pietre]i se r[ ]suf[greu; noi ca]i d`n=ii suferim de lipsa de aer ]i ne coacem ]n pielea, c[ci acum ne g[sim expu= ]i la focul soarelui ]i la fierbin`eala pietrelor. Ni se

¹ Cioc`rliile sunt atrase de tot ce luce=te, ]i astfel devin jertfa v`n[torului care]ntrebuin`eaz[oglinzi pentru a le atrage din aer, unde ele se-nal[ciripind [V. A.].

pare în acest h[uga= st`ncos c[trecem prin o flac[r[nev[zut[, dar în fine sosim la una din culmile dealului, =i aici abord[m o p[dure de m[slini, de carubi, de lauri =i de rodieri.

Un *uff!* colossal iese din piepturile noastre.

Fericire nea=teptat[, surpriz[ ]nc`nt[toare!... Iat[ umbr[ dr[gala=[, iat[ mu=chi verde la tulpina copacilor, iat[ =i un izvor! ]mp[ratul izvoarelor!... un p`r`u ]ntreg de ap[ rece =i cristalin[, ce curge din mijlocul unor st`nci cu o cl[bucire vesel[=i mult armonioas[.

A desc[leca, a ne repezi la izvor, a ne b[ga obrazii]n ap[e treab[de un minut;]ns[Hagi-Mustafa ne roag[s[nu bem]ndat[, fiind]nc[prea]nfierb`nta`i. Urm[m sfatul lui; dar dup[c`teva scurte momente ne punem a ]nghi`i izvorul, servindu-ne drept pahar de o scoar`[ de plut[ g[sit[ pe st`nc[. Angel e]ns[de p[rere c[apa-i mult mai bun[c`nd e sorbit[ cu gura din p`r`u =i r`vne=te botul cailor.

Dup[aceast[adev[rat[orgie de ap[, ne]ntindem pe mu=chi, sub un m[slin cu frunze sm[]luite =i d[m ordin dragomanului s[ne aduc[merindele... }n fa`a noastr[ se ridic[ mun`i s[lbatici, care se pr[jesc la soare de la]nceputul lumii; iar al[ture cu noi, pe coasta unei st`nci, se mi=c[ un =arpe lung, pe care ]l oche=te de sus un vultur ce zboar[ ]n cercuri deasupra lui. Reptilul are pete negre =i galbene; ochii lui aprin=i str[lucesc ]ntocmai ca doi rubini =i se ]ndreapt[ c`nd spre noi, c`nd ]n aer c[tre vultur. El pare c[ presimte un dublu pericol =i se ]ncordeaz[, preg[tindu-se de lupt[. La vederea lui eu r[m`n fascinat,]ncremenit,]nfiorat!...

Fac aceast[m[rturisire f[r[nici o ru=ine, c[ci totdeauna =erpii, ca =i lingu=itorii sau alte animale t`r`toare, mi-au produs o impresie de profund dezgust; Angel]ns[,]n calitatea sa de englez fiind mai flegmatic, apuc[degrab[=u=aneua soldatului, se apropie de st`nc[, chite=te, trage... =i reptilul, lovit de glonte la cap, se ridic[ drept ca o sulii[, apoi cade mort =i r[m`ne aninat de colul unei pietre.

Ali se repede în fug[, se aca\ pe st`nc[ întocmai ca o momi\[, dar c`nd s[puie m`na pe trupul =arpelui, vulturul trece ca un fulger pe l`ng[el, îl love=te cu aripa =i se dep[rtateaz[peste dealuri cu =arpele în plisc... Angel e furios contra ho\ului înaripat ce i-a pr[dat v`natul, Ali pl`nge de ciud[, Hagi-Mustafa d[semne de mirare, iar eu, în`nd parte Vulturului, m[ pun la mas[, adic[ m[ a=e z turce=te l`ng[proviziile gr[m[dite pe mu=chiul verde.

O p`ine alb[, doi pui de g[in[ rumeni, un ca=caval de Holanda =i dou[ butelci de Xeres compun un festin care ar seduce chiar pe vestitul m`nc[u Balthazar, dac[acest rege gastronom ar fi postit ca noi din faptul zilei p`n[ dup[ amiaz[. Cu at`t mai mult spectacolul ziselor obiecte de hran[atrage pe Angel cu o putere magnetic[=i-l face a uita =i pe vultur, =i pe =arpe, =i pe toate celelalte animale de pe fa\ a p[m`ntului... El vine, înha\ un pui, destup[ o butelc[ =i o pune la gur[, zic`nd:

— *All right!...* în s[n[tatea =arpelui!

Apoi se a=eaz[pe osp[tat cu o poft[ce se comunic[la to\i. Nu se aude în curs de un cart de or[dec`t un cl[n\ nit de m[sele în mare activitate, =i... proviziile dispar f[r[a fi urmate de vreun desert, precum se obi=nuie=te la mese mari.

Ne r[m`ne îns[ cheful \igaretelor =i murmurul veselitor al izvorului. În Africa nu poate fi mai dulce simfonie dec`t =optirea apei!... Deci, lungi\i pe spate, cu ochii r[t[cind pe albastrul cerului, ne facem digestia, fum`nd tutun de Latakia =i privind în aer spiralele fumului parfumat.

— Cum \i place traiul acest oriental? m[întreab[Angel.

— \mi place de minune! R[coarea umbrei =i c`ntecul izvorului m[ adorm, îi r[spund c[sc`nd.

— Pe mine m-au =i adormit! replic[amicul meu cu glas tr[g[nat, =i pe loc acel glas se schimb[într-un hor[it r[sun[tor.

Dup[o dulce odihn[, Hagi-Mustafa ne treze=te =i, caii fiind bine hr[ni\i, bine ad[pa\i, plec[m la deal pe o c[rare misterioas[ce =erpuie=te printre copaci. C[ldura e mare, lipsa de aer preface

p[durea]ntr-o baie turceasc[; dar]ncalte suntem feri\i de s[geta-
rea periculoas[a razelor soarelui,]nt`lnim mai multe caravane
de c[mile =i mul\i arabi]nc[leca\i pe m[gari,]ns[observ[m c[
bipezii au o aparen\i mai animal[dec`t patrupezii. }n fiecare din
ei presim\im un du=man dispus a ne ataca, =i dar, f[r[a ne r[zle\i
unul de altul, continu[m drumul nostru cu mare luare-aminte =i
cu revolverele]n m`n[. Trei ore]ntregi urc[m dealul]n pasul cailor
=i,]n sf`r=it, sosim pe v`rful lui, unde g[sim o *funda* (caravan-serai).

Aceast[cas[de ad[post consist[ ]ntr-o curte p[trat[=i]nchis[
cu ziduri nalte, v[ruite. Pe din[untru se]n=ir[galerii boltite de
jur]mprejur, iar l`ng[ poart[ c`teva magazii]ntunecoase =i
]ncuiate cu u=i tari. Ograda e destinat[pentru dobitoace, galeriile
pentru oameni =i magazii pentru m[rfuri;]ns[magazii, ograd[
=i galerii sunt]ntr-un grad de necur[venie at`t de mare ]nc`t nu
avem curajul a deveni m[car pentru un moment oaspe\ii fund[i.
Toate soiurile de vermine foiesc]n acest loca= de ospitalitate =i
a=teapt[cu ner[bdare pe nenoroc\ii c[l[tori, pentru ca s[le fac[
o primire plin[de dragoste =i de usturime. Suntem deci obliga\i
a ne decide sau s[urm[m calea]nainte p`n[la Tetuan, sau s[
petrecem noaptea sub copaci al[ture cu funda. }ns[caii sunt
obosi\i =i nu ne r[m`ne destul timp p`n[la asfin\itul soarelui
pentru ca s[ajungem la por\ile aceluia ora=. Ele se]nchid pe la
=apte ore =i, odat[ ]nchise, nimeni nu mai poate s[intre sau s[
ias[, p[zitorii lor av`nd obicei a le p[r[si pe seama Profetului =i
a se duce la cafenea... Pentru adep\ii Islamului, Mohamed e un
personaj foarte comod. El e]ns[rcinat a]ndeplini tot ce un
mahometan dore=te =i tot ce lenea =i fanatismul]l opresc de a
face pentru sine sau pentru al\ii. Noi]ns[, necredincio=ii, av`nd
mai pu\in[confien\i]n bun[voin\`a Profetului =i nea=tept`nd de
la el serviciul de *Oberkellner*, ne alegem singuri locul unde o s[
petrecem noaptea.

Un mare =i frumos carub, ale c[rui crengi compun o bolt[
minunat[, ne prime=te la tulpina lui, pe un pat de mu=chi molatic.

Acolo întindem mantalele, a=ez[m sacii no=tri de voiaj, cu destina-re pentru ei de a ne servi de saltele =i de perine. Hagi-Mustafa, soldatul =i Ali se grupeaz[aproape sub un m[slin =i adun[vreascuri pentru foc, av`nd de g`nd a veghea toat[noaptea =i a=i alunga somnul prin o serie ne]nterupt[de cafele =i de narghi-lele. Ei]=i examineaz[armele, re]nnoiesc praful]n tig[i]vele pu-tilor =i ale pistoalelor,]=i =terg iataganele =i ne]ndeamn[s[dormim lini=ti]v[p`n[a doua zi.

Angel propune ca *s[d[m putere somnului!* Deci]ncepem a-l hr[ni cu felii gustoase de rostbeaf rece, a-l]ndulci cu o cutie de curmale =i a-l ad[pa cu vin de Xeres. Pe urm[ ]n timp de o or[ ]i preg[tim o u=oar[mistuire prin o primblare pl[cut[ ]mprejurul fund[i, sc[ld`ndu-l ]n lumina amurgului =i ]nveselindu-l cu imaginea salv[rii sale din ghearele milioanelor de jig[nii mu=c-toare =i sug[toare ce se a]in la p`nd[ ]n caravansera].]n sf`r=it, mergem cu mul]umire]n *camera noastr[*, camer[f[r[pere]i,]n adev[r, dar curat[, bine aerisit[=i foarte confortabil[, de=i cam primitiv[ ]n soiul ei, de=i cam expus[la vizite nocturne de =erpi, de arabi =i de alte lighioi nu mai pu]in displ[cute.

Acolo, rezema]i pe coate,]ncepem o lung[convorbire asupra o mie =i unui de subiecte, ating`ndu-le numai din treac[t, cu acea u=urin] caracteristic[a persoanelor care =tiu toate f[r[a =ti nimic =i, din vorb[ ]n vorb[, abord[m]n domeniul limbii ar[pe=ti.

— Am]nv[]at pe de rost — zice Angel — mai multe cuvinte cu care am s[m[f[lesc]n clubul meu din Londra =i s[c`=tig un renume de orientalist profund... ca unii din cunoscu]ii mei.

— +i eu—]i r[spund — am f[cut o mic[provizie de vorbe curioase =i grele de pronun]at, care ar putea servi la un joc favorit al copiilor din]ara mea, joc ce se nume=te: *fr`nturi de limb[*. A=a, de exemplu: *l'mra* — femeia, *n'sa* — femeile, *l'hobz* — p`inea, *l'ma* — apa, *l'hlib* — laptele, *l'ham* — carnea, *l'hmar* — m[garul, *l'jmel* — c[mila, *jbel* — munte, *j'ben* — ca=caval, *l'ben* — pai etc. Acum, dac[vrei,]]i propun un r[m[=ag.

— Care?

— Zece livre sterling dac[vei pronun\ a de trei ori de-a r`ndul repede =i f[r[a gre=i fraza urm[toare: „*Lmransalhobzlmahli-blhamlhmarljmeljbeljben\ben*“¹.

Angel cearc[, dar]l apuc[tusea =i se opre=te, zic`nd:

— *Goddam!* ai ales cuvinte care dau oftic[; dar eu am deprins]ncalte fraze de care s[m[pot servi]n compania damelor. A=a, c`nd voi ]nt`lni o hurie din raiul lui Mohamed, fie chiar]n saloanele din Londra,]i voi zice:

— *Lella*, doamn[, sau *Ben*\, domni=oar[, *n'zi=eba n'h[b`c*, e=ti frumoas[, te iubesc. — *Eia n'ia=co lzuj*, hai s[facem amor]mpreun[. — *Rac c/lbi, nafsi,]mri*, e=ti inima mea, sufletul meu, via\ a mea. — *And[c ras mzi ana*, ai cap frumos — *aininzr[c*, ochi alba=tri — *fum enuar*; gur[de floare — *snen bid*, din\i albi — *=aar cal*, p[r negru. — *Rac sems, kmar, njium*, e=ti soare, lun[, stele. — *M'buz id`c, m'buz fum[c, m'buz ain`c*,]i s[rut m`inile, guri\ a, ochii. Pe l`ng[aceste fraze armonice, mai p[streaz]n arsenalul meu de seducere dou[versuri compuse de]nsu=i Ali, ginerele lui Mohamed:

Hateni aman\illa,
Lella M[\coli=illa!

Adic[: iube=te-m[, te rog, doamn[, =i nu zice ba!

Disertarea noastr[limbistic[ne aduce pe nesim\ite]ntr-o somnolen\[, care]n r[coarea nop\ii, sub sc`nteierea stelelor, are o dulcime p[trunz[toare. Genele se apropie, dar p`n[a nu se]nchide, z[resc prin ele jocul luminii focului pe frunzele copacilor =i pe figurile p[zitorilor no=tri. Ei stau grupa\i]mprejurul vreascurilor]nfl[crate =i foarte ades]ntorc capul pentru ca s[examineze fundul]ntunecos al p[durii. Caii mai departe adorm]ncet pe picioare =i apar]n umbr[cu propor\ii colosale. Din c`nd ]n c`nd r[sun[ ]n apropiere \ip[tul misterios al unei p[s[ri de noapte...

¹ Alecsandri a=eaz[, de fapt, unul dup[altul, f[r[nici o leg[tur[ ]ntre ele, cuvintele explicate mai]nainte.

Mpsaahir Iella! psaalhir sidi!
Noapte bun[, doamn[! noapte bun[, domnule!

6 octombrie. — Cine va putea să explice misterul formării visurilor și tainica lor corelație cu lumea exterioară?... Cine îmi va spune cum și pentru ce cornetul lui Angel, în dimineața de 6 oct., a jucat pentru mine rolul trompetei cerești la judecata cea de pe urmă? În faptul acestei zile memorabile, mă visam pe vârful unei coloane nalte cât jumătatea scării lui Iacob și care se găsea ridicată chiar în mijlocul văii Iosafatului. Priveam de jur împrejurul meu un ocean nemărginit de valuri omenești ce ieșeau din pământ în giulgiuri albe, creșteau și se înaintau spre coloană. Mi-carea lor, deși mi-care de umbre, producea un zgomot de furtună, dominat prin sunetul metalic al unei colosale trompete ascunse în cer... Deodată lumina se întunecă! Un vultur monstruos trecu în dreptul soarelui, se repezi către mine, mă lovi cu aripa și se depărta în fundul orizontului.

Atunci, cu o repezune amețitoare, începui a cădea, executând în văzduh o serie de tumbe pe notele fanfarei îngerești ce răsună deasupra mea... Cad mereu, cad de-a valul tucul, fără a mă putea opri, nici de a pica, nici de a mă sura cu ochii distanța ce mă despărțea de pământ, nici de a-mi închipui halul deplorabil în care o să mă găsesc, după ce m-oi zdrobi de vreo stâncă. În sfârșit, sosesc la capătul aceluiași voiaj aerian, deschid ochii speriat, și ce văd lângă mine?... Văd pe Angel sunând din cornet o tarantelă napolitană! Mai departe zăresc pe Hagi-Mustafa și pe soldatul pașei alergând pe după copaci, ca și când s-ar fi jucat de-a baba-oarba și căutând un lucru pierdut.

— Ce este, Angel? Întreb pe amicul meu.

— Nimic important, îmi răspunde el. Astăzi noaptea ne-au vizitat niște *pickpockets*¹ arabi și au furat banurile cu provizii.

¹ Hoști de buzunare (*engl.*).

— Ce spui, frate?... =i alta n-au furat?... au l[sat caii neatini=i?

— Prive=te! iat[bucefalii no=tri]n complet. Ei ne fac semn din urechi ca s[profit[m de r[coarea dimine\ii, pentru ca s[ne continu[m voiajul.

Mul\umi\i de nobila discre\ie a ho\ilor, care au binevoit a respecta caii =i persoanele noastre, plec[m p`n-a nu r[s[ri soarele, m`ng`ind pe Hagi-Mustafa, pe soldat =i chiar pe Ali de ru=inea ce au p[it... S[rmanii! au vegheat o mare parte a nop\ii; ]ns[ despre ziu[ au fost ]nvin=i de somn =i *s-au l[sat*, dup[ cum zice rom`nul. T`lharii, p`ndaci, au profitat de somnul lor =i acum ei beau vin de Xeres]n s[n[tatea nostr[=i]n ciuda Profetului... S[le fie de bine!... Ne dep[rt[m de funda =i mai cu seam[de furnicarul ei, ca s[ne urc[m pe v`rful altui deal apropiat; iar c`nd ajungem acolo, ne oprim extazia\i de m[re\ul spectacol ce se prezint[admir[r]ii noastre. Soarele apare splendid, acoperind de o lumin[feeric[lan\ul mun\ilor Uadras, valea desf[=urat[de la poalele lor p`n[ la ora=ul Tetuan, =i ]n orizont marea albastr[, m[rginit[ de mun\ii Spaniei. Verdea\ a codrilor, zidurile albe ale Tetuanului, st`ncile ro=ii de pe cre=tetul dealurilor, alb[strimea cerului =i a Mediteranei, toate contopindu-se]n focul soarelui, produc un tablou de o rar[frumuse\ e. Noi ne sim\im uimi\i =i ne]nclin[m cu smerenie dinaintea minunilor puterii creatoare; iar Hagi-Mustafa, soldatul =i Ali cad]n genunchi =i cu fa\ a la r[s[rit fac rug[ciunea lor de diminea\. Angel, ad`nc impresionat, st[ c`teva minute]n t[cere, apoi strig[cu glas puternic: „Orbi! orbi! =i de trei ori orbi acei ce nu cred]n Dumnezeu!“

*La Allah, illa Allah u M'hamed Rasul Allah!*¹ exclam[totodat[arabii no=tri, scul`ndu-se]n picioare.

Astfel,]nc`nta\i de splendoarea panoramei, anima\i de o tainic[mul\umire sufleteasc[, plini de via\ =i de s[n[tate, relu[m calea spre Tetuan. Ora=ul str[luce=te]n distan\ de 5 ore =i nu]n zadar

¹Dumnezeu este mare =i Mohamed e profetul s[u [V. A.].

arabii]] numesc] taun, cuv`nt sinonim *de cochet*], c[ci el atrage de departe =i te ]n=al[ prin efectul mirajului... Ne cobor`m pe sub crengile unor m[slini b[tr`ni, ale c[ror frunze au o culoare verde-]nchis[, =i ]nt`lnim din nou =iruri de c[mile]nc[rcate cu teancuri grele. Nalte =i flegmatice, ele sunt conduse de berberi cu picioarele goale p`n[ la genunchi, ar[mii, sprinteni =i care necontenit scot pe g`t`ipete r[gu=ite =i s[]batic, sub cuv`nt de a]ndemna mahalii patrupezi. Ace=tia]ns[p[=esc lini=tit, mi=c`nd ]n caden\] picioarele lor lungi =i noduroase, iar ochii lor exprim[ o mirare naiv[... Pare c[ ei se ]ntreab[ ]n g`ndul lor pentru ce cornacii lor]=i dau at`ta osteneal[ ca s[ imiteze r[getul m[garilor? C`teva femei, r[zle]ite printre caravane =i]nvelite]n feregele rupte,]=i ascund fe]ele]ndat[ce dau cu ochii de noi, =i, dup[ce trec mai departe, ele]ntorc capul pentru ca s[stupeasc[pe urma noastr[. O gra]iozitate a sexului frumos din Maroc!

C[ldura =i setea, sora ei,]ncep iar a face parte din cortegiul nostru;]ns[=i foamea]ncepe a ne aduce aminte c[suntem lipsi]i de provizii; dar geniul binevoitor care privegheaz[asupra noastr[nu ne p[r]se=te la nevoie. El ne scoate]n cale pe un berber a=ezat la umbr[cu un paner de poam[coarn[. Cump[r]m panerul at`t pentru fericirea negustorului, c`t =i mai cu seam[pentru potolirea setei ce ne munce=te.

Dup[o or[pomenitul geniu are bun[tate a ne duce]n prezen]a unei familii complete de englezi, care sunt ocupa]i a face dejun pe iarb[. E familia lui sir Arthur Isquare, ce vine de la Fez, capitala Marocului, =i se compune de =ase persoane; 1) sir Arthur, 2) mistress Caroline (pronun\] *Carlain*), 3) dou[misses, fete mari =i lungi, 4) doi John-Bull scur]i, fra]ii lor... to]i]mbr[ca]i curat, sp[la]i, piept[na]i, ca =i c`nd ar fi ie=i]i acum din cabinetele lor de toalet[; =i ]ns[! ... de opt zile sunt pe drum. Dou[zeci de solda]i ale=i ]i ]ntov[r]=esc, av`nd ordin de la sultanul ca s[-i apere de orice pericol, s[le procure orice ar dori; c[ci la caz contrar]i a=teapt[o desc[p]\`nare general[!... =i aceasta, pentru c[sir

Arthur Isquare este consulul gra\ioasei sale maiest[\i, regina Engliterei, pentru c[mistress Carlain este so\ia consulului =i pentru c[cele dou[misses =i cu fra\ii lor sunt copiii consulului =i ai consulesei.

Cel mai puternic talisman pentru un european \n imperiul Marocului este de a fi *inghiliz*.

Amabila familie, cum ne vede =i recunoa=te \n noi gentlemen europeni, ne prime=te cu vii demonstr[ri de bucurie =i ne invit[a lua parte la dejun. Noi, f[r[a mai a=tepta o a doua invitare, ne a=ez[m al[ture cu tinerele misses =i d[m ordin lui Hagi-Mustafa ca s[aduc[panerul cu poam[pentru desert. Mul\umire nespus[!... Copilele, demne fiici ale Evei, se arunc[asupra panerului cu sperare de a g[si *mere*, dar neg[sind dec`t struguri, se m`ng`ie r`z`nd cu bobilele lor aurite. \n sf`r=it, dup[un osp[\ foarte confortabil =i dup[ceaiul final luat \n porcelane chineze (ceai \n codrii Africii!), ne dep[rtam, preschimb`nd c[r\ile noastre de vizit[ =i d`ndu-ne *rendez-vous* la Nagazaki, \n Japon, unde sir Arthur Isquare a fost numit consul de cur`nd. P`n[a nu pleca \ns[, Angel intoneaz[pe cornet imnul na\ional englez: *God save the queen!*¹ =i familia \ntreag[ ]l acompaniaz[din gur[cu entuziasm. Arabii \ns[cred c[au nebunit!

Astfel, restaura\i =i recunosc[tori geniului nostru protector, cobor`m vesel mun\ii Uadras. Apropiindu-ne de vale, auzim dincolo de un colnic ce ne mai desparte de ea un zgomot mare de r[cnete, de tropote =i de]mpu=c[turi!...

\ntr-o fug[parvenim pe cre=tetul colnicului =i de aici asist[m la o fantezie executat[de vro sut[de arabi]nc[leca\i pe ageri arm[sari. Hagi-Mustafa ne spune c[e un gum de buidiri, locuitori din mun\ii ce se]nal\ ]n dreapta noastr[.

Arabii,]nveli\i \n burnusuri albe de l`n[, sunt]mp[r\i\i \n dou[cete, care se izbesc una \n contra alteia \n repejunea cailor, se

¹ Dumnezeu s-o apere pe regin[! (*engl.*).

chitesc din fug[cu =u=anele lungi, trag, se dep[rteaz[,]nc[rc`nd din nou armele lor, f[r[ a se opri; apoi se ]ntorc de iau parte la acest simulacru de r[zboi. Unii ]nv`rtesc =u=anelele pe deasupra capului, sco`nd din g`t chiote furioase =i dau foc printre urechile cailor; al\ii, simul`nd o goan[ din partea du=manilor, se culc[ pe coarda arm[sarilor =i a=a pleca\i, ]mpu=c[ ]n urma lor; al\ii, mai dibaci, arunc[ armele lor ]nainte ca ni=te djeriduri =i, anin`ndu-se cu m`na st`ng[de coam[, se pleac[p`n[ la p[m`nt de le culeg de jos...

Nimic mai curios, mai interesant, mai b[rb[tesc dec`t acest joc r[zboinic. Nimic mai pitoresc dec`t alergarea cailor]nspuma\i, f`lf`irea burnuselor]n v[zduh, lucirea armelor]n focul soarelui. Nimic mai s[lbatic, mai]nfior[tor dec`t r[cnetele lupt[torilor, sc`r=nirea din\ilor =i]ncruntarea ochilor]n acel amestec de oameni]ndr[zne\i =i de falnici arm[sari!

Angel nu=ei poate st[p`ni entuziasmul =i g[se=te apropo s[ sune o arie militar[... Pe loc zece arabi, deta=`ndu-se din gum, se reped spre noi, ne]nconjoar[=i ne poruncesc s[mergem cu d`n=ii. ]n zadar Hagi-Mustafa =i soldatul intervin, cerc`nd a le explica]n gura mare c[suntem inghilizi... etc., trebuie s[ne supunem voin\ei buidirilor!... Ne supunem dar f[r[mai mult[ ]mprotivire =i, cobor`nd colnicul, ne ducem la un cort de p`sl[, unde se afl[=eicul, adic[=eful gumului... O! surpriz[nea=teptat[! +eicul este]nsu=ei Hagi-Ab-el-Rahman-Lahlo, tovar[=ul nostru de c[l[torie dintre Marsilia =i Gibraltar, pe corabia c[pitanului Campbel!

El se bucur[v[z`ndu-ne, pune m`na la piept =i la cap, ne prime=te cu formula oriental[de bun[sosire =i ne invit[l`ng[ d`nsul. Abia am reu=it a ne cruci picioarele, a=e z`ndu-ne pe covor, =i ]ndat[ cortul se umple de arabii cei mai ]nsemna\i din acest gum. Ei ne privesc pe noi cu demnitate, noi pe d`n=ii cu admirare; c[ci unii au figuri foarte expresive =i ochi de vulturi. Ni se aduc cafele =i narghilele, apoi un harbuz mare =i ro= ca s`ngele, care se ]mparte ]ntre to\i, =i, ]n sf`r=it, dup[o jum[tate de or[ne este

permis a p[r[si cortul;]ns[p`n-a nu ne desp[r\i, Hagi-Ab-el-Rahman-Lahlo, voind s[ne dea o prob[de]nv[\[tur[=i de stim[, scrie]n portofoliul meu numele lui cu litere arabe. Eu]i fac prezent o c[limar[de voiaj =i o duzin[de condeie de metal aurit, care]i produc o nesp[mul\umire, c[ci =eicul este poet.

Ie=ind]n c`mp, Hagi-Ab-el-Rahman-Lahlo d[ ordin s[-i aduc[ arm[sarul favorit, El Rb`a, un fugar de patru ani, sub\irel]n picioare, negru la p[r, cu n[rile largi =i trandafirii, cu ochii inteligen\i, cu urechi mici, o minune demn[de a fi expus[ ]ntr-un salon, sub glob de cristal, pe un c[min de marmur[. At`t e de frumos c[ nu ne putem s[tura de a-l admira; iar =eicul m`ndru, netezindu-=i barba,]ncepe a declama cu emfaz[urm[toarea poezie compus[de d`nsul =i pe care ne-o traduce dragomanul nostru:

EL RB-A¹

(*Calul de patru ani*)

Ah! a]nc[leca un *rb`a* =i a-l repezi la fug[
+i a se r[zbuna]nainte de a disp[re!
A]nc[leca un *rb`a* =i a-l str`nge cu genunchii,

+i a str`nge fr`u-n m`n[, =i a cerca adresa lui,
+i a vedea toate cetele adunate la un singur cuv`nt,
Din Modenia p`n[la Barka!...

Un *rb`a* care-=i schimb[p[rul
+i zboar[cu zborul p[s[rii de frunte!..
+i a vedea pu=ca plin[str[lucind, a auzi z`nghetul s[biilor;
A vedea pe cei ce =i-au pierdut averile reg[sindu-=i averile!...

Un *rb`a* ce nu =tie nimic,
Care nu =tie ce este obstacolul..
+i a vedea revenind libertatea de alt[dat[
+i a zv`rli scorpia la c`ini!

¹ „*Uelli ierkeb a`ber rb`a u djikka*
U khales dinho Rbil maitekka“... etc., etc., etc. [V. A.]

Un rb`a]n=euat,
 Care s[fug[cu fuga unei gazele,
 +i s[ard[ ]n dorul de a m[sura spa\iul pe p[m`nt!
 Tat[l s[u e din plaiul Tellului, =i mum[-sa e Zerka!!

Un rb`a viclean ca o vulpe,
 Care s[=tie a=-i prinde prada cum]nha\[c`inele carnea!
 Care s[treac[peste ziduri ca o ghiulea
 Izb[de un tun]nc[rcat cu o oca de praf!...

Un rb`a din Maui,
 Care s[zboare zborul vulturului cu gheare albastre,
 Care]n puterea alerg[rii s[-i sfarme potcoavele!
 +i s[fac[a s[ri sc`n[teii din izvorul lor!

R[sar[fulgerul din izvorul s[u!...
 Din \ara Barka p`n[la mun\ii Targuna,
 Curg[ploi de potop pe p[m`ntul]ngrozit,
 +i cine a sem[nat o ur[, culeag[o sut[!...

}n vreme ce =eicul declam[acest imn, ceilal\i arabi stau pe-mprejurul calului,]l netezesc pe coaps[,]l dezmiard[ca pe un copil, =i nobilul animal r[spunde prin vesele nechezuri...

Pentru un arab nu e nimic pe lume mai pre\ios dec`t un cal bun =i frumos. El tr[ie=te cu d`nsul]n adev[rat[fr[\ie,]l \ine sub cortul lui ca pe un membru al familiei sale =i]mparte cu el hrana =i apa.

Arabul judec[pe om dup[tovar[=ul lui. Arabul zice:

„Arat[-mi calul t[u ca s[-\i spun cine e=ti tu!“, precum francezul zice „Dis-moi qui tu hantes, je te dirai qui tu es“¹.

Proverbul arab e mult mai caracteristic, mult mai poetic dec`t cel francez.

}n sf`r=it, ne lu[m adio de la Hagi-Ab-el-Rahman-Lahlo, =i la trei ore dup[ amiaz[ ajungem la malul unui r`u numit Busfella, pe care se zide=te acum un pod de piatr[=i c[r[mid[foarte curios.

¹ Spune-mi cu cine te]nso\e=ti, ca s[-ti spun cine e=ti (fr.).

Boltele lui nu sunt rotunde ca acele din Europa, ci în formă de litera V răsturnată cu unghiul în sus și se reazemă pe picioare masive, ornate cu coloane. La mijlocul lui, acest pod se ridică întocmai ca o spinare de câmilă pentru înlesnirea curgerii apelor în lunile de ploaie. Vreo patruzeci de arabi lucrează la el sub arșii soarelui, jumătate goi și băgați în apă până la genunchi. Ei răd, grăiesc ca niște surzi și fac un zgomot straniu ce seamănă de departe cu lătratul unei claie de dulci.

Căii noștri apucă prin rău și se opresc în mijlocul lui ca să se adape. Mulțumirea lor se traduce prin sforțări de nări și mai ales prin o tendință vederată de a se culca în apă cu câlțrele cu tot, dar îi oprim de a-și împlini pofta și ieșim la celalt mal. Aici mă întâlnesc cu un negru nalt, gros, spătos, puros, cumplit de urcios, care îmi cere tohan, tutun, apoi îmi mulțumește răzându-se grozav și sârbând ca un orangutan.

Drumul nostru se dirijează pe malul stâng al acestui râu, lângă dreapta Munții Buidirilor, îmbrăcați cu păduri și coroani cu stânci. Pe coastele lor câteve sate albesc ca niște grămezi de marmură; iar câmpia ce ne desparte de ei, arșă, pustie, lipsită de viață, are un aspect trist și monoton. Și însăși ar putea deveni o vale verde și fertilă sub mână unei colonii de agricultori harnici. Arabii se mulțumesc a cultiva numai puțin porumb, ovăși și bob, după metoda cel mai primitivă. În sfârșit, ne apropiem de taun; pe la 5 ore, ocolind satul Samsa, pierdut între grădini la poalele unor stânci roșii, trecem de-a lungul unui apăruc ruinat, ce varsă o coloană de apă în mijlocul drumului, și sosim la zidurile orașului.

Între timp în el pe o poartă largă, la care stau de pază cinci soldați adormiți, și ne îndreptăm către o a doua poartă, pe un drum rău pământ ce ovecăiește între ziduri și o livadă de aguzi. Iată-ne acum pe o piață coluroasă, înconjurată cu pereți nalți, vârluiți și borteți, ici-cole, de ferestre cu grății de fier. S-ar crede că ceva în ograda unor temnițe mizerabile! În dreapta se înalță vreo douăzeci de bolți întunecate, unde arabii furează arme. Goi până la brâu, ei apar ca niște ciclopi în mijlocul scântelilor ce sar de sub ciocanul lor.

În fundul pieței se deschid alte două porți, una în partea orașului locuit de mahometani și cealaltă în mahalaua evreilor, soi de ghetto misterios, ce formează un oraș întreg și separat; aici el adăpostește peste 4 000 de suflete. Creștinilor nu le este permis a trece noaptea în foburgul arăbesc; ei sunt dar obligați a se refugia în acel evreiesc; prin urmare, ne ducem în ghetto la casa lui Solomon Nahon, care servește de locanț. Trecem pe o stradă îngheșuită de lume, adică de jidani nespălați și stremțeroși, care fabrică ăreturi de mătase, ceaprazuri sau broderii de fir pe piele de Maroc. Ei și întrerup lucrul la vederea noastră, aleargă din toate părțile, ne înconjoară și ne propun diverse obiecte de vânzătură. Cei mai îndrăznești opresc cai noștri, ne sărută genunchii, rugându-ne să nu cumpărăm de la alții, ci numai de la ei. Îngheșuiala devine prea mare, dar e curând împrăștiată de gârbiaciul soldatului, și astfel descălcăm la pragul ușii lui Nahon.

Aici ne despărțim cu destulă regretare de tovarășii noștri Hagi-Mustafa, soldatul și Ali, care, fiind plătiți bine și bine tratați, ne adresă urări de fericire, dorindu-ne mai cu seamă favoarea de a bea cafea pe ceea lume în sala de Selam a profetului Mahomed.

Solomon Nahon, evreu cunoscut în tot imperiul Marocului, om de o fizionomie plăcută și demnă, lucru rar printre coborâtorii lui Avraam, ne introduce cu ceremonie în casa lui. După ce ne afundăm într-un pasaj întunecos, ieșim deodată într-o curte luminată, plăcută cu mozaic de faianță și înconjurată de camere ferestre. Nevasta lui Nahon ne primește cu mulguitoare complimente de bună sosire, apoi dă ordin unei june servitoare să ne ducă în apartamentul destinat pentru călătorii de *naltă distincție*. Apartamentul însă se compune numai de o singură cameră, situată la rândul de sus, și se deschide pe o galerie ce dominează ograda. Străinul asistă astfel vrând-nevrând, la toate ocupațiile patriarhale ale familiei lui Nahon și fără osteneală poate să facă un studiu etnografic, comparând traiul evreilor actuali cu acel antic.

De-abia instala\i, ni se aduce pr`nzul compus de ciorb[ de g[in[, de g[in[ cu orez, de g[in[ cu nohot =i de g[in[ fript[, patru g[ini sc[pate negre=it din corabia lui Noe, judec`ndu-le dup[v`rsta lor. Noi ne lupt[m cu ele ]n puterea din\ilor, =i pentru a le mistui, ne ocup[m cu descifrarea unor autografe curioase dintr-un album expus pe o m[su\ mauresc[. ]n el c[l[torii ]nscriu numele lor, precum =i diversele lor impresii. Iat[ c`teva din ele:

„Dac[Halimaua pomene=te de somptuozitatea festinelor orientale, noi declar[m c[am aflat acea somptuozitate]n locanta jup`-nului Solomon Nahon“.

„Dnul August B. recomand[mai cu deosebire adev[ra\ilor gastronomi oarecare ciorb[de pui, al c[rei suvenir]i va fi totdeauna pl[cut =i *scump!*“

„Dnul Coquauz m[rturise=te c[ ]n aceast[locant[nu a fost despoiat a=a precum spera s[fie]n casa unui adorator al v\elului de aur!“

— „Dnii C. =i X. g[sesc c[juna servitoare, Clara, e gr[su\[, frumu=ic[, alb[=i melancolic[. Ea-i logodit[cu un portughez refugiat la Tetuan, c[ci Clara e cre=tin[. Cununia ei se afl[ ]nt`rziat[ din cauza lipsei de 50 franci pentru completarea zestrei sale. Dnii C. =i X. o recomand[ generozit[\ii c[l[torilor, mai cu seam[ c[ ea posed[ un glas foarte armonios =i cunoa=te multe c`ntece arabe, portugheze =i chiar ebraice...“

Etc., etc., etc.

Aceast[de pe urm[noti\ atrage aten\ia noastr[, =i fiindc[suntem cam osteni\i, ne decidem a l[sa pe a doua zi vizitarea ora=ului =i a petrece seara la locant[. Soarele asfin\ise, p[r[sind cerul]n st[p`nirea lunii. Jum[tatea ogr[zii e pierdut[ ]n umbr[ =i jum[tate acoperit[ de o palid[ lumin[. Familia lui Nahon, culcat[ pe rogojini, se bucur[ de r[coarea nop\ii ]n fa\ cu galeria noastr[. Ora=ul pare adormit, nici o l[trare de c`ine =i nici un \ip[t de om nu se aude]n vecin[tate sau]n dep[rtare. Deci gentila Clara, rugat[de noi,]=i aduce o ghiumbre, se pune pe un covor]n galerie =i ne]nc`nt[ p`n[la miezul nop\ii cu glasul ei melodios...

7 octombrie. — Logodnicul Clarei se numește don Pedro Camoens y Guypuscoa și pretinde că se *coboară* din familia marelui poet al Portugaliei, nemuritorul autor al *Luziadelor*. Genealogia lui poate să fie cam problematică, dar ceea ce este necontestabil este că don Pedro s-a *coborât* din înălțimea familiei sale până la Presidio de la Ceuta¹ unde a fost închis timp de doi ani și de unde a scăpat cu cinci alți nobili cabaleros, ucigași de meserie. Viața lui este un adevărat roman, o odisee plină de întâmplări extraordinare, de pericole, de lupte și de mizerii, și înșiși el nu are mai mult de 30 de ani!... Oacheș, de o fizionomie energică, bine proporționat, ager la minte, meșter la vorbă, lui nu i-a fost greu de a captiva inima Clarei, și Clara, orfană din copilărie, s-a trăsit printre evrei, s-a grăbit să-i dea toată dragostea ei. În speranță de a deveni dona Camoens y Guypuscoa.

Cununia lor se va celebra în curând și poate că din această însoțire vor răsuări mai demne de numele ce vor moșteni.

Don Pedro ne propune să fie ciceronul nostru în orașul Tetuan; noi îl acceptăm cu mulțumire, deși suntem informați prin Solomon Nahon că el ar avea pe cuget moartea unui vameș din Cadix, care cercase a contraria obiceiurile sale de contrabandist. În asemenea crime nu sunt considerate ca fapte infamante în fericitele țări ale Portugaliei și ale Spaniei, și încă mai puțin pe țărmurile Africii. Don Pedro apare în ochii noștri ca o victimă interesantă a soartei, și numele ce-l poartă îl acoperă de un prestigiu care pledează puternic în favoarea lui.

Astfel pelerinul palatului Alhambra din Grenada este condamnat pe viață la muncile publice!... iar și o victimă a apăsării legilor!... înșiși opinia publică l-a desculpat de mult, căci

¹ Ceuta — oraș de pe coasta septentrională a Africii, în fața cu Gibraltarul; el aparține Spaniei și are fortificații solide; 200 locuitori; loc de exil și de închisoare pentru criminali. Alături cu orașul se ridică un munte numit în vechime Abyla, care cu muntele Calpe din Spania formau Coloanele lui Ercul [V. A.].

el n-a ucis dec`t un simplu gendarm! Considera`ia de care se bucur[acest asasin l-a ridicat la postul onorabil de p[zitor al Alhambrei. El conduce pe vizitator printre minunile acestui palat feeric, =i, gra`ie amabilit[`ii lui, fiecare str[in poate s[dezlipeasc[din perete c`te o plac[de f[ian\[vopsit[=i s[comit[astfel un act de vandalism pentru cinci franci.

Deci,]ntov[r[=i de don Pedro, mergem s[ ]ndeplinim datoria noastr[de turi=ti. Dint`i ]ncepem cu foburgul evreiesc traversat de str[zi pavate =i drepte, ]ns[ foarte gunoioase. Casele sunt cu dou[ r`nduri, judec`ndu-le dup[ ]n[\imeea pere`ilor, dar fa`adele lor sau, mai bine zic`nd, dosurile lor (c[ci ele par c[ ]ntorc dosul la str[zi) nu arat[dec`t ziduri goale, v[ruite =i slu`ite prin ferestruici cu gratii de fier. Pe laturile lor se deschid ni=te bizunii str`mte =i ]ntunecoase, sub nume de dughene, iar pe deasupra, din distan\[ ]n distan\[, se v[d suspendate ]n v[zduh arcade de piatr[ pentru ]nt[rirea pere`ilor. Peste 4 000 de evrei locuiesc =i se plodesc]n acest ghetto, domina`i zi =i noapte de groaza arabilor, umili`i sub dispre`ul lor =i deznatura`i prin supersti`iile ridicole ale unui fanatism secular. Ei sunt tolera`i numai ziua s[circuleze afar[din furnicarul lor; iar cum asfin`e=te soarele, s[rmanii! sunt ]nchi=i ca ni=te vite ]n ocol. Un arab, ce poart[ numele de *Ih`d-Capu-Ba=a*, se a`ine pe pragul ghetoului, =i la un semnal dat prin o desc[rc[tur[ de tun, el ]ntoarce cheia ]n broasc[... Evreimea-i ]ntemni`at[p`n[a doua zi!

Partea ora=ului ce apar`ine arabilor se compune de str[zi ]nguste, ]nc`lcite =i tot a=a de ne]ngrijite ca =i acele din ghetto.

Poporimea]ns[,]n num[r de 10 000, are o]nf[\i=are mai pu`in s[lbatic[ dec`t acea din Tanger; c[ci Tetuanul e mai mare, mai industrial =i mai comercial. }n el se fabric[arme scumpe, m[t[-s[rii, obiecte de piele galben[=i ro=ie, cunoscut[ ]n Europa sub numele de marochin, cusuturi m[iestre de fir pe catifea, mozaicuri de farfurie, l[zi de lemn zugr[vite, etajere cu colonete sub`iri, destul de artistic lucrate, p[l[rii mari de paie pentru arabii

din untrul Africii... etc. Prin urmare, bazarul e plin de m[rfuri variate =i are cu ce s[ ]ndestuleze curiozitatea vizitatorilor.

Angel e]nc`ntat! el ar vrea s[ cumpere tot bazarul; =i ]n adev[r ]=i gole=te punga pe tapeturi, pe babu=i, pe iatagane, pe narghilele arabe, pe teasuri de aram[ cizelate cu arabescuri minunate... form`nd astfel un teanc colosal pe umerii lui don Pedro... }ns[obiectul care]l transport[de bucurie este o m`n[ mic[ de filde=, cu unghiile fine =i aninat[ de o varg[ de abanos. Acest obiect de art[ , sculptat cu mult[ m[iestrie, are o menire stranie, dar cu totul oriental[ , =i Angel sper[ c[ va ob`ine mare succes]n Londra... Arabii]l]ntrebuin`eaz[pentru ca s[=i scarpine spinarea!

Dup[bazar, curiozita[ile cele mai importante sunt pa=a =i Kasba, saraiul lui. Don Pedro ne duce prin un soi de labirint de hudi[=i ne d[de =tire c[to[i str[ ]inii sunt obliga[i de a se prezenta =i a se]nchina dinaintea pa=ei... Bucuros! Angel =i eu suntem ner[bd[tori de a vedea fa[a lui Hagi-Ahmet-el-Hedet, favoritul sultanului de Maroc, acestui puternic subtiran, care face a tremura necontenit 15 000 de oameni, locuitorii Tetuanului.

Sosim]n cur`nd la o cas[ mare f[r[ ferestre =i cu totul lipsit[ de orice aparen[ de palat. Poarta ei se deschide sub o bolt[ mobilat[ cu lai[ve de piatr[ , ]n fa[ cu o bizunie misterioas[ de zaraf, ce se tupil[ peste drum ca un cuib de fiar[ p`nditoare. C`iva solda[i, purt`nd pe cap fesuri nalte =i]n m`n[nevre groase de bou, stau lungi[i pe rogojini de-a lungul pere[ilor Kasbei!

Don Pedro, v[z`nd mirarea noastr[ , ne d[ urm[toarele explic[ri: fiecare ]mpricinat din Tetuan sau de primprejur se g[se=te expus ]ntr-o parantez[ format[ pe de o parte de ghearele zarafului =i pe cealalt[ parte de g`rbacele solda[ilor. El e]nut a se prezenta pa=ei cu m`na plin[ ; prin urmare, trebuie mai ]nt`i s[treac[prin bizunia lui Ben-Aali, *bancherul* autorit[iv; c[ci la caz contrar e sigur de a sim[i nevrele sale puse]n contact cu acele de bou... Iat[cum se aplic[dreptatea]n ora=ele imperiului Marocului. Metodul e simplu, franc, productiv; el ar putea fi adoptat =i aiure!

Ast[zi e tocmai *zi de t`rg pentru pa=a*, dup[ expresia pitoreasc[ a lui don Pedro; adic[ ast[zi favoritul sultanului \ine taraba drept[\ii deschis[!... =i ]n adev[r g[sim pe Hagi-Ahmet-el-Hedet tron`nd sub bolta por\ii saraiului. El =ade turce=te pe o lai[, cu m`na st`ng[juc`nd metanii =i cu dreapta sc[rpin`ndu-=i t[lpile goale...

L`ng[ d`nsul st[ghemuit un b[tr`n ce scrie te=cherele pe genunchi, dup[ maniera oriental[, =i mai departe se \ine drept un negru colosal, buzat, cu ochi albi =i cu sabia ]n m`n[.

Hagi-Ahmet-el-Hedet pare a avea peste 50 de ani. Smolit, zb`rcit =i g`rbovit, el se bucur[de o asem[nare perfect[cu l[ie=ii din Moldova; iar c`nd gr[ie=te ]n limba lui, el imiteaz[ ]n perfec\ie l[tratul unui =acal. Noi ne ]nchin[m lui, de=i ]n g`ndul meu]l tratez de cioroi, =i el, z`mbind gra\ios cu o r`njire de hien[, ne]ntreab[spaniole=te: ce c[ut[m]n Africa?

Don Pedro r[spunde pentru noi c[suntem nobili englezi care am venit la Tetuan]n primblare.

—]n primblare? f[r[nici o afacere de nego\? replic[pa=a, \intind asupra noastr[ni=te ochi m[run\i, dar vicleni.

— F[r[! zice don Pedro.

Pa=a, cuprins de mirare, scoate pe g`t o exclamare r[sucit[, se ]ntoarce c[tre b[tr`nul de al[turi =i]i spune c`teva cuvinte cl[n\n[noitare. *Chetibul* ne prive=te pu\in cu dispre\, ridic[din umeri =i se apuc[de scris te=cherele. Apoi Hagi-Ahmet-el-Hedet]ntreab[dac[ducem lips[de ap[ ]n \ara noastr[.

— Din contra, r[spunde ciceronul, acolo sunt r`uri mari, p`raie vii, f`nt`ni, ci=mele =i vin mult.

— La Allah! ei au ap[la d`n=ii, ap[cu]ndestulare, =i ei vin la noi,]n \ara setei! Mari nebuni!

Dup[acest compliment, suntem invita\i s[-i vizit[m palatul =i da\i pe seama negrului celui buzat, cu ochii albi =i cu sabia goal[. Trecem dar pe sub poart[=i intr[m]n]ntru, adic[ ]ntr-o curte]ncadrat[de galerii cu coloane foarte curioase, fiind ele]mbr[cate

În mozaicuri de faien\}. }n mijlocul cur\ii o f`nt`n[cu ap[tulbure, comoara Kasbei! Ne suim la r`ndul de sus =i parcur[m mai multe camere spa\ioase, dar goale =i f[r[nici un ornament. Tot pare pustiu! Sub galerii]ns[vro 20 de jidani]ncarc[ ]n l[zi mari prezenturile ce pa=a este]ndatorit a trimite pe tot anul sultanului la Fez, prezenturi luate gratis din foburgul evreilor.

Negrul cel buzat, cu ochii albi =i cu sabia tot goal[, ne coboar[ ]n fine pe o scar[misterioas[,]n gr[dina saraiului.

Nou[decep\ie! }n loc de iarb[, prund =i nisip fierbinte;]n loc de copaci, st`lpi de lemn boi\i ro= =i destina\i pentru un cort... M[ ]n=el... Un singur cop[cel de iasomie zace trist ca un ofticos ]nsetat pe ruinele unui bazin f[r[ ap[. El mai are dou[ flori ve=tede, pe care negrul cel buzat etc. le rupe =i ni le prezint[ cer`nd bac=i= cu un aer amenin`\tor.

„Oare preumblatu-s-a vreodat[ ]n aceast[gr[din[una din acele cad`ne frumoase, care devin hurii pe ceea lume? Oare sc[ldatu-s-a ]n acest bazin vreo fiic[ a Orientului, lumin`nd cristalul apei cu albimea formelor sale rotunde? Oare acest mic arbor de iasomie fost-a martorul unor visuri de amor]n t[cerea nop\ilor, sub razele melancolice ale lunii? Oare petrecutu-s-a vreo dram[s`ngeroas[ ]n s`nul acestor ziduri p[r[site?“ etc.

Aceste]ntreb[ri ce ne adres[ ]n unul altuia, Angel =i eu, sunt]ntrerupte deodat[prin ni=te \ipete de usturime ce r[sun[la poart[. Ne gr[bim a ie=i din gr[din[=i vedem]n mijlocul str[zii pe un nenorocit evreu, lungit la p[m`nt =i m[surat de-a lungul spin[rrii cu patru nevre de bou. S[rmanul! Uitase de a trece prin bizunia zarafului, p`n[a nu se ar[ta]n ochii pa=ei!... Pa=a r`dea... =i sorbea cafea!

Ne dep[rt[m]n grab[de acest spectacol]nfior[tor... pentru ca s[d[m peste altul =i mai crunt! }n vecin[tatea Kasbei este un loc sterp unde se opresc caravanele ce vin de la Fez, plin de gunoieri, de st`rvuri =i de c`ini. Atmosfera e]mpu\it[de miasme fetide =i con\ine germeii tuturor boalelor ciuma=e... Av`nd a trece pe

laturea acelei pie\e, pentru ca s[mergem]n partea nordic[a ora=ului, z[rim]n mijlocul ei patru pari nal\i, purt`nd fiecare ]n v`rful lui c`te un cap de om. O potaie de c`ini sta]mprejurul parilor =i privea cu poft[la acele capete s`ngeroase; unii urlau, al\ii s[reau pe pari =i al\ii lingeau nisipul]n care erau]nfip\i!

O rece]nfiorare se strecura prin s`nul nostru la aceast[ gre\oas[ priveli=te... Fugim ]ngrozi\i departe de acest loc blestemat =i afl[m de la don Pedro c[ desc[p[\`nal\ii au fost ni=te ho\i vajnici din mun\ii Uadras. Ei uciseser[, cu 15 zile mai]nainte, pe doi negu\itori portughezi, care c[l[toreau f[r[a fi]ntov[r[=i\i de solda\i. Cine =tie dac[cei trei arabi care ne-au]nt`mpinat la izvorul C[milelor nu f[ceau parte din banda ho\ilor prin=i =i executa\i?

]n urma acestor impresii, Angel =i eu ne sim\im dezgusta\i de Tetuan, s[tui de Africa =i decidem a ne]ntoarce]n Europa c`t mai cur`nd;]ns[afl[m de la ciceronul nostru c[de-abia peste 12 zile are s[treac[un vapor pe l`ng[ \[rmul unde ne g[sim. Angel, furios de a fi obligat a prelungi at`t de mult =ederea lui]ntre arabi =i evrei,]ntreab[pe don Pedro dac[nu este de v`ndut vreo barca[, fiind decis a trece canalul Gibraltarului chiar =i]ntr-o pirog[de s[lbatici. Propunere extravagant[, la care]n\eleptul portughez r[spunde c[este o feluc[a unui amic al lui, c[pitanul Andrea Spadacelli, care o s[plece a treia zi c[tre \[rmurile Spaniei =i ne]ndeamn[a ne]n\elege cu d`nsul. Accept[m! +i dup[ce]nsereaz[, ne ducem prin str[zile]ntunecoase ale ghetoului la locuin\a c[pitanului.

Locuin\a lui e]ntr-o hrub[subteran[, care seam[n[cu un g`rlici de pivni\ p[r[sit[!

]mprejurul unei mese]nc[rcate cu pahare cioc`rtite =i cu butelci de=arte, la lumina unei l[mpi care r[sp`nde=te mai mult fum dec`t raze =i]n umezeala puturoas[a acelei bol\i, cinci oameni stau pe scaune desperecheate... zic oameni, pentru ca s[nu zic bandi\i. Unul e spaniol, unul din insulele Baleare, unul maltez, unul de la

Zanta, =i c[pitanul genovez;]ns[to\i au]ntip[rit[pe fe\ele lor
aceea expresie de v`ntur[-lume, de sp`nzura\i sc[pa\i din =treang,
care sunt ve=nic]n lupt[cu legile omenirii; ei formeaz[un grup
pitoresc =i de mult[originalitate pentru un pictor;]ns[pentru
noi, care nu =tim a desena m[car un simplu nas, f[r[a-i da forma
unei cazmale, ei apar]n ochii no=tri ca ni-te bolnavi ce p[timesc
de nostalgia crimei.

C[pitanul Spadacelli, a c[rui figur[ascu\it[seam[n[cu o
bard[, intr[la]nvoial[cu noi =i ne]nchiriaz[feluca, de=i a mai
]nchiriat-o cu o zi mai]nainte unei familii de evrei. Apoi ne cere
arvun[, promi\`ndu-ne c[va pleca negre=it a treia zi, pe orice
timp, fie marea lini=tit[sau furtunoas[. Deci mul\umi\i de aceast[
tocmeal[, ne gr[bim a p[r[si b`rlogul c[pitanului =i ne]ntoarcem
la locant[.

Gravioasa Clara ne a=tepta]n galerie. O rug[m s[ne mai c`nte
ce-a =ti, pentru ca s[ ]mpr[=tie cu glasul ei impresiile triste ce am
cules]n vizitarea ora=ului, =i ea, sco\`nd acorduri sonore din
ghiumbrea, c`nt[urm[toarele poezii arabe:

HAAB ENN | A

*Haab enn\la mtel el Gamra
Tobah'a ib`t =`ghi.
La ghers fih] tamra
La aïn tidjri suaghi.
Djr`li bahal dhib a`mra
At=an lu met baghi!*

AMORUL UNEI FEMEII

Amorul femeii e ca luna,
Cine-o urm[re=te adoarme ostenit.
E un cop[cel care nu produce curmale;
E un izvor care nu formeaz[p`r`u.
S-a]nt`mplat cu mine ca =acalului de Amra,
]nsetat =i mort de sete!

EL HABB

*El Habb la ua= bes sif,
La ua=i bel ghanzeria.
Khiar el habb idji]l el kif
Letnin]l ferd nia.*

AMORUL

Amorul nu se c`=tig[prin sabie,
Nu se c`=tig[prin viclenie.
Cel mai bun amor vine din capriciu.
Am`ndoi au aceea=i soart[!

C~NTEC

Compus de o t`n[r[fat[din neamul Metelilor, al c[rei iubit fusese ucis]ntr-o razzie.

<i>Ia khil selem ba= rahukhtuli ?</i>	O! cavaleri ce reveni\i teferi ! Cum]mi reveni\i?
<i>B`ma udju tghibli, Gululi?</i>	Cu ce obraz v[prezenta\i mie ? R[spunde\i.
<i>Fikum=' men'hô N]ui?</i>	Este vreunul printre voi care s[voiasc[a m[r[zbuna?
<i>Fikum=' men'hô ierkeb eddernaui ?</i>	Este vreunul printre voi care s[=tie a pune piciorul]n scar[?
<i>Fikums' men'hô sedr'hô]l re\as ilauri</i>	Este vreunul printre voi al c[rui piept s[resping[gloan\ele?
<i>Seddekt]lih habbi u u\uli ?</i>	Aceluia voi prodiga amorul =i s[rut[rile mele.

8 octombrie. — Zi de odihn[, consacrat[coresponden\ei. Angel scrie urm[toarea circular[ ]n mai multe exemplare, destinate amicilor lui din Englitera:

„Poim`ine plec din Tetuan. Un c[pitan de feluc[, anume Spadacelli, fost pirat de meserie, s-a tocmi cu mine ca s[ m[ duc[ la Gibraltar. Dac[, din ]nt`mplare, el m-ar ucide, sau dac[m[voi]neca]n canalul ce desparte Europa de Africa, cred c[ai da o prob[de mare iste\ime de spirit nea=tept`ndu-m[ ]n zadar..

Amicul t[u SHERRY ANGEL“

— C[rui curier ai de g`nd s[ ]ncredin\ezi aceste circulare?]l]ntreb... c[ci serviciul po=tal nu este]nc[organizat]n imperiul Marocului.

— Am de g`nd s[ le \in ]n portofoliu p`n[la Gibraltar!...]mi r[spunde amicul meu cu s`nge rece.

— Minunat[idee! R[spunsul t[u naiv]mi aduce aminte de un r[va= trimis de la Moldova]n Fran\sa, cu adresa: *Fiului meu iubit...*

la Paris!... Peste o lun[se prezint[un t`n[r la biroul po=tei =i zice ]mpiegatului francez: *Domnule, nu cumva a venit o scrisoare de la tat[l meu? — Cum nu!?* r[spunse ]mpiegatul r`z`nd: *Numai p[rintele unui fiu ca d-ta a putut fi]n stare s[-ti scrie sub o asemenea adres[. Iat[r[va=ul!*

Angel r`de cu hohot, dup[ obiceiul lui, ]nc`t sperie copiii lui Nahon, apoi replic[:

— Alt[naivitate!... }n anul 1846 plecasem din Englitera, f[r[a spune p[rin\ilor mei]n care parte a lumii voiam s[c[l]toresc. Av`nd un mare interes de a sta dou[ luni de zile ]n Vene`ia =i a face ca s[mi se piard[urma, vorbisem cu fratele meu, ce se afla]n Paris, s[vesteasc[amicilor no=tri c[eu a= fi dus]n Egipt; iar]n privin\a coresponden\ei, ne pusesem la cale]mpreun[ca s[-i trimit lui scrisorile mele cu data din Alexandria sau din Cairo. Fratele meu avea a le expedia apoi la Londra p[rintelui meu, ca scrisori aduse de un c[l]tor sosit din Egipt... Astfel s-a =i urmat;]ns[ ]nchipuie=te-\i mirarea mea primind deodat[chiar]n Vene`ia r[spunsurile tat[lui meu!... Ele ]ncepeau a=a: *Am citit cu bucurie r[va=ele tale din Cairo, scrise ]n Vene`ia* etc.

Un amic al s[u m[ ]nt`lnise ]ntr-o zi pe Rialto =i ]l ]n=tiin\ase de prezen\ta mea incognito ]n Vene`ia!

— Alt[istorie! adaug eu;]ns[aceasta are ceva miraculos,]n care hazardul joac[un rol extraordinar!... La anul 1838 un amic al meu, venit de cur`nd la Paris ca s[-i fac[studiile,]mi zice]ntr-o diminea\ de toamn[:

— Plec m`ine la America.

Eu, crez`nd c[glume=te,]i r[spund: c[l]torie bun[!

— S[-mi scrii, adaug[el.

— Bucuros, dar cum =i unde?

— Prin po=t[=i]n America... adio!

+i]n adev[r el plec[a doua zi... Trei luni]n urm[, f[c`nd cuno=tin\ cu un c[pitan de corabie, dnul Langlois, care avea a se duce la Filadelfia,]l]ntrebai dac[voie=te a se]ns[rcina cu un

r[va=. C[pitanul primi =i, r`z`nd, b[g[ ]n buzunar scrisoarea mea adresat[: *Domnului Eugenie Alk... }n America!*

Dup[un an, g[sindu-m[la Ia=i, v[d pe amicul meu d`nd busta ]n camera mea. El ]mi sare ]n bra\`e, strig`nd: „Am primit-o!“

— Ce ai primit?

— Scrisoarea ta... Iat-o!

Iau r[va=ul =i constat c[e]ntocmai acel]ncredin\`at c[pitanului Langlois. Mirarea mea nu se poate exprima.

— Dar cum s-a]nt`mplat de \i-a c[zut la m`n[aceast[scrisoare f[r[adres[,]n fundul lumii?

— Iat[cum! r[spunde Alk... a=ez`ndu-se pe canapea: Dup[ multe alerg[ri prin Statele Unite, ajunsese la Filadelfia =i ]n timp de =ase s[pt[m`ni m[duceam]n toate zilele la po=t[ca s[caut scrisori, de=i nu a=teptam nimic; c[ci]n str[in[tate dorul de a primi ve=ti de acas[devine o monomanie. }n toate zilele m[ ]nt`neam dinaintea biroului cu un necunoscut care, ca =i mine, c[uta ]n z[dar r[va=e din Europa. Decep\`ia noastr[comun[fu un motiv natural de a face cuno=tin\`[ ]mpreun[ =i de a ne pl`nge de neglijen\`a amicilor no=tri.

— De unde a=tep\`i d-ta scrisori?... m[ ]ntreab[ ]ntr-o zi acest str[in, ie=ind cu mine de la po=t[.

— De la Moldova,]i r[spund.

— Cum? replic[el, oprindu-se]n loc. E=ti rom`n?

— Dar, domnule.

— Nu cumva te nume=ti Eugenie Alk...?

— Tocmai.

— Iat[dar o scrisoare pentru d-ta! +i zic`nd aceste cuvinte, dnul Langlois scoate din portofoliu =i-mi d[ r[va=ul t[u... Era s[ cad ]n mijlocul str[zii ame\`it, ca de dambla!...

Angel, nevr`nd s[ r[m`ie]n urm[de mine cu anecdotele extraordinare,]mi nareaz[o]nt`mplare foarte bizar[ a unui curier trimis din Englitera ]n India. Eu cerc a-l ]ntrece prin un roman ]nchipuit, el ]=i fr[m`nt[mintea ca s[iscodeasc[o minciun[

gogonat[, =i astfel o ducem, at` t ]n camer[, c` t =i pe strad[,]ntr-un
=ir ne]ntrerupt de pove=ti.

Spre sear[don Pedro y Guypuscoa vine de ne propune ca s[
asist[m la un bal de nunt[evreiasc[. Ne pogor`m =i vedem strada
plin[de lume. O mul`ime de evrei, b[rba\i, femei =i copii, cu
lum`n[ri aprinse ]n m`n[, trec]n procesie, preceda\i de o orches-
tr[; dar ce orchestr[!... o vioar[, dou[tobe mici]n form[de c[u=e,
acoperite cu piele de m[gar, =i mai multe dairele vopsite]n verde.
Muzican\ii produc o cacofonie s[lbatic[, evreii c`nt[un soi de
psalmodie tr[g[nat[, copiii sar \ip`nd sau se dau de-a roata, =i
vreo trei femei,]narmate cu badanale, merg de v[ruiesc pragurile
tuturor caselor din strad[, precum =i pere\ii casei unde s-a f[cut
nunta cu o zi mai]nainte.]n fine to\i intr[=i se ticsesc]ntr-o
camer[, =i balul]ncepe:

Din grupul nevestelor se deta=eaz[pe r`nd c`te una, vine]n
mijlocul spectatorilor =i,]ntorc`ndu-se]n loc, se r[\oie=te, se
=olde=te,]=i fr`nge =alele, ridic[bra\ele]n sus =i d[ochii peste
cap; pe urm[se retrage obosit[, l[s`nd r`ndul alteia, care o imi-
teaz[cu aceea=i lips[de gra\ie.

Iar]n vreme ce d[ ]n\uitoarele se zbucium[astfel, invita\ii se
apropie de ele, se fac a aduna *bani*]n perii lor =i arunc[c`te o
moned[de aram[ ]ntr-un talger. Ni se spune c[aceast[colect[e
destinat[muzican\ilor =i a=a trebuie s[fie; c[ci harhalaia lor
cacofonic[cre=te treptat]n propor\ie cu colecta. Dup[dan\ se
aduce o masa cu tablale pline de nuci uscate, de turte az[mii =i
de dulce\uri de harbuz. To\i gust[din ele =i beau c`te un p[h[ru\
de rachiu]n fericirea =i plodirea tinerilor c[s[tori\i. [...]

Nemaiav`nd a petrece dec`t o noapte]n Tetuan, Angel se pune
a studia arii arabe =i a le executa pe cornet; iar eu m[ocup de
coordonarea unui mic vocabular romano-marocan. Acest rod
=tiin\ific al voiajului meu pe \[rmurile septentrionale din Africa]l
dedic compatrio\ilor mei, av`nd deplina convingere c[ei nu=i
vor bate capul cu d`nsul.

}ns[unele cuvinte din el, le supun spiritului investigator, critic =i analitic al sapien\ilor filologi, etimologi=ti =i lingvistici, care negre=it se vor servi de ele, pentru ca s[probeze c[arabii marocani se trag din str[mo=ii no=tri romani, de exemplu:

Lella, sinonim de *lelea* rom`n[, precum *Nena-Saib* din India a fost *Nenea Saib*.

*Ard, p[m`nt*, a=a numit pentru c[ arde focul vulcanic ]n s`nul lui.

Phar; marea. — Ce este oceanul dec`t un vas imens, un pahar plin de saramur[?

Ras, capul. — Arabii]=i rad capul; ergo: fiecare poart[pe umeri un *cap-ras*.

Fum, gura. — Arabii fumeaz[necontenit, gura lor e numai fum.

Nif, nas. — Cuv`nt de origine latin[, din care francezii au format verbul *renifler*, adic[a trage pe *nas*.

Enuar; floare. — Sub clima Africii plantele]nfloresc]n luna *enuar; ienuar; ianuar*. Numele florii caracterizeaz[timpul]nfloririi.

Lira, flaut. — Cuv`nt latinisim!

Ih`d; jidov*. — adic[ e *h`d, ur`cios etc.

M'buz, s[rutat. — Lipire de buze,]mbuzare... Arabii s[rut[mult mai etimologic dec`t noi rom`nii etc., etc.

9 octombrie. — Pe la 10 ore, don Pedro ne aduce doi cai frumo=i, care umplu cartierul de nechezuri =i de tropote de copite pe pavea... Ne lu[m adio de la familia lui Salomon Nahon =i l[s[m pe gentila Clara fericit[de completarea zestrei sale. Angel scrie numele noastre pe albumul locantei =i adaug[un distih]n versuri engleze=ti, pe care eu le traduc al[ture]n limba rom`n[:

Am v[zut]n Tetuan
Un hagiú despot, \igan,
Patru capete t[iate
+i g`rbace pentru spate!...
Deci]n grab[, fug de el,
Subsemnatul, eu, Angel!

Ie=ind din ora=, apuc[m pe un =es nisipos, m[rginit]n st`nga de colnice acoperite cu livezi =i cu tufe de cactu=i colosali, iar]n dreapta, ap[rat de mun\ii Beni-hasan, mun\i de form[bizar[=i]nveli\i cu p[duri. }n fa\va noastr[sticle=te la soare marea albastr[=i lin[, ca un lac de smarald lichid. Ea ne atrage cu farmecul ei misterios... O fug[de cal, =i iat[-ne la vam[, adic[la o hardughie ruinat[=i]nghesuit[de cai, de m[gari [...] =i de alte multe lighioi. Aceast[companie pu\in sociabil[ne oblig[a c[uta un refugiu sub un copac, pe malul unui r`u ce curge aproape, r`ul Uad Mar\in, ca s[a=tept[m barca ce ne va duce la feluca lui Spadacelli. Dincolo de ap[stau culcate pe genunchi vro zece c[mile, rume-g`nd ]n lini=te; mai departe, trec ]n zbor un c`rd de p[s[ri de mare, ce se]ntorc de la pescuit =i se duc s[se odihneasc[ ]n cuiburile lor. Un vultur colosal se rote=te deasupra noastr[, la o]n\ltime unde apare de-abia c`t un porumbel. Pe=tii se alung[pe sub mal =i prin mi=c[rile lor ne fac a uita c[a=tept[m de mai multe ore.

}n fine, barca sose=te, ne suim]n ea =i, arunc`nd o ultim[ privire asupra panoramei de primprejurul nostru, observ`nd c[de aici ora=ul Tetuan are aspectul unui =ioi de ziduri albe, ce s-ar pogor]]ntre dou[dealuri,]ncepem a luneca pe nesim\ite]n cursul apei. R`ul Uad-Mar\in ne duce lin p`n[la v[rs[tura lui]n mare, =i marea ne prime=te cu bl`nde\e.

Un orizont larg =i limpede se deschide]n calea noastr[; pare c[r[sufl[m mai u=or, cu c`t ne dep[rt[m de \[rmurile barbare ale Africii... Zece lovituri bune de v`sle =i abord[m feluca, adic[o mic[cor[bioar[ce nu are dec`t un catarg. Iat[-ne acum pe pod,]n prezen\ a c[pitanului Spadacelli =i a tovar[=ilor lui, care ne primesc f[r[nici o demonstrare de mul\umire, dar ce ne surprinde mult este c[reg[sim acolo pe evreul cel cu muc de curcan pe nas =i pe juna evreic[frumoas[, care f[cuser[voiajul cu noi de la Tarifa p`n[ la Tanger. Ei se cununaser[ la Tetuan =i se duceau acum s[ se a=eze la Algesiras, ]n fa\ cu Gibraltarul. Feluca era ]nchiriat[ de d`n=ii, prin urmaj,]nghesuit[de boccelele lor cu zestre, m[rfuri =i obiecte de menaj, p`n[=i cu=ti pline de g[ini.

Angel se bucur[mult re]nt`lnind pe gra\ioasa Rahila =i devine pe loc cavalerul ei servant. El ]i promite s[ o scoat[ ]not p`n[la marginea Spaniei, dac[ar face naufragiu feluca lui Spadacelli;]ns[adaug[c[pe b[rbatul ei l-ar l[sa bucuros]n seama pe=tilor amatori de carne cu=er. Rahila se ro=e=te pu\in, dar]n fine r`de =i pare c[ nu descuviin\eam[ sim\irea egoist[ a lui Angel. C`t pentru jup`nul Manas, gelozia lui de]nsur[\el e]n[du=it[prin grija ce-l domin[ ]n privirea boccelelor.

Pe la asfin\itul soarelui feluca]ntinde dou[p`nze triunghiulare, ca o pas[re care=] deschide aripile =i se ]ndreapt[ de-a lungul malurilor spre Capul Negru. V`ntul sufl[destul de tare =i-i d[o mi=care destul de rapid[. Ea trece al[ture cu un fort vechi, rotund, =i se apropie de *Insula Porumbilor*. Mii de hulubi =i-au ales domiciliul pe aceast[st`nc[ ]ngust[ =i nelocuit[, ]ns[ ades vizitat[ de ofi\erii garnizoanei din Gibraltar, care iubesc v`natul...]n fa\ cu Capul Negru, v`ntul cade, iar feluca se leag[n[ molatic ]ntre fosforescen\am[r]ii =i fosforescen\astelelor. Luna r[sare pe cre=tetul mun\ilor Africii, ]ntocmai ca un monolit ]nfocat =i azv`rlit]n v[zduh de un vulcan. Noaptea e lin[, cald[, poetic[=i]ndemn[toare de visuri pl[cute. To\i pasagerii stau pe pod, unii fum`nd, al\ii c`nt`nd ]ncet, al\ii =optind, fiecare aleg`ndu=]i tovar[=ul sau tovar[=ii s[i: c[pitanul Spadacelli cu oamenii lui l`ng[ c`rm[, Angel cu Rahila]n cap[tul felucii, iar jup`nul Manas cu boccelele lui aproape de catarg. Din timp]n timp \ipete de p[s]ri leg[nate pe valuri surprind auzul =i de=teapt[cotcod[citul g[inilor din cu=ti.

Din distan\ ]n distan\, pe maluri, clipe=te c`te-o lumin[ misterioas[. Una din ele arat[ st`nca de care s-a zdrobit o corabie francez[ ]n s[pt[m`na trecut[; iar celelalte sunt focuri ]mprejurul c[roro se a\in la p`nd[arabi care tr[iesc din prada vaselor naufragiate.

Dincolo de Capul Negru v`ntul se st`rne=te din nou,]ns[ast[dat[cu furie; r[coarea nop\ii devine p[trunz[toare, luna se ascunde dup[un nour lung, marea se]ncre\e=te =i feluca salt[ca

o strecheat[, lu`nd direc\ia spre ora=ul Ceuta, ce apare ca o fantasm[ prin ]ntuneric. Pasagerii se ghemuiesc de-a lungul podului, Spadacelli =i marinarii lui alearg[, r[ncnesc, se ]njur[ ]n toate dialectele neolatine, sub pretext de a schimba pozi\ia p`nzelor, g[inile \ip[, ca =i c`nd le-ar fi apucat istericale, iar jup`nul Manas se vaiet[de stomac, f[r[a se preocupa de soarta Rahilei... =i a lui Angel. Am`ndoi au disp[rut!... Unde?... C[zut-au]n mare?...

Eu m[pogor sub pod =i m[ ]ntind pe o p[ur[de bob uscat, care, urm`nd plec[rile felucii, curge ca o ap[ =i se gr[m[de=te c`nd pe-o lature, c`nd pe cealalt[ a cor[bioarei, str[mut`nd cu ele teancurile de m[rfuri ale jup`nului Manas. La lumina unei mici l[mpi m[ afund ]n visuri, reamintind diversele incidente ale primbl[rii mele pe litoralul Marocului, apoi g`ndirea mea zboar[la Moldova,]n mijlocul persoanelor legate de mine cu tainicele lan\uri ale iubirii.

Leg[narea felucii m[aduce pe nesim\ite]ntr-o somnolen\[u=oar[, prin care aud dou[glasuri =optind]n tain[. Unul zicea:

— Cum g`nde=ti, Antonio?... Manas e bogat?

— Foarte bogat, r[spundea cel[lalt, toat[marfa din feluc[e a lui.

— +tii una, Antonio?

— Dac[l-am arunca]n mare pe jidan, cu tot neamul lui, marfa ar r[m`nea a noastr[,

— M-am g`ndit =i eu la asta,]ns[...

— Ce]ns[?...

— Englezii cei doi ne stinghiresc.

(N.B. Acei englezi erau Angel =i eu.)

— *Corpo di Bacho!*... De n-ar fi ei]n feluc[, bun[treab[am face =i nimeni n-ar =ti nimic[.

— *Sangue de la Madona!*... Din cauza lor pierdem o comoar[ ]ntreag[!

Aceast[conversa\ie m[de=teapt[,]ns[un sim\[m`nt de curiozitate m[face a simula c[dorm. Privind printre gene, v[d

pe doi dintre tovar[=ii lui Spadacelli ghemu\i]ntre boccele. Ei se]ncearc[a le deschide, pentru ca s[fure obiecte din ele; dar neizbutind =i tem`ndu-se de a fi surprin=i, se apuc[ de o alt[ opera\ie. Lu`nd fire de bob uscat, le t[ciuneaz[la focul l[mpii, =i cu ace=ti c[rbuni zugr[vesc tot soiul de cruci pe]nvelitorile teancurilor; apoi, s[v`r=ind aceast[ lucrare artistic[, ei se duc pe pod, r`z`nd =i zic`nd: s[vezi m`ine diminea\[ ce str`mb[turi are s[fac[Manas, c`nd =i-a vedea averea cre=tinat[!

Gluma acestor doi asasini m[treze=te =i-mi alung[somnul. Ies pe pod =i z[resc]n st`nga un deal nalt cu ora=ul Ceuta ]n poale. E miezul nop\ii! ora=ul doarme, pasagerii dorm, g[inile dorm, chiar jup`nul Manas st[lungit l`ng[cu=c[=i hor[ie=te ame\it de boala m[rii,]ns[Angel =i cu Rahila nu apar nic[ieri. Negre=it =i ei dorm acum]n fundul m[rii.

De-aici feluca, zg`l`it[ca de friguri, c`rne=te ]n dreapta, av`nd a traversa canalul de Gibraltar =i a se feri de numeroasele cor[bii ce trec din Mediteran[ ]n ocean =i viceversa. Pericolul e mare, ne]ncetat, c[ci la tot momentul suntem amenin\a\i de a vedea un vapor sau o corabie cu trei catarge trec`nd peste noi =i trimi\`ndu-ne]n lumea staco=ilor!... Dar,]n fine, geniul protector care ne-a sc[pat din m`na arabilor ne scap[=i de aceast[ru=ine.

Peste c`teva ore de o naviga\ie grea =i tulburat[, r[sare ]n ochii no=tri st`nca m[rea\[a Gibraltarului, cu farul ei aprins]n frunte. Ne mai lupt[m c`tva timp cu valurile =i cu v`ntul ce ne]mpotrivesc, =i odat[cu faptul zilei intr[m]n port... Hosanna! iat[-ne iar]n Europa civilizat[!

Feluca lasa ancora]n mijlocul unei flote]ntregi de vase de r[zboi =i de nego\; to\i pasagerii se trezesc]n mul\umire;]nsu=i Angel mi se arat[, ie=ind de nu =tiu unde...]ns[=i dr[g]la=a Rahila apare trandafirie ca raza dimine\ii...

Iar c`t pentru jup`nul Manas,]n vreme ce amicul meu =i eu debarc[m din feluc[,]l auzim sco`nd \ipete de curcan =uierat la vederea crucilor zugr[vite pe marfa lui! Dec`t semnul crucii, el ar fi preferat mai bine coarnele dracului!

Post-scriptum. — După voiajul nostru în imperiul Marocului și după vizitarea stăncii Gibraltarului, unde în loc de vegetație cresc tunuri, 800 de tunuri, ne decidem a intra în Spania. Luând dar adio de la amicii noștri din garnizoana Gibraltarului, bravii ofițeri Ingham, Hancock și Derey, cu care am făcut minunate primburile la Algesiras și la San-Rocco, două orașe mici spaniole din vecinătate, ne îmbarcăm pentru Cadix pe vaporul francez „Pericles”.

Iată itinerarul acestei noi și mult interesante călătorii:

De la Cadix la Sevilgia, pe râul Guadalquivir.

De la Sevilgia la Cordova, în diligență înhamată cu 12 cățari.

De la Cordova la Baylen și Grenada.

De la Grenada la Jaen, Val-de-Penas, Aranjuez, Madrid.

De la Madrid în Franța, prin Biscaia.

Însă acest voiaj îl voi descrie pentru petrecerea amicilor mei, când a binevoi condeii să mai alerge pe hârtie, cum am alergat eu vesel și bine dispus în patria lui Cid-Campeador și a lui Don Quichotte.

C~NTECE DE STEA +I POVESTEA VORBEI
DE ANTON PANN

Exist[la noi o carte foarte pre\ioas[=i de o mare]nsemn[tate, un adev[rat tezaur de spiritul =i de]n\elepciunea poporului rom`n; =i]ns[acea carte, necunoscut[de acei care ar trebui s[o cunoasc[, zace lep[dat[ ]n fundul libr[riilor!

Ca =i d`nsa, autorul ei, pierdut ]n umbr[, a fost pe timpul lui victima superbiei ignorante, =i chiar ast[zi, c`nd societatea noastr[s-a democratizat, ast[zi, c`nd oamenii litera\i =i-au dob`ndit un loc la soare, numele lui Anton Pann de=teapt[mai mult imaginea unui psalt de stran[, dec`t suvenirul unui poet.

Cine a fost Anton Pann?

— Un simplu c`nt[re\ de biseric[, iat[ce r[spund indiferen\ii!

— Ce a scris Anton Pann ?

— *Spitalul amorului*, iat[ce r[spund ignoran\ii!

E timpul dar a spune adev[rul =i a face lumin[pe morm`ntul unui om de merit, care ]n cursul vie\ii sale modeste a scris f[r[ a se g`ndi la recompens[, =i a cules, coordonat, publicat *Proverburile* noastre, acele cuget[ri ie=ite din cumin\ia rom`nului, sub forme concise =i originale, acele aforisme n[scute la =coala experien\ei seculare, acele adev[ruri

de prin lume adunate
=i iar[=i la lume date.

Ne pare mult r[u c[nu posed[ ]m noti\ve biografice asupra *dasc[lului* Anton Pann, pentru ca s[le public[ ]m aici; c[ci tot ce prive=te via\a unui autor este interesant. Ne lipse=te asemenea lista complet[a scrierilor sale =i nu putem]n=ira deocamdat[dec`t

urm[toarele, pe care ni le aducem aminte. L[s[m dar altora, mai bine informa\i, mul\umirea =i datoria de a umplea aceast[lacun[. Anton Pann a publicat un poem]n mai multe tomuri, tradus din limba greceasc[ ]n versuri rom`ne=ti, sub titlul de *Erotocrit*.

— *N[zdr[v[niile lui Nastratin Hoge*a.

— *O =ez[toare la \ar[*, tablou viu de obiceiuri c`mpene=ti,]n care sunt diverse hore populare.

— *C`ntece de stea*, sau versuri ce se c`nt[ ]n seara na=terii Domnului Cristos, cu un adaus de *c`ntece morale* =i de note bizantine de muzic[, numite *glasuri*.

— *Spitalul amorului*, colec\ie de c`ntece de lume =i de c`teva hore =i balade populare.

— *C`nt[torul be\iei* =i *via*a be\ivului *poc[it*.

— *Povestea vorbei*, sau culegere de zicale rom`ne=ti (3 tom.¹)

]n toate aceste volumuri =i bro=uri autorul d[probe de un spirit adev[rat rom`nesc, de cuno=tin\a deplin[ a limbii poporului =i de o mare facilitate de versificare, =i chiar unele pasaje din bro=ura c`ntecelor de stea au meritul lor. A=a,]n c`ntarea a XIX g[sim r[stignirea lui Cristos:

Atunci iuzii l-au luat,
L-au b[tut, palme i-au dat,
Cu spini l-au]ncununat,
+i]n obraz i-au scuipat.
De haine l-au dezbr[cat,
Cu crucea l-au]nc[rcat,
+i merg`nd l-au r[stignit,
Cu cuine l-au pironit,
Cu o\et l-au ad[pat,
Fiere i-au dat de gustat!
+i sufletul c`nd =i-a dat
Un osta= a alergat,

¹ Afar[de acestea a mai publicat *Epitaful* sau *Prohodul* Domnului nostru Iisus Cristos, *Proschin[torul* sau]nchin[torul sfintelor locuri =i *Doxastarul* [V. A].

Cu sulii\ a l-a]mpuns.
 S`nge =i ap[au curs!
 Aceste cerul v[z`nd
 +i p[m`ntul ner[bd`nd,
 Din temelii s-a cl[tinat,
 Soarele a]nnegrit,

Pietrele s-au despicat! etc.}n c`ntarea XX, care urmeaz[, g[sim
 o descriere a iadului, precum se vede zugr[vit]n pridvoarele unor
 biserici vechi:

V[zui balaur c[sc`nd
 +i din gur[foc v[rs`nd,
 Curg`nd ca un r[u]ntins
 }nfl[c[rat =i nestins.
 V[zui popi muli eretici
 Cu dasc[li =i gr[m[tici
 Arunca\i cu capu-n jos
 }n focul cel fl[c[ros,
 +i draci]i]mpingeau,
 Cu sulii\i]i]mpungeau.
 V[zui]mp[ra\i tirani,
 De g`turi cu bolovani.
 }n v[paia cea de foc
 Draci b[t`ndu=-i de ei joc.
 V[zui negustori]n r`nd
 Care-n=el =i lips[v`nd,
 Unii cu m[suri de g`t
 Se t`nguiau am[r`t;
 Al\ii cu c`ntare-n nas
 Se v[itau cu mare glas,
 Al\ii cu foarfeci =i cot
 }i ducea para]not.
 V[zui =i muieri]n munci
 Care=-i leap[d[-a lor prunci
 Sau f[r[mil[=i dor
 }n p`ntece]i omor.
 V[zui arz`nd]n vulvori

Boga\i ne]ndur[tori
 Care tot s-au veselit
 +i s[raci n-au miluit!... etc.

Dup[aceast[descriere a iadului, vine ca un contrast veselitor tabloul raiului:

V[zui raiul cel frumos,
 Ca soarele luminos,
 +i mese]ntinse de r`nd,
 Pe ele f[clii arz`nd;
 Iar]mprejur drep\ii stau
 +i bucurie gustau.
 V[zui sfin\i prea lumino=i,
 Apostoli =i cuvio=i
 +i cete de mucenici,
 De tineri, b[tr`ni =i mici.
 V[zui =i sfinte muieri
 Petrec`nd ]n m`ng`ieri
 Cu cununi de diamant
 +i podoabe de brilliant
 }mpreun[d[n\uind
 +i pe Dumnezeu sl[vind.

}n adausul de *c`nt/ri morale* se afl[ unele strofe luminate de razele poeziei. }n c`ntarea III *Prim[vara*:

Ah! iat[a sosit iar[
 Frumoasa prim[var[
 Cu flori =i cu verdea\
 +i plin[de bl`ndea\
 Precum noi o dorim.
 . . . . .
 Dumbrava-nr[murat[
 Ce fuse scuturat[
 Acum]ntinere=te
 +i frunza se m`ndre=te
 Cl[tindu-se de v`nt.
 . . . . .

Prin pomi, prin r[murele
 St`nd fel de p[s[rele
 Cu bucurie mare
 R[sun' dulce c`ntare
 Cu toate melodind.
 . . . . .

}n c`ntarea IV: *Via\la omului:*

Omul este ca iarba,
 Zilele ca o floare
 Ca timpul trec[toare...
 A=a va]nflori!...
 C`nd e]n tinere\e.
 Se afl[-n prim[var[... etc.
 C`nd e]n b[rb[\ie
 }n toamn[se ive=te... etc.
 C`nd e ]n b[tr`ne\e
 Atunci intr[ ]n iarn[,
 C`nd nori]ncep s[cearn[
 +i se-n[lbe=te tot.
 Ca floarea cea uscat[,
 +i-n seam[neb[gat[.
 Se pierde sub z[pad[
 Ca =i c`nd n-a mai fost...
 Astfel dar este omul
 De orice stare-n lume,
 Aib[ori=ice nume,
 Astfel e trec[tor.
 C`t s[se osteneasc[
 Slav[s[dob`ndeasc[,
 Zadarnice sunt toate,
 C[ci este muritor!

}n c`ntarea VIII: *Dragostea:*

Ca dragostea mai scump nume
 Nu e pe acest p[m`nt.
 Ea-i]mp[r[teas[-n lume,

Ei toate supuse s`nt.
 Dragostea]n orice cas[
 St[ca o floare pe mas[
 +i z`mbe=te tutoror... etc.

}n c`ntarea X: *Pustnicul*:

Am l[sat m[rire, lume,
 Am l[sat lux =i palat,
 Am l[sat =i rang =i nume
 +i-n pustiu m-am dep[rtat,
 Unde amu\ita st`nc[
 +i nesim\itorul cr`ng,
 La-ntristarea cea ad`nc[
 Nu pot auzi c`nd pl`ng.
 Unde v`nturile sun[
 Prerump`nd al meu suspin
 +i-l duc ca o jertf[bun[
 C[tre cel c[rui m[-nchin... etc.

Dup[aceste c`teva exemple se poate cunoa=te natura sim\irilor, precum =i stilul lui Anton Pann; iar din toate operele sale, cea mai important[ este *Povestea vorbei*, la care el a trebuit s[ consacre mai mul\i ani de lucrare; c[ci pe l`ng[proverburile a ad[ugat multe anecdote populare, scrise]n versuri care se leag[str`ns ]ntre ele. Trei volumuri formeaz[ acea minunat[ colec\ie, ce se poate cu drept cuv`nt numi *Filozofia poporului rom`n*. Ele cuprind =iruri lungi de zicale, unele, ]n mic num[r, traduse din limbi str[ine, iar cele mai multe culese din gura poporului nostru, =i acele =iruri sunt coordonate cu inteligen\]; c[ci de=i num[rul lor e considerabil, nu exist[ nici o confuzie ]ntre d`nsele. Astfel, de pild[,]ntr-un =ir g[sim toate proverburile relative la *fric[* sau la *vitejie*,]n altul acele ce se raport[la nerozie...etc. =i de fiecare sunt lipite anecdote originale, povestite cu destul talent.

S[r[sfoim acele trei volumuri ale lui Anton Pann =i, de vom alege ce-i mai caracteristic]n fiecare =ir de proverburile, vom

compune o comoară de cugetări, care ne va face mândri de profunda cumînție a neamului românesc[...]¹

Aceste extrageri din *Povestea vorbei* sunt de natură a convinge că în adevăr uvragiul lui Anton Pann este o operă națională de un foarte mare preț, atât pentru noi, cât și chiar pentru filologii străini; iar judecând după varietatea anecdotelor adăugate pe lângă proverburile, precum și după felul celorlalte publicații, adică: *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogeia*, *Moș alb* sau *Oșeztoare la țară*, *Spitalul amorului*, *Cântătorul beției*, *Cântece de stea* etc., venim a crede că Anton Pann cunoștea cu desvârșire datinile naționale, că el era vârt deplin în pielea românului, și că mintea lui era o comoară de cântece, de cimilituri, de pocalituri și de istorioare de tot soiul. El a fost negreșit un om ce știa multe, și care știa a le spune; un tip de român vesel, glumeț, spirituos, pocalitor, cântăreț, povestitor, o carte plină din scoarță-n scoarță, un Pocal literat, bun de gură, bun de petrecere, precum le plăcea părinților noștri.

Asemene oameni sunt cronici în picioare, ei cunosc pe de rost *Alexandria* și *Arghir*; cunosc sute de povești populare pline de minciuni frumoase și mii de anecdote asupra țiganilor, asupra evreilor, asupra nemților, asupra rușilor, asupra sârbilor, asupra ungarilor, asupra turcilor, asupra grecilor, într-un cuvânt, asupra tuturor neamurilor străine cu care a avut a face românul. Ei vorbesc de *Ieana Cosânzana*, de *Făt-Frumos*, de *Sfarmă-Piatră*, de *Strâmbă-Lemne*, de *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, de *zmei*, de *balauri*, de *pajuri*, de *cai năzdrăvani*, de *Sfânta Joe*, de *Sfânta Miercuri*, de *Sfânta Vinere*, de *Mama pădurii*, de *stihii*, de *stafii*, de *strigoii*, de *moroii*, de *tricolici*, de *vârcolaci*, de *carul lui Sf. Ilie*, de *drăciile lui Pepelea*, ca și când ar fi copilărit în acea lume fantastică creată de închipuirea poporului.

¹ Exemplificările din opera lui Anton Pann, foarte numeroase, nu le reproducem aici.

Însă din nenorocire asemenea oameni devin din zi în zi mai rari; ei dispar sub nivelul uniform al civilizației și sub nivelul lirea preocupărilor timpului de față.

Dacă Anton Pann ar mai fi trăit, el singur ar fi fost în stare să scrie poemul național al lui Pepelea, acest tip popular de spiritul glumei al românului; el singur ar fi putut să așearne în versuri frumoase nenumăratele păcături dintre Păcală și Tândaș; însă el și-a dus veselia pe cea lume, lăsând în urmă un monument nepieritor: *Povestea vorbeii!*

În Panteonul literar al României, imaginea lui Anton Pann poartă un sigil caracteristic și mult interesant! Ea ne apare cu înțelepciunea filozofică a strămoșilor pe frunte și cu răsul malicios al lui Pepelea pe buze.

(*Mircesti, ianuarie 1872*)

UN EPISOD DIN ANUL 1848

Încercarea de răscoală din ziua de 28 martie 1848, care a avut în fața ei o nereușire atât de tristă, grație unor oameni buni de gură și mai buni în cârmă de fugă, a obligat pe mulți tineri din Moldova, victime entuziasmului patriotic, a se desăvârși, pentru că să scape de persecuțiile unui guvern cuprins de spaimă.

Unul din ei, pe care-l vom numi Vali, era mai cu deosebire amenințat de a resimți efectul acelei spaimă domnitoare, ce se traducea în acte de cruzime, însă el parveni să se refugie în munții Hangului. Visul său, în urma evenimentelor din capitală, nu înaintea la mai puțin decât la deșteptarea poporului muntene, pe care el voia să o reverse ca un torent asupra tronului. Vis naiv al unei închipiri de poet!

Acel tron devenise în adevăr un simplu scaun răscesc, după zisul mulțimii; dar prestigiul său nu se stinsese încă de tot în ochii săi; căci văzând că în amorțire și întuneric.

Vali, sosind la Hang, după multe greutate, găsi în curtea casei boieră o adunătură de vro două sute de români înarmați cu topoare, cu lănci, cu coase și cu puști; inima lui sălta de bucurie la acel spectacol neașteptat: „Iată, zise el în sine, începutul realizării visului meu!”

Prințul C., proprietarul Hangului, întâmpinându-l pe Vali cu îmbrăcăminte înaltă și rugându-l să facă un cuvânt elocvent în fața sa, pentru că să-i înflăcărească și să-i pregătească de luptă; tânărul refugiat primi cu mult umire sacra misiune de orator revoluționar și, după obiceiul

oratorilor, =i drese glasul mai]nt`i, c[ut`nd a produce note vibrante care s[p[trund[ad`nc]n sufletele ascult[torilor.

Era]nspre sear[, pe c`nd natura pare c[ e ]n a=teptare de un eveniment misterios; soarele, cobor`ndu-se dup[cre=tetul mun`ilor, p[rea c[ regreteaz[ de a nu putea asista la o scen[ at`t de nou[ ]n plaiurile Carpa`ilor; iar c`teva raze r[ze]ite printre brazi se]ncol[ceau pe crengi ca ni=te =erpi de aur. }n vale vuia Bistri]a pe patul de bolovani, =i pe c[r]rile de pe coastele dealurilor se z[reau =iruri de pl[ie=i urc`ndu-se spre curte la chemarea unui bucium.

]rarii formaser[un rond mare,]n mijlocul c[ruia intrase Vali. Exaltat =i uimit, junele nostru erou admira tipurile frumoase =i caracteristice de care se vedea]nconjurat;]n fiecare pl[ie= el privea pe un demn pogor`tor din vitezele legioane ale lui Traian, pe un adev[rat str[nepot de-al vitejilor lui +tefan-vod[! El improviz[ dar un discurs colorat de poezia iluziilor sale, gr[ind de Patrie, de glorie, de libertate, de egalitate, de fraternitate, de virtu]ile str[mo=ilor, de viitorul m[re\ al Rom`niei etc.; apoi, vroind s[ ]ncheie prin o perora]ie aprinz[toare, el se adres[de-a dreptul la \[rarii, zic`ndu-le:

— A]i aflat ce s-a]nt`mplat la Ia=i?

— Am aflat, r[spunse un v`n[tor nalt =i sp[tos, anume Cre]u; cic[ vod[ a prins pe ciocoi =i le-ar fi tras o sf`nt[b[taie... cum s-ar zice, b[taia p[pu=oiului. Bie]ii ciocoi!... nu le-a fi fost pe]ndem`n[.

Un hohot r[sun[tor se ridic[=i f[cu]ntr-o clip[jurul rondului. Vali se mira mult de acest vis produs prin ideea suferin`elor boiere=ti, ]ns[ judec`nd c[vestea]nt`mpl[rilor din Ia=i ar fi ajuns desfigurat[ ]n s`nul mun`ilor, el ]ntreprinse a face istoricul zilei de 28 martie, sub culori vii =i ]nfior[toare. El spuse ]n cuvinte bine alese cum feciorii de boieri, indigna]i de abuzurile guvernului, se ]ntrunir[ cu g`nd de a cere de la domn vindecarea suferin`elor \[rii,]mbun[t]irea st[rrii claselor de jos; respectarea drept[]ii fiec[rui om; egalitatea pentru to]i dinaintea legii, desfiin]area

privilegiilor; libertatea g`ndirii =i a presei etc.; cum guvernul trimise ]n contra lor mai multe sute de solda\i ame\i\i de b[uturi spirtoase =i o ceat[ de arn[u\i deghiza\i ]n haine militare; cum nenoroci\ii amici ai poporului fur[ ]n=ela\i cu promiteri false, prin=i, lega\i, zdrobi\i de straturile pu=tilor, t`r`\i de p[r de-a lungul str[zilor =i ]nchi=i ]n cazarm[ ca ni=te f[c[tori de rele; cum bandele arn[u\ilor luaser[ cu prad[ ora=ul, n[v[lind noaptea prin casele oamenilor sub pretext de a c[uta revoltan\i, =i fur`nd arme, argint[rii, tot ce le c[dea]n m`n[; cum lumea se ]nsp[im`ntase, crez`ndu-se ]n timpul ienicerilor =i cum, ]n fine, adev[ra\ii patrio\i erau desemna\i a fi victimele r[zbun[rii domne=ti. Vali se ]n[l\ase la culmea elocven\ei =i spera a produce o impresie... ]ns[ un om c[runt ]l ]nterupse, ]ntreb`ndu-l:

— Pentru ce s-au r[sculat boierii?

— Pentru ca s[scape \ara de o domnie tiran[=i degradat[...

— Hum! Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor! replic[b[tr`nul, cl[tin`nd din cap.

Oratorul r[mase]ncremenit!

Necomp[timirea \[ranilor pentru soarta boierilor]i smulse de pe ochi un v[l ce-i ascunsese adev[rul p`n-atunci, tristul adev[r c[ distan\sa social[ dintre clasa privilegiat[ =i popor dezvoltase ]n inima poporului o indiferen\[ absolut[ ]n privirea boierilor =i c[ abuzurile impiega\ilor f[cuser[ pe rom`ni a stigmatiza cu porecla insult[toare de ciocoi pe to\i acei care nu erau din r`ndul lor.

Vali]ncepu a se cam]ndoi de concursul gloatelor la realizarea dorin\elor sale =i, sub]ndemnul am[r`rii ce-i inundase inima, el era acum s[ apostrofeze pe \[rani ]ntr-un mod violent: *O! voi, nedemni urma=i ai lui Traian, str[nepo\i degenera\i ai lui +tefan cel Mare!... voi!... c`nd deodat[un str[in ap[ru c[lare]n curte, aduc`nd o scrisoare de la Piatra.*

Prin\ul C. se retrase deoparte cu amicii lui =i le citi scrisoarea. To\i se]ntristar[=i c[zur[pe g`nduri, c[ci, printre multe alte ve=ti

rele, corespondentul mai ad[uga: c[poli\ia din Ia=i ar fi arestat un mare num[r de persoane pe care le supunea la torturi]n]ntu-nericul]nchisorilor, c[o seam[de tineri ar fi fost expedui\i spre Dun[re]n c[ru\e de po=t[, iar c[sosind]n p[durea de la Poieni, nu departe de Ia=i, ar fi fost uci=i de arn[u\ii care-i escortau;]n fine, c[unul din =efii mili\iei, prin\ul G., plecase la mun\i cu un regiment de solda\i =i cu o ceat[numeroas[de slujitori pentru ca s[calce Hangul]n ajutorul]nvierii etc.

+tirile aceste provenite din *izvor sigur*, ca toate ve=tile ce se nasc =i se]mpr[=tie]n timpi de tulbur[ri, erau de natur[a inspira]ngrijire. Prin\ul C. form[ ]ndat[cu amicii s[i un soi de consiliu de r[zboi pentru a chibzui mijloacele de]mpotrivire =i de ap[rare.

Unul dintre membrii acelui consiliu propuse a merge cu \[ranii devale, pe malul Bistri\ei =i a se a\inea la capra podului de la R[pciune pentru a opri trecerea du=manului; un al doilea, unindu-se cu acest plan, ad[ug[cu pruden\ c[ar fi destul de nimerit s[se d[r`me chiar podul.

Un al treilea, mai fantezist, opin[de a se]nainta p`n[ pe culmea Dealului Doamnei =i acolo de a a=eza pu=ca=i prin copacii de pe marginile drumului, pentru a ploua de sus cu gloan\e ]n capetele solda\ilor, ]ns[ un al patrulea pretinse c[ nu ar fi o mi=care strategic[ de a alerga ]nainte pericoulului cu o m`n[de oameni r[u]narma\i =i nedepri=i cu r[zboaiele, prin urmare, el g[si mult mai avantajos de a sta locului pe piscul unde era cl[dit[casa boiereasc[, fiind aceast[pozi\ie foarte greu de luat cu asalt.

De fa\ la acest consiliu r[zboinic se afla =i un vechi ienicer, anume Mehmed-aga, care f[cea de c`iva ani nego\ de cherestea; el asculta serios toate opiniile, cump[ni toate planurile, apoi, lu`nd cuv`ntul, zise cu un accent turcesc destul de comic:

— Boieri, dumneavoastr[! S[mergem la pod, la R[pciune, bun este; *ama* dac[du=manul trece Bistri\va pe aiurea =i ne]nconjur[pe la spate, noi ne g[sim deodat[ ]ntre foc =i ap[, =i asta r[u este!... S[ne suim pe Dealul Doamnei =i acolo s[ne ag[\m ca momi\ele

prin copaci, bun este, *ama* dac[du=manul d[foc p[durii, noi suntem frip\i, =i asta r[u este!... s[st[m aici pe loc]nchi=i]n curte, pe v`rful piscului, bun este, *ama* la r[zboi omul se-nfierb`nt[, are sete, trebuie ap[la d`nsul. Aici ap[ nu-i! ci=mea nu-i! aici ap[ se aduce cu sacaua din vale!... Ce facem noi dac[ du=manii ne taie izvoarele? C`nd a]ncepe focul, bumba, bumba, bumba, cum stingem setea la noi? Foc la pu=c[, foc la piept, foc la g`t, asta r[u este!! Eu cred c[am nimeri mai bine dac[ne-am retrage mai]n fundul mun\ilor,]n schitul Hangului, unde sunt ziduri, unde sunt patru turnuri =i unde ap[este. Acolo st[m la meterez =i]mpu=c[m tot]n plin, bumba, bumba, bumba, ha!

Planul lui Mehmed-aga, de=i expus astfel]ntr-un mod original, p[ru cel mai cuminte =i fu adoptat]n unanimitate. Deci se ordon[preg[tirile necesare pentru retragerea pe a doua zi la schitul Hangului, iar spre paza nop\ii se a=ezar[sentinele pe la diferite locuri]nvecinate cu casa, se trimiser[zece pu=ca=i c[l[ri la cap[tul podului de la R[pciune =i se]mp[r\i merinde la oamenii aduna\i]n curte.

Acum noaptea se l[\ise ca un v[l negru cusut cu diamanturi; o lun[plin[poleia valurile Bistri\ei =i]mbr[case mun\ii cu o draperie fantastic[de lumin[. Rom`nii aprinseser[ mai multe focuri ]n curte =i se grupaser[ cete, cete ]mprejur, gr[ind, povestind, glumind =i r`z`nd de p[c[liturile ce=i adresau dup[ obiceiul lor. Vali se primbla printre grupe, raport`ndu-se cu g`ndul la timpurile acele de b[rb[\ie, unde poporul nostru era dedat cu via\ a r[zboinic[. Adeseori el cercase a=i imagina o tab[r[ de osta=i rom`ni, pe timpul lui +tefan, =i o convorbire dintre acei oameni tari care tr[iau]n fr[\ie cu moartea =i care]=i o\eliser[natura]n focul luptelor necurmate. }mb[tat de poezia mun\ilor =i a nop\ii, r[pit de aripile n[lucirii afar[din domeniul realit[\ii, el crezu un moment c[=i vede visul cu ochii. I se p[ru c[exist[cu patru secole]n urm[, c[se g[sea]n ajunul b[t[liei de la Valea-Alb[=i asculta, uimit, =oaptele de pe-mprejurul focurilor. Iat[ce auzi:

- M[i fl[c[i!]n\eles-a\i voi ce ne-a spus boierul cel fugit de la Ia=i?
 — Ba c` t h` ciu; el gr[ia p[s[re=te.
 — Cic[s[ne ducem ca s[alung[m pe vod[pentru c[vod[a prins pe boieri umbl`nd cu m`a-n sac =i i-a pus la pedeaps[.
 — Ce-avem noi cu boierii? Ei ne ciom[gesc pe noi, vod[pe d`n=ii, parte dreapt[.
 — B[taia-i din rai!
 — Dar dac[ar veni oamenii st[p`nirii ca s[ne calce]n locurile noastre?
 — Pentru ce s[vie, f`rtate?
 — Pentru ca s[ne ia seama de ce ne-am adunat cu arme la curte.
 — Le-om spune c[ne-a poruncit st[p`nul.
 — Dar dac[nu s-ar mul\umi cu at`ta =-ar c[ta s[ne fac[vreo daun[?
 — Atunci i-om ciom[gi =i noi pe d`n=ii!
 La acest r[spuns simplu, dar cuprinz[tor puse a c`nta:

Mult mi-e drag, mult mi-e drag
 Fr[\iorul de ciomag,
 ]n du=mani cu el m[bag
 +i le trag, =i le trag... etc., etc.

Vali se de=tept[din visu-i =i se apropie de grupele damelor C. ie=ite]n balcon. Aici se vorbea de o reprezentare ce se dase pe teatrul din Ia=i]n folosul s[racilor =i de talentul cu care persoanele din societatea aristocrat[jucaser[rolurile lor. Frumoasa princes[Olga, sora prin\ului C., rugat[de to\i , c`nt[ un cuplet vesel dintr-un vodevil francez, *Le poste d'honneur*, iar Vali, inspirat de armonia glasului, improviz[ un sonet, plin de poezia cea mai delicat[. Din nenorocire, el nu de g`ndi a-l pune pe h`rtie =i p`n[a doua zi]l uit[;]ns[junele improvizator se m`ng`ia de pierderea acelu cap-d-oper[, observ`nd c[ mai bine e pentru un poet s[=-i uite singur versurile, dec`t s[le uite lumea.

A doua zi un lung =ir de cale=ti cu dame elegante, de bri=te cu servitori, de care cu merinde, de \[rani pe jos =i de c`iva c[l[re\i care precedau cortegiul, se ]ndrumau pe valea ce duce la Ceahl[u, trec`nd pe la schitul Hangului.

Acest schit, odinioar[ad[post de c[lug[ri\ve, era acum p[r[sit =i]ncepea a se degrada. Ca toate m[n[stirile vechi, ascunse]ntre mun\i, era]nt[rit cu ziduri nalte =i cu patru turnuri ridicate pe la unghiuri. Unul din aceste turnuri, sub care se deschidea poarta, servea de clopotni\. }nl[untru zidurilor se g[sea o biseric[mic[de piatr[=i c`teva chilii prin care =uiera v`ntul pustiet[\ii. Iarba crescuse mare]n ograd[=i acoperise lespezile mormintelor de pe-mprejurul bisericii; c`teva cruci de lemn z[ceau r[sturnate, prin buruieni, ca o trist[m[rturie de p[r[sire.

Ajung`nd ]n acest loc singuratic, pe care moartea pusese acum st[p`nire =i care inspira sufletului o ad`nc[triste\e, damele se ad[postir[ ]ntr-o chilie, iar b[rba\ii se ocupar[cu preg[tirile de ap[rare. Mahmed-aga fu]ns[rcinat s[dezvoltze =i s[puie]n practic[toate cuno=tin\ele sale de strategie, ca unul ce,]n calitatea sa de ienicer, trebuia s[fie deprins cu luarea =i cu ap[rarea cet[\ilor. El a=ezi]ndat[c`te opt pu=ca=i]n fiecare turn, puse jur]mprejurul schitului sentinele de=tepte, alese vreo zece pl[ie=i voinici de-i post[ca o avangard[la 200 pa=i departe de ziduri, la marginea unui rediu de movile prin care trecea drumul, iar gloata]narmat[cu l[nci =i cu topoare el o]n=ir[pe din[untru, de-a lungul zidului d[r`mat ce era]n fa\ cu rediul.

— C`nd s-a ivi du=manul, zise el \[ranilor, =i a da asalt schitului, voi s[-l]mpro=ca\i cu bolovani. Asta artilerie este!

Ziua]ntreag[se petrecu]n a=teptare. Un nou r[va=, din *izvor sigur*, aduse vestea *sigur*/ c[o armat[numeroas[ar fi plecat din t`rgul Pietrei, c[ ar fi =i ]nceput a sui Dealul Doamnei. Un om necunoscut se oprise c`teva minute la poarta schitului, l[s`nd ]n m`na unui pl[ie= un sac mic plin de praf =i se dep[rtase repede spre Dur[u. Un cioban, cobor`ndu-se din v`rful mun\ilor, pretin-

dea c[z[rise]n dep[rtare str[lucind ceva care sem[na cu pu=tile solda\ilor. Aerul era plin de ve=ti]ngrijitoare,]ns[lini=tea cea mai perfect[se ar[ta pe fe\ele rom`nilor; ei p[reau a nu avea con=tiin\`a pericolului ce-amenin\`a =i continuau glumele lor ca]n ajunul unei s[rb[tori.

Cu c`t ]ns[ lumina sc[dea, cu c`t umbrele serii se]ntindeau pe v[i, o umbr[de seriozitate acoperi frun\ile Hanganilor, c[ci amurgul aduce spiritul medit[rii pe aripile sale. Amurgul e pragul nop\ii, anun\[torul nop\ii, anun\[torul misterelor]ntunericului, balaurul ce]nsp[im`nt[soarele =i-l face a se retrage]n grab[, cu toat[pompa lui de raze aurite =i veselitoare.

]nc[o clip[=i cerul se]ntunec[, =i mun\ii luar[forme fantastice, =i codrii]ncepur[a r[suna de ni=te urlete bizare. Toate buhnele =i cucuveicile se trezir[ ]ntre ruine, chem`ndu-se cu \ipete]nfior[toare. | [ranii]=i f[ur[cruce.

— Semn r[u, observ[unul.

— Semn de moarte! ad[ug[altul.

Tocmai atunci se ridic[ ]n v[zduh =i urletul lung al unui c`ine, afar[din ziduri.

— M[i, alunga\i haita ceea, strig[un pu=ca= din clopotni\[. Nu auzi\i cum url[a mor\iu?

C`iva fl[c[i se alungar[ dup[ c`ine, arunc`nd cu pietre dup[ d`nsul,]ns[c`inele fugea pe-mprejurul schitului =i iar se oprea =i iar urla cu jale.

— Al cui e c`inele?]ntreb[prin\ul C.

Nu sf`r=i bine ]ntrebarea =i deodat[ se auzi o ]mpu=c[tur[ ]ntr-una din chilii. Prin\ul C. =i amicii lui alergar[ iute la acea chilie =i g[sir[ ]mpl`ntat]n s`nge pe un biet leah care, voind s[=-i descarce arma, se r[nise cumplit. Nenorocitul expir[dup[o jum[tate de or[.

C`inele ce urlase at`t de jalnic era al lui, el presim\ise moartea st[p`nului s[u!

Aceast[nenorocit[ ]nt`mplare produse o impresie descurajatoare]n spirite.

— S[rmanul om! ziceau \[ranii; cum a murit de grabnic departe de \ara lui, f[r[ ]mp[rt[=anie, f[r[lum`nare!

— R[u]nceput! Cine =tie dac[n-om pieri =i noi tot astfel!

— Ce sunte\i pro=ti! spuse Cre\ul cu glas puternic. Nu vede\i voi c[urletul c`inelui =i vaietul cucuveicilor au fost o prevestire pentru bietul leah? Primejdia ce zbura prin v[zduh s-a strecurat ca fulgerul pe capul lui.

— Bine zice Cre\ul; ad[ug[Udrea b[tr`nul. Ne facem spaim[degeaba, ca ni=te copii; cui a fost scris s[moar[a murit. Dumnezeu s[-l ierte!

— Amin! ziser[cu to\ii.

— Ian vezi dracul! observ[cimpoierul; leahul tot cu cap; el a r[posat spre]nviere cu n[dejde ca s[re]nvie dintre mor\i la miezul nop\ii, odat[cu Domnul Hristos.

— Taci, afurisitule, strig[Cre\ul indignat, nu te atinge de cele sfinte c[-\i sf[rm capul cu ghioaga.

— +tii una, m[i Cre\ule? replic[cimpoierul; de mureai tu]n locul leahului, mi-a= fi durat un cimpoi nou cu pielea ta... Numai asta-i dracu c[o fi sunat a dogit.

[ranii r`ser[ cu hohot la aceast[ observare, dar r`sul lor fu curmat prin sunetul clopotului care cheam[pe cre=tini la biseric[. Un preot de la schitul Dur[ului deschisese altarul p[r[sit =i]ncepuse celebrarea serviciului divin. }n cur`nd biserica se umplu de credincio=i veni\i ca s[asiste la sacrul mister al]nvierii Domnului.

}n fa\ cu altarul se]nchina venerabila prin\es[C.,]nconjurat[de numeroasa ei familie;]n strane, culca\i pe mici saltele, dormeau trei copila=i ca ni=te]ngeri, obosi\i de calea dep[rtat[a cerului, iar fundul bisericii era ocupat de \[rani pierdu\i]n umbr[.

T[ceera ad`nc[ ce domnea ]n loca=ul dumnezeiesc avea un caracter misterios, cu at`t mai impozant c[din vreme]n vreme era]ntrrupt[prin strig[tele sentinelor din afar[. Toate capetele stau plecate, toate sufletele stau p[trunse de uimirea dulce a

rug[ciunii, toate g`ndurile ]=i luaser[ zborul c[tre plaiurile cere=ti. Deodat[ altarul se deschise!... preotul ap[ru pe prag cu sf. cruce ]n m`n[=i glasul s[u r[sun[tor vesti]ndeplinirea marelui mister.

— Hristos a]nviat!

— Adev[rat a]nviat! strigar[cu bucurie to\i cre=tinii.

Pe loc biserica se lumin[ca prin un efect magic =i prezent[un spectacol de un caracter cu totul nou. Prin\esele aprindeau z`mbind, una de la alta, lum`n[ri de cear[alb[=i poleit[, iar din mijlocul bisericii =i p`n[ ]n fund mul\ime de pl[ie=i, rezema\i pe armele lor, \ineau cu m`na st`ng[ lum`n[rile mici de cear[galben[. Figurile lor expresive, pletele lor lungi, costumul lor pitoresc, topoarele, l[ncile, pu=tile ce str[luceau printre ei, compuneau un tablou demn de penelul unui mare artist.

Serviciul era acum pe la sf`r=it, c`nd unul din p[zitorii turnurilor veni]n grab[de spuse c[s-ar fi auzit]mpu=c[turi]n direc\ia Hangului. La aceast[veste se f[cu o mi=care zgomotoas[ ]n biserica; \[rarii ie=ir[zic`nd: Vine du=manul, pe lupt[de-acum, b[ie\i! Femeile se retraser[ ]n altar ca]ntr-o cetate ap[rat[de]nsu=i Dumnezeu, iar prin\ul C. cu amicii lui se oprir[ ]n pridvor ca s[ ]mpart[praf =i plumbi la pu=ca=i.

Aici se petrecu o scen[sp[im`nt[toare! Praful era ]ntr-o lad[ neagr[ ]n care el se ]mpr[=tiase; Vali, ]ngenuncheat dinaintea l[zii deschise =i ]nconjurat de pl[ie=i care se ]ndesau =i se plecau deasupra ei cu lum`n[rile aprinse, le da pe r`nd fiec[rui c`te o m`n[ de praf, zic`ndu-le:

— Tot]n plin s[trage\i, copii! f[r[a se g`ndi nici el, nici ei, la pericolul ce-i amenin\. O singur[ sc`nteie c[zut[dintr-o lum`nare ar fi zv`rlit]n noura =i biserica, =i oameni.

— Mare noroc a avut la voi! observ[Mehmed-aga dup[ce se termin[ ]mp[r]irea.

— Pentru ce, efendi?]ntreb[Vali.

— Pentru c[norocul e frate cu nebunii, r[spunse ienicerul]ndrept`ndu-se spre poart[.

Prin\ul C. se urc[ ]n clopotni\ [=i auzi]n dep[rtare un vuiet de]mpu=c[turi ce p[rea a se tot apropia; el ordon[ ]ndat[unui c[l[re\ ca s[se repead[spre Hangu =i s[aduc[=tire de ce se petrecea acolo. C[l[re\ul plec[ ]n fug[=i se f[cu nev[zut]n]ntunericul rediului de molidvi. Totodat[Vali,]ntov[r[=it de doi pl[ie=i, se duse ca s[cerceteze sentinele pe-mprejurul zidurilor. Ie=ind din schit, el se]ndrept[spre locul unde Mehmed-aga a=ezase avangarda,]ns[nu g[si pe nimeni]n calea lui.

— S-au speriat tic[lo=i =i au fugit! zise el]n gura mare.

— Cine au fugit?]ntreb[un glas din marginea rediului.

— Pu=ca=i r`ndui\i aici de paz[.

— Noi? replicar[mai mul\i oameni culca\i sub copaci; noi s[fugim!

— Voi sunte\i? De ce v-a\i retras aici?

— Ne-am dat la umbr[, r[spunse unul scul`ndu-se, pentru c[ b[tea luna ]n plin pe locul unde ne pusese jup`nul Mehmed =i am chitit a=a c[de-a fi s[vie du=manul el ne-ar fi luat la ochi ca pe ni=te ra\e de balt[, c`nd noi n-am fi v[zut]n cine s[tragem; mai bine s[fim noi]n umbr[=i el]n lumin[.

— Bine, dar de ce v-a\i preg[tit de somn?

— Ba nu; ne-am lipit urechea de p[m`nt ca s[auzim de departe pasurile solda\ilor.

— +i a\i auzit ceva?

— Dar; ni=te r[cnete surde =i c`teva lovituri de pu=c[. Poate c[s-au luat la har\ [cu slujitorii cei zece pl[ie=i trimi=i de ieri la capra podului de la R[pciune.

— Se poate...]ns[s[=ti\i c[dac[s-or]nainta solda\ii p`n[aici s[v[retrage\i]nl[untru schitului.

— Ne-om retrage dup[ce ne-om desc[rca flintele]n ei ca s[le mai r[corim.

— R[m`ne\i cu bine, fl[c[i!

— De bine s[auzim, cucoane!

Vali se dep[rt[mul`umit =i ajung`nd l`ng[ turnul despre p`r`ul Hangului g[si acolo pe Cre\u rezemat]ntr-o ghioag[monstroas[de stejar.

- Ce faci aici, Cre\uule?]l]ntreb[.
- Stau de starj[, cucoane.
- Singur, singurel?
- Ba cu ast[ghioag[.
- De ce n-ai luat mai bine o pu=c[?
- Ce s[fac cu ea? s[trag o dat[=-apoi s[-mi pierd vremea cu]nc[rcatul?... Mai de folos mi-e ghioaga; c`t m[ ]ntorc ]ntr-un picior, sf[r`m c`te cinci tidve cu o lovitur[.
- Bravo, Cre\uule, e-ti un voinic!... dar spune-mi: ai auzit ceva spre Hangu?
- Auzit ni=te]mpu=c[turi.
- +i ce crezi s[fie?
- +tiu eu?...]ns[prec`t m[duce mintea, nu cred s[vie du=manul ca s[ne calce chiar acum.
- Pentru ce?
- Pentru c[doar nu-i el tocmai a=a de prost ca s[-i]nchipuias-c[c[-l a=tept[m cu colaci calzi. +i lui i-e grij[ca =i nou[, mai mult]nc[dec`t nou[, unde =i-ar putea g[si pe dracul... De-a fi s[-i cerce norocul, el o s[ vie pe furi= ]n faptul zilei, c`nd om fi cu to\ii obosi\i de osteneal[=i de somn; astfel se v`neaz[coco=ii de munte.
- Dar dac[or veni, ce-i zice?
- De venit poate s[vie, iar de]ntors nu =tiu cum s-or]ntoarce.
- Vali l[s[ ]n urm[-i pe voinicul pl[ie= =uier`nd o doin[, =i, dup[ce f[cu jurul schitului, se]ntoarse la poart[unde g[si pe prin\ul C., pe amicii lui =i pe Mehmed.
- To\i oamenii sunt la posturile lor, zise el.
- +i cum le st[inima?]ntreb[prin\ul.
- Bine de tot.
- Aferim! strig[ienicerul sucindu=-i musta\ a.
- Timpul]ns[trecea =i c[l]re\ul trimis nu se mai]ntorcea; v`ntul de noapte aducea din c`nd]n c`nd vuiete de larm[care deveneau]ngrozitoare =i nedumerirea da pericolului nev[zut propor\ii

uria=e. Un al doilea c[l]re\ fu repezit pe drumul Hangului, dar nici acesta nu se]ntoarse.

— Ce li s-a]nt`mplat oare? se]ntrebau cu to\ii.

— I-o fi ucis solda\ii!

— Asculta\i! zise Vali.

To\i t[ur[; acum acea larm[se]nainta cu repejune, fiind format[de r[cnete, de pocnete, de tropote de cai]nmul\ite prin sonoritatea v[ilor.

Un pu=ca= din avangard[alerg[spre poart[, r[cnind: Iat[-i c[vin! iat[-i c[vin!

— Gata sunte\i, copii? strig[C. la \[rani.

— Gata! r[spunser[sute de glasuri =i,]n adev[r, sub razele lunii se ivir[la ferestrele turnurilor cete de pl[ie=i cu pu=tile]ntinse, iar pe ruinele zidului d[r`mat se ]n=irar[ ca ni=te umbre oamenii ]narma\i cu topoare =i cu l[nci. Prin\ul C., Vali =i prietenii lor ]=i preg[tiser[ armele, Mehmed-aga ]=i scoase iataganul din seleaf zic`nd: *La Allah, illa Allah, u Mhamed rasul Allah!*

Apoi se f[cu o t[cere de morm`nt, o t[cere ]n s`nul c[reia tot omul]=i auzea b[t[ile inimii. Larma r[suna acum la vecin[tatea schitului; ea p[trunsesse]n rediul de molidvi;]nc[pu\ine minute =i du=manul avea s[apar[... Deodat[vro zece]mpu=c[turi vuir[ ]ntre copaci, urmate de r[cnete s[lbaticice =i pe loc se ivi pe marginea rediului... un cupeu]nh[mat cu opt po=talioni =i]nconjurat de un p`lc de c[l]re\i!

Era o cumnat[a prin\ului C.! Acea dam[venea de la Piatra =i, neg[sind pe nimeni la curtea de la Hangu, ea luase pe l`ng[ tr[sura ei pl[ie=ii posta\i la capra podului de la R[pciune, =i to\i ace=ti oameni ]mpreun[ cu c[l]re\ii trimi=i de la schit, vr`nd s[celebreze serbarea]nvierii, chiuir[=i]mpu=car[tot drumul.

Chiotele lor =i ale surugilor, pocnetele armelor =i ale harapnicelor, tropotul cailor pe prundi= produser[larma ce de dou[ore \inea]n uimire pe ap[r]torii schitului, ap[r]tori imaginari, c[ci toate ve=tile sosite de la Piatra erau false, fiind provenite din *izvor sigur*.

Astfel se termin[lupta ne]nceput[de sub poala Ceahl[ului!
Noaptea]ntreag[se petrecu]n veselie =i c`nt[ri. Cimpoierul mai
cu seam[avu mare succes prin c`ntecul urm[tor:

+TEFAN +I CODRUL

+tefan-vod[r[t[ci
Intr[-n codrul]nfrunzit.
Codru-i zice: Domn viteaz!
}i curg lacrimi pe obraz.
— Dar!]mi pl`ng osta=i mei
Mor`i, lupt`nd ca ni=te zmei!

Codrul zise: Dragul meu,
M`ng`ie sufletul t[u,
C[din brazii mei trufa=i
Face-`i-oii voinici osta=i!..
— F[! r[spunse mult voios
Domnul nostru inimos.

Codrul puse a vui,
Brazii a=i]nsufle`i;
Pe loc brazii mari =i mici
Se schimbar[ ]n voinici
+i spre domn se-nainta:
— S[tr[ie=ti, m[ria ta!

A doua zi boierii =i \[ranii se]ntoarser[la satul Hangului.
Schitul r[mase iar]n p[r[sire, av`nd un morm`nt mai mult, un
morm`nt pe care sta un biet c`ine pl`ng`nd!...

¹ Vezi +tefan-vod[=i codrul. (Not[de V. Alecsandri)

APRECIERI

Poate cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri este aceea în proză. Scutit de risipă de silabe și de obligația gravă a lirice, scriitorul și-a revărsat, slobod de a divaga, toate darurile: umor, pictură, înlesnire orientată de povestitor. El n-are invenție, de aceea în substanță toate narativurile sale sunt jurnale de critică. Genul era la modă atunci, ilustrat de Chateaubriand și de Lamartine. Dar lui Alecsandri îi lipsește sentimentul geografic, marea evocare romantică. Ochiul lui e al unui desenator pasionat de detalii inedite, al unui reporter superior, care surprinde exoticele și le transfigurează. Criticurile lui urmează spiritul acelora ale lui Al. Dumas, foarte gustate atunci, imitate de Ed. About. Criticul are o predispoziție statornică, de categoria spiritului critic, de a nota grotescul și peșterile, și strică impresia de studiu a tabloului, o pretenție de „humour“ flegmatic.

George C. LINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a doua revizuită și actualizată. Editura Minerva, București, 1986, p. 317.

Ceea ce dorește foarte deseori să pună în lumină V. Alecsandri este felul fantastic în care îi apar peisajele și aspectele generale ale naturii. Cuvintele „fantastic“, „fantasmă“ etc. revin neconștient în scrisul său. Umbrele nopții se zăresc ca „fantasme din altă lume“. În timpul criticărilor cu diligență „tropotul cailor și sunetul zurgărilor aveau ceva fantastic“. Autorul are impresia că se găsește în „împrejurările fantasmelor“. În timpul apusului „natura-ntreagă se acoperă cu o haină fantastică“. Luna răsare și se așază asupra peisajului „un vâlc luminos și fantastic“ (...). Această stilizare în fantastic a atârșura din înfrumusețările pe care le observă dovedește în ce măsură simțul de observație colaborează cu fantezia în descrierile lui Alecsandri.

Tudor VIANU, *Arta prozatorilor români*, Casa de editură Litera, Chișinău, 1997, p. 75.

Ca =i poezia =i teatrul, proza lui Alecsandri se def[=ur[pe cele dou[direc\ii ale epocii]n care a scris (1840-1880), romantismul =i clasicismul (...).]n nuvela de debut, *Buchetiera de la Floren*a, publicat[sub titlul *Suvenire* din Italia]n primul num[r al revistei „*Dacia literar*[“, descoperim aproape toate caracterele prozei lui Alecsandri =i anume: subiectivitatea (raportarea continu[la propria persoan[), observa\ia naturii exterioare, gustul pentru senza\ional sau anecdot[, darul povestirii, dar =i lipsa inven\iei epice, sentimentalismul unit cu ironia =i umorul, predilec\ia pentru pitoresc =i exotic, aspectul general memorialistic de jurnal.

Al. PIRU, *Analize =i sinteze critice*, Ed. *Scrisul rom`nesc*, Craiova, 1973, p. 42, 43.

Proza lui Alecsandri trece drept partea cea mai viabil[a literaturii sale,]n sensul c[se deschide cititorilor de ast[zi chiar peste considerentele istorice care pot conferi anumitor texte un interes ce amestec[preocup[rile de =tiin\ cu bun[voin\a estetic[specioas[. +i cumva este drept s[fie a=a dac[ne g`ndim c[ proza aceasta suport[ at`t lecturile par\iale, ca poezia „bardului de la Mirce=ti“, c`t =i una global[ , ca dramele =i comediile. Se ascunde ceva ]n ]mprejurarea c[ nuvelele hiperromantice sunt incon=iente =i lipsite de seriozitate epic[ , precum *Buchetiera de la Floren\*a (1840). Deoarece Alexcsandri este un povestitor ce=i c`=tig[lectorii prin deranjarea aristocratic[, picant superficial[,]s`nd pe cititorul de profesie discret ascuns ]n frazele corect elegante, integrate unui discurs de o acurate\e diletantic[ , ]n=el[ toare cu folos. Lui ]i place s[ fie ascultat, f[r] s[ abuzeze de artificii preten\ioase ale oralit[\ii: pitorescul material, tematic se acoper[ de o fin[ p`nz[transparent[de ironie care nu e dec`t humor bl`nd,]nc`ntare la aspectele lumii =i ale vie\ii. El petrece cuviincios, ca un patriot epicurian, la vederea naturii umane =i fizice (*Istoria unui galben, Ia=i]n 1844, Un salon din Ia=i, O primblare la mun\i, Borsec, Balta-Alb[, Porojan*), mizeriile =i frumuse\ile, regretul =i]nduio=area desfoliindu-se de la conturul minu\ios f[r] pedanterie la grotesc. Bun[tatea =i dragostea curat[de via\ ]i]nnobileaz[stilul, d`ndu-i acea eleva\ie seniorial[de ins cult, foarte deprins cu]n\elepciunile]nlesnitei existen\e de mo=ier f[r] voca\ie acaparatoare. Iubitor de priveli=ti str[mo=e=ti, curios fa\ de suflete=tile reverbera\ii ale firii, dar =i pasionat c[ ]tor, amator de exotisme policrome ne]mpov[r]toare, cump[nind descrierea Spaniei =i a Africii arabe]n balan\a anecdoticii sub\iri, cosmopolit sedus de aventuri suportabile, cu „dulci“ primejdii, doritor de tov[r]=ii rememorante, chiar excentrice]n limitele

agreabilului, îns[mai cu seam[civiliz[at convenabile, Alecsandri se preumbl[parc[uneori]ntr-o patrie =i alteori]ntr-o str[ ]n[tate cu f[\ de Halima laic[, domestic[: miracolul s-a]nlocuit cu neprev[ ]zutul, cu pl[ ]cerea itinerariilor fortuite.

I. NEGOI | ESCU, *Istoria literaturii rom`ne*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1991, p. 89-90.

Proza literar[a lui Alecsandri debuteaz[cu *Buchetiera de la Floren*a, din 1840, juvenila povestire romantic[,]mbibat[de miresmele peisajului italian, =i sf`r=ete cu ultima fil[ de coresponden\[, ce-nchide, ca-ntr-o pre\ioas[ arhiv[, paginile cele mai diverse =i mai vii ale biografiei sale. Mai spontan[, mult, cum e =i firesc, dec`t poezia cu ne]nduratele ei canoane, proza literar[a lui Alecsandri e c`nd plin[ de farmec descriptiv, c`nd de nota\iile realiste trecute prin filtrul satirei u=oare, =i c`nd de accentele celei mai autentice confesiuni. Un studiu al limbii literare la Alecsandri trebuie s[ ]ncead[... de la chiar aceast[tinereasc[*Buchetier[de la Floren*a, f[r] de care evolu\ia „spiritual[, poetic[=i de stilist“ a lui Alecsandri nu poate fi]n\eleas[. (...)]n *Buchetiera de la Floren*a sunt concentrate toate semin\ele temelor =i motivelor ulterioare.

PERPESSICIUS, *Alte men\iuni de istoriografie literar[=i folclor* (II). 1958-1962. *Editura pentru literatur[*, Bucure=ti, 1964, p. 44.

Rom`nii =i poezia lor* (1849-1850)... constituie, din numeroase puncte de vedere, ]n cadrul ansamblului scrierilor lui Alecsandri, o adev[rat[ cupol[ central[ a crea\iei sale ]n proz[. (...) *Rom`nii =i poezia lor este poate unica sa bucat[ ]n proz[,]n care nota de umor sau ironie este cu totul absent[. Dar,]n afar[de aceasta, tot ce este esen\ial]n Alecsandri vibreaz[intens]n paginile acestea, consacrate \[ranului rom`n =i crea\iei lui artistice – cea dint`i scriere mai temeinic[pe aceste teme din literatura noastr[, de o a=a mare consisten\[, de un a=a puternic r[sunet, c[ea reprezint[o incontestabil[uria=[piatr[de hotar nu numai]n dezvoltarea folcloristicii la noi, dar =i]n cre=terea aten\iei pentru \[ran]n literatura noastr[, dac[nu cumva chiar]n genere]n]ara noastr[.

G. C. NICOLESCU, Proza lui Alecsandri. –]n cartea: A l e c s a n d r i, *Proz[. Editura pentru literatur[*, Bucure=ti, 1966, p. X, XI.

...Povestirea lui Alecsandri (*Istoria unui galben*) e o c[lduroas[pledoarie pentru desfiin\area =erbiei \iganilor; pentru egalitatea \n drepturi a oamenilor =i pentru demnitatea uman[. Pe fundalul gotesc al unei societ[\i \napoiate, unde tortura =i batjocurirea celor mai mici de c[tre cei mai mari e \ndrept[\it[secole de-a r`ndul de obiceiurile p[m`ntului, figurile tinerilor \igani =erbi Nedelcu =i Zamfira apar zugr[vite contrastant \n culori romantice. Pentru a reliefa =i mai mult contrastul social revolt[tor, scriitorul mic=oreaz[comic trufia =i l[comia boiereasc[. \n felul acesta ideea fundamental[a povestiri se contureaz[impresionant de puternic. Cu toate c[satira exagereaz[lucrurile, ea presupune o concepere realist[a vie\ii. *Istoria unui galben* deschide calea literaturii realiste. Dialogul viu =i plin de seva vorbirii populare constituie elementul principal realist din aceast[oper[.

Vasile COROBAN, *Romanul moldovenesc contemporan*, Editura *Cartea moldoveneasc[*, Chi=in[u, 1969, p. 86.

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	2
<i>Tabel cronologic</i>	3

CULTORII ȘI STUDII

ISTORIA UNUI GALBEN	8
SUVENIRE DIN ITALIA. BUCHETIERA DE LA FLORENȚA	54
IA+II }N 1844	80
UN SALON DIN IA+I	91
ROMÂNII ȘI POEZIA LOR	114
O PRIMBLARE LA MURCI	151
BORSEC	182
BALTA-ALB	192
CULTURIE ÎN AFRICA. DE LA BIARITZ LA GIBRALTAR	209
I TOVARȘUL MEU DE DRUM	209
II MALPOSTA	212
III TULUZA, NÎMA, MARSILIA	220
IV PE MARE	226
MUNTELE DE FOC	229
CEL ÎNȚI PAS ÎN LUME	239
TANGER ȘI MAROC	251
DE LA TANGER LA TETUAN PRIN MURCI ȘI UADRAS	281
<i>CĂNTECE DE STEA ȘI POVEȘTEA VORBEI</i> DE ANTON PANN	317
UN EPISOD DIN ANUL 1848	325
<i>Aprecieri</i>	325

Vasile Alecsandri

MUNTELE DE FOC

Ap[arut: 1998. Format: 70x108¹/₃₂

Coli tipar: 15,05. Coli editoriale: 16,06. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editur[«LITERA»

str. B. P. Hasdeu, nr. 2, Chi[ina, MD 2005, Republica Moldova

Operator: *Vitalie E=anu*

Tehnoredactor: *Olga Perebikovski*

Corector: *Raisa Co=codan*

Redactor: *Ion Ciocanu*

Editor: *Anatol Vidra=cu*

Tiparul executat sub comanda nr.

Tipografia Concernului „Presa”, str. Vlaicu P`rc[lab, 45,

Chi[ina, MD 2012, Republica Moldova

Departamentul Edituri, Poligrafie =i Comer\ul cu C[r\i